

**AHŞAP DİREKLİ CAMİLERİN KORUMA SORUNLARI:
ERZİNCAN KEMAH ÖRNEĞİ**

Seda AKPINAR

Danışman: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Ana Bilim Dalı
2023

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
RESTORASYON VE KONSERVASYON ANA BİLİM DALI

**AHŞAP DİREKLİ CAMİLERİN KORUMA SORUNLARI: ERZİNCAN KEMAH
ÖRNEĞİ**

(Conservation Problems of Wooden Pillar Mosques: The Case Of Erzincan Kemah)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda AKPINAR

Danışman: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

Erzurum
Kasım, 2023

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Natural and
Applied Sciences

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü
TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

AHŞAP DİREKLİ CAMİLERİN KORUMA SORUNLARI:
ERZİNCAN KEMAH ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI danışmanlığında, Seda AKPINAR tarafından hazırlanan bu çalışma 27/11/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon ve Konservasyon Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak **oybirliği** ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Doç. Dr. Serkan SİPAHİ <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Danışman:	Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI <i>Atatürk Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Murat TUTKUN <i>Karadeniz Teknik Üniversitesi</i>	Aslı ıslak imzalıdır

Enstitü Yönetim
Kurulunun .../.../.... tarih
ve sayılı kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof.Dr. Saltuk Buğrahan CEYHUN
Enstitü Müdürü

Aslı ıslak imzalıdır

ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU

Yüksek Lisans Tezi olarak Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI danışmanlığında sunulan ' Ahşap Direkli Camilerin Koruma Sorunları: Erzincan Kemah Örneği' başlıklı çalışmanın tarafımızdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını, yararlanılan eserlerin kaynakçada gösterildiğini, Fen Bilimleri Enstitüsü tarafından belirlenmiş olan Turnitin Programı benzerlik oranlarının aşılmadığını ve aşağıdaki oranlarda olduğunu beyan ederiz.

Tez Bölümleri	Tezin Benzerlik Oranı (%)	Maksimum Oran (%)
Giriş	%2	30
Kuramsal Temeller	%9	30
Materyal ve Metot	%1	35
Araştırma Bulguları	%1	20
Sonuçlar	%3	20
Tezin Geneli	%4	25

Not: Yedi kelimeye kadar benzerlikler ile Başlık, Kaynakça, İçindekiler, Teşekkür, Dizin ve Ekler kısımları tarama dışı bırakılabilir. Yukarıdaki azami benzerlik oranları yanında tek bir kaynaktan olan benzerlik oranlarının %5'den büyük olmaması gerekir.

Beyan edilen bilgilerin doğru olduğunu, aksi halde doğacak hukuki sorumlulukları kabul ve beyan ederiz.

Tez Yazarı (Öğrenci)	Tez Danışmanı
Seda AKPINAR	Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI
8.12.2023	8.12.2023
İmza: Aslı ıslak imzalıdır	İmza: Aslı ıslak imzalıdır

* Tez ile ilgili YÖKTEZ'de yayınlamasına ilişkin bir engelleme var ise aşağıdaki alanı doldurunuz.

Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

Enstitü Yönetim Kurulunun/.../.... tarih ve sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

'Ahşap Direkli Camilerin Koruma Sorunları: Erzincan Kemah Örneği' adlı bu çalışma Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında hazırlanmıştır. Tez danışmanlığımı üstlenerek çalışmalarımda beni yönlendiren ve her alanda desteğini benden esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma kapsamı içerisinde bulunan Beklimçay Cami projesinin hazırlanmasında yardımcı olan North Stone ekibine, envanter çalışması sırasında tüm arşiv dosyalarını paylaşan başta Mimar Hayati Keser olmak üzere Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğündeki çalışanlarına, Zan Mimarlık ekibine, her koşulda yardımlarını ve desteklerini esirgemeyen başta Doç. Dr. Elif Akpınar KÜLEKÇİ ve Prof. Dr. Halit ORHAN hocalarıma ve ailelerine sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak da çalışmam boyunca bana inanan, beni destekleyen ve cesaretlendiren canım annem Semahat BUĞDAY'a, babam Erdal BUĞDAY'a, kardeşlerime ve değerli eşim Dt. Mahmut AKPINAR'a, tez süreci boyunca her zaman yanımda olan arkadaşlarım Y.Mimar Hale Nur ORHAN'a ve Y.İnşaat Mühendisi Merve EYÜBOĞLU'na teşekkür ederim.

Seda AKPINAR

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHŞAP DİREKLİ CAMİLERİN KORUMA SORUNLARI: ERZİNCAN KEMAH ÖRNEĞİ

Seda AKPINAR

Danışman: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

Zengin kültür mirasımızın önemli bir parçası olan ve Anadolu'nun hemen her köşesinde yer alan ahşap direkli camiler korunması gereken taşınmaz kültür varlıkları arasında yer almaktadır. Tarihe tanıklık eden bu yapıların zamanla oluşan tahribatlarını onararak gerçek kimliklerini bozmadan gelecek nesillere ulaştırmak ise ortak amaçtır. Tarihi M.Ö. 4000-3000 yıllarına kadar uzandığı düşünülen Erzincan İline bağlı Kemah İlçesi, sahip olduğu zengin tarihi mirasın yanı sıra ahşap direkli cami örneklerine sahip olması açısından önemli bir kültür merkezidir. Ahşap direkli camileri konu alan bu çalışmada; belirlenen camilerin mimari özellikleri incelenmiş ve gözle görülebilen koruma sorunları tespit edilerek yapılacak bakım ve onarım aşamalarında gerekli önlemlerin alınması, geleneksel yapı malzemelerinin özgün kimliklerine uygun olarak onarılması, toplumun bilinçlendirilerek bu değerli yapıların geleceğe güvenle aktarılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın ana materyalini oluşturan ve Kemah İlçe merkezinde bulunan tescilli beş adet ahşap direkli cami ile ilgili literatür araştırmaları, kurum arşivleri yazılı ve görsel belge araştırması yapılarak tanıtım kartları oluşturularak mimari özellikleri ve yapım teknikleri ele alınmıştır. Kapsamlı literatür araştırmaları sonucunda ahşap direkli camilerde görülen genel koruma sorunları belirlenmiş ve camiler üzerinde tespit edilerek resimler ile örneklendirilmiştir. Özelde ise Beklimçay camisinin genel ve detay ölçüleri alınarak rölöve çalışmaları; yapılan belgeleme çalışmaları ve rölöve çalışmaları doğrultusunda ise restitüsyon çalışması hazırlanmıştır. Tüm bu çalışmalar ışığında örneklem olarak belirlenen Beklimçay camisinin müdahale kararları ve restorasyon önerileri geliştirilerek restorasyon projesi oluşturulmuştur.

Çalışma sonucunda; teze konu olan camilerin tümü, zamanla oluşan malzeme bozulmalarının yanı sıra insanların koruma amacıyla yaptıkları bilinçsiz müdahalelere ve niteliksiz eklere maruz kalmıştır. Çevresel ve fiziksel etmenlerin oluşturduğu bozulmaların yanı sıra koruma sorunlarının temel nedenleri bakımsızlık, bilinçsizlik ve ekonomik yetersizlik olduğu tespit edilmiştir. Kültürel varlıklarımızdan olan ahşap direkli camilerin korunması amacıyla gerekli önlemlerin alınması, geleneksel yapı malzemelerinin yapıların özgün kimliklerine uygun olarak onarılması, toplumun bilinçlendirilerek bu değerli yapıların geleceğe güvenle aktarılması temenni edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Ahşap direkli cami, bozulma, koruma, koruma sorunları, Kemah, Beklimçay Cami

Kasım 2023, 225 sayfa

ABSTRACT

MASTER THESIS

CONSERVATION PROBLEMS OF WOODEN PILLAR MOSQUES: THE CASE OF ERZINCAN KEMAH

Seda AKPINAR

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

Wooden pillared mosques, which are an important part of our rich cultural heritage and located in almost every corner of Anatolia, are among the immovable cultural assets that need to be protected. The common goal is to repair the destruction of these structures that witness history over time and to convey them to future generations without spoiling their true identity. Kemah District of Erzincan Province, which is thought to date back to 4000-3000 BC, is an important cultural centre in terms of having examples of mosques with wooden pillared as well as its rich historical heritage. In this study on wooden pillared mosques; the architectural features of the mosques were examined and the visible conservation problems were identified and it was aimed to take the necessary measures in the maintenance and repair stages, to repair the traditional building materials in accordance with their original identities, to raise the awareness of the society and to transfer these valuable structures to the future with confidence.

The architectural features and construction techniques of the five registered wooden pole mosques in the centre of Kemah District, which constitute the main material of the study, were examined by conducting literature researches, written and visual document researches in institutional archives, and creating introductory cards. As a result of extensive literature researches, conservation problems seen in wooden pole mosques were identified and exemplified with pictures on the mosques. In the specific case of the mosque, general and detailed measurements of the Beklimçay mosque were taken and a survey study was prepared, and a restitution study was prepared in line with the documentation and survey studies. In the light of all these studies, intervention decisions and restoration proposals of Beklimçay Mosque, which was determined as a sample, were made and a restoration project was prepared.

As a result of the study; all of the mosques subject to the thesis have been exposed to unconscious interventions and unqualified additions made by people for protection purposes as well as material deterioration over time. In addition to the deterioration caused by environmental and physical factors, it has been determined that the main causes of conservation problems are neglect, unconsciousness and economic inadequacy. It is hoped that necessary measures will be taken for the protection of wooden pole mosques, which are among our cultural assets, that traditional building materials will be repaired in accordance with the original identities of the buildings, and that these valuable buildings will be transferred to the future with confidence by raising awareness of the society.

Anahtar kelimeler: Wooden pillared mosque, deterioration, conservation, conservation issues, Kemah, Beklimçay Mosque

November 2023, 225 Pages

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK BİLDİRİM VE İNTİHAL BEYAN FORMU	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xviii
GİRİŞ.....	1
Araştırma Problemi	1
Çalışmanın Sınırları ve Kapsamı	2
Çalışmanın Amacı ve Önemi	3
Literatür Özeti	4
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
Koruma Kavramı ve Dünyada ve Türkiye’de Koruma Anlayışı	9
İslamiyet’te Cami	14
Ahşap Direkli Cami Mimarisi	15
Ahşap Direkli Camilerde Görülen Koruma Sorunları	17
Malzeme bozulmaları.....	17
İnsan etkisiyle oluşan bozulmalar	28
Strüktürel bozulmalar.....	30
Çevresel sorunlar, iklim koşulları ve doğal afetlerden kaynaklanan bozulmalar	32
Literatüre İlişkin Genel Değerlendirme	33
MATERYAL VE YÖNTEM	34
ARAŞTIRMA BULGULARI	41
Aşağıgedik Cami	42
Aşağıgedik Camisinde tespit edilen bozulmalar	46
Soğukpınar Cami.....	55
Soğukpınar camisinde tespit edilen bozulmalar.....	60
Mektepönü Cami.....	66

Mektepönü camisinde tespit edilen bozulmalar	71
Gülabibey Cami	75
Gülabibey camisinde tespit edilen bozulmalar	78
Beklimçay Cami.....	82
Beklimçay cami mevcut durum/rölöve	82
Beklimçay cami 1. ve 2. dönem restitüsyonu	110
Beklimçay camisinde tespit edilen bozulmalar.....	141
Beklimçay camisi restorasyon önerileri	173
Tartışma ve Değerlendirme.....	192
SONUÇ VE ÖNERİLER	197
KAYNAKÇA	200
ÖZGEÇMİŞ.....	205

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Tez Akış Şeması	4
Tablo 2. Koruma Kavramının Uluslararası Platformdaki Gelişimi	10
Tablo 3. Kemah İlçe merkezindeki ahşap direkli camiler	193
Tablo 4. Kemah İlçe merkezindeki ahşap direkli camiler	194
Tablo 5. Kemah İlçe merkezindeki ahşap direkli camilerde tespit edilen koruma sorunları.	196

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Taşınmaz Kültür Varlıkları İle İlgili Merkezi Yönetimsel Yapısı.....	13
Şekil 2. Sivrihisar Ulu Cami	16
Şekil 3. Afyon Ulu Cami.....	16
Şekil 4. Gülabibey Cami	17
Şekil 5. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Yüzey Kirliliği	18
Şekil 6. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Aşınma	19
Şekil 7. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Çatlak, Kırık ve Parça Kopması	19
Şekil 8. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Renk Değişimi ve Solma	20
Şekil 9. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: (1) Böcek ve Kurt Etkisi, (2) Küflenme	21
Şekil 10. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Yüzey Kirliliği	22
Şekil 11. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: 1. Aşınma (Erozyon) 2. Oyuklanma.....	22
Şekil 12. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Çatlama	23
Şekil 13. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Parça Kaybı	23
Şekil 14. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Lekelenme	24
Şekil 15. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Yapraklanma	24
Şekil 16. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Tuzlanma (Çiçeklenme).....	25
Şekil 17. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Bitki Oluşumu	25
Şekil 18. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Yosunlaşma	26
Şekil 19. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Mantar (Küf) Oluşumu.....	26
Şekil 20. Harç, Sıva ve Boya Bozulmaları: Çatlama ve Dökülme.....	27
Şekil 21. Harç, Sıva ve Boya Bozulmaları: Renk Değişimi.....	27
Şekil 22. Harç, Sıva ve Boya Bozulmaları: Derz Boşalmaları.....	28
Şekil 23. İnsan Etkisiyle Oluşan Bozulmalar: Bilinçsiz Kullanım- Çimento katkılı harç ile derz uygulaması	29
Şekil 24. İnsan Etkisiyle Oluşan Bozulmalar: Bakımsızlık	29
Şekil 25. İnsan Etkisiyle Oluşan Bozulmalar: Vandalizm- Definecilik.....	30
Şekil 26. Strüktürel Bozulmalar: Zemin Oturması.....	30
Şekil 28. Strüktürel Bozulmalar: Yıkılma.....	31
Şekil 29. Strüktürel Bozulmalar: Sehim.....	31
Şekil 30. Strüktürel Bozulmalar: Şakülden Kayma.....	32
Şekil 31. Doğal Afetler: Deprem.....	32

Şekil 32. Kemah İlçesinin Konumu	34
Şekil 33. Kemah ilçesinin genel görünümü	35
Şekil 34. Kemah Kalesi	36
Şekil 35. Mengücek Gazi Türbesi	36
Şekil 36. Beklimçay Mahallesi Şapeli.....	36
Şekil 37. Kaya Manastırı	37
Şekil 38. Gülabibey Hamamı	37
Şekil 39. Çarşı Mahallesi Sağıroğulları Hamamı	37
Şekil 40. Çarşı Mahallesi Kaledibi Sokak Çeşmesi	38
Şekil 41. Hasan Alâ'uddin Bey Çeşmesi	38
Şekil 42. Örneklem olarak seçilen Kemah İlçe merkezindeki tescilli ahşap direkli camiler ...	39
Şekil 43. Aşağıgedik Cami tanıtım kartı	42
Şekil 44. Harim giriş kapısının üzerinde yer alan orijinal kitabe.....	43
Şekil 45. Aşağıgedik Cami: harim	43
Şekil 46. Aşağıgedik Cami: Kuran kursu giriş holü.....	44
Şekil 47. Aşağıgedik Cami: Kuran kursu.....	44
Şekil 48. Aşağıgedik Cami: depo	44
Şekil 49. Aşağıgedik Cami: odunluk.....	45
Şekil 50. Aşağıgedik Cami: doğu cephe	45
Şekil 51. Aşağıgedik Cami: (1) güney cephe, (2) batı cephe	46
Şekil 52. Aşağıgedik Cami: kuzey cephe.....	46
Şekil 53. Aşağıgedik Cami: pencere kasalarında ve ahşap hatıllarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma, çatlama ve renk değişimi	47
Şekil 54. Aşağıgedik Cami: odunluk kapısında oluşan yüzey kirliliği, çatlama, parça kaybı ve renk değişimi.....	47
Şekil 55. Aşağıgedik Cami: ahşap kirişlerde ve direklerde oluşan renk değişimi	47
Şekil 56. Aşağıgedik Cami: çatı kapağında oluşan renk değişimi ve küf oluşumu	48
Şekil 57. Aşağıgedik Cami: harim ahşap tavanında oluşan renk değişimi ve küf oluşumu ...	48
Şekil 58. Aşağıgedik Cami: odunluk duvarlarında oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve derz boşalmaları	49
Şekil 59. Aşağıgedik Cami: taş duvarlarda oluşan bitkilenme.....	49
Şekil 60. Aşağıgedik Cami: pencere taş kemerlerinde oluşan yapraklanma.....	49
Şekil 61. Aşağıgedik Cami: duvarlarda oluşan sıva ve boya dökülmeleri.....	50
Şekil 62. Aşağıgedik Cami: duvarlarda oluşan sıva çatlakları, boya ve harç dökülmeleri	50
Şekil 63. Aşağıgedik Cami niteliksiz ek örneği: Kuran kursu ve depo.....	51

Şekil 64. Aşağıgedik Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: giriş cephesinin değiştirilmesi	51
Şekil 65. Aşağıgedik Cami bilinçsiz müdahale ve niteliksiz ek örneği: depodaki niteliksiz tavan ve kontrplak uygulaması	52
Şekil 66. Aşağıgedik Cami bilinçsiz müdahale örneği: harim duvarlarındaki niteliksiz boya uygulaması	52
Şekil 67. Aşağıgedik Cami: harim giriş kapısına uygulanan niteliksiz boya uygulaması	53
Şekil 68. Aşağıgedik Cami: odunluk tavanında oluşan yıkılma/çökme.....	53
Şekil 69. Aşağıgedik Cami: harimdeki ahşap direklerde oluşan şakülden kayma.....	54
Şekil 70. Aşağıgedik Cami: harim duvarlarında oluşan yapısal çatlaklar.....	54
Şekil 71. Soğukpınar Cami tanıtım kartı	55
Şekil 72. Soğukpınar Cami: doğu cephe	56
Şekil 73. Soğukpınar Cami: güney cephe	56
Şekil 74. Soğukpınar Cami: batı cephe	56
Şekil 75. Soğukpınar Cami: kuzey cephe.....	57
Şekil 76. Soğukpınar Cami: giriş holü	57
Şekil 77. Soğukpınar Cami: son cemaat mahali.....	58
Şekil 78. Soğukpınar Cami: harim	59
Şekil 79. Soğukpınar Cami: üst katta yer alan oda.....	59
Şekil 80. Soğukpınar Cami: alt katta yer alan depo	60
Şekil 81. Soğukpınar Cami: kuzey cephesindeki konsollarda, dikmelerde, kirişlerde ve ahşap odunluk kapısında oluşan yüzey kirliliği, çatlama, çürüme ve renk değişimi	60
Şekil 82. Soğukpınar Cami: ahşap pencere kasalarında oluşan çürüme, renk değişimi ve küf oluşumu.....	61
Şekil 83. Soğukpınar Cami: son cemaat mahalindeki ahşap tavanda ve depo kapısında oluşan renk değişimi ve küf oluşumu	61
Şekil 84. Soğukpınar Cami: taş sövelerde ve taş basamakta oluşan yüzey kirliliği, çatlama, oyuklanma.....	62
Şekil 85. Soğukpınar Cami: harim ve depo duvarlarında oluşan derz boşalmaları	62
Şekil 86. Soğukpınar Cami: mihrap ve sıvalı cami duvarlarında oluşan renk değişimi, çatlama ve sıva dökülmeleri	63
Şekil 87. Soğukpınar Cami niteliksiz müdahale örneği: son cemaat mahali ve harimdeki pencere boşluklarının kapatılması.....	64
Şekil 88. Soğukpınar Cami niteliksiz müdahale örneği: beden duvarlarının bir bölümünün çimento katkılı harç ile sıvanması.....	64

Şekil 89. Soğukpınar Cami: harim ahşap tavanlarında oluşan sehim	65
Şekil 90. Soğukpınar Cami: duvarlarda oluşan yapısal çatlaklar	65
Şekil 91. Mektepönü Cami tanıtım kartı	66
Şekil 92. Mektepönü Cami: doğu cephesi.....	67
Şekil 93. Mektepönü Cami: güney cephesi ve güney cephede yer alan çeşme.....	67
Şekil 94. Mektepönü Cami: batı cephesi.....	67
Şekil 95. Mektepönü Cami: kuzey cephesi ve depo bölümü	68
Şekil 96. Mektepönü Cami: medrese	68
Şekil 97. Mektepönü Cami: son cemaat mahali	69
Şekil 98. Mektepönü Cami: son cemaat mahali giriş sahanlığı	69
Şekil 99. Mektepönü Cami: harim	70
Şekil 100. Mektepönü Cami: kadınlar mahfili	70
Şekil 101. Mektepönü Cami: ahşap sütun başlıklarında, giriş ve kaplama tahtalarında oluşan çatlama ve renk değişimi.....	71
Şekil 102. Mektepönü Cami: ahşap hatıllarda ve ahşap pencere kasalarında oluşan yüzey kirliliği, çatlama, parça kayıpları ve renk değişimi.....	71
Şekil 103. Mektepönü Cami: çatı kapağında oluşan çatlama ve kararma.....	72
Şekil 104. Mektepönü Cami: taş duvarlarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma, oyuklanma ve renk değişimi	72
Şekil 105. Mektepönü Cami: derz boşluklarında gelişen bitkilenme.....	73
Şekil 106. Mektepönü Cami bilinçsiz müdahale örneği: mahfildeki ahşap elemanlara yapılan boya uygulaması	73
Şekil 107. Mektepönü Cami niteliksiz ek örneği: depo	74
Şekil 108. Mektepönü Cami bilinçsiz müdahale örneği: taş yüzeylerin çimento katkılı harç ile sıvanması.....	74
Şekil 109. Mektepönü Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: medrese zeminine yapılan seramik kaplama uygulaması	74
Şekil 111. Gülabibey Cami: doğu cephesi	76
Şekil 112. Gülabibey Cami: güney cephesi	76
Şekil 113. Gülabibey Cami: batı cephesi	76
Şekil 114. Gülabibey Cami: kuzey cephesi.....	77
Şekil 115. Gülabibey Cami: son cemaat mahali	77
Şekil 116. Gülabibey Cami: harim.....	78
Şekil 117. Gülabibey Cami: kadınlar mahfili.....	78

Şekil 118. Gülabibey Cami: ahşap yüzeylerde oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve renk değişimi	79
Şekil 119. Gülabibey Cami: taş yüzeylerde oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve oyuklanmalar .	79
Şekil 120. Gülabibey Cami: taş basamaklarda oluşan aşınmalar	80
Şekil 121. Gülabibey Cami: taş mihrapta tespit edilen renk değişimi/ küflenme	80
Şekil 122. Gülabibey Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: bayanlar bölümü.....	81
Şekil 123. Gülabibey Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: görevli odası	81
Şekil 124. Beklimçay Cami tanıtım kartı	82
Şekil 125. Beklimçay Cami: son cemaat mahali-1	83
Şekil 126. Beklimçay Cami: son cemaat mahali-2	83
Şekil 127. Beklimçay Cami: depo	84
Şekil 128. Beklimçay Cami: harim	84
Şekil 129. Beklimçay Cami: harim ahşap tavan	85
Şekil 130. Beklimçay Cami: oda-1	85
Şekil 131. Beklimçay Cami: oda-1	85
Şekil 132. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: vaziyet planı.....	87
Şekil 63. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: +1.40 harim ve lojman kat planı.....	88
Şekil 7. Beklimçay Cami rölöve çizimleri : +1.40 harim tavan planı	89
Şekil 8. Beklimçay Cami: kadınlar mahfili	90
Şekil 9. Beklimçay Cami: Oda-2.....	90
Şekil 10. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: +3.70 mahfil kat planı.....	91
Şekil 11. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: +3.70 mahfil tavan planı.....	92
Şekil 12. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: A-A kesiti	93
Şekil 13. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: B-B kesiti	94
Şekil 14. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: C-C kesiti	95
Şekil 15. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: D-D kesiti	96
Şekil 16. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: E-E kesiti	97
Şekil 17. Beklimçay Cami: doğu cephesi.....	98
Şekil 18. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: doğu cephesi	99
Şekil 19. Lojman: doğu cephesi	100
Şekil 20. Beklimçay Cami: güney cephesi	100
Şekil 21. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: güney cephesi	101
Şekil 22. Lojman: güney cephesi	102
Şekil 23. Beklimçay Cami: batı cephesi.....	102
Şekil 24. Lojman: batı cephesi	103

Şekil 25. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: batı cephesi	104
Şekil 26. Beklimçay Cami: kuzey cephesi	105
Şekil 27. Lojman: kuzey cephesi.....	105
Şekil 28. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: kuzey cephesi.....	106
Şekil 29. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: lojman kuzey cephesi	107
Şekil 30. Beklimçay Cami: mihrap	108
Şekil 31. Beklimçay Cami: minber	108
Şekil 32. Beklimçay Cami: vaaz kürsüsü.....	109
Şekil 33. Beklimçay Cami: minare	109
Şekil 34. Beklimçay Cami: 1955 yılına ait Kemah hava fotoğrafı	110
Şekil 35. Beklimçay Cami: 1955 yılına ait Kemah Beklimçay Cami hava fotoğrafı	110
Şekil 36. Beklimçay Cami: 1. Dönem restitüsyon çizimleri lejantı	112
Şekil 37. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: vaziyet planı	113
Şekil 38. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: harim kat planı.....	114
Şekil 39. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: mahfil kat planı.....	115
Şekil 40. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: harim tavan planı.....	116
Şekil 41. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: mahfil tavan planı.....	117
Şekil 42. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: A-A kesiti	118
Şekil 43. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: B-B kesiti.....	119
Şekil 44. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: C-C kesiti.....	120
Şekil 45. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: D-D kesiti	121
Şekil 46. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: E-E kesiti.....	122
Şekil 47. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: güney cephesi	123
Şekil 48. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: kuzey cephesi	124
Şekil 49. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: doğu ve batı cepheleri	125
Şekil 50. Beklimçay Cami 2. dönem analiz lejantı	127
Şekil 51. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: vaziyet planı	128
Şekil 52. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: harim ve lojman kat planı.....	129
Şekil 53. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: mahfil kat planı.....	130
Şekil 54. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: harim tavan planı.....	131
Şekil 55. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: mahfil tavan planı.....	132
Şekil 56. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: A-A kesiti	133
Şekil 57. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: B-B kesiti.....	134
Şekil 58. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: C-C kesiti.....	135
Şekil 59. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: D-D kesiti	136

Şekil 60. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: batı cephesi	137
Şekil 61. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: doğu cephesi	138
Şekil 62. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: güney cephesi	139
Şekil 63. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: kuzey cephesi	140
Şekil 64. Beklimçay Cami: ahşap pencere kasalarında ve ahşap hatıllarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve çatlamlar	141
Şekil 65. Beklimçay Cami: ahşap tavan elemanlarında oluşan renk değişimi	142
Şekil 66. Beklimçay Cami: ahşap pencere kasalarında oluşan renk değişimi	142
Şekil 67. Beklimçay Cami: bahçe giriş kapısında oluşan renk değişimi, çatlama ve parça kaybı	143
Şekil 68. Beklimçay Cami: ahşap direklerde oluşan kararmalar	143
Şekil 69. Beklimçay Cami: ahşap tavan kaplamalarında tespit edilen renk değişimi ve küf oluşumu	143
Şekil 70. Beklimçay Cami: taş duvarlarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve oyuklanma	144
Şekil 71. Beklimçay Cami: derz boşluklarında gelişen bitkilenmeler	144
Şekil 72. Beklimçay Cami: beden duvarlarında oluşan sıva çatlakları ve dökülmeleri	145
Şekil 73. Beklimçay Cami: boyalı yüzeylerde oluşan çatlaklar ve dökülmeler	145
Şekil 74. Beklimçay Cami: giriş kapısındaki boya çatlakları ve dökülmeleri	146
Şekil 75. Beklimçay Cami: oda-2 duvarlarında oluşan boya çatlakları ve renk değişimi	146
Şekil 2076. Beklimçay Cami: lojman beden duvarlarında oluşan sıva çatlakları ve dökülmeleri	146
Şekil 77. Beklimçay Cami: mahfil döşemelerinde tespit edilen niteliksiz işçilik	147
Şekil 78. Beklimçay Cami: beden duvarlarına uygulanan niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği-1	147
Şekil 79. Beklimçay Cami: lojman yapısına eklenen niteliksiz duvar ve demir kapı	148
Şekil 80. Beklimçay Cami: lojman yapısına eklenen niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği sac sundurma	148
Şekil 208. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bakımsızlık örneği: oda-2	149
Şekil 81. Beklimçay Cami bakımsızlık örneği: depo kapısı	149
Şekil 82. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: mihrabın kalebodur malzeme ile kaplanması	150
Şekil 83. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün ahşap minbere yağlı boya uygulaması	150
Şekil 84. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün ahşap dolaba yağlı boya uygulaması	151

Şekil 85. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: özgün ahşap kapı ve korkuluklara yağlı boya uygulaması	151
Şekil 86. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün harim kapısına boya uygulaması	151
Şekil 87. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün beden duvarlarının delinmesi	152
Şekil 88. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: pencere açıklıklarının kapatılması ...	152
Şekil 89. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: beton kaideli sac minare	153
Şekil 90. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: ahşap bölücü uygulaması	153
Şekil 91. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: iç duvarlara lambri uygulaması	154
Şekil 92. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: son cemaat mahaline sonradan eklenen depo ve oda-2 mekanları.....	154
Şekil 221. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: son cemaat mahaline sonradan eklenen abdest alma yeri	154
Şekil 93. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: bahçeye sonradan eklenen depo yapısı.....	155
Şekil 94. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: lojman yapısına eklenen niteliksiz mutfak ve antre bölümü.....	155
Şekil 95. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: lojman yapısına eklenen sac sundurmalar.....	156
Şekil 96. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: lojman tavanlarına lambri uygulaması.....	156
Şekil 97. Beklimçay Cami: son cemaat mahalindeki ahşap kirişlerde tespit edilen sehim....	157
Şekil 98. Beklimçay Cami: son cemaat mahalindeki ahşap direklerde tespit edilen sehim ve şakülden kayma.....	157
Şekil 99. Beklimçay Cami hasar analizi: vaziyet planı	158
Şekil 100. Beklimçay Cami hasar analizi: harim kat planı	159
Şekil 101. Beklimçay Cami hasar analizi: mahfil kat planı	160
Şekil 231. Beklimçay Cami hasar analizi: harim tavan planı.....	161
Şekil 232. Beklimçay Cami hasar analizi: mahfil tavan planı	162
Şekil 233. Beklimçay Cami hasar analizi: A-A kesiti.....	163
Şekil 234. Beklimçay Cami hasar analizi: B-B kesiti	164
Şekil 235. Beklimçay Cami hasar analizi: C-C kesiti	165
Şekil 236. Beklimçay Cami hasar analizi: D-D kesiti.....	166
Şekil 237. Beklimçay Cami hasar analizi: E-E kesiti.....	167
Şekil 238. Beklimçay Cami hasar analizi: güney cephesi.....	168

Şekil 239. Beklimçay Cami hasar analizi: kuzey cephesi	169
Şekil 240. Beklimçay Cami hasar analizi: lojman kuzey cephesi	170
Şekil 241. Beklimçay Cami hasar analizi: doğu cephesi	171
Şekil 242. Beklimçay Cami hasar analizi: batı cephesi	172
Şekil 243. Beklimçay Cami restorasyon projesi: vaziyet planı.....	177
Şekil 244. Beklimçay Cami restorasyon projesi: harim ve lojman kat planı	178
Şekil 245. Beklimçay Cami restorasyon projesi: mahfil kat planı	179
Şekil 246. Beklimçay Cami restorasyon projesi: harim tavan planı	180
Şekil 247. Beklimçay Cami restorasyon projesi: mahfil tavan planı	181
Şekil 248. Beklimçay Cami restorasyon projesi: A-A kesiti	182
Şekil 249. Beklimçay Cami restorasyon projesi: B-B kesiti	183
Şekil 250. Beklimçay Cami restorasyon projesi: C-C kesiti	184
Şekil 251. Beklimçay Cami restorasyon projesi: D-D kesiti	185
Şekil 252. Beklimçay Cami restorasyon projesi: E-E kesiti	186
Şekil 253. Beklimçay Cami restorasyon projesi: güney cephesi	187
Şekil 254. Beklimçay Cami restorasyon projesi: kuzey cephesi.....	188
Şekil 255. Beklimçay Cami restorasyon projesi: kuzey cephesi.....	189
Şekil 256. Beklimçay Cami restorasyon projesi: doğu cephesi	190
Şekil 257. Beklimçay Cami restorasyon projesi: batı cephesi	191

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

EKVKBK	: Erzurum Kùltür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites
IWC	: Uluslararası Ahşap Komitesi
EDM	: Electronic Distance Measurement
km	: Kilometre
m	: Metre
pvc	: Polivinil Klorür
UV	: Ultraviyole
yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

Türkiye, taşınmaz kültür varlıkları açısından oldukça çeşitli ve zengin bir mirasa sahiptir. Taşınmaz kültür varlıkları, geçmiş medeniyetlere ait mirasın günümüze taşınmasında ve gelecek nesillere aktarılmasında önemli bir köprü işlevi görmektedirler (Doğruer 2021). Zaman içerisinde tarihi yapıların bozulmasına ve yok olmasına neden olan etmenlerin önüne geçilmediği takdirde bu yapılar orijinal hallerini koruyamazlar. Bu nedenle tarihi yapıların korunması, bakım ve onarım çalışmalarıyla kültürel kimliklerini muhafaza etmek ve toplum belleğindeki yerlerini sürdürebilmeleri açısından önem taşımaktadır (Kapubağlı 2004).

Koruma kavramı; 18. yüzyılda ortaya çıkmış, 19. ve 20. yüzyıllarda yapılan çalışmalarla ilkeleri ve kuralları belirlenmiştir. Ayrıca yapılan bu çalışmalarda kültür varlıklarının anı, kimlik, ekonomik, mimari ve özgünlük değeri gibi ölçütler de önem kazanmıştır. Mimari yapıların korunmasındaki ilk adım yapının mevcut durumunun belgelenmesi ve yapıya ilişkin arşiv araştırmalarının yapılmasıdır. Bir diğer adım ise elde edilen arşiv araştırmaları, akademik çalışmalar, çağdaş yapılarla karşılaştırma çalışmaları ve birincil kaynaklar kullanılarak tarihi yapının önceki dönemlerdeki durumunu ve geçirdiği onarımları tespit etmektir (Koç ve Mazlum 2022). Böylelikle koruma sorunları belirlenen yapıların özgün kimliklerini tekrar kazanabilmesi için gereken bakım ve onarım çalışmaları, alanında uzman kişiler tarafından sağlıklı bir şekilde yürütülebilecektir.

Ülkemizdeki zengin kültürel mirasın önemli bir unsuru olan ahşap direkli camiler, Anadolu'nun dört bir yanında bulunmaktadır. Ahşap direkli cami mimarisi, Karahanlılar'a kadar dayanan tarihi bir geçmişe sahiptir. Daha sonra Gazneliler, Büyük Selçuklu Devleti ve Anadolu Selçuklu Devleti dönemlerinde de Orta Asya geleneğiyle birleşerek Anadolu'ya yayılmış ve Türkler tarafından yaygın olarak kullanılmıştır. İç Batı Anadolu ve Orta Anadolu bölgelerinde yaygın olarak kullanılan genel olarak sade bir görünüme sahip olan ahşap direkli cami geleneği, Afyon, Konya, Ankara, Erzincan, Erzurum gibi çeşitli şehirlerimizde görülmektedir (Karakuş 2021).

Araştırma Problemi

Eski çağlardan itibaren hem yapı elemanı olarak hem de taşınabilir objelerde kullanılan ahşap malzeme, kolay işlenmesi ve iklimsel özelliklerin olanak verdiği alanlarda daha kolay ulaşılabilir olması sebebiyle birçok alanda yaygın olarak kullanılmıştır. Dayanım gücü taş malzemedenden daha fazla, daha hafif ve işlenmesi daha kolay olan ahşap malzemenin üst örtü

malzemesi olarak geçmiş dönemlerde de çeşitli yapılarda kullanıldığı görülmektedir. Yapılan araştırmalar, Orta Asya'da ahşapı kullanan Türkler Anadolu'ya geldikleri dönemlerde kendilerine ait olan ahşap yapı geleneklerini de beraberinde getirdiklerini göstermektedir. Bundan dolayı ahşap direkli ve ahşap tavanlı cami üslubunun Orta Asya çadır sanatından geldiği ve Türkistan'daki bazı ahşap direkli camiler ile benzerlik gösterdiği düşünülmektedir. Ahşap malzemenin bu cami geleneğinde üst örtü malzemesine ek olarak sütun, minber, mihrap, kürsü, kapı, pencere ve pencere kanatları olarak da değerlendirildiği görülmektedir. Günümüze kadar gelebilen ahşap direkli camiler sahip olduğu değerler açısından ve bu geleneği devam ettirmek amacıyla korunması gereken kültür varlıkları arasında yer almaktadır (Yaşayacak 2018).

Günümüzde değişen sosyal koşullara, zamanın yıpratıcı etkilerine, iklim koşullarına ve sahip olduğu değerinin bilinmemesinden dolayı kullanıcıların niteliksiz ve bilinçsiz müdahalelerine maruz kalan ahşap direkli camiler yıkılma ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu nedenle gün geçtikçe önemini kaybeden ahşap direkli camilerde görülen koruma sorunları bu çalışmanın problemi oluşturmaktadır.

Çalışmanın Sınırları ve Kapsamı

Yapılan literatür araştırmaları sonucunda Kemah İlçe merkezindeki ahşap direkli camilerin koruma sorunlarıyla ilgili herhangi bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmanın ana materyalini oluşturan Erzincan iline bağlı Kemah ilçesindeki Orta Asya geleneğini ve yerel üslubu yansıtmaları açısından değerli kültür varlıkları olarak karşımıza çıkan ahşap direkli camiler; Gülabibey Cami, Aşağıgedik Cami, Soğukpınar Cami, Mektepönü Cami, Beklimçay Cami ve Göğüsbağı Cami olmak üzere altı adettir. Ancak bu camilerden Göğüsbağı Cami yapılan müdahaleler sonucunda özgün dokusundan çok fazla uzaklaşması ve tescilli olmaması sebebiyle bu çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Mimari özellikleri, yapı teknikleri ve koruma sorunları incelenen bu camilerden Gülabibey camisinin yerel ahşap direkli cami üslubunu en çok yansıtan örnek olduğu görülmüştür. Fakat bu caminin çok sayıda akademik çalışmalara konu olması sebebiyle gerek ahşap direkli cami üslubunu diğer camilere kıyasla en çok yansıttığı gerekse özgün dokusuna yapılan müdahalelerin fazla olmaması sebebiyle çalışmanın ana materyali olarak Beklimçay Camisi seçilmiştir.

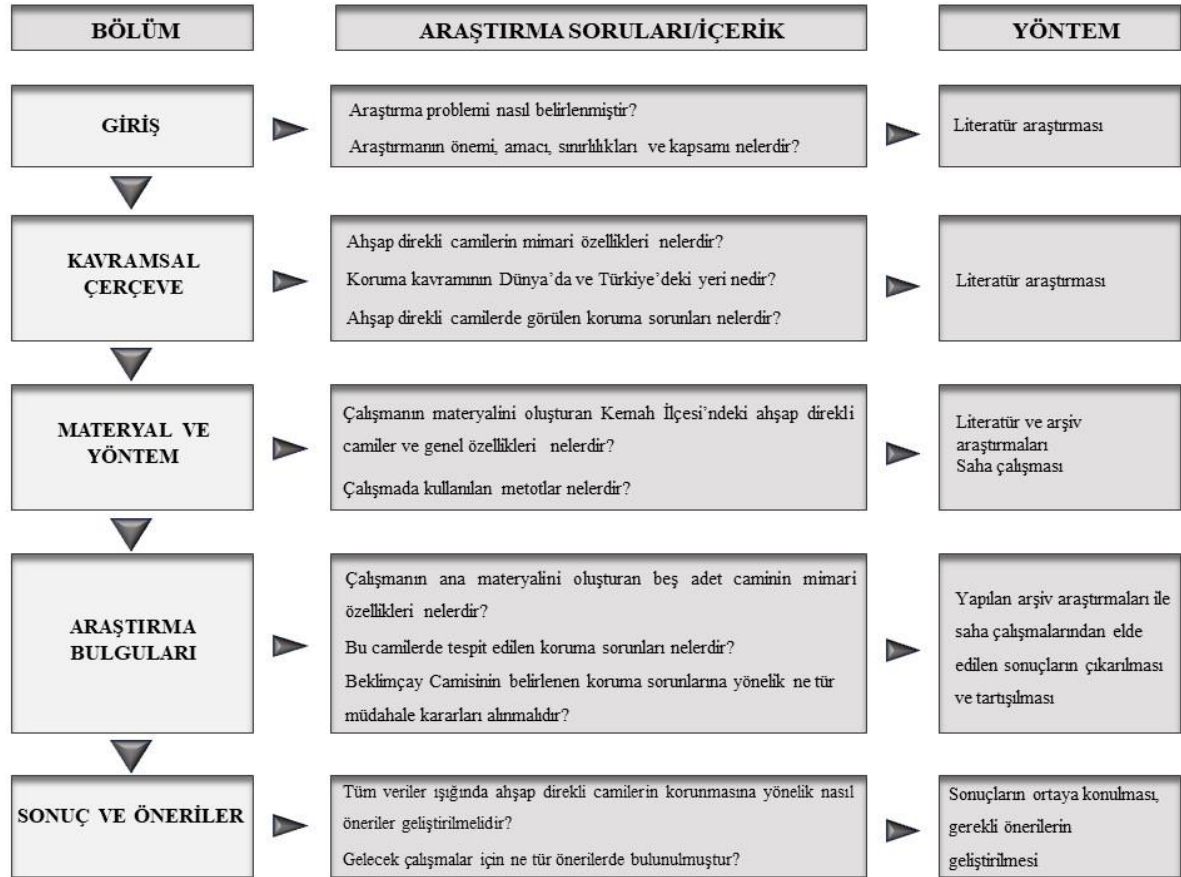
Tez çalışması beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışmanın amacı, önemi, sınırları ve kapsamından bahsedilerek konu ile ilgili güncel literatür çalışmaları özetlenmiştir. İkinci bölümde, tarihi yapıların gelecek nesillere ulaşmasındaki en büyük aktör olan 'koruma' kavramının önemi ve dünyada ve Türkiye'deki koruma anlayışı ele alınmıştır. Ardından geleneksel ahşap direkli camilerin mimari özellikleri incelenmiş ve bu camilerde görülen

koruma sorunları sınıflandırılarak detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde çalışmanın materyal ve yöntemleri üzerinde durulmuştur. Çalışmanın dördüncü bölümünde alan çalışması kapsamında, Kemah İlçe merkezindeki tescilli ahşap direkli camilerin tanıtım kartları oluşturularak mimari özellikleri ve koruma sorunları ele alınmıştır. Örneklem çalışması olarak seçilen Beklimçay Camisinin rölöve, 1. ve 2. dönem restitüsyon çalışmaları yapılmış, koruma sorunları tespit edilerek hasar analiz çalışması yapılmış olup tüm bu veriler doğrultusunda restorasyon önerileri getirilerek restorasyon projesi hazırlanmıştır. Son olarak beşinci bölümde, çalışma sonucunda tespit edilen koruma sorunları ve çözüm önerileri değerlendirilerek geleneksel ahşap direkli camilerde görülen bu bozulmaların önüne geçilmesi için önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Tez çalışmasında Kemah ilçe merkezindeki tescilli beş (5) adet ahşap direkli caminin yapım teknikleri, yapılış tarihleri, plan ve cephe özellikleri, yapım teknikleri ile mimari elemanları (minare, minber, mihrap, vaaz kürsüsü, vb) açısından incelenmesi ve koruma sorunlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Belirtilen bu çalışmalara ek olarak daha önce üzerinde herhangi bir akademik çalışma yapılmayan Beklimçay Cami özelinde koruma çalışmalarının önemli adımlarını oluşturan rölöve çizimleri, 1. ve 2. dönem restitüsyon çizimleri hazırlanarak ve yerinde incelemeler sonucunda yapının koruma sorunları tespit edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda Beklimçay Camisine ait müdahale kararları ve restorasyon önerileri geliştirilerek restorasyon projesi oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın ahşap direkli camilerin koruma sorunlarının belirlenmesi açısından literatüre katkı sağlayacağı, uygulama açısından ise bu tür mimari mirasımızın koruma problemlerinin tespiti ve koruma çalışmalarına uygun çözümler üretilmesi açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Tablo 1. Tez Akış Şeması

Literatür Özeti

Literatür araştırmaları sonucunda Kemah İlçe merkezinde yer alan ahşap direkli camiler ile ilgili olarak kısıtlı sayıda bilimsel çalışma bulunduğu tespit edilmiş ve tezin literatürdeki bu boşluğu doldurması amaçlanmıştır. İncelenen güncel literatür çalışmaları dört başlık altında sınıflandırılmıştır. Bunlar;

- Erzincan Kemah İlçesi'nin tarihi ve coğrafi yapısı, kültürel ve tarihi yapısı ile ilgili kaynaklar,
- Ahşap direkli cami mimarisi ile ilgili kaynaklar,
- Koruma kavramı ve koruma sorunları ile ilgili kaynaklar,
- Restorasyon proje önerisi ile ilgili kaynaklardır.

Erzincan Kemah İlçesi'nin coğrafi yapısı, kültürel ve tarihi yapısı ile ilgili öne çıkan çalışmalar Başbüyük (2004), Kındıgılı (2015a), Karamahmut (2020) tarafından yapılmıştır.

Ahşap direkli cami mimarisi ile ilgili kaynaklar incelendiğinde;

Denktaş (2004), Kındıgılı (2015b), Yaşayacak (2018), Koçyiğit (2019), Koçer (2019), Atak (2019) ve Arslan (2020) çalışmalarında; ahşap direkli ve ahşap tavanlı camiler ile ilgili

literatür ve arşiv araştırmaları ile belgelendirme çalışmaları yaparak mimari ve sanat tarihi açısından özelliklerini ele almışlardır. İncelenen camilerin hem kendi aralarında hem de Anadolu Türk Sanatı içerisindeki yerini ortaya koyarak ahşap direkli cami geleneğinin sürdürölmesinin önemini belirtmişlerdir.

Berkli ve Özsaglıcak (2019) alışmalarında; Erzurum'daki ahşap direkli ve ahşap tavanlı cami ve mescitler içerisinde restorasyonu yapılan beş cami ile ilgili yaptıkları arşiv araştırmaları sonucunda restorasyon öncesi ve sonrası durumunu karşılaştırma çalışması yaparak genel durumlarını ortaya koymuşlardır. Bu değerlendirme ile tarihi camilerin geçirdiği onarımlar sayesinde özgün durumuna getirildiğini savunmuşlardır.

Karakuş (2021), 13. yüzyılda Anadolu'da inşa edilmiş ahşap direkli ve ahşap tavanlı camiler hakkında genel bir çıkarım yapmak ve Anadolu'daki ahşap direkli camilerin ortak özelliklerini tespit etmek amacıyla arşiv ve literatür araştırmaları ışığında camilerin mekânsal özelliklerini inceleyerek katalog çalışması yapmıştır. Yaptığı belgelendirme çalışmaları sonucunda yapıların malzeme ve yapım tekniklerinde benzer özellikler taşıdığını tespit etmiş ancak bazı özelliklerinin bulunduğu yerlerin inşa geleneklerinden dolayı farklılaştığı ve şekillendiği sonucuna varmıştır.

Orhan (2022), Kemaliye İlçe merkezinde yer alan ahşap direkli ve ahşap tavanlı camilerin mimari özelliklerini incelemek ve bu camilerin tipolojik analiz çalışmalarını oluşturmak amacıyla yaptığı saha çalışmaları, arşiv ve literatür araştırmaları ışığında camilerin mekânsal özelliklerini inceleyerek katalog çalışması oluşturmuş ve Kurtoğlu Cami özelinde 1. ve 2. dönem restitüsyon çalışması hazırlamıştır. Elde ettiği veriler sonucunda, Kemaliye İlçe merkezinde yer alan ahşap direkli camilerin genel, yerel ve özel tipolojik özelliklerini ortaya koymuştur.

Koruma kavramı ve koruma sorunları ile ilgili kaynaklar ele alındığında;

Mahrabel (2006), tarihi yapıların Osmanlı Dönemi'nden günümüze kadar olan süreçte nasıl ve ne şekilde korunduğu, malzeme ve taşıyıcı sistemlerinin özelliklerini, bu tarihi yapılarda görölen hasar türlerini, hasar tespit yöntemlerini ve yapılarda uygulanan onarım ve güçlendirme tekniklerini bilimsel çalışmalar, arşiv çalışmaları ve saha çalışmaları ışığında ele almıştır. Yaptığı değerlendirmeler sonucunda tarihi yapıların ömürlerini etkileyen iki ana etkenin depremler ve zemin problemleri olduğu ancak bunların dışında çevresel ve insan faktörlerinin olması tarihi yapıların taşıyıcı sistemlerini ve görüntülerini olumsuz yönde etkilediği sonucuna varmıştır. Mahrabel, onarım gerektiren bir tarihi yapının uygulama öncesinde alanında uzman ekipler tarafından incelenmesini, yapıların bilinçli bir şekilde korunmasını ve güçlendirilmesi gerektiğini savunmuştur.

Aladağ (2010), kültür varlıklarının korunma sürecinde koruma yönetimini ele alan çalışmasında; Türkiye'deki iki örnek yapı üzerinden koruma yönetimindeki uygulamaların sorunlarını literatür araştırması yaparak Türkiye'de ve dünyadaki koruma politikaları süreçlerini analiz ederek karşılaştırmıştır. Elde ettiği veriler ışığında kültürel mirasın korunması için yapılan tüm mevzuat ve uygulamaların bütüncül olarak ele alınması gerektiğini vurgulamıştır.

Karakuş (2012), tarihi yapılarda görülen hasar türlerini, hasar nedenlerini, hasar tespit yöntemlerini ve yapılarda uygulanan onarım ve güçlendirme tekniklerini bilimsel çalışmalar ve arşiv çalışmaları ışığında ele almıştır. Bu incelemeler ve araştırmalar sonucunda her bir tarihi yapının kendi özelinde değerlendirilmesi gerektiğini, müdahale öncesinde ve müdahale sürecinde doğru bir onarım için dikkat edilmesi gereken hususların büyük bir öneme sahip olduğunu savunmuştur.

Koçu (2014), Beyşehir Eşrefoğlu Camisinde kullanılan taş, tuğla, çini, alçı, ahşap gibi geleneksel yapı malzemelerini ve onarım çalışmalarını, saha çalışmaları ve literatür araştırmaları sonucunda belgelendirmiştir. Bu veriler ışığında caminin geçirdiği onarım çalışmalarında ortaya çıkan sorunları değerlendirmiş ve yapılan onarımlarda işçilik, malzeme ve uygulama hatalarının olduğunu tespit etmiştir. Çalışmasının sonucunda kültür varlıklarının korunması hususunda gerekli önlemlerin alınması, özgün dokusuna uygun müdahalelerin yapılması ve gelecek nesillere güvenle aktarılması gerektiğini savunmuştur.

Döndüren vd (2017), zamanın yıpratıcı etkilerine, kullanıcıların meydana getirdiği hasarlara ve doğal afetlerin yıkıcı etkisine maruz kalan tarihi yapıların yıkılma ve yok olma riskine karşı yapılarda oluşabilecek hasar türlerini bilimsel çalışmalar ve literatür araştırmaları doğrultusunda sınıflandırmışlardır. Bu hasar türlerinin tarihi yapıların strüktürel özelliklerini ve görüntülerini olumsuz yönde etkilediğini ve taşıyıcı sistemlerdeki bozulmalara yapılan bilinçsiz ve yanlış müdahalelerin yapılardaki hasarın tam olarak araştırılmamasından kaynaklandığını belirterek tarihi yapıların bilinçli bir şekilde korunması ve güçlendirilmesi gerektiği savunmuşlardır.

Uçarkuş (2017), anıt eserlerin restorasyon sürecindeki projelendirme, uygulama ve resmi süreçlerde karşılaşılan problemlerin tespiti, analizi ve çözüm önerilerini mevzuat, uluslararası sözleşmeler, literatür ve arşiv araştırmaları kapsamında ele almıştır. Tarihi yapıların korunma sürecinde ilk olarak proje aşamasının doğru ve eksiksiz olması gerektiğini ancak ilgili kurumların koruma mevzuatındaki eksikliklerinden dolayı yapılara ilişkin verilerin toplanma aşamasında yaşanan sorunların bu süreci zorlaştırdığına dikkat çekmiştir.

Yurttaş (2018), ilgili kurum ve kuruluşlardan elde edilen raporlar ve çizimler ile literatür ve arşiv araştırmaları doğrultusunda tarihi yapılarda görülen hasar türlerini ve nedenlerini, bu yapılara uygulanan restorasyon tekniklerini ve örnek olarak seçtiği onarım görmüş dokuz adet Anadolu Selçuklu Dönemi kapalı avlulu medrese yapılarının restorasyon uygulamalarındaki ve kararlarındaki doğru, yanlış ve eksik uygulamaları incelemiştir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda seçtiği örnek yapılardaki hasarlara yönelik uygulanan restorasyon tekniklerinin koruma ve onarım çalışmalarına ne denli katkı sağladığını değerlendirmiştir. Çalışmasının kurul arşivlerinin belgeleme, sınıflandırma ve tespit çalışmalarında eksikliklerinin olması ve kurul sayılarının yetersizliğinden kaynaklanan onarıma ihtiyaç duyan yapılara müdahalelerin geç kalınması çeşitli birçok sorunları beraberinde getirdiği sonucuna varmıştır.

Yücel (2020), Kastamonu’da yer alan Candaroğulları dönemine ait 22 camiye ilişkin saha çalışmaları, literatür ve arşiv araştırmaları doğrultusunda camilerin mimari özelliklerini incelemiş ve koruma sorunlarını ayrıntılı olarak tespit etmiştir. Koruma sorunlarının temel nedenini maddi yetersizlik ve bilinçsizlik olduğunu belirten Yücel, bu camilerin korunmasını, gelecek nesillere özgün haliyle aktarılması gerektiğini ve zamana direnen bu tarihi camileri korumanın ilk adımı olarak eğitim seminerleri düzenlenmesini savunmuştur.

Koç ve Mazlum (2022), Beyşehir Eşrefoğlu camisinin geçirdiği onarımları, ICOMOS Ahşap Komitesi’nin 2017’de yenilenen ilkeleri ve literatür çalışmaları açısından inceleyerek koruma yaklaşımlarına ilişkin değerlendirmeler yapmışlardır. Ahşap yapıların incelenmesi ve hangi ölçütlere göre değerlendirileceği konusunda detaylı bir çalışma olmadığından araştırma kapsamında bir metodoloji önermişlerdir. Beyşehir Eşrefoğlu Camisinin onarım geçirdiği dönemleri bu ilkeler ve önerdikleri metodoloji göz önünde bulundurarak değerlendirdiklerinde Genç Osmanlı Dönemi’nde yapılan onarımların en başarılı, 1980-2000 yıllarındaki onarımların ise diğer dönemlere göre daha başarısız olduğu sonucuna varmışlardır. Yazarlar yapmış oldukları bu çalışmanın; yapılan ve yapılacak onarımların, doğruluğu kanıtlanmış kriterler ve müdahaleler ışığında değerlendirilmesine büyük katkı sağlayacağını vurgulamışlardır.

Restorasyon proje önerisi ile ilgili kaynaklar incelendiğinde ise;

Ceylan (2015), Uzun (2016), Bilgiç (2020) ve Coşkun (2021), saha çalışmaları, bilimsel çalışmalar ve arşiv araştırmaları sonucunda ele aldıkları tarihi yapı örneklerinin mimari özelliklerini ve yapı tekniklerini incelemiş, restitüsyon çalışmalarını hazırlamış ve tarihi yapıların koruma sorunlarını belirlemişlerdir. Elde ettikleri veriler doğrultusunda yapıların restorasyon projelerini hazırlamışlardır.

Kültürel mirasımızın önemli parçalarından olan ahşap direkli cami geleneği geçmiş ile gelecek arasında önemli yere sahiplerdir. Bu nedenle ülkemizdeki bu yapı ya da yapı gruplarını

korumak, değerlerini yaşatmak ve özgün niteliklerini gelecek kuşaklara aktarmak koruma alanının en önemli misyonlarından dır (Karakuş 2012). Ahşap direkli camilerin yaşam süreleri; çevresel ve iklimsel faktörler, fiziksel ve kimyasal etmenler, insanların sebep olduğu hasarlar, doğal afetler gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. Ülkemizde bu camiler ihmaller, yanlış onarımlardan, kasıtlı veya bilinçsiz müdahalelerden dolayı büyük çoğunluğu strüktürel açıdan iyi durumda değildir. Bundan dolayı bu tarihi yapıların onarım ve güçlendirme aşamalarından önce; mimari özellikleri, zemin özellikleri, taşıyıcı sistemleri, malzeme özellikleri ve koruma sorunları detaylı olarak incelenmesi gerekmektedir. Bu incelemeler yapılmadığı takdirde onarım sürecinde yapılarda beklenmeyen sonuçlara yol açabileceği unutulmamalıdır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde; koruma kavramı ve dünyada ve Türkiye’de koruma anlayışı, İslamiyet’te cami kavramı, ahşap direkli cami mimarisi ve ahşap direkli camilerde görülen koruma sorunları ele alınmıştır.

Koruma Kavramı ve Dünyada ve Türkiye’de Koruma Anlayışı

5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nda koruma ve korunma kavramlarının tanımı ‘Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.’ şeklinde ifade edilmiştir.

Doğan Hasol’un (1975) hazırladığı Mimarlık Sözlüğünde koruma kavramı ‘tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürürebilmeleri için muhafaza, onarım ve bakımına ilişkin gerekli önlemleri alma” (Hasol 1975: s.117) olarak tanımlanmıştır. Koruma kavramı bir başka ifadeyle; “Maddi bir ürün olan, anıt eseri korurken tarihi mirasımızı, eseri yapan kişilerin yaratıcılıklarını, emeğini, korumak demektir.” şeklinde tanımlanmaktadır (Kuban 1986: s.47).

Kültür varlıklarının herhangi bir koruma amaçlı müdahale olmadan ilk inşa edildiği gibi değişime uğramaması mümkün değildir. Bu nedenle korumadaki amaç yapının eskimesine ve yok olmasına sebep olan faktörleri kontrol altına alarak gerekli bakım ve onarımlarını yapmak, kültürel kimliğini koruyarak işlevlendirmek ve toplumların bu yapıları benimsemesini sağlamaktır (Kapubağlı 2004). Korumanın hedefi, korunması gereken nitelikleri veya kültür varlıklarını muhafaza etmek ve bunları yaşatarak gelecek kuşaklara aktarmaktır. Kültürel varlıkların yaşatılmasıyla sağlanan süreklilik hem fiziksel bir sürekliliği hem de günlük yaşamda aktif olmalarını ve sürdürülebilir hale gelmelerini sağlar. Böylece kültürel varlık korunurken kimliğini kaybetmeden bir dekor olması da önenebilmektedir (Köksal 2007)

Toplumlar kültürel varlıkları birer miras olarak sayarken onları gelecek nesillere ulaştırmayı kendilerine misyon olarak görürler. Fakat, bu mirasları yalnızca nostaljik duygular ile korumak tarihi yapıların sahip olduğu kendi kimliklerinden uzaklaştırmaktadır. Koruma kavramının yüklediği sorumluluk tarihsel ve bağlamsal anlamda bireysel, yöresel, ulusal, uluslararası ve küresel çapta değişiklikler gösterebilir. Ancak bu kültürel mirasların gerçek kimliklerini bozmadan geleceğe ulaştırmak tüm toplumlar için ortak amaçtır. Bu nedenle

kültürel yapıları korumak ve onarmak amacıyla ilkelerin belirlenmesi ve uluslararası bir temel oluşturulması, tüm ülkeler için ortak bir koruma bilinci oluşturması bakımından değer taşımaktadır. Böylelikle her bir ülke kendi oluşturduğu ilke ve temel doğrultusunda tarihi yapılarının koruma ve onarım sorumluluğunu üstlenirken, aynı zamanda gelişen koruma kültürünün daha kapsamlı olması açısından ortak dile sahip olur (Aladağ 2010).

Dünyada ilk koruma çalışmaları, din ve yönetimin etkisiyle yönetim yapıları ve kilise, manastır gibi dini yapıların korunması ve onarılması ile başlamıştır. Bu yapıları korumadaki amaç hem temsil edilen gücün etki alanını artırmak hem de tarihe tanıklık eden bu yapılardaki zamanla oluşan tahribatları onarmaktır (Erder 1999). Daha sonra gelişen ve büyüyen dünyada 19. yy. ortalarında diğer kültür varlıklarını da içine alan bir koruma kavramı oluşturulmuş ve toplumlar geçmiş hatıralarının izlerini ve değerlerini taşıyan bu yapıların korunmalarını istemişlerdir. 20.yy. başlarına kadar tek yapı ölçeğinde koruma yapılmış daha sonra kapsamı genişletilerek tarihi kent ve kırsal kesimler de koruma altına alınmıştır (Kapubağlı 2004). Bu kültürel varlıkların koruma çalışmalarının ulusal düzeyde kurumsallaşması I. Dünya Savaşı dönemlerinde başlamış fakat tam anlamıyla ortak bir temel ise II. Dünya Savaşının son dönemlerinde oluşturulmuştur (İSMEP 2014).

19. yy.'da koruma bilincinin ilkesel temelleri Avrupa'da atılmıştır. İlk olarak koruma kavramının gelişiminde Fransa, İngiltere ve İtalya "üslup birliğine varış" düşüncesiyle yaptıkları niteliksiz onarımlar sebebiyle ve bu onarımlara karşı bir kesim toplumun 'romantik görüş' düşüncesi ile tepki göstermeleri koruma sürecini başlatmıştır. Sanayi devriminin kültürel mirasa ve doğal çevreye karşı yok olma tehdidini oluşturması bu miraslara sahip çıkmanın gerekli olduğunu düşündürmüştü ve sonuç olarak koruma kavramı ilkesel olarak gelişmeye başlamıştır (Zeren 1981).

Günümüzde ise disiplinler arası platformda ortak bir değere sahip olan koruma kavramı; uluslararası kurumlar, uluslararası ilkeler, ulusal örgütler, yasalar, üniversiteler, kültürel turizm ile uygulamaya konulmuş ve kültürel varlıkları korumak için çeşitli kurum ve kuruluşlar bu amaca yönelik hizmetler vermiştir (Ömeroğlu 2006) (Tablo 2).

Tablo 2. Koruma Kavramının Uluslararası Platformdaki Gelişimi (Şentürk 2012)

YIL	DÜNYA'DA KÜLTÜREL MİRASI KORUMA ÇALIŞMALARI	ÖNE ÇIKAN YAKLAŞIMLAR
18.yy	Rönesans	Yapı ölçeğinde koruma yaklaşımı Fransız ihtilali yıkımlarına tepki olarak tüm Avrupa'yı saran koruma yaklaşımı

19.yy		Sanayi devrimi sebebi ile doğal çevrenin yok olması sonucu doğal ve kültürel çevrenini bütün olarak korunması
1931	Atina Konferansı	Anıt eser ve çevresine saygı gösterilmesi anlayışı/Belgelemenin önemi
1933	Atina Kongresi	Geçmiş kültürün korunarak anlatımı sorumluluğunun
1945	Birleşmiş Milletler Örgütü'nün kuruluşu	
1946	UNESCO'NUN kuruluşu	
1957	Paris Kongresi	Kent içindeki tek anıt kavramından anıt olarak kent kavramına geçiş
1964	Venedik Tüzüğü	İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı hasara karşı yapı ve çevresinin korunması
1965	ICOMOS'UN kuruluşu	Tarihi anıtlar ve sitlerin korunması ve değerlendirilmesine yönelik çalışmaları desteklemek
1972	UNESCO Dünya Mirası Koruma Sözleşmesi	Dünya mirası kavramı ve listesi/ Üstün evrensel değer/ Bütünlük/ Özgünlük/ Alan yönetim planı
1979	Burra Tüzüğü	10 adımlık koruma sürecinin tanımlanması
1985	Avrupa Mirası Koruma Sözleşmesi	Sanatsal, toplumsal, bilimsel önem
1987	Washington Tüzüğü	Kent-bölge planlaması/ Katılımın önemi
1993	ICOMOS Sri Lanka	Kentsel gelişmeye uygun bütüncül koruma
1996	ICOMOS Sofya	Kayıt ve listelemenin önemi
1999	ICOMOS Meksika	Kültürel turizm/ Sürdürülebilirlik
2002	ICOMOS Madrid	Kültürel çeşitlilik vurgusu
2002	Budapeşte Deklarasyonu	Yaşam kalitesinin artırılması
2003	UNESCO Sözleşmesi	Kültürel miras, kültürel kimlik zararının insanlık suçu olarak tanımlanması
2005	UNESCO Sözleşmesi	Sosyal çeşitliliğin korunması/ Kültürelarasılık
2006	UNESCO Sözleşmesi	Somut olmayan kültürel miras
2008	Quebec Deklarasyonu	Kültürel mirasın ruhu
2011	Valetta İlkeleri	Kültürel miras, kültürel çeşitlilik kalkınma kaynağı

Bu çalışma kapsamında dünyada tarihi ahşap malzemeli yapıların koruma kavramında yeri incelendiğinde ise belirli yönetmelik ve standartların kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Dünyanın çeşitli bölgelerinde yer alan farklı işlevlere sahip ahşap malzemeli yapılar koruma altına alınmıştır. Asya kıtasında yer alan ülkelerde iklim şartlarının vermiş olduğu kolaylık ile tapınaklar, ahşap iskeletli İskandinav kiliseleri, Avrupa kıtasında yer alan ülkeler

ve Anadolu'da ise konut, han, hamam, cami ve kilise gibi birçok yapı türlerinde ahşap malzemenin kullanıldığı görülmektedir (Tokyay 2017).

Aynı fonksiyonel özelliklere ve yapı malzemelerine sahip yapılarda, tasarım kararı, kullanılacak malzeme, yapım tekniği ve koruma şekilleri bu yapıların bulunduğu kıtaya, ülkelere ve bölgelerine göre farklılıklar gösterebilmektedir (Biçer ve Şahin 2020).

Uluslararası Ahşap Komitesi (IIBC), ICOMOS'un uzman bilimsel komitelerindedir. Kuruluş tarihi 1975 olan IIBC'nin amacı, tarihi yapılarda kullanılan ahşapların korunması için uluslararası iş birliği oluşturmak ve bu korunmada ICOMOS çalışmalarını geliştirmek amacıyla tavsiyede bulunmaktır. IIBC kurulduğundan itibaren gerek duyulan birçok koruma ilkesi bu komitenin ana temasını oluşturarak etkinlikler hazırlamıştır. 'Tarihi Ahşap Yapıların Korunması İçin İlkeler' taslağının oluşturulması, 1992 yılında Meksika'da 12. Genel Kurulda, 1999 yılının Ekim ayında ICOMOS doktrin metni kabul edilinceye kadar bir dizi düzenleme geçirmiştir. 2008'de Quebec Konferansında yapılan 16. ICOMOS Genel Kurulu, 1999 yılında hazırlanan bu ilkelerin yeniden düzenlenmesini ve güncellenmesini önermiştir. Son olarak 15 Aralık 2017'de Delhi'de yapılan 19. ICOMOS Genel Kurul toplantısında IIBC'nin yeni ilkeleri ICOMOS'un doktrin metni olarak güncellenmiştir. Güncellenen bu yeni ilkeler tarihi ahşap yapıların tanınması, kültür mirasının ve koruma yaklaşım çeşitliliği sorunlarına cevap vermesi ve ilkelerin içeriğinde bulunan kaygıların giderilmesi için 1999 yılındaki taslak ilkelerin yerini almıştır (Anonim 2023b).

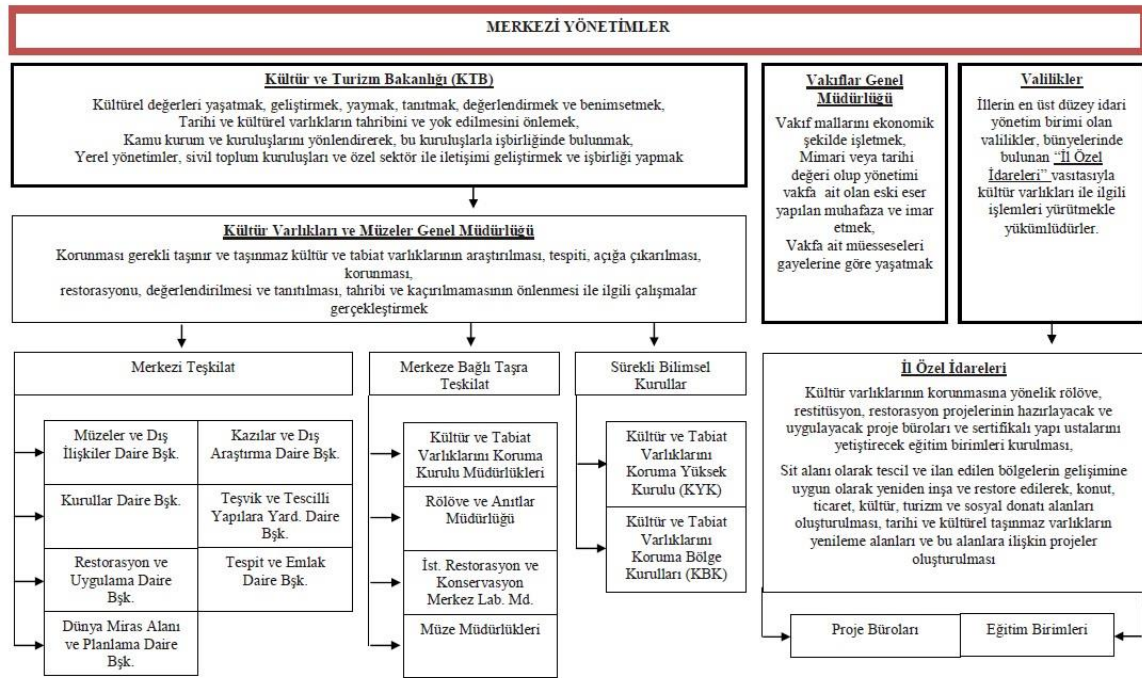
Dayanıklı, fonksiyonel ve denetlenmesi mümkün olan ahşap yapılar inşa edilebilmesi için ise belirli ilkeler, yönetmelikler ve standartlar gerekmektedir. Bu yapıların inşa edileceği ülke şartlarında nasıl, hangi sistemle ve ne tür sınırlara bağlı olarak yapılması gerektiğini belirten kuralların, tasarlayan, uygulayan ve denetleyen kişi/kişiler tarafından bilinmesi ve uygulanması önem arz etmektedir. Dünyada ahşap malzemeli yapıların tasarım kurallarını ve koruma ilkelerini içeren önemli yönetmelik ve standartlar;

- Eurocode 5(EN 1995-1-1); European Comitee for Standartization,
- AITC; American Institute of Timber Construction,
- DIN 1052; Deutsche Norm, Structural Use of Timber, Design and Construction,
- AS 1720.1-2010; Australian Standard, Timber Structures şeklindedir (Çalışkan 2019).

Dünyadaki genel koruma anlayışı ve özelinde ahşap malzemeli yapıların korunması için hazırlanan yönetmelik ve standartlar, Türkiye'de yasal yönetmeliklerin oluşturulması ve geliştirilmesine zemin hazırlamıştır.

Türkiye’de tarihi yapıların ve çevresinin korunması bilincinin oluşmasını ve Avrupa’daki ilgili gelişmelerin benimsenmesini sağlayan UNESCO, ICOMOS, Venedik Tüzüğü gibi kurul ve kuruluşların etkinlikleri; 1951 yılında kurulan ‘Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun kararlarında etkili olmuştur (Böke 2020).

1983 yılında yürürlüğe giren; Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere birçok kurum ve kuruluşlara çeşitli görevler ve sorumluluklar yükleyen 2863 sayılı ‘Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’ ile ‘eski eser’ kavramının yerine UNESCO’nun kullandığı ‘kültür varlıkları’ ve ‘tabiat varlıkları’ kavramları kullanılmış, herhangi bir eserin korunması için yalnızca eski olması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye 1983’te UNESCO ‘Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi’ ve 1989’da Bakanlar Kurulunun kararıyla kabul edilen ‘Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi’ olmak üzere iki önemli uluslararası anlaşmayı kültürel varlıkların korunması için hukuk sistemine dâhil etmiştir (Dinçer 2012) (Şekil 1).

Şekil 1. Taşınmaz Kültür Varlıkları İle İlgili Merkezi Yönetimsel Yapısı (Aladağ 2010)

1987 ve 2004 yıllarında geçirdiği revizyonlar ile 2863 sayılı ‘Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’ mevcut koruma anlayışının uluslararası koruma anlayışına uygun hale getirilmesi için çalışılmıştır (Böke 2020).

Ahşap yapı geleneği özelinde değerlendirilen ve Türkiye’nin farklı şehirlerinde bulunan ahşap direkli camilerden Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camii, Eskişehir Sivrihisar Ulu Cami, Kastamonu Kasaba Köy Mahmut Bey Camii, Ankara Ahi Şerefeddin (Arslanhane) Camii ve

Afyonkarahisar Ulu Cami; Kültür ve Turizm Bakanlığınca UNESCO' ya iletilmiş ve 19 Eylül 2023 tarihinde Dünya Miras Komitesi kararı doğrultusunda Türkiye'nin Dünya Mirası Listesi'nde ilk seri kültürel varlıkları olarak ilan edilmiştir (Anonim 2023d).

Türkiye'deki koruma anlayışı her ne kadar planlama ve uygulama alanında eksiklikleri olsa da kabul edilen ve yeniden düzenlenen ilgili mevzuatlar ile yasal çerçeveye oturtulması bakımından önem taşımaktadır. Koruma mevzuatının hayata geçirilmesinde merkezde Kültür ve Turizm Bakanlığı, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Saraylar Genel Müdürlüğü, yerelde ise belediyeler, il özel idareleri, büyükşehir belediyeleri gibi kamu kurumlarında verilen sorumluluklar ile kültürel mirasın korunması anlayışında rol almaktadır (Uçarkuş 2017).

İncelenen mevzuat ve literatür çalışmaları kapsamında Türkiye'de ahşap malzemeli yapıların korunması ve yaşatılması ile ilgili yönetmelik ve standartlar henüz belli kalıplara oturtulamadığı düşünülmektedir. Ülkemizin sahip olduğu tarihi ahşap yapıların çeşitliliği göz önüne alındığında mevzuatların, yasaların daha kapsamlı ve bütünleyici olması ve ilgili kurum ve kuruluşlar içerisinde koruma modelini geliştirmek amacıyla koordinasyon ve iş birliğinin geliştirilmesi gerekmektedir.

İslamiyet'te Cami

Arapça 'cem' kelimesinin kökünden türeyen, derleyen, bir araya getiren anlamında kullanılan 'cami' kelimesi, yalnızca cuma namazlarının kılındığı büyük mescitler olarak kullanılmıştır. El-Mescid 'l-Camii yani cemaati toplayan mescit anlamındaki tamlamanın kısaltılmış hali olan cami, zamanla sadece el-cami ifadesiyle kullanılmış ve 10.yy'dan itibaren yalnızca cami olarak kullanılmaya başlanmıştır. Zamanla cami içerisinde Cuma namazı kılınması ve hutbe okunması için minber bulunmasıyla 'mescit' kavramı yerine 'cami', minber olmayan mabed mekanlarına ise mescit kavramı kullanılmıştır ( nkal ve Bozkurt 1993).

İslam kültüründe önemli bir yer tutan cami kavramı, sosyal hayatta da kendini birçok alanda hissettiren bir konumdadır. Cami, İslam'da Müslümanların herhangi bir sınıf ayrımı olmadan bir araya gelerek ibadet etmelerine, birlikte bir dayanışma içerisinde olmalarına imk n sağlayan önemli bir mek n olmuştur (Tayılga 2021).

İslam toplumunun kalbi olan camiler yapılan yerlerin coğrafyasına, kültürüne, yapan kişilerin yeteneklerine göre şekillenmiştir. Camiler ibadet işlevinin yanında toplum için sosyo-kültürel, eğitim, kamu, sağlık hizmetleri gibi birçok ihtiyacına cevap vermiştir. Yeni kurulan ya da fethedilmiş bir şehrin en önemli ögelerinden olan cami, o bölgenin dini, siyasi ve ilmi merkezi olmuştur. Planlaması yapılan şehrin merkezinde olan caminin etrafına medrese, han, hamam, imarethane gibi birçok yapı yapılmış ve konum olarak cami her zaman toplum

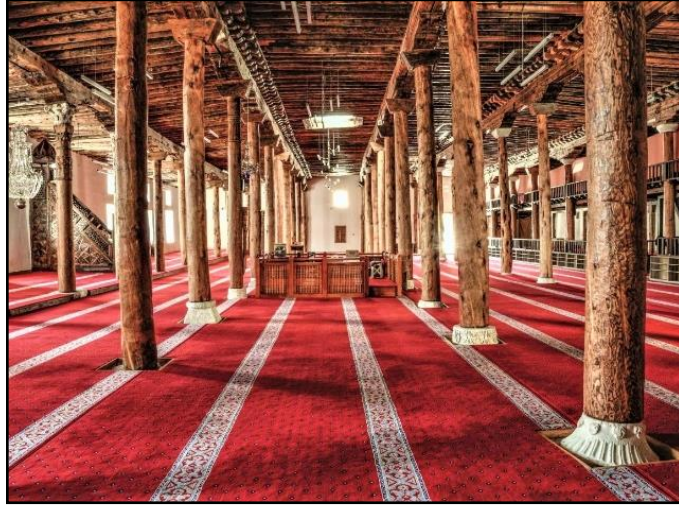
tarafından her yerden görülebilecek şekilde en yüksekte ve en görkemli yapı olarak inşa edilmiştir (Özsağlıcak 2019). Toplumdaki yeri ve önemi dolayısıyla camiler zamanla mekânsal ve işlevsel olarak büyüyerek ‘külliye’ denilen yapılar grubunu oluşturmuştur (Tayılga 2021).

Ahşap Direkli Cami Mimarisi

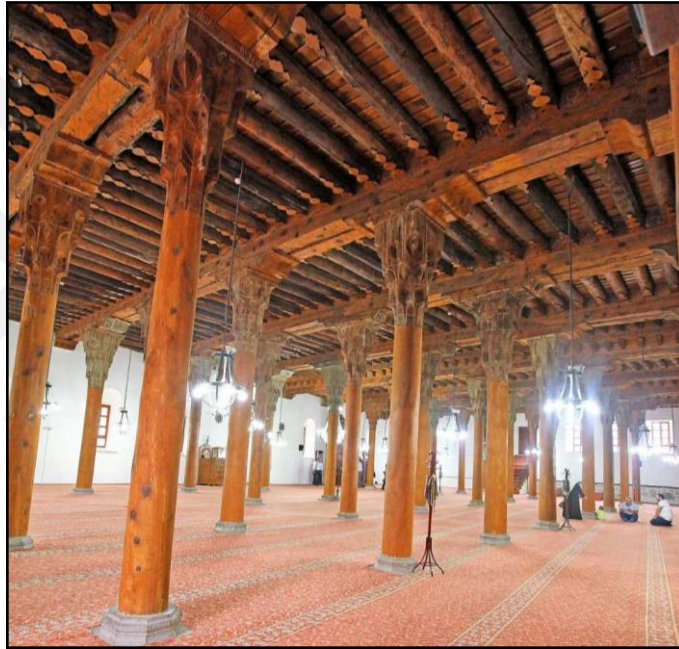
Ahşap direkli cami mimarisinin Anadolu dışındaki ilk örneği Hz. Muhammed döneminde inşa edilen Mescidi Nebevi’de kullanılmıştır. Daha sonra Türklerin İslamiyet’i kabul etmesiyle bu gelenek 12. yy.’da Gazneli Devleti Sultanı Mahmut döneminde Gazne kentinde yapılan Arusu’l-Felek Cami’sinde de görülmüştür (Karakuş 2021).

Anadolu Selçuklu döneminde ahşap direkli cami geleneği devam etmiş Orta ve Batı Anadolu’daki bu camilerin bazılarının ahşap yüzeylerinde nakış bezemeleri görülmüştür. Böylelikle Orta Asya geleneğinin yanı sıra karma malzemeler kullanılarak Anadolu’ya has bir cami mimarisi geliştirilmiştir (Koçyiğit 2019). Dıştan bakıldığında sade görünüme sahip bu camiler iç mekânlarında ahşap malzemedен oluşan sütunları ve tavanları kalem işi ile bezenmiş görünüme sahiptir (Karakuş 2021). Ahşap işçiliği Anadolu Selçuklu Dönemi’nden itibaren yapılarda önemli bir yere sahiptir. Beylikler döneminde ise Selçuklu devrinin geleneği haline gelen ahşap işleme tekniklerinden özellikle künde-kârî, oyma, kafes yapım teknikleri kullanılmıştır. Ahşap direkli camilerin ilk inşa edildiği dönemlerde işlemeli başlık ve hareketli yastıklar kullanılırken Osmanlı devrinde bunların daha sade olarak tercih edildiği görülmektedir (Orhan 2022).

Anadolu Selçuklu Dönemi’nde Eskişehir’de 13.yy. başlarında inşa edilen ‘Bazilikal plan’a sahip olan Sivrihisar Ulu Cami (Şekil 2.) (Denktaş 2004) Konya’da inşa edilen Sahipata Cami (1258) Anadolu’daki ilk ahşap direkli cami örnekleri arasında yer almaktadır (Karamağaralı 1982). Ahşap direk sayılarının arttığı Beylikler Döneminde ise ‘Bazilikal Plan’a sahip olan 1279 yılında inşa edilen Afyon Ulu Cami (Şekil 3), 1297 yılında inşa edilen Beyşehir Eşrefoğlu Cami, 1290 yılında inşa edilen Ankara Arslanhane Cami ve 14.yy.’da inşa edilen Ankara Ayaş Ulu Cami gibi birçok ahşap direkli cami yaptırılmıştır (Duran 1988; Denktaş 2004).

Şekil 2. Sivrihisar Ulu Cami (Anonim 2022a)

Şekil 3. Afyon Ulu Cami (Anonim 2022b)

Osmanlı Devleti'nde bu gelenek devam etmiş ve 14.yy. ile 20.yy. arası dönemde Anadolu'nun hemen her yerinde uygulanmıştır (Koçyiğit 2019). 14.yy. ortalarında inşa edilen Tokat Üzümlü Ulu Cami, 14-15.yy. da inşa edilen Konya Beyşehir Çavuş Cami 1865 yılında inşa edilen Amasya Kızılkışlacık Köyü Cami, 1347 yılında inşa edilen Erzincan Gülabibey Cami (Şekil 4) bu dönemde yaptırılan ahşap direkli cami örneklerindedir (Erdemir 2014; Kındıgılı 2015a; Koçyiğit 2019).

Şekil 4. Gülabibey Cami

Ahşap Direkli Camilerde Görülen Koruma Sorunları

Zamanın yıpratıcı etkisine maruz kalan her şey eskimektedir. Tarihi, anı kimlik değeri olan ve kültürel açıdan korunması gereken yapı veya yapı gruplarının hasar miktarına göre onarımdan geçmesi gerekmektedir. Gereken onarımların en doğru şekilde yapılabilmesi için yapıda tespit edilen hasarların neler olduğu ve bu hasarlara sebep olan faktörlerin alanında uzman kişiler tarafından belirlenmesi gerekmektedir (Yurttaş 2018).

Çalışmanın bu bölümünde ahşap direkli camilerde görülen koruma sorunları literatür araştırmaları dahilinde incelendiğinde malzeme bozulmaları, insan faktörü etkisiyle oluşan bozulmalar, strüktürel bozulmalar ve çevresel sorunlar, iklim koşulları ve doğal afetlerden kaynaklanan bozulmalar olarak dört ana başlıkta sınıflandırılmıştır.

Malzeme bozulmaları

Yapıyı oluşturan malzemelerin belirli bir ömürleri vardır. Zaman içerisinde kullanılan bu malzemelerde çeşitli bozulmalar meydana gelmektedir. Ahşap direkli camilerde kullanılan ahşap, taş ve harç, sıva ve boya malzemelerinde yaygın olarak tespit edilen bozulma türleri aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır.

Ahşap elemanlardaki bozulmalar

Tarihteki ilk yapı malzemelerinden biri olan ahşap, fiziki, mekanik, estetik ve ekonomik özellikleriyle diğer geleneksel yapı malzemelerinden ayrılmaktadır. Sürdürülebilir ve ekolojik bir malzeme olan ahşabın üretimi diğer yapı elemanlarına göre daha az enerji tüketimine neden olurken insan sağlığı üzerinde fiziksel ve psikolojik açıdan olumlu etkiler yaratmaktadır. Ağacın yapısından kaynaklanan çeşitli özellikler ise ahşap malzemenin yapı elemanı olarak kullanılmasında belirleyici bir rol oynar (Zakar 2013).

Çeşitli faktörler ahşap malzemenin görünüşünde, yapısında veya kimyasal bileşenlerinde bozulmalara neden olmaktadır. Bu bozulmalar iç ve dış faktörlere bağlı olarak gözle görülebilen sorunlardan ahşabı tamamen kullanım dışı bırakacak şekilde bozulmasına sebep olmaktadır (Karakuş 2012).

Yüzey kirliliği: Ahşap yüzeylerde çevresel etmenler (motorlu araçlar ve sobalardan salınan gazlar) ve çeşitli böcekler, mantarlar ve mikro organizmalar (kuşlar, hayvan artıkları) yüzey kirliliğine sebep olmaktadır (Karataş 2018) (Şekil 5).

Şekil 5. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Yüzey Kirliliği

Aşınma: ahşap yüzeylere uygulanan cila, boya gibi koruyucu katmanların olmaması ahşap malzemeyi suya karşı dayanıksız kılar. Böylece UV ışığı ve nem değişimlerine maruz kalan çıplak ahşap yüzeyler aşınır. Ahşap, düşük sıcaklıklarda ve düşük konsantrasyonlarda çeşitli kimyasallara büyük ölçüde mukavemet gösterir. Ancak kimyasal maddeler; ahşap malzemenin cinsine, özelliğine, kimyasalların konsantrasyonuna, maruz kaldığı süreye bağlı olarak ahşap malzemede direnç kaybına sebep olabilirler. Maruz kaldığı konsantrasyon seviyesi ile doğru orantılı olarak ahşap yüzeylerin aşınma derecesi de artabilir (Zakar 2013) (Şekil 6).

Şekil 6. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Aşınma

Çatlak-kırık/ Parça kopması: Yapılarda kullanılan ahşap, nem dengesini sağlamak amacıyla rutubet alıp vererek çevreyle uyum sağlamaya çalışır. Nem seviyesi artınca ahşapta genleşme, azalınca ise büzüşme meydana gelir (Şekil 7). Meydana gelen bu nem değişimleri zamanla ahşabın boyutunda, hacminde ve biçiminde çeşitli değişikliklere sebep olur (Sarızeybek 2019, Karakuş 2012). Dolayısıyla yağmur, kar, düşük veya yüksek sıcaklıklar, UV ışınları, rüzgâr gibi iklimsel etmenlere maruz kalan ahşap malzemelerde çatlamlar, kırılmalar ve parça kayıpları gözlenebilir.

Şekil 7. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Çatlak, Kırık ve Parça Kopması

Renk değişimi: Profil kenarlarında veya yan yana getirilen ahşap malzemeler arasında boşluklar ve yarıklar oluşur. Ahşapta oluşan bu deformasyonlar nedeniyle havada bulunan zararlı gazlar, UV ışınları, asidik elementler etkisi malzemede renk değişimine ve giderek çürümeye yol açar. Ahşap malzemenin metal bağlantılarına temas etmesiyle oluşan korozyon, küflenme, çürüme, bitkilenme, vandalizm sonucunda yüzeylere verilen zararlar, ahşap malzemenin yangına maruz kalması durumunda ahşap yüzeylerde renk değişimleri ve solmalar gözlenmektedir (Karaman 2010, Güler 2011, Yurttaş 2018, Sarızeybek 2019) (Şekil 8).

Şekil 8. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: Renk Değişimi ve Solma

Böceklenme: Yapının herhangi bir yeri ile ilişkili ahşap elemanların tümünde, böceklerin ahşabı besin maddesi olarak kullanarak malzemenin bozulmasına neden olan ve onarımı en zor olan hasar türlerinden bir tanesidir. Ahşap malzemede termit, arı, tahta kurdu gibi böcekler ahşabın içerisine nüfuz ederler ve ahşabın yüzeyinde delikler galeriler oluşturarak uzun süre yaşayabilirler (Şekil 9-1). Ahşap yapı elemanlarının gereken onarımlarının yapılmaması durumunda su ile çok fazla temas eden ya da yeraltı sularına maruz kalan ahşapta bakteri ve mantar oranı artar. Böylece bozulmalara sebep olan mikro organizmalar ahşap malzemenin su geçirgenliğini artırır ve hücre duvarında oluşan bozulmalardan dolayı küflenmeye sebep olmaktadır (Şekil 9-2). Genellikle bodrum katlarında, süpürgeliklerde, pencere çerçevelerinde ve ahşap tavanlarda görülen küflenme; oksijen, sıcaklık ve nem değişimlerinden dolayı yarıma, çürüme ve renklerinde değişimlere de sebep olmaktadır. Bunun yanında rutubet ve ağır kokuya, ahşap malzemede yapısal bozulmaya sebep olduğu için kırılganlığa yol açar (Perker ve Akıncıtürk 2006, Vatan Kaptan 2010, Yurttaş 2018, Sarızeybek 2019).

Şekil 9. Ahşap Elemanlardaki Bozulmalar: (1) Böcek ve Kurt Etkisi, (2) Küflenme (Perker ve Akıncıtürk 2006)

Bitkilenme/Yosunlaşma: Çeşitli yollarla (Rüzgâr, hayvan veya nem yolu) taşınan bitki ve likenler ahşap yüzeylere yerleşerek ahşabı besin maddesi olarak kullanarak filizlenirler. Büyüyen bitki kökleri ahşap malzemenin boşluklarında büyüyüp gelişerek malzemeyi sıkıştırıp çatlatır. Oluşan çatlaklardan su almaya başlayan ahşap şişer, küflenir, çiçeklenir ve sehim yaparak kullanılmaz hale gelir. Yosunlaşma ise sürekli nemli olarak kalan ahşap yüzeylerde likenlerin yerleşerek leke, kir, koku ve çürüme gibi hasarların meydana gelmesi olarak tanımlanmaktadır (Karakuş 2012, Vatan Kaptan 2010, Yurttaş 2018).

Taş elemanlardaki bozulmalar

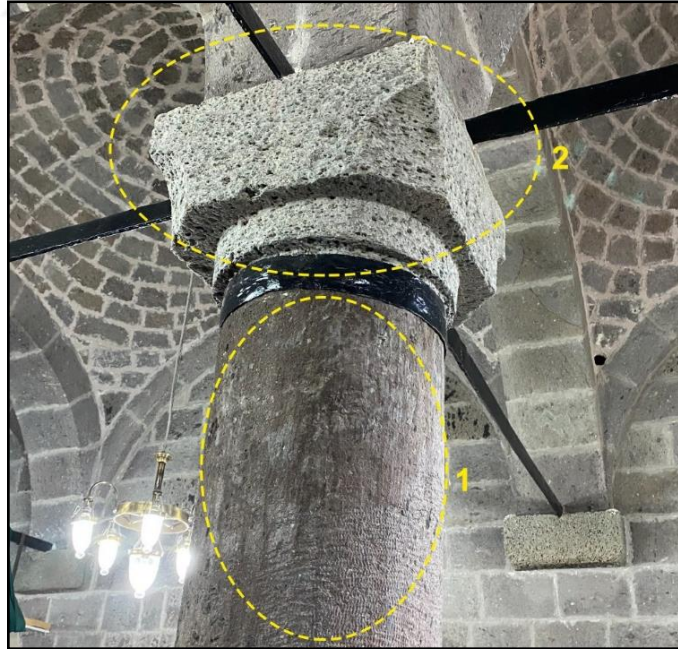
Dayanım gücü, işlenebilirlik, fiziksel ve estetik özellikleri bakımından taş, geleneksel yapımda en çok tercih edilen yapı malzemelerinden biridir. Oluşumlarına göre üç ayrı grupta (magmatik, tortul ve metamorfik) incelenen taş malzeme fiziksel özelliklerine göre farklı işlevlerde kullanılmaktadır. Sıcaklık, yağmur, nem gibi çeşitli faktörler taş malzemede zamanla fiziksel veya kimyasal değişimlere yol açar. Bu değişimler, taş malzemenin türüne, boyutuna ve yapıda kullanıldığı yere göre çeşitli bozulma türlerine ve giderek taşın kullanılmaz hale gelmesine sebep olurlar (Zakar 2013).

Yüzey Kirliliği: Taş malzemedeki oluşan yapı elemanları, çevresel ve iklimsel faktörlere maruz kaldığından çeşitli kirlilikler meydana gelebilir. Sobalardan ve motorlu araçlardan salınan gazların oluşturduğu hava kirliliği, iklimsel elemanlar (kar, yağmur, rüzgâr gibi) gibi birçok faktör yüzey kirliliğine sebep olurlar (Şekil 10). Yüzey kirliliği, taş malzemenin cinsine ve kirlenme faktörüne bağlı olarak; kirin rengi, yapısı ve taş yüzeyi ile olan ilişkisine göre değişiklik gösterebilir (Dal ve Öcal 2017, Çetin ve Diler 2021).

Şekil 10. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Yüzey Kirliliği

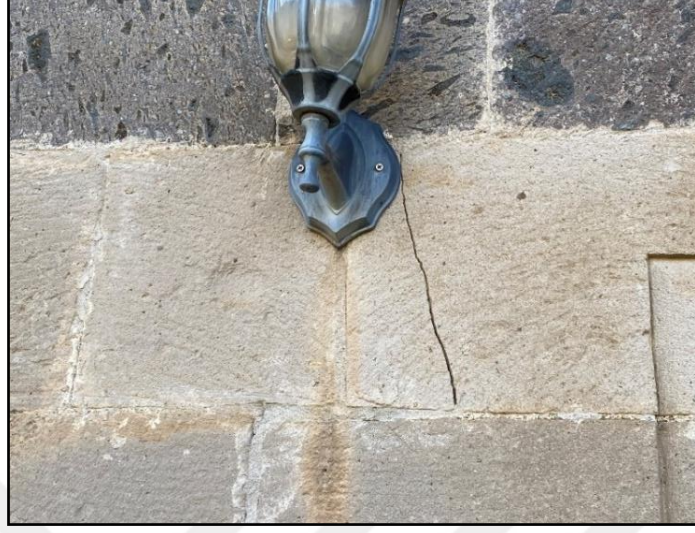
Yüzey Kaybı (Aşınma/Oyuklanma): İklimsel faktörlerin (kar, yağmur rüzgâr gibi) ve taşın iç yapısına bağlı olarak taş malzemenin yüzeyinde çeşitli derecelerde yüzey kayıplarının meydana gelmesiyle oluşan bozulma türüdür. Sıcaklık değişimlerinin etkisiyle oluşan büzülme ve genişleme, suyun neden olduğu basınç gerilmeleri, taşın yüzeyinde ve kenarlarında ovalleşme, pürüzleşme gibi deformasyonlara ve boyutlarında değişikliklere sebep olurlar (Eskici 2006, Bayık ve Bedirhanoğlu 2022) (Şekil 11).

Şekil 11. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: 1. Aşınma (Erozyon) 2. Oyuklanma

Çatlak ve kırık oluşumu: Yapının zemine oturması, deprem, ani sıcaklık değişimleri, hatalı onarımlar gibi çeşitli etkenler; taşın dayanım gücünü düşürerek bir kısmının bütününden ayrılmasına neden olurlar (Erdem 2016, Yurttaş 2018) (Şekil 12). Taş malzemede oluşan kırık

ve çatlaklar yalnızca strüktürel problemlere değil ayrıca zemindeki nemin duvarlara taşınmasına ve taşınan su ise biyolojik bozulmaların oluşabilmesi için uygun ortamı sağlamaya neden olur (Erdem 2016).

Şekil 12. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Çatlama

Parça Kaybı: ani sıcaklık değişimlerine, uyumsuz malzeme kullanımı gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak taş malzemenin kısmen ya da tamamen şekil, boyut ve hacminde düzensiz şekilde parçalara ana kütlede kopmasıdır. Bu etmenler taş üzerinde oluşturduğu basınç ile önce çatlamalara daha sonra zayıflayan kısmın kopmasına sebep olur (MEB 2013, Erdem 2016) (Şekil 13).

Şekil 13. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Parça Kaybı

Renk Değişimi/Lekelenme: UV ışınları, metal korozyonu, nem, yangın veya tuzların etkisi ile taş malzemeyi oluşturan minerallerin kimyasal reaksiyon göstermesi sonucu taş yüzeylerde oluşan renk değişimleridir (Zakar 2013) (Şekil 14).

Şekil 14. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Lekelenme

Yapraklanma: Çeşitli iklimsel faktörler sonucunda taş yüzeyinin tabakalar halinde kabarıp ayrılmasıyla yaprak görünüşünü almasıdır. Zamanla ayrıldığı yüzeye olan ilişkisi zayıflayıp dökülmeler meydana gelir (Karataş 2018) (Şekil 15).

Şekil 15. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Yapraklanma (MEB 2013)

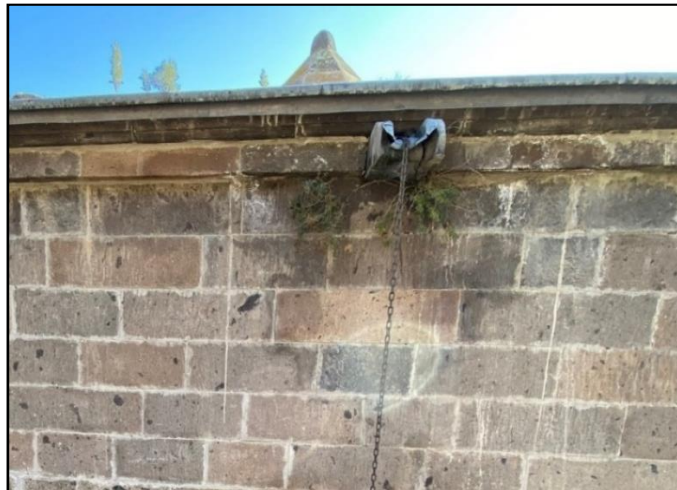
Tuzlanma (çiçeklenme): Taş yüzeyindeki gözenekler, tuzların çözünebileceği suyu içerisinde barındırabileceği gibi su ve tuzun tutunması için uygun ortam oluştururlar. Zemin, yağmur veya dış faktörler ile taş malzemeye ulaşan tuz kristalleri, ilk olarak büyük gözeneklerde birikir ve daha sonra su ile teması durumunda çatlak veya gözenekler arasındaki kılcalıklardan daha küçük gözeneklere ulaşır. Su ve nem etkisiyle taş yüzeyine yayılan tuz çözeltileri, ani sıcaklık artışı ile suyu buharlaştırır ve tuzlar gözeneklerde kristalleşerek tuz

kusmalarına sebep olurlar. Tuz kristallerinin kuruyarak yüzeyde birikmesi ise taş yüzeyinin beyaz ve pudramsı bir görünüm almasına neden olur (Hasbay 2017, Erdem 2016) (Şekil 16).

Şekil 16. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Tuzlanma (Çiçeklenme)

Bitkilenme/ Yosunlanma: Taş yüzeyinde oluşan gözeneklerde, çatlak yüzeylerde, derz boşluklarında veya çatı örtüsü gibi alanlarda tutunup gelişen bitkiler ve içerisinde bulundurduğu nem, fiziksel ve kimyasal etkilerle taş malzemede bozulmalara sebep olmaktadır. Bitki köklerinin sürekli büyümeleri halinde yapıda çatlama, parça kaybı ve statik problemler gibi deformasyonlar meydana gelmektedir. Ayrıca bitki kökleri, bulunduğu yüzeyi nemli tutmasından dolayı diğer bozulma türlerine de ortam hazırlar. Yosunlanma ise zeminden ulaşan suyun ya da iklimsel faktörlerin etkisiyle genel olarak taş duvarların zemin kotunda görülmektedir. Nemli ortamda yaşayabilen yosunlar kuraklığa da adapte olabilmeleri sayesinde yüzeye tutunarak taşın yüzeyinde çukurlaşma ve çatlama gibi çeşitli bozulmalara sebep olmaktadır (Öcal ve Dal 2012, MEB 2013, Erdem 2016, Hasbay 2017) (Şekil 17-18).

Şekil 17. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Bitki Oluşumu

Şekil 18. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Yosunlaşma (Dolar ve Yılmaz 2014)

Mantar (Küf) oluşumu: Hava kirliliği ve iklimsel etkenler sonucunda oluşan mantarlar, çeşitli fiziksel ve kimyasal faktörlerin etkisiyle taş yüzeyindeki gözeneklerde beyaz, gri, siyah renklerde ve pudramsı bir yapıda lekelenmelere, taşın kimyasal yapısında ve fiziksel bütünlüğünde çeşitli deformasyonlara sebep olmaktadır (Öcal ve Dal 2012, Erdem 2016) (Şekil 19).

Şekil 19. Taş Elemanlardaki Bozulmalar: Mantar (Küf) Oluşumu

Harç, sıva ve boya bozulmaları

Kagir esaslı malzemelerden olan harç ve sıva, küçük tanecikler haline getirilerek, su, alçı, kireç gibi çeşitli katkı maddelerinin birleştirilmesiyle elde edilmektedir. Harç malzeme, taş, tuğla, kerpiç gibi kagir yapı elemanlarının bir araya getirilmesinde kullanılırken; sıva ve boya, bir araya getirilen yapı elemanlarının üzerine uygulanmaktadır. Hazır hale getirilen harç, sıva ve boyalar, yapıdaki yerlerine uygulandıktan sonra içlerindeki bileşenler havayla tepkimeye girerler ve bağlayıcı özellikleri ve mukavemetleri sayesinde içerdikleri bileşenlerin

türüne bağlı olarak kuruyup sertleşerek yapının dayanımını etkilerler (Zakar 2013, Sarızeybek 2019).

Harç, Sıva ve Boya Malzemelerinde Çatlama/ Dökülme: İklimsel elemanların (yağmur, kar, rüzgâr, don etkisi gibi) etkisiyle bozularak zamanla özelliklerini kaybederler. Bağlayıcı özelliklerini kaybederek iç yapı bozulmalarına uğrayan bu malzemelerde kirlenme, aşınma, çatlama, ufalanma ve kopma gibi deformasyonlar görülür (Zakar 2013, Çetin 2020) (Şekil 20). Bu yapı malzemelerinin bozulmasına neden olan bir başka faktör ise zemin oturmasıdır. Yapıda gerçekleşen zemin oturması, harç, sıva ve boyalarda; çatlama, yarıлма ve dökülmelere sebep olmaktadır (Zakar 2013).

Şekil 20. Harç, Sıva ve Boya Bozulmaları: Çatlama ve Dökülme

Renk değişimi: Nem, UV ışınları ve yangın; harç, sıva ve boyaların kimyasal yapılarını bozarak malzemelerde lekelenme ve renk değişimine sebep olur. Bu sorunlar ise bu yapı malzemelerinin kullanılmaz hale gelmesine neden olmaktadır (Zakar 2013) (Şekil 21).

Şekil 21. Harç, Sıva ve Boya Bozulmaları: Renk Değişimi

Derz Boşalmaları: Duvar örgüsü olarak kullanılan taş malzeme, çeşitli kalınlıklarda derz boşlukları oluşturularak yerleştirilir ve harç ile birleştirilir. Ancak harçlar, yıkanma gibi çeşitli dış etkilerden kaynaklanan sorunlar ile zamanla zayıflayıp çözünerek taşların arasında çeşitli derinlik ve boyutlarda boşluklar oluşur (Şekil 22). Meydana gelen derz boşalması taşın alt ve üst yüzeyini açıkta bıraktığından zamanla diğer bozulmalara da (parça kaybı, yapısal sorun, bitkilenme) ortam yaratabilir (Karakuş 2012, Dal 2017, Hasbay 2017).

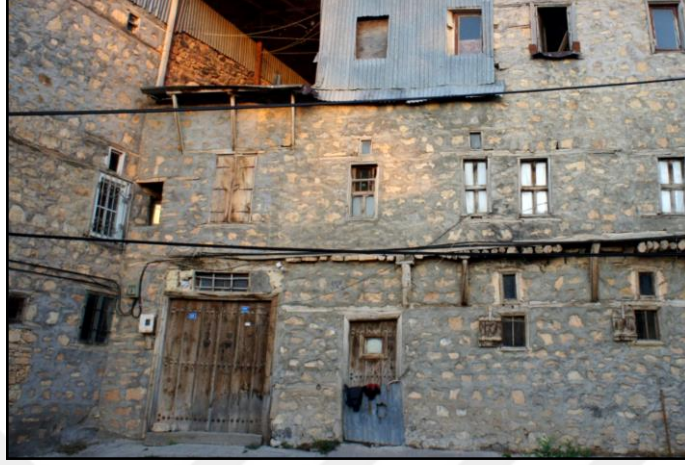
Şekil 22. Harç, Sıva ve Boya Bozulmaları: Derz Boşalmaları (Hasbay 2017)

İnsan etkisiyle oluşan bozulmalar

Niteliksiz İşçilik ve Detay Kullanımı: Restorasyon uygulamalarında uygun teknik ve malzeme kullanımı ve nitelikli işçilik kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Uygun olmayan teknik ve malzemelerin kullanımı yapılarda sürekli bakım ve onarım gerektirebileceği gibi hasarlara da sebep olmaktadır. Örneğin; taş bloklarda bağlantı elemanı olarak kullanılan ve doğru teknik-uygulama ile yapılmayan kenet ve mil gibi demir öğeler zaman içerisinde iyi izole edilmediğinden dolayı korozyona uğrayarak yapıya ve yapı malzemelerine zarar vermektedir (Mahrabel 2006, Karakuş 2012).

Bilinçsiz Kullanım ve Niteliksiz Ek: Uzmanlık gerektiren bir iş olan restorasyon müdahaleleri sırasında yapılacak onarımların niteliği, tarihi yapılar için önem arz etmektedir. Yapılacak onarımlarda yapıya en az ve en uygun müdahale yöntemleri tercih edilmelidir. Ancak zaman içerisinde yapıda oluşan hasarlar ve kullanım ihtiyacının gerektirdiği eksiklikler nedeniyle yöre halkının bilinçsiz yaptığı müdahaleler tarihi yapılarda sorunlara sebep olmaktadır. Bu nedenle yapıların onarımını gerçekleştirecek uzman ve nitelikli eleman eksikliği, maliyet ve ulaşım kaynaklı düşük kaliteli ve yapının dönemine uygun olmayan malzeme kullanımı ve denetimsizlik gibi faktörler yapıların hasar sürecini hızlandırmaktadır. Örneğin, yapının duvarlarında meydana gelen derz boşalmalarını onarmak amacıyla uygun bir

malzeme olan kireç katkılı harç yerine kullanılan çimento katkılı harcın geçirimsizliği ve içeriğinde bulunan tuzlar nedeniyle yapı malzemesine verebileceği zararlardan dolayı onarım değil bilinçsiz bir müdahale olarak görülmektedir (Karakuş 2012, Yurttaş 2018, Erdoğan 2019; Yücel 2020) (Şekil 23).

Şekil 23. İnsan Etkisiyle Oluşan Bozulmalar: Bilinçsiz Kullanım- Çimento katkılı harç ile derz uygulaması (Yıldız 2014)

Bakımsızlık/Terk: Yapılar rutin olarak bakıma ihtiyaç duyarlar. Mülkiyet sorunları, Ekonomik nedenler gibi nedenler sebebiyle terk edilen ve kullanılmayan tarihi yapılarda gerekli bakımlar yapılmadığından dolayı, ahşap malzemelerde böceklenme, çatlama ve çürüme; taş duvarlarda derz boşalması ve bitkilenme gibi bozulmalar hız kazanmaktadır (Vatan Kaptan 2010, Yücel 2020) (Şekil 24).

Şekil 24. İnsan Etkisiyle Oluşan Bozulmalar: Bakımsızlık (Vatan Kaptan 2010)

Vandalizm: Terk edilmiş tarihi yapılara insanların bilinçli olarak yaptığı tahribatlardır. Yapı içerisindeki maddi ve manevi değeri olan eşyaların çalınması, taş yüzeylere yazılar yazılması, defnecilik, hırsızlık, bilinçli yangın çıkarılması (kundaklama), yapı duvarlarına

asılan reklam afişleri gibi eylemler yapıların özgün dokusunu yitirmesine yol açmaktadır (Vatan Kaptan 2010, Yücel 2020) (Şekil 25).

Şekil 25. İnsan Etkisiyle Oluşan Bozulmalar: Vandalizm- Definecilik (Yücel 2020)

Strüktürel bozulmalar

Strüktürel bozulmalar, yapıdan kaynaklanan bozulmaların neden olabileceği gibi yapıyı etkileyen dış faktörlerle de ortaya çıkabilir.

Zemin Oturması: yapının bulunduğu zeminin sağlam olmaması ve yatay kuvvetler zaman içerisinde yapıda dönme, oturma, gözle görülür çatlamalara neden olmaktadır (Mahrabel 2006, Ahunbay 2017) (Şekil 26).

Şekil 26. Strüktürel Bozulmalar: Zemin Oturması (Anonim 2023e)

Yıkılma/Çökme: Tarihi yapılardaki yapı elemanlarının zamanla aşınması, deprem, yer çekimi kuvvetleri, aşırı yüke maruz kalma gibi nedenlerden dolayı aksından kayarak birbirlerinden ayrılmasıyla meydana gelmektedir (Yurttaş 2018) (Şekil 27).

Şekil 28. Strüktürel Bozulmalar: Yıkılma (Anonim 2023e)

Sehim: tarihi yapılara etki eden yatay ve düşey yükler nedeniyle genellikle ahşap malzemelerin bir noktasının ya da ucunun yer çekimi doğrultusunda hareket ederken diğer iki ucunun sabit kalması sonucunda meydana gelen bozulma türüdür (Yurttaş 2018) (Şekil 29).

Şekil 29. Strüktürel Bozulmalar: Sehim (Karakuş 2012)

Şakülden Kayma: Deprem, yapının zemine ve malzeme bozulmaları sonucunda oluşan bozulmalara gerekli müdahaleler yapılmadığı sürece yapının taşıyıcı sisteminin mukavemetini ve bütünlüğünü etkilemektedir. Örneğin; üst örtüyü oluşturan ahşap taşıyıcıların yağmur, kar gibi suya maruz kalmaları durumunda çatlama, çürüme ve hatta çökmeler meydana gelir. Yapıya sızan sular, homojen olmayan zemin, deprem gibi etmenler taşıyıcı duvarlarda veya ahşap direklerde düşeyden sapma veya çatlama gibi yapısal sorunlara yol açar. (Mavuşoğlu 2008; Karakuş 2012) (Şekil 30).

Şekil 30. Strüktürel Bozulmalar: Şakülden Kayma (Karakuş 2012)

Çevresel sorunlar, iklim koşulları ve doğal afetlerden kaynaklanan bozulmalar

Doğal Afetler: Tarih boyunca eski medeniyetlerin sosyo-kültürel değerlerini kaybetmelerinde büyük rol oynayan, zamansız ve ani bir şekilde meydana gelen deprem, heyelan, sel, hortum, çığ gibi doğal afetler tarihi yapılar üzerinde büyük ölçüde hasarlara yol açmaktadır. Deprem kuşağı üzerinde yer alan ülkemizde meydana gelen yer sarsıntıları, geçmişte birçok kültürel mirasımızın zarar görmesine, yıkılmasına ve zamanla yok olmasına neden olmuştur (Şekil 31). Ayrıca akarsu kaynakları bakımından zengin olan Edirne ve Amasya gibi birçok şehirde bulunan tarihi yapılarda su taşkınlarından dolayı yapı zemini ve yapı elemanları olumsuz etkilenmiştir (Karakuş 2012, Döndüren vd 2017, Yurttaş 2018).

Şekil 31. Doğal Afetler: Deprem (Anonim 2023c)

Yangın: Tarihi yapı ve çevresinde meydana gelen, ihmal, kasıt sonucu çıkarılan ve ciddi sorunlardan biri olan yangın, yapı malzemesinde ve yapı bütününde geri dönüşü olmayan hasarlara yol açmaktadır (Karakuş 2012, Yücel 2020).

İyileştirme ve İmar Faaliyetleri: Ülkemizde artan nüfus ve gelişen teknoloji ile birlikte ihtiyaçların değişmesi iyileştirme ve imar faaliyetlerini gerekli kılmaktadır. Tarihi yapıların bulunduğu çevrede; barajların yapılması, önlem alınmadan yapıların bitişiğinde derin kazıların yapılması, alt yapı ve yol çalışmaları gibi eylemler ve bu eylemlerden dolayı oluşan hava kirliliği tarihi yapılara zarar vererek çeşitli hasarlara yol açmaktadır (Karakuş 2012, Yurttaş 2018).

Literatüre İlişkin Genel Değerlendirme

Bir devrin, kentin ve toplumun oluşmasında en önemli öge tarihtir. Tarihsel süreç içerisinde ilk olarak kutsal yapıları daha sonra ise çeşitli yapı veya yapı gruplarını korumak için, Dünyada ve Türkiye’de oluşturulan kurul ve kuruluşlar birçok yönetmelik ve standartlar hazırlayarak belli bir düzen içerisinde yürütmeye çalışmışlardır. Ülkemizde koruma kavramının yeri yasal olarak uzun süre önce hazırlanmış olsa da onarımlar için maddi kaynak ve teknik desteklerin sağlanması, restorasyon uygulamaları için geleneksel teknikler ile nitelikli elemanların kullanılması gibi eksikliklerden dolayı koruma uygulamalarında beklenen düzeye henüz ulaşamamıştır (Şentürk 2012, Ahunbay 2017).

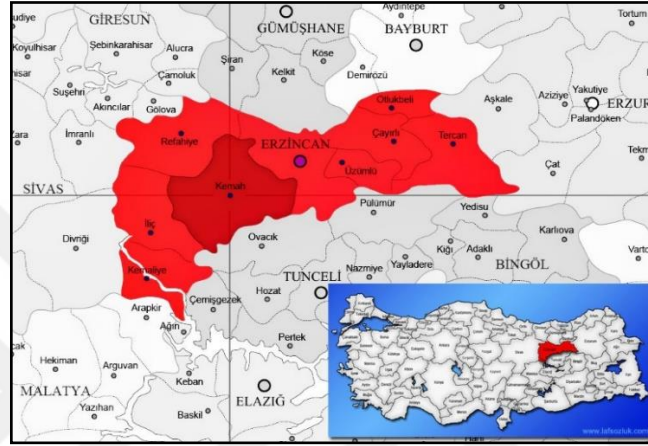
Anadolu’da yaşamış medeniyetlerden günümüze kadar ulaşan kültür varlıkları yalnızca ülkemiz ve gelecek nesiller için değil tüm toplumun ortak malı olarak görülmelidir. İslam kültüründe önemli bir yer tutan ahşap direkli cami kavramı da sosyal hayatta kendini birçok alanda hissettiren bir konumdadır. Tüm tarihi yapılar gibi ahşap direkli camiler için de bir koruma stratejisi belirlemeden önce yapıda bozulmaya sebep olan etmenlerin anlaşılması gereklidir. Yapının ömrü boyunca içerdiği malzemelerinde süresi dolar ve mutlaka onarım ya da yenileme gerektirir. Restorasyon öncesinde ömrünü tamamlayan yapı elemanlarının yanı sıra bu tarihi yapıların bütünlüğünü tehdit eden bütün etkenlerin ortaya çıkarılması zorunludur. Çünkü yapıdaki bozulmaların nerede ve hangi sebeple ortaya çıktığını tespit etmeden, doğru müdahale ve onarımların yapılması mümkün değildir (Zakar 2013).

Ülkemiz gibi modern mimari arayışlar içerisinde olan toplumların yaşadığı tarihi kentlerde modern mimari örneklerin ortaya çıkması, kültürel varlıkların korunmasını ve sahip olduğu kültürünü tehlikeye atmamalıdır. İnşa edildikleri dönemlerin teknolojisini ve malzemelerini yansıtan tarihi yapılarımız doğru bir şekilde korunmalı ve gelecek nesillere aktarılmalıdır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Materyal

Çalışmanın ana materyalini Kemah (Erzincan) ilçesinde yer alan ahşap direkli camiler oluşturmaktadır. Kemah, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde yer alan Erzincan ilinin güney ilçelerinden biridir. Erzincan ilinin doğusunda Erzurum, batısında Sivas, güneyinde Malatya ve Tunceli illeri bulunan ilçe, Karasu vadisinin batısında ve il merkezine 52 km uzaklıkta bulunmaktadır (Doğan 2017) (Şekil 32).

Şekil 32. Kemah İlçesinin Konumu (Anonim 2022c)

2298 km² yüz ölçümü ile Erzincan'ın en büyük ilçesi olan Kemah'ın güneyini yaklaşık 1100 m rakım ve 3463 m yüksekliğe sahip Akbaba Tepesi ile Munzur Dağı sınırlar (Kındıgılı 2015). 16. yy. sonlarında 5 mahallesi bulunan ilçeye 297 köy ve 126 mezra bağlıdır. 20. yy. başlarında ilçenin nüfusu 3250 iken Cumhuriyet Dönemi ilk sayımlarında bu sayı 1590'a düşmüştür (Polat 2014). Günümüze kadar yoğun dış göçe maruz kalan ilçenin nüfusu 2021 yılı itibariyle 7374'tür (Anonim 2022d). Kemah'ta yüksekliği 300 m ile 2000 m arasında değişen kalkerli yapıya sahip 7 kanyon vadi yer almaktadır (Karamahmut 2020). Karasal iklim görülen ilçenin etrafını saran dağlar nedeniyle sıcaklıklar ortalamanın üzerindedir ve yağış miktarı daha düşüktür (Kındıgılı 2015a) (Şekil 33).

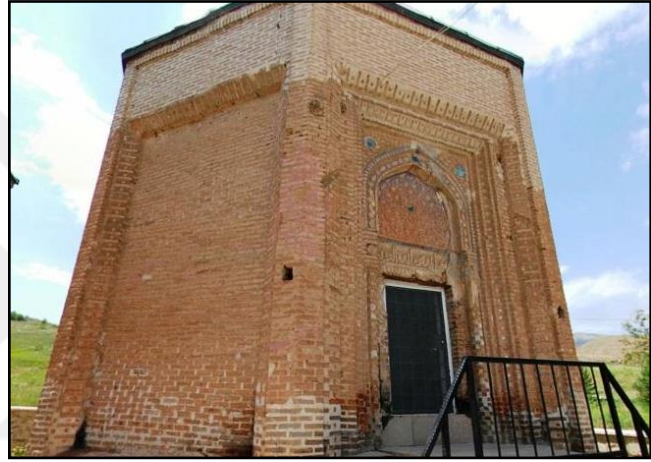
Şekil 33. Kemah ilçesinin genel görünümü (Doğan 2017)

Alanın tarihi geçmişine bakıldığında Kemah ilçesinin kuruluş tarihi ve ismini nereden aldığı hakkında somut deliller olmadığı bilinmektedir. Ancak erken dönemlerden itibaren savunma amaçlı inşa edilen Kemah kalesi ve çevresinin etrafında ilk yerleşimlerin başladığı düşünülmektedir (Kındıgılı 2015a). İlçenin stratejik önemi, Romalıların bu topraklara hâkimiyet kurması ile başlamış ve devletlerarasında tampon görevi görmüştür (Doğan 2017). Savunma ve kontrol özelliğine sahip Kemah kalesinin varlığı sebebiyle çeşitli devlet, millet ve etnik gruplar tarafından el değiştirmiştir (Polat 2014). Kemah'ta Türk dönemi, 1071 Malazgirt savaşı sonrasında Mengücekliler'in Erzincan, Kemah, Divriği, Şebinkarahisar bölgelerini fethetmesi ile başlamıştır (Kındıgılı 2015b). Ardından sırasıyla Anadolu Selçuklu, İlhanlı ve sonrasında Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı Devleti hâkimiyetinde Erzincan'a bağlı kaza olarak varlık göstermiştir (Doğan 2017).

Kemah İlçesi, tarihi ve kültürel açıdan oldukça zengin bir mimari mirasa sahiptir. İlçenin kültürel zenginlikleri incelendiğinde; Kemah ilçe merkezinde günümüzde varlığını koruyabilmiş tarihi yapılar daha çok Orta Çağ ve Yeniçağ döneminde inşa edilen dini mimarlık örneklerinden cami, kilise, şapeller, mezar anıtları ile birlikte kale, han, hamam, çeşme, konut ve konak gibi çeşitli mimari yapılar da yer almaktadır (Yurttaş vd 2020). 17. yy.'da Kemah'a gelen Evliya Çelebi Seyahatnamesinde Kale'nin özelliklerinden ve etrafında 600'e yakın konut, 3 cami, 8 mescit ve ambarların varlığından bahsetmektedir (Başbüyük 2004). Kemah günümüze kadar çok sayıda deprem ve yangın geçirmesinden dolayı tarihi yapılar büyük tahribatlar görülmüş ve yapıların birçoğu yıkılmıştır. Kemah kalesi ve Mengücek Gazi Türbesi ilçenin simgesi durumundadır (Yurttaş vd 2020) (Şekil 34-35).

Şekil 34. Kemah Kalesi (Yurттаş vd 2020)

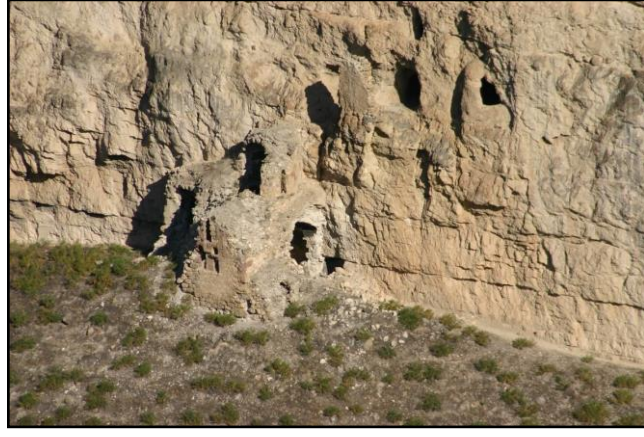

Şekil 35. Mengücek Gazi Türbesi (Anonim 2023a)

Kemah ilçe merkezinde üç adet kilise bulunmaktadır. Günümüzde harap durumda olan yapılar Beklimçay Mahallesi Şapeli, Kaya Manastırı ve Kaledibi Sokak Kilise kalıntısıdır (Kındığılı 2015a) (Şekil 36-37).

Şekil 36. Beklimçay Mahallesi Şapeli (Kındığılı 2015a)

Şekil 37. Kaya Manastırı (Kındığılı 2015a)

Su kaynaklarının yoğun olduğu Kemah'ta iki adet hamam ve beş adet çeşme bulunmaktadır (Kındığılı 2015a) (Şekil 38-41) .

Şekil 38. Gülabibey Hamamı (Kındığılı 2015a)

Şekil 39. Çarşı Mahallesi Sağıroğulları Hamamı (Kındığılı 2015a)

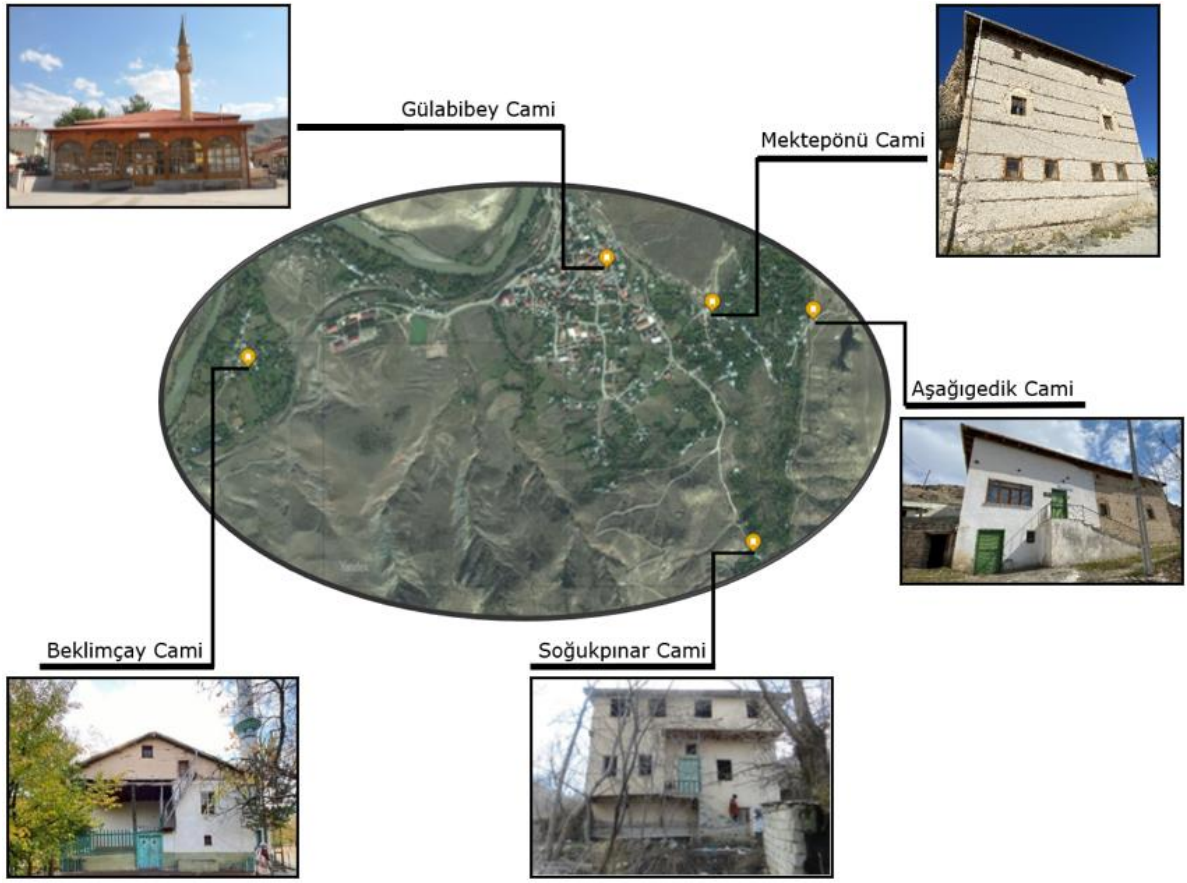

Şekil 40. Çarşı Mahallesi Kaledibi Sokak Çeşmesi (Kındıgılı 2015a)

Şekil 41. Hasan Alâ'uddin Bey Çeşmesi (Kındıgılı 2015a)

Tez çalışması kapsamında Kemah İlçe merkezinde bulunan tescilli beş adet ahşap direkli cami örneklem olarak seçilmiştir. EKVKBK'ya göre Kemah ilçe merkezinde toplam beş adet tescilli ahşap direkli cami bulunmaktadır. Çalışmanın materyalini oluşturan camiler: Aşağıgedik Cami, Soğukpınar Cami, Mektepönü Cami, Gülabibey Cami Ve Beklimçay Camisidir (Şekil 42). Bu camilerin dışında bir adet tescilsiz ahşap direkli cami (Göğüsbağı Cami) bulunmakta olup çok fazla niteliksiz müdahale geçirmiş olmasından dolayı bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

Şekil 42. Örneklem olarak seçilen Kemah İlçe merkezindeki tescilli ahşap direkli camiler

Yöntem

Bu çalışma, Kemah ilçe merkezindeki tescilli ahşap direkli camilerin mevcut durumlarını belgelemek ve koruma sorunlarını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla çalışma alanı belirlendikten sonra; konuyla ilişkili yerli ve yabancı kaynaklar, sanat tarihi raporları, makaleler, tezler, arşiv belgeleri, Koruma Kurulu ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü arşivlerinden ve internet taramaları sonucunda elde edilen yazılı bilgilerden faydalanılmıştır. Bu kapsamda, öncelikle saha çalışması çerçevesinde yerinde gözlem ve incelemelerde bulunulmuştur. Yapılan bu incelemeler çerçevesinde alanda Aşağıgedik Cami, Soğukpınar Cami, Mektepönü Cami ve Gülabibey Camisinin basit rölöveleri ile Beklimçay Camisinin detaylı ölçümleri alınarak mimari özellikleri ve yapım teknikleri yönünden değerlendirmeleri yapılarak her cami için birer tanıtım kartı hazırlanmıştır. Çalışmada örnek olan seçilen Beklimçay Camisinin rölöve çizimlerini hazırlamak amacıyla total station ile ölçümleri yapılmış ve EDM cihazı ile alınan detay ölçümler de bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra bu camilerin koruma sorunları fotoğraflarla belgelenecek hasar tespitleri yapılmıştır. Hazırlanan tablolar aracılığıyla incelenen ahşap direkli camilerin koruma sorunları ortaya konulmuş, benzer ve farklı hasar türleri belirlenmiştir. Sonrasında, Beklimçay Camisinin karşı karşıya

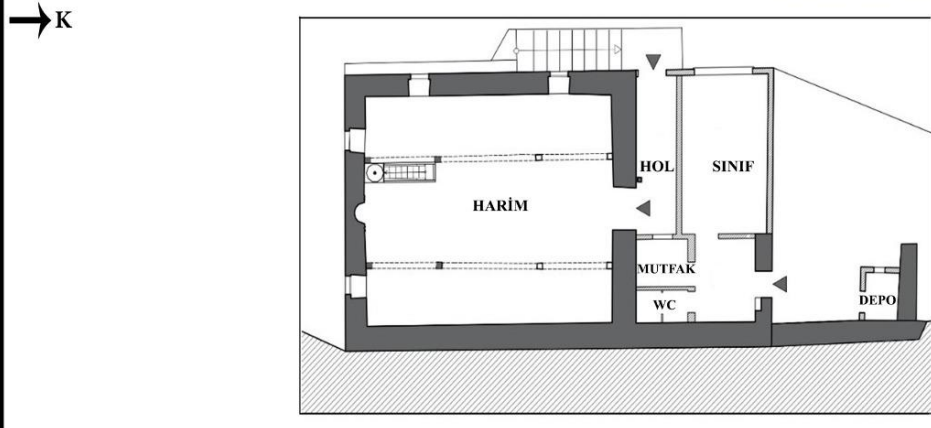
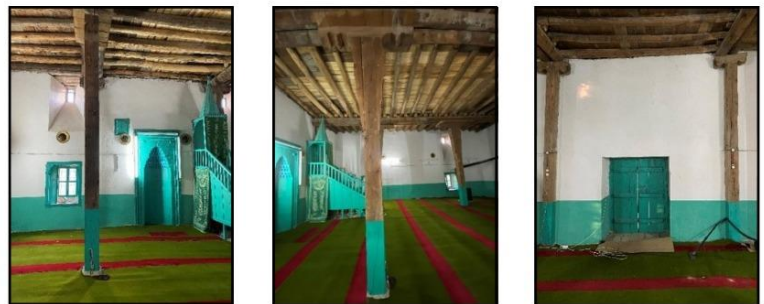

olduğu koruma sorunlarına dair cevaplar aranarak, yapının rölöve, restitüsyon ve hazar analiz çizimleri ışığında müdahale kararları geliştirilmiş ve restorasyon projesi hazırlanmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, tez kapsamında incelenmek üzere seçilen Kemah ilçe merkezinde yer alan tescilli ahşap direkli camilerden Aşğıgedik Cami, Soğukpınar Cami, Mektepönü Cami, Gülabibey Cami ve Beklimçay Cami ele alınmıştır. Belgeleme ve saha çalışmaları ışığında her caminin tanıtım kartı oluşturularak mimari özellikleri incelenmiş, bu camilerin koruma sorunları ve tespit edilen bozulma türleri ortaya konulmuştur. Örnek olarak belirlenen Beklimçay Camisinin mevcut durumu incelenerek rölöve çizimleri hazırlanmıştır. Daha sonra Beklimçay Camisinin 1. ve 2. dönem restitüsyon çalışmaları yapılmıştır. Bu bağlamda, yapının geçirdiği onarımlar, müdahaleler ve mevcut koruma sorunları tespit edilmiştir. Bu veriler ışığında yapının yaşatılarak gelecek nesillere aktarılmasına katkıda bulunmak üzere müdahale kararları belirlenerek restorasyon önerileri getirilmiştir.

Aşağıgedik Cami

Aşağıgedik Cami				
Yapının Mimari Özellikleri				
Konumu	Aşağıgedik Mahallesi			
Ada / Parsel	246 / 1			
Yapım yılı / Dönemi	1832 / 19.yy			
Kitabe	Var			
Tescil Tarihi	28.03.1985			
Orijinal / Günümüz işlevi	Cami / Cami			
Restorasyon yılları	-			
				
Mimari Özellikler				
Yapım sistemi : Yığma				
Çatı: Ahşap konstrüksiyonlu, Oluklu sac kaplamalı kırma çatı				
Duvar : Moloz taş duvar				
Sütun başlığı : Ahşap				
Dikme : Ahşap				
Döşeme : Ahşap				
Tavan : Ahşap				
Kapı-Pencere: Ahşap - Ahşap				
Minare				Vaaz Kürsüsü
	Harim Giriş Kapısı	Mihrap	Minber	

Şekil 43. Aşağıgedik Cami tanıtım kartı

Toplam 392 m²'lik arsa alanına sahip olan Aşağıgedik Cami plan bazında dıştan dışa yaklaşık 11x18 metrelik bir alanda inşa edilmiştir. Caminin ahşap konstrüksiyonlu kırma çatısı oluklu sac malzeme ile kapatılmıştır. Ancak üst örtüsünün orijinal halinin düz toprak damla örtülü olduğu, çağdaş yapı örneklerinden ve eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Aşağıgedik

Camisinin beden duvarları, güney cephede ve kısmen batı cephede orijinal haliyle görünmekte olup diğer cephelerine sıva ve boya uygulaması yapılmıştır.

Camiye giriş yapının batı cephesinden yükselen bir merdiven ve dar bir giriş holünden sağlanmaktadır. Orijinal ahşap harim kapısının üzerinde bir kitabe yer almaktadır (Şekil 44). Dikdörtgen forma sahip harim, moloz taş duvarlı, ahşap direkli ve ahşap tavanlı olarak inşa edilmiştir (Şekil 45). Harimin ahşap tavanı kuzey-güney istikametinde uzanan, bağımsız, kare formlu, dörder ahşap dikme ile taşınan iki ahşap kiriş tarafından taşınmaktadır. Caminin kible duvarında yağlı boya ile boyanmış mihrap nişi ve son dönemde eklendiği düşünülen ahşap minber yer almaktadır.

Okunuşu: Sahibü'l Hayrat ve'l Hasenat
Bâsinli,
Zâde el- Hâc Hasan Ağa İbrâhim Sene 1248
Anlamı: Hayır ve Hasenat Sahibi,
Hacı Hasan Ağa Oğlu İbrahim 1248 senesi

Şekil 44. Harim giriş kapısının üzerinde yer alan orijinal kitabe

Şekil 45. Aşağıgedik Cami: harim

Yapının kuzey cephesinden girişi bulunan bir kuran kursu bulunmaktadır. Demir kapı ile girilen kuran kurusunun içinde sınıf, mutfak ve tuvalet mekânları yer almaktadır. Mekânların zemini laminant ve seramik kaplama yapılmış olup tavanlar kontrplakla kapatılmıştır (Şekil 46-47).

Şekil 46. Aşağıgedik Cami: Kuran kursu giriş holü

Şekil 47. Aşağıgedik Cami: Kuran kursu

Kuran kursunun alt kısmında ve batı cephesinden girişi sağlanan kare formulu bir depo bulunmaktadır (Şekil 48). Deponun ahşap tavanı, duvar diplerinde yer alan ahşap dikmelerin yanı sıra ortada bağımsız kuzey-güney istikametinde konsol biçimindeki başlıkları bulunan ahşap dikmeler tarafından taşınmaktadır.

Şekil 48. Aşağıgedik Cami: depo

Deponun yanında, moloz taş duvarlı bir odunluk ve caminin kuzey cephesinde niteliksiz bir depo daha yer almaktadır (Şekil 49).

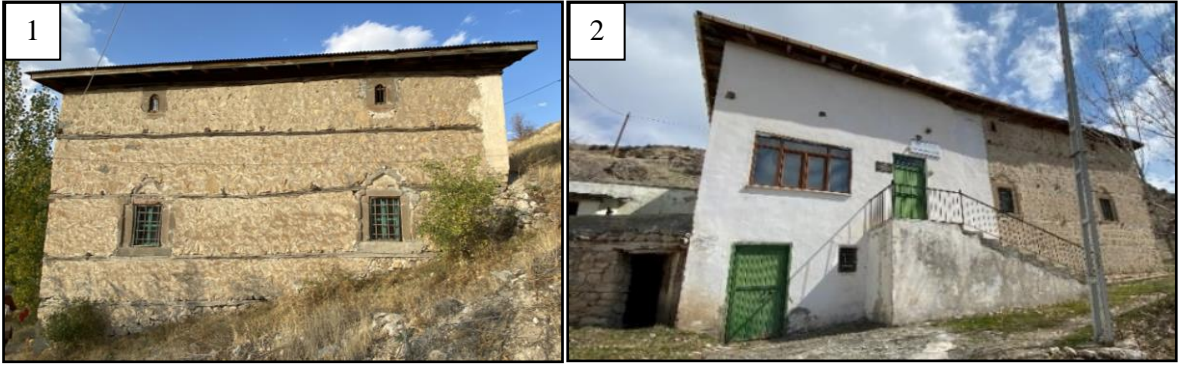
Şekil 49. Aşağıgedik Cami: odunluk

Cami eğimli bir arazi üzerine inşa edildiğinden dolayı doğu cephenin tamamına yakını yer altında kalmıştır (Şekil 50). Doğu cephede çatı katına ulaşılabilen çatı kapağı bulunmaktadır.

Şekil 50. Aşağıgedik Cami: doğu cephe

Caminin, harime ait olan güney ve batı cephesinde altta iki adet dikdörtgen formlu, kesme taş kenarlıklı, yuvarlak kemer alınlıklı, üst kısımlarında ise iki adet kesme taş kenarlıklı mazgal pencere bulunmaktadır (Şekil 51). Pencerelerin lokma demirden yapılan kare şekilde hizalanmış korkulukları ve alt pencerelerin iç kısımlarında içe doğru açılan iki kanatlı ahşap kapakları bulunmaktadır. Batı cephesinin Kuran kursu kısmında niteliksiz bir pvc pencere ve alt kattaki depoya girişi sağlayan demir bir kapı yer almaktadır. Kuran kursu ve harime girişi sağlayan kısmın beden duvarları tuğla duvar üzerine sıva ve boya uygulaması yapılmış olup harim kısmı ise orijinal durumdadır.

Şekil 51. Aşağıgedik Cami: (1) güney cephe, (2) batı cephe

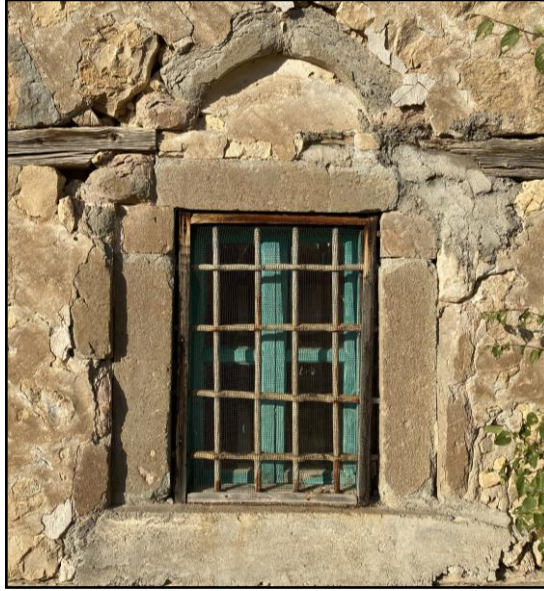
Yapının kuzey cephesinde kuran kursu bölümüne geçişi sağlayan demir bir kapı ve cephede daha önce caminin ana giriş kapısı olduğu düşünülen kapı izi yer almaktadır (Şekil 52).

Şekil 52. Aşağıgedik Cami: kuzey cephe

Aşağıgedik Camisinde tespit edilen bozulmalar

Aşağıgedik Camisinin ahşap elemanlarının tümünde zamana ve insan eylemlerine bağlı olarak yüzey kirliliği ve aşınmalar mevcuttur. Beden duvarlarındaki ahşap hatılarda, dikmelerde, kirişlerde, pencere kasalarında ve ahşap depo kapısında çatlama ve yer yer parça kayıpları tespit edilmiştir (Şekil 53-54-55).

Şekil 53. Aşağıgedik Cami: pencere kasalarında ve ahşap hatıllarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma, çatlama ve renk değişimi

Şekil 54. Aşağıgedik Cami: odunluk kapısında oluşan yüzey kirliliği, çatlama, parça kaybı ve renk değişimi

Şekil 55. Aşağıgedik Cami: ahşap kirişlerde ve direklerde oluşan renk değişimi

Güneşin UV ışınlarına maruz kalan ahşap hatıllarda, depoda yer alan ahşap direklerde ve ahşap pencere kasalarında renk değişimleri görülmektedir. Ahşabı besin maddesi olarak

kullanan böcekler ve kurtlar harimin ahşap direklerinde boşluk ve delikler oluşturmuştur. Çatının su alması ile üst örtüyü taşıyan ahşap elemanların (kiriş, kaplama tahtası, ahşap yastık) su geçirgenliği artmış ve mantarlanmaya karşı mukavemeti düşmesinden dolayı küf oluşumu ve renk değişimi tespit edilmiştir (Şekil 56-57).

Şekil 56. Aşağıgedik Cami: çatı kapağında oluşan renk değişimi ve küf oluşumu

Şekil 57. Aşağıgedik Cami: harim ahşap tavanında oluşan renk değişimi ve küf oluşumu

Aşağıgedik Camisinin taş yüzeylerinin tümünde çevresel (soba ve motorlu araçlardan salınan gazlar vb.), iklimsel faktörlerin (kar, yağmur, rüzgâr vb.) etkisiyle ve kullanılan taşın iç yapısına bağlı olarak taş malzemelerde yüzey kirliliği, aşınmalar ve oyuklanmalar gözlenmiştir. Caminin orijinal pencerelerinin taş sövelerinde ve beden duvarlarında çatlama, kırılma ve parça kayıpları; taş kemerlerinde, yüzeyin tabakalar halinde kabarıp ayrılmasıyla yapraklanmalar tespit edilmiştir. Yapının zemine yakın beden duvarlarında iklimsel faktörler, yanlış malzeme kullanımı, bakımsızlık nedeniyle derz boşalmaları ve bu derz boşluklarında

tutunup gelişen bitkilenmeler gözlenmiştir. Caminin taş yüzeylerinde UV ışınları, nem ve oksitlenme etkisiyle yer yer lekelenmeler meydana gelmiştir (Şekil 58-59-60).

Şekil 58. Aşağıgedik Cami: odunluk duvarlarında oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve derz boşalmaları

Şekil 59. Aşağıgedik Cami: taş duvarlarda oluşan bitkilenme

Şekil 60. Aşağıgedik Cami: pencere taş kemerlerinde oluşan yapraklanma

Yapının doğu, kuzey cephelerinin ve batı cephesinin bir bölümünde kullanılan sıva ve boyalarda, iklimsel faktörlerin etkisi, malzeme içeriğindeki bağlayıcılık özelliğini kaybetmesiyle renk değişimine, çatlaklara ve dökülmelere sebep olmuştur (Şekil 61-62).

Şekil 61. Aşağıgedik Cami: duvarlarda oluşan sıva ve boya dökülmeleri

Şekil 62. Aşağıgedik Cami: duvarlarda oluşan sıva çatlakları, boya ve harç dökülmeleri

Aşağıgedik Camisinin özgün yapısında, kullanıcıların müdahaleleri ve onarımlarından dolayı değişimler meydana gelmiştir. Zamanla camide oluşan hasarlar ve kullanım ihtiyacının gerektirdiği eksiklikler nedeniyle; kuzey cephesindeki giriş mekânının kuran kursuna dönüştürülmesi, yapının üzerinin kırma çatı ile örtülmesi, niteliksiz depo alanlarının eklenmesi, yapının giriş yönünün batı cephesinden sağlanması, niteliksiz kapı, pencere eklemeleri ve sıva müdahalelerinin tümü yapının özgünlüğünü olumsuz yönde etkilemiştir (Şekil 63-64).

Şekil 63. Aşağıgedik Cami niteliksiz ek örneği: Kuran kursu ve depo

Şekil 64. Aşağıgedik Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: giriş cephesinin değiştirilmesi

Niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği olarak tespit edilen alt katta yer alan deponun zeminine beton kaplama ve tavanına ise kontrplak kaplama yapılmıştır (Şekil 65). Ayrıca ahşap mimari elemanların (minber, mihrap, harim giriş kapısı, pencere kapakları ve mihrap üstündeki küçük boyutlardaki dolap) yeşil renkli yağlı boya ile mihrap nişinin içerisindeki mukarnasların ise mavi renk yağlı boya ile boyanması bilinçsiz müdahale örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Güney ve batı cephesinde orijinal pencere açıklıklarına yer verilmiş olup, kuzey ve batı cephesinde yeni pencere ve kapılar açılarak niteliksiz müdahalelerde bulunduğu tespit edilmiştir. Caminin iç duvarları belirli bir yüksekliğe kadar yeşil yağlı boya ile boyanmıştır (Şekil 66). İç kısımda özgün olduğu düşünülen yapı elemanları kapı, pencereler, dikmeler, sütun

başlıkları, üst tavan örtüsü ve mihraptır. Harimin orijinal giriş kapısı çift kanatlı ve üzerinde mihlar bulunan ahşaptan yapılmış olup yeşil renge boyanmıştır (Şekil 67).

Şekil 65. Aşağıgedik Cami bilinçsiz müdahale ve niteliksiz ek örneği: depodaki niteliksiz tavan ve kontrplak uygulaması

Şekil 66. Aşağıgedik Cami bilinçsiz müdahale örneği: harim duvarlarındaki niteliksiz boya uygulaması

Şekil 67. Aşağıgedik Cami: harim giriş kapısına uygulanan niteliksiz boya uygulaması

Derz boşalmaları taşın alt ve üst yüzeylerini açıkta bıraktığından zamanla çeşitli bozulmaları da beraberinde getirmektedir. Deponun tavan kısmında bu sebeplerden dolayı çökme meydana gelmiştir (Şekil 68). Çatının su almasından dolayı harimdeki ahşap sütun ve dikmelerde şakülden kaymalar tespit edilmiştir (Şekil 69). Caminin duvar yüzeylerindeki ahşap hatıllarda iklimsel faktörlerin etkisiyle sehim oluşmuş, bakımsızlık sonucu malzeme kayıpları ve taşıyıcı duvarlarda yapısal çatlaklar meydana gelmiştir (Şekil 70).

Şekil 68. Aşağıgedik Cami: odunluk tavanında oluşan yıkılma/çökme

Şekil 69. Aşağıgedik Cami: harimdeki ahşap direklerde oluşan şakülden kayma

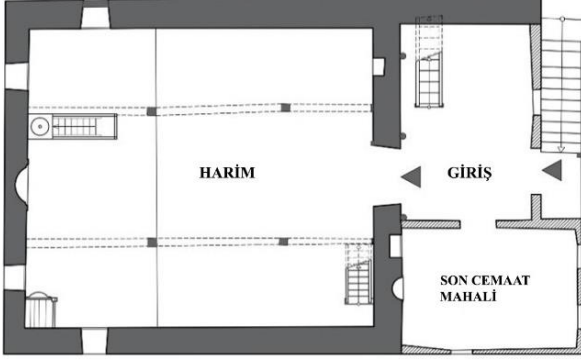
Şekil 70. Aşağıgedik Cami: harim duvarlarında oluşan yapısal çatlaklar

Soğukpınar Cami

Soğukpınar Cami	
Yapının Mimari Özellikleri	
Konumu	Yukarı Mahallesi, Tenasur Mevki
Ada / Parsel	370 / 1
Yapım yılı / Dönemi	1870 / 19.yy
Kitabe	-
Tescil Tarihi	24.09.2009
Orijinal / Günümüz işlevi	Cami / Cami
Restorasyon yılları	-

→ K

Mimari Özellikler	İçerideki Görünüşler	
Yapım sistemi : Yığma	 	
Çatı : Ahşap konstrüksiyonlu, Oluklu sac kaplamalı kırma çatı		
Duvar : Moloz taş duvar		
Sütun başlığı : Ahşap		
Dikme : Ahşap		
Döşeme : Ahşap		
Tavan : Ahşap		
Kapı-Pencere: Ahşap - Ahşap		

				
Minare	Harim Giriş Kapısı	Mihrap	Minber	Vaaz Kürsüsü

Şekil 71. Soğukpınar Cami tanıtım kartı

472 m²'lik bir alan üzerinde konumlandırılan ve herhangi bir sit alanı içerisinde bulunmayan cami günümüzde aktif olarak kullanılmamaktadır. Plan bazında dıştan dışa yaklaşık 10x16 metrelik bir alana sahip Soğukpınar Cami, Kemah'ta inşa edilen ve örtüleri mihraba dik üç bölümlü ahşap direkli camilerin bir örneğini temsil etmektedir. Eğimli bir arazi üzerine inşa edilen caminin cephelerinde orijinal kapı ve pencere açıklıklarına yer verilmiştir.

Dikdörtgen formlu caminin üst örtüsü ahşap konstrüksiyonlu kırma çatı ile kapatılarak oluklu sac levhalarla kaplanmıştır. Yapının geçmiş dönemlerde geçirdiği yangın sonucunda pencerelerde cam ve kanatları bulunmamaktadır. Alt kattaki deponun beden duvarlarında moloz taş malzeme, zemin katta yer alan giriş ve son cemaat mahalinin duvarlarında ise bağdadi duvar kullanılmıştır (Şekil 72-75).

Şekil 72. Soğukpınar Cami: doğu cephe

Şekil 73. Soğukpınar Cami: güney cephe

Şekil 74. Soğukpınar Cami: batı cephe

Şekil 75. Soğukpınar Cami: kuzey cephe

Yapının kuzeyinde yer alan niteliksiz beton bir merdiven ile caminin girişine ulaşılmaktadır (Şekil 76). Giriş alanının doğusunda ahşap kapı ile girilen son cemaat mahali, cumba tarzı ahşap konsollar vasıtasıyla taşınmaktadır. Son cemaat mahalinin güney duvarında yakın zamanda eklendiği düşünülen niteliksiz bir mihrap ve mihrabın sağ bölümünde ahşap kapaklı bir niş bulunmaktadır. Mekanın güney cephesinde iki adet, doğu cephesinde ise kapatılmış bir adet pencere yer almaktadır (Şekil 77).

Şekil 76. Soğukpınar Cami: giriş holü

Şekil 77. Soğukpınar Cami: son cemaat mahali

Giriş mekânının kuzeyinden çift kanatlı kapı ile harime ulaşılmaktadır. Harimin ahşap üst örtüsü, ortada bağımsız dört dairesel kesitli ahşap dikme tarafından taşınmaktadır. Güney cephesinde dört adet, doğu ve batı cephesinde üçer adet pencere açıklığı bulunmakta olup batı cephesindeki alt pencere boşluğu kapatılmıştır. Orijinal niş açıklıkları bulunan caminin girişindeki ve harimdeki ahşap kapılar yeşil yağlı boya ile boyanmıştır. Caminin kible duvarında yağlı boya ile boyanmış mihrap nişi ve son dönemde eklendiği düşünülen ahşap minber ve vaaz kürsüsü yer almaktadır (Şekil 78).

Şekil 78. Soğukpınar Cami: harim

Giriş mekânının güneybatı köşesindeki niteliksiz ahşap bir merdivenle üst katta yer alan odaya çıkılmaktadır. Ahşap döşemeli odanın kuzey cephesinde dört, doğu ve batı cephesinde ikişer adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Ahşap tavan kaplaması bulunmayan odanın tavanında çatı strüktürü görünmektedir (Şekil 79).

Şekil 79. Soğukpınar Cami: üst katta yer alan oda

Caminin alt katında çok sayıda atıl malzemenin bulunduğu toprak zeminli depo yer almaktadır (Şekil 80). Deponun kuzey ve batı cephesinde ikişer adet mazgal pencere bulunmaktadır. Moloz taş duvarlı ve ahşap tavanlı depoda mihrap nişi bulunmakta olup önceden bu mekânın gasilhane olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Caminin kuzeyinde ise yakın dönemde inşa edilmiş ve odunluk olarak kullanılan niteliksiz bir depo yer almaktadır.

Şekil 80. Soğukpınar Cami: alt katta yer alan depo

Soğukpınar Camisinde tespit edilen bozulmalar

Soğukpınar Camisinin ahşap elemanlarının tümünde zamana ve insan eylemlerine bağlı olarak yüzey kirliliği ve aşınmalar mevcuttur. Kuzey cephede yer alan ahşap konsollarda, dikmelerde, kirişlerde, pencere kasalarında, ahşap kapı ve çatı elemanlarında, mahfil ve harim döşemelerinde; caminin aktif olarak kullanılmamasından kaynaklanan bakımsızlık ve yakın dönemde geçirdiği yangın sebebiyle çatlaklar, yer yer parça kayıpları tespit edilmiştir (Şekil 81).

Şekil 81. Soğukpınar Cami: kuzey cephesindeki konsollarda, dikmelerde, kirişlerde ve ahşap odunluk kapısında oluşan yüzey kirliliği, çatlama, çürüme ve renk değişimi

Güneşin UV ışınlarına ve yine yangına maruz kalan ahşap konsollarda, cephede ve yapı içinde yer alan ahşap dikmelerde ve ahşap pencere kasalarında renk değişimleri tespit edilmiştir. Harimde ve odalarda bulunan pencerelerin camlarının olmaması kasalarında ve kapaklarında; çatının su alması ile üst örtüyü taşıyan ahşap elemanlarında (kiriş, kaplama

tahtası, ahşap yastık) yağmur ve kar suları ahşap yüzeylerde çürümelere, renk değişimlerine ve küflenmelere yol açmıştır (Şekil 82-83).

Şekil 82. Soğukpınar Cami: ahşap pencere kasalarında oluşan çürüme, renk değişimi ve küf oluşumu

Şekil 83. Soğukpınar Cami: son cemaat mahalindeki ahşap tavanda ve depo kapısında oluşan renk değişimi ve küf oluşumu

Caminin taş yüzeylerinin tümünde çevresel (soba ve motorlu araçlardan salınan gazlar vb.) ve iklimsel faktörlerin (kar, yağmur, rüzgâr vb.) etkisiyle ve kullanılan taşın iç yapısına bağlı olarak taş malzemelerde yüzey kirliliği, aşınmalar ve oyuklanmalar gözlenmiştir. Harimin orijinal pencerelerinin taş sövelerinde çatlama ve kırılmalar tespit edilmiştir (Şekil 84). Yapının zemine yakın beden duvarlarında iklimsel faktörler, yanlış malzeme kullanımı, bakımsızlık nedeniyle derz boşalmaları ve meydana gelen derz boşluklarında tutunup gelişen bitkilenmeler;

pencerelerinin taş sövelerinde UV ışınları, nem ve oksitlenme etkisiyle oluşan kararmalar tespit edilmiştir (Şekil 85).

Şekil 84. Soğukpınar Cami: taş sövelerde ve taş basamakta oluşan yüzey kirliliği, çatlama, oyuklanma

Şekil 85. Soğukpınar Cami: harim ve depo duvarlarında oluşan derz boşalmaları

Dış ve iç cephelerinin tamamen sıvalı durumda olan Soğukpınar Camisinin hem çatının su almasından kaynaklanan hem de pencere boşluklarında cam bulunmadığı için yağmur ve kar sularına maruz kalması sonucu malzemelerin içeriğindeki bağlayıcılık özelliği kaybolarak neredeyse yapının tüm iç ve dış beden duvarlarında renk değişimi, çatlama ve dökülmeler meydana gelmiştir (Şekil 86).

Şekil 86. Soğukpınar Cami: mihrap ve sıvalı cami duvarlarında oluşan renk değişimi, çatlama ve sıva dökülmeleri

Soğukpınar Camisinde, zaman içerisinde oluşan hasarlar ve kullanım ihtiyacının gerektirdiği eksiklikler nedeniyle yapının üzerinin kırma çatı ile örtülmesi; harim, son cemaat mahali ve depodaki pencere boşluklarının kapatılması ve caminin dış cephesindeki duvarlarının bir bölümünün çimento katkılı harç ile sıvanması gibi niteliksiz müdahaleler yapının özgün dokusuna zarar vermiştir (Şekil 87-88). Caminin yakın dönemlerde geçirdiği yangından dolayı ve günümüzde aktif olarak kullanılmaması yapıyı bakımsız bırakmış olup çeşitli koruma sorunlarına yol açmıştır.

Şekil 87. Soğukpınar Cami niteliksiz müdahale örneği: son cemaat mahali ve harimdeki pencere boşluklarının kapatılması

Şekil 88. Soğukpınar Cami niteliksiz müdahale örneği: beden duvarlarının bir bölümünün çimento katkılı harç ile sıvanması

Sıvaları dökülen caminin beden duvarlarındaki taş malzemelerinin alt ve üst yüzeylerinin açıkta kalması zamanla yapısal sorunları beraberinde getirmiştir. Harimdeki ahşap kirişlerde ve kaplama tahtalarında çatının su alması ve iklimsel faktörlerin etkisiyle sehim oluşmuştur (Şekil 89). Depoya ait beden duvarlarında iklimsel faktörlerin etkisiyle ve aktif olarak kullanılmamasından kaynaklanan malzeme kayıpları ve taşıyıcı duvarlarında yapısal çatlaklar ve derz boşalmaları meydana gelmiştir (Şekil 90-91).

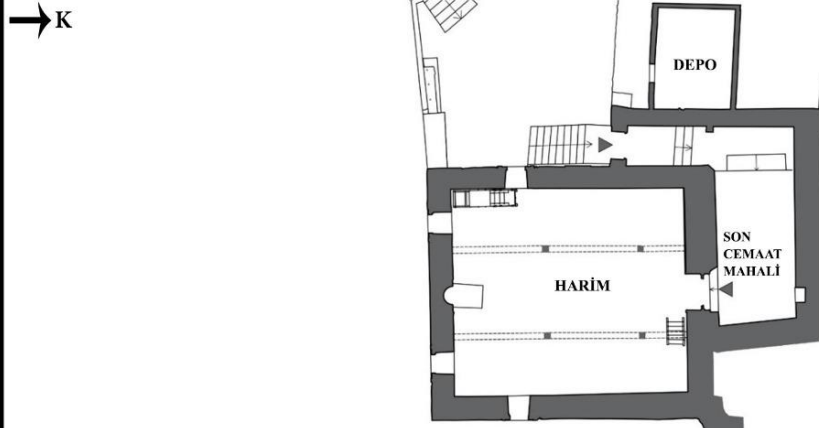

Şekil 89. Soğukpınar Cami: harim ahşap tavanlarında oluşan sehim

Şekil 90. Soğukpınar Cami: duvarlarda oluşan yapısal çatlaklar

Mektepönü Cami

Mektepönü Cami				
Yapının Genel Özellikleri				
Konumu	Mektepönü Mahallesi			
Ada / Parsel	262/ 2			
Yapım yılı / Dönemi	1423 / 15.yy			
Kitabe	-			
Tescil Tarihi	10.01.1977			
Orijinal / Günümüz işlevi	Konak / Cami			
Restorasyon yılları	-			
				
Mimari Özellikler				
Yapım sistemi: Yığma				
Çatı: Ahşap konstrüksiyonlu, Oluklu sac kaplamalı kırma çatı				
Duvar: Moloz taş duvar				
Dikme: Ahşap				
Sütun başlığı: Ahşap				
Döşeme: Ahşap				
Tavan: Ahşap				
Kapı-Pencere: Ahşap - Ahşap				
				
Minare	Harim Giriş Kapısı	Mihrap	Minber	Vaaz Kürsüsü

Şekil 91. Mektepönü Cami tanıtım kartı

Mektepönü Cami geçirmiş olduğu onarımlardan dolayı belli bölümlerin özgün malzeme dokusu tahrip olmasına rağmen özellikle dış cephedeki tarihi dokusunu büyük oranda muhafaza ederek günümüze kadar gelebilmiş bir yapıdır. Mektepönü Camisinin orijinal işlevinin konak olduğunu ancak yapının sonradan camiye çevrildiği düşünülmektedir. Caminin dış beden duvarlarının köşelerinde, pencere ve kapı kenarlarında düzgün kesme taş malzeme

kullanılmışken diğer bölümlerde moloz taş malzeme kullanılmıştır (Şekil 92-95). Diğer camilerden farklı olarak caminin güney cephenin batı köşesine yerleştirilmiş olan çeşme yapısı bulunmaktadır (Şekil 93). Kesme taştan oluşturulmuş sivri kemer açıklıklı tek lüleden oluşan çeşme günümüzde akmamaktadır (Arşiv-2).

Şekil 92. Mektepönü Cami: doğu cephesi

Şekil 93. Mektepönü Cami: güney cephesi ve güney cephede yer alan çeşme

Şekil 94. Mektepönü Cami: batı cephesi

Şekil 95. Mektepönü Cami: kuzey cephesi ve depo bölümü

Caminin alt katında güney tarafta yer alan medrese bölümü doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen plandan ve iki odadan oluşmaktadır (Şekil 96). Birinci oda kuzey-güney doğrultusunda olup güney yöndeki bir adet mazgal pencere ile aydınlatılmıştır. Odanın kuzey duvarına ise büyük bir niş açıklığı yerleştirilmiştir. Buradan bir kapıyla geçilen ikinci oda ise doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekânın güney yönünde üç, doğu yönünde ise bir adet mazgal pencere içeriye aydınlatmaktadır. Bu pencerelerden ortadakinin açıklığı zemine kadar indirilerek aynı zamanda mihrap nişi olarak da kullanılmıştır. Odaların üzeri kuzey-güney doğrultusunda uzatılmış olan dairesel kesitli ahşap direkler ve bunların arasında yer alan küçük ahşap parçalardan oluşturulan bir örtüye sahiptir. Ayrıca ikinci odanın kuzey ve doğu duvarında küçük niş açıklıklarına yer verilmiştir (Arşiv-2).

Şekil 96. Mektepönü Cami: Medrese

Cami, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen bir alan üzerine kurulmuş olup ahşap direkli ve ahşap tavanlı cami plan tipinde inşa edilmiştir. Caminin kuzeybatı tarafında doğu-

batı doğrultusunda uzanan “L” planlı bir son cemaat yeri yer almaktadır (Şekil 97). “L” planın batı tarafta kalan kısa kolu giriş sahanlığı olarak değerlendirilmiş olup bu bölüme batı tarafta yer alan merdivenlerle ulaşılmaktadır. Sahanlığın sol tarafında yer alan bir kapıyla odunluk olarak kullanılan depo bölümüne geçilmektedir (Şekil 98). Burası yapıya sonradan eklenmiştir. Sahanlığın zemini fayansla kaplı olup üst örtüsü ahşap direklerle örtülü bir yapıya sahiptir. Son cemaat mahali, batı köşede ve doğu duvarında yer alan mazgal türündeki iki pencere ile aydınlatılmaya çalışılmıştır. Ayrıca mekânın kuzeydoğu köşesinde birde dolap nişine yer verilmiştir(Arşiv-2).

Şekil 97. Mektepönü Cami: son cemaat mahali

Şekil 98. Mektepönü Cami: son cemaat mahali giriş sahanlığı

Caminin kuzey duvarının ortasında iç mekâna geçiş veren harim giriş kapısı bulunmaktadır. Harim giriş kapısı dikdörtgen formda olup özgün olmayan tek kanatlı ve ahşap malzemedeki yapılmış bir kapıdan oluşmaktadır. Kare planlı harim bölümünün üzeri ortada bağımsız olan dört ahşap ayak üzerine ve diğer yönlerde ise beden duvarları üzerine oturan ahşap tavan ile örtülmüştür. Caminin iç mekânı üst kısımda yer alan altı adet mazgal pencere

ve alt kısımda yer alan dört adet dikdörtgen şekilli pencere ile aydınlatılmış olup pencereler içeri doğru şevli şekilde açılmaktadırlar. Kible duvarında yer alan mihrap beyaz yağlı boya ile boyalı dikdörtgen bir çerçeve içerisinde yarım yuvarlak bir nişten ibarettir. Mihrabın hemen sağında yer alan ahşap minberin son dönemlerde eklendiği düşünülmektedir (Arşiv-2) (Şekil 99).

Şekil 99. Mektepönü Cami: Harim

Harimin kuzey tarafında yer alan mahfil katı malzeme yapısından anlaşıldığı üzere sonradan yenilenmiştir. Günümüzdeki mahfil katı esas olarak ortadaki iki bağımsız ayağa ve diğer üç yönde beden duvarları üzerine oturmaktadır (Şekil 100). Oldukça basit tasarlanmış korkuluklara sahip olan mahfil katına kuzeydoğu köşedeki merdivenlerle ulaşılmaktadır (Arşiv-2).

Şekil 100. Mektepönü Cami: kadınlar mahfili

Mektepönü Camisinde tespit edilen bozulmalar

Mektepönü Camisinin ahşap elemanlarının tümünde zamana ve insan eylemlerine bağlı olarak yüzey kirliliği ve aşınmalar mevcuttur. Cephelerde yer alan ahşap hatıllarda, dikmelerde, kirişlerde, kaplama tahtalarında, pencere sövelerinde ve ahşap kapılarda çatlama ve yer yer kırıklar tespit edilmiştir (Şekil 101). Güneşin UV ışınlarına maruz kalan ahşap hatıllarda, dış cepheye bakan kısımlardaki pencere sövelerinde ve ahşap kapılarında renk değişimleri görülmektedir (Şekil 102-103).

Şekil 101. Mektepönü Cami: ahşap sütun başlıklarında, kiriş ve kaplama tahtalarında oluşan çatlama ve renk değişimi

Şekil 102. Mektepönü Cami: ahşap hatıllarda ve ahşap pencere kasalarında oluşan yüzey kirliliği, çatlama, parça kayıpları ve renk değişimi

Şekil 103. Mektepönü Cami: çatı kapağında oluşan çatlama ve kararma

Caminin taş yüzeylerinin tümünde çevresel (soba ve motorlu araçlardan salınan gazlar vb.) ve iklimsel faktörlerin (kar, yağmur, rüzgâr vb.) etkisiyle ve kullanılan taşın iç yapısına bağlı olarak taş malzemelerde yüzey kirliliği, aşınmalar ve oyuklanmalar gözlenmiştir. Harimin orijinal pencerelerinin taş sövelerinde ve taş duvarların zemine yakın kısımlarında çatlamlar ve kırılmalar tespit edilmiştir (Şekil 104). Dış cephedeki taş yüzeylerde ve taş sövelerde UV ışınları, nem ve oksitlenme etkisiyle oluşan kararmalar tespit edilmiştir.

Şekil 104. Mektepönü Cami: taş duvarlarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma, oyuklanma ve renk değişimi

Mektepönü Camisinin yakın dönemde geçirdiği onarımlardan dolayı mevcut sıvalı ve boyalı yüzeylerinde önemli sayılabilecek hasarları bulunmamaktadır. Ancak yapının zemine yakın beden duvarlarında iklimsel faktörler ve yanlış malzeme kullanımı nedeniyle derz boşalmaları ve meydana gelen derz boşluklarında tutunup gelişen bitkilenmeler meydana gelmiştir (Şekil 105).

Şekil 105. Mektepönü Cami: derz boşluklarında gelişen bitkilenme

Mahfil katının sonradan yenilendiği, özgün minberin yerinin değiştirildiği, pencere ve kapı doğramalarının ise özgün olmayan ahşap doğrama ile değiştirildiği görülmektedir. Ayrıca cami içerisinde bulunan ahşap mimari elemanlar (minber, mahfil) ile mihrap kahverengi ve beyaz renk yağlı boya ile boyanmıştır. Caminin üst örtüsü dört yana meyilli olan ve sacla kaplı olan kırma çatı ile örtülüdür. Özgün yapımda caminin düz toprak damla örtülü olduğu çevredeki yapı örneklerinden ve eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır. Camide zamanla oluşan hasarlar ve kullanım ihtiyacının gerektirdiği eksiklikler nedeniyle yapının üzerinin kırma çatı ile örtülmesi, medrese ve son cemaat bölümündeki zemindeki seramik uygulaması, mihrap, minber ve mahfili taşıyan dikmelerdeki yağlı boya uygulaması, cami girişin bölümündeki sac malzemeli sundurma, yapıya sonradan eklenen depo bölümü, güney ve batı cephesindeki bazı kısımların ve derz boşluklarının çimento katkılı harç ile sıvanması gibi niteliksiz ekler ve bilinçsiz müdahaleler yapının özgün dokusuna zarar vermiştir (Şekil 106-109).

Şekil 106. Mektepönü Cami bilinçsiz müdahale örneği: mahfildeki ahşap elemanlara yapılan boya uygulaması

Şekil 107. Mektepönü Cami niteliksiz ek örneği: depo

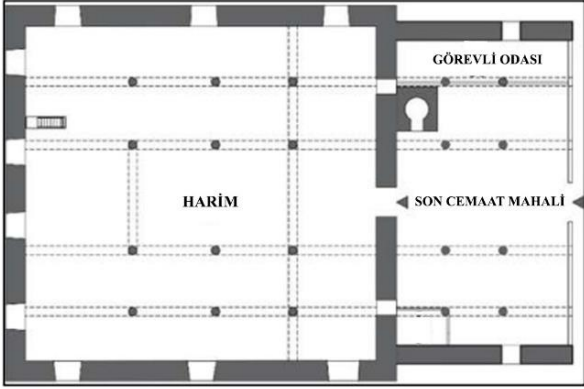

Şekil 108. Mektepönü Cami bilinçsiz müdahale örneği: taş yüzeylerin çimento katkılı harç ile sıvanması

Şekil 109. Mektepönü Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: medrese zeminine yapılan seramik kaplama uygulaması

Mektepönü Camisinin yakın dönemde geçirdiği onarımlardan dolayı yapıda strüktürel bozulmalar bulunmamaktadır. Ancak caminin zemine yakın taş duvarlarında görülen derz boşalmaları ve bitkilenmeler yapısal ölçekte tehlike oluşturmaktadır.

Gülabibey Cami

Gülabibey Cami												
Yapının Genel Özellikleri												
Konumu	Çarşı Mahallesi, Fahri Korutürk Meydanı											
Ada / Parsel	177 / 1											
Yapım yılı / Dönemi	1347 / 14.yy											
Kitabe	Var											
Tescil Tarihi	10.01.1977											
Orijinal / Günümüz işlevi	Cami / Cami											
Restorasyon yılları	2008											
												
<table border="1"> <thead> <tr> <th>Mimari Özellikler</th> <th rowspan="10"> </th> <th rowspan="10"> </th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Yapım sistemi : Yığma</td> </tr> <tr> <td>Çatı: Ahşap konstrüksiyonlu, Oluklu sac kaplamalı kırma çatı</td> </tr> <tr> <td>Duvar : Moloz taş duvar</td> </tr> <tr> <td>Dikme : Ahşap</td> </tr> <tr> <td>Sütun Başlığı : Ahşap</td> </tr> <tr> <td>Döşeme : Ahşap</td> </tr> <tr> <td>Tavan : Ahşap</td> </tr> <tr> <td>Kapı-Pencere: Ahşap - Ahşap</td> </tr> </tbody> </table>		Mimari Özellikler			Yapım sistemi : Yığma	Çatı: Ahşap konstrüksiyonlu, Oluklu sac kaplamalı kırma çatı	Duvar : Moloz taş duvar	Dikme : Ahşap	Sütun Başlığı : Ahşap	Döşeme : Ahşap	Tavan : Ahşap	Kapı-Pencere: Ahşap - Ahşap
Mimari Özellikler												
Yapım sistemi : Yığma												
Çatı: Ahşap konstrüksiyonlu, Oluklu sac kaplamalı kırma çatı												
Duvar : Moloz taş duvar												
Dikme : Ahşap												
Sütun Başlığı : Ahşap												
Döşeme : Ahşap												
Tavan : Ahşap												
Kapı-Pencere: Ahşap - Ahşap												
												
Minare	Harim Giriş Kapısı	Mihrap	Minber	Vaaz Kürsüsü								

Şekil 110. Gülabibey Cami tanıtım kartı

Gülabibey Camisinin çevresinde çeşitli dükkanlar, güneydoğusunda Hacı Mehmet Bey Çeşmesi ve güneybatısında Gülabibey Hamamı bulunmaktadır. Cami, güneyden kuzeye doğru eğimli bir arazi üzerinde konumlandırılmıştır. Yapı günümüzde cami olarak hizmet vermekte ve aktif olarak kullanılmaktadır. Kemah'taki en büyük camilerin başında gelen Gülabibey Cami dikdörtgen planlıdır. Caminin çatısı iç bölümde düz ahşap tavanlı olup dışta kırma çatı ile

örtülüdür. Kuzey cephesinden girişlerin sağlandığı caminin ilk bölümünde sonradan eklendiği düşünülen son cemaat mahali bulunmaktadır (Naldan 2017) (Şekil 111-114).

Şekil 111. Gülabibey Camii: doğu cephesi

Şekil 112. Gülabibey Camii: güney cephesi

Şekil 113. Gülabibey Camii: batı cephesi

Şekil 114. Gülabibey Cami: kuzey cephesi

Son cemaat mahali; kuzey cephesi ahşap lambri ile kaplanmış camekan ile, doğu ve batı duvarı ise moloz taş malzemeli duvarlarla kapatılmıştır. Doğu ve batı duvarlarında birer adet pencere bulunmaktadır. Mekânın üst örtüsü sekiz adet ahşap direğe oturtulmuştur. Son cemaat mahalinin batısı, tamamen kapatılarak görevli odası haline getirilmiş ve güneydoğu bölümünün bir kısmı ise kapatılarak bayanlar bölümü oluşturulmuştur. Son cemaat mahalinin güneybatısında bulunan kare kaideli, kesme taş malzemeli, çokgen gövdeli ve tek şerefeli taş minareye doğu yönünden beş basamaklı merdiven ile ulaşılmaktadır. Minarenin konumu ve kullanılan malzemesi dikkate alındığında caminin geçirdiği son onarımlar sırasında eklendiği düşünülmektedir (Kındıgılı, 2015; Naldan, 2017) (Şekil 115).

Şekil 115. Gülabibey Cami: son cemaat mahali

Son cemaat mahalinin güney duvarından açılan eyvan tarzındaki ahşap taç kapı ile caminin harimine ulaşılmaktadır. Mihraba dik uzanan beş sahınlı kare plana sahip harimde kuzey-güney yönünde dizilmiş üç sıra halinde 12 adet ahşap direk bulunmaktadır. Doğu-batı yönündeki ahşap ayaklar birbirine kemerlerle bağlanmış ve kemerler sahn düzenini belirlemiştir. Doğu cephesinde (biri tanesi üstte olmak üzere) 5 adet pencere ve bir adet bahçeye doğrudan açılan kapı, batı cephesinde (biri tanesi üstte olmak üzere) altı adet pencere

ve güney cephesinde ise yine birer tanesi üstte olmak üzere dört adet pencere bulunmaktadır. Harimin kible duvarında kesme taş malzemeli mihrap nişi, 19. yüzyılda yapıya eklendiği düşünülen ve sanatsal bir özellik taşımayan ahşap minber ve vaaz kürsüsü yer almaktadır (Şekil 116). Harim girişinin doğu yönündeki ahşap merdivenler ile ulaşılan mahfil, dört adet ahşap direk üzerine oturtulmuştur. Mahfilde üç adet yarım daire şeklinde cumba yer almaktadır (Kındıgılı 2015a; Naldan 2017) (Şekil 117).

Şekil 116. Gülabibey Cami: harim

Şekil 117. Gülabibey Cami: kadınlar mahfili

Gülabibey Camisinde tespit edilen bozulmalar

Gülabibey Camisinin ahşap elemanlarının tümünde zamana ve insan eylemlerine bağlı olarak yüzey kirliliği ve aşınmalar tespit edilmiştir. Güneşin UV ışınlarına maruz kalan ahşap pencere kasalarında, doğu cephesinde yer alan ahşap kapıda renk değişimleri mevcuttur (Şekil 118).

Şekil 118. Gülabibey Cami: ahşap yüzeylerde oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve renk değişimi

Gülabibey Camisinin taş yüzeylerinin tümünde bulunduğu konuma, çevresel (soba ve motorlu araçlardan salınan gazlar vb.), iklimsel faktörlere (kar, yağmur, rüzgâr vb.) ve kullanılan taşın iç yapısına bağlı olarak yüzey kirliliği, aşınmalar ve oyuklanmalar tespit edilmiştir (Şekil 119-120). Aynı zamanda maruz kaldığı hava kirliliği ve nemden dolayı taş mihrabında küflenme meydana gelmiştir (Şekil 121).

Şekil 119. Gülabibey Cami: Taş yüzeylerde oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve oyuklanmalar

Şekil 120. Gülabibey Cami: taş basamaklarda oluşan aşınmalar

Şekil 121. Gülabibey Cami: taş mihrapta tespit edilen renk değişimi/ küflenme

Gülabibey Camisinin son cemaat mahalinde kullanım ihtiyacının gerektirdiği eksiklikler nedeniyle eklenen görevli odası ve bayanlar bölümü gibi niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahaleler tespit edilmiştir (Şekil 122-123).

Şekil 122. Gülabibey Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: bayanlar bölümü

Şekil 123. Gülabibey Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: görevli odası

Gülabibey Camisinin en son 2008 yılında geçirdiği restorasyon sebebiyle yapısal ölçekte ciddi koruma sorunları bulunmamaktadır.

Beklimçay Cami

Beklimçay Cami	
Yapının Genel Özellikleri	
Konumu	Beklimçay Mahallesi
Ada / Parsel	115 / 1
Yapım yılı / Dönemi	1825 / 19.yy
Kitabe	-
Tescil Tarihi	21.06.2010
Orijinal / Günümüz işlevi	Cami / Cami
Restorasyon yılları	-

→ K

Mimari Özellikler
Yapım sistemi : Yığma
Çatı : Ahşap konstrüksiyonlu, Oluklu sac kaplamalı beşik çatı
Duvar : Moloz taş duvar
Dikme : Ahşap
Dikme : Ahşap
Sütun başlığı : Ahşap
Tavan : Ahşap
Kapı-Pencere : Ahşap - Ahşap

				
Minare	Harim Giriş Kapısı	Mihrap	Minber	Vaaz Kürsüsü

Şekil 124. Beklimçay Cami tanıtım kartı

Beklimçay Cami mevcut durum/rölöve

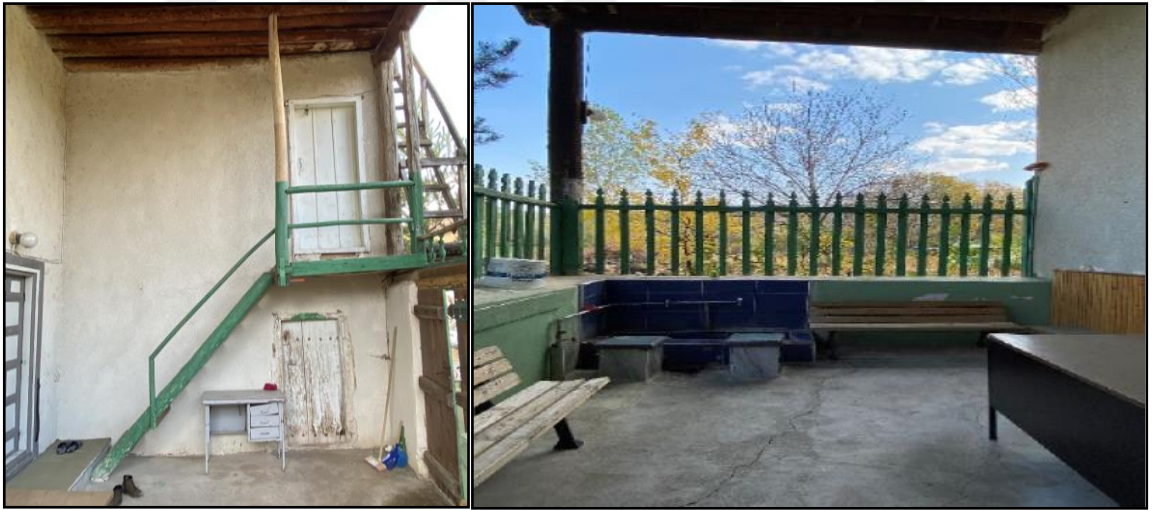
Kemah ilçe merkezinde, 513 m²'lik bir alan üzerinde konumlandırılan cami, lojman ve bahçesi herhangi bir sit alanı içerisinde bulunmamaktadır. Yapı günümüzde cami olarak hizmet vermekte olup aktif olarak kullanılmaktadır.

Plan özellikleri

Son cemaat mahali: Zemini beton ile kaplanan mahalin üst örtüsü ahşap kirişler ve kuzey cephesindeki üç adet ahşap dikme ile taşınmaktadır. Giriş kuzey yönündeki çift kanatlı ahşap bir kapı ile sağlanmaktadır. Batı bölümünde fayans ile kaplanmış abdest alma yeri bulunmaktadır. Doğu yönünde yapıya sonradan eklendiği düşünülen odunluk olarak kullanılan bir depo, deponun üzerinde ise bir oda yer almaktadır. Harime giriş son cemaat mahalinden tek kanatlı orijinal ahşap kapı ile sağlanmaktadır (Şekil 125-126).

Şekil 125. Beklimçay Cami: son cemaat mahali-1

Şekil 126. Beklimçay Cami: son cemaat mahali-2

Depo: Son cemaat mahalinden tek kanatlı ahşap kapı ile girişi sağlanan ve odunluk olarak kullanılan depo 324x342 cm ölçülerindedir. Beden duvarları moloz taş malzemeli bölüm ahşap tavanlı ve zemini beton ile kaplanmıştır (Şekil 127). Kuzey duvarında bir adet dikdörtgen formlu ahşap pencere yer almaktadır. Doğu duvarında ise iki adet dikdörtgen formlu pencere açıklıkları sonradan kapatılmıştır.

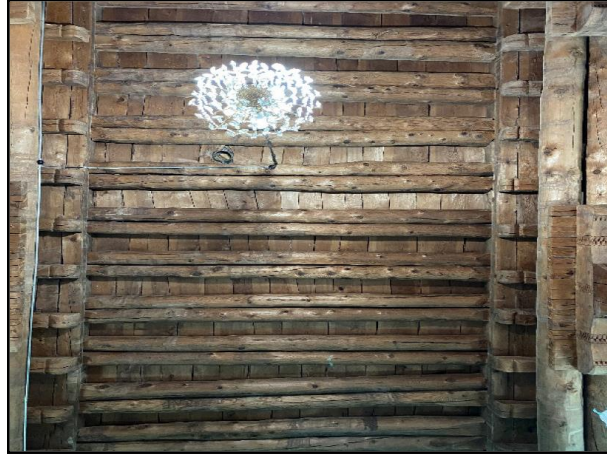

Şekil 127. Beklimçay Cami: depo

Harim: Son cemaat mahalinin güney aksında yer alan tek kanatlı ahşap kapı ile harime ulaşılmaktadır. Zemini ahşap malzeme ile kaplanmış ve içten içe 937*967 cm ölçülerinde yaklaşık kare forma sahip olan harim; ahşap hatıllı moloz taş duvarlı, ahşap direkli ve ahşap tavanlı olarak inşa edilmiştir. Ortada dört bağımsız ahşap dikmesi bulunan cami diğer örneklerden farklı olarak mihrabın sağında ve solunda iki adet, kuzey duvarında da iki adet olmak üzere toplam 8 ahşap dikmeye sahiptir. Ortadaki ahşap dikmeler, dilimli süslemelere ve konsol başlıklara sahiptir. Üst örtü kuzey-güney istikametindeki ahşap kirişlerle üç bölüme ayrılmaktadır. Harim; güney, doğu ve batı duvarında alt kısımlarda ikişer adet dikdörtgen formlu ahşap pencere ve üst kısımların güney duvarında iki adet içe doğru meyilli mazgal pencere, doğu ve batı duvarında ise birer adet dikdörtgen formlu sabit ahşap pencereler ile aydınlanmaktadır. Harimin kuzeydoğusundaki alan ahşap korkuluklarla çevrilerek müezzin mahfili olarak kullanılmaktadır. Kible duvarında yarım daire formunda, yakın zamanda kalebodur malzeme ile kaplanmış bir mihrap bulunmaktadır. Mihrabın doğusunda orijinal olduğu düşünülen ve yeşil yağlı boya ile boyalı ahşap korkuluklu bir vaaz kürsüsü, batısında ise ahşap bir minber yer almaktadır (Şekil 128-129).

Şekil 128. Beklimçay Cami: harim

Şekil 129. Beklimçay Cami: harim ahşap tavan

Oda-1: Harimin kuzeydoğusunda mahfilin altında kalan kısım ahşap ve cam bölücülerle çevrilerek odaya dönüştürülmüştür. Odanın kuzey duvarında ahşap kapaklı gömme bir dolap bulunmaktadır (Şekil 130-131).

Şekil 130. Beklimçay Cami: oda-1

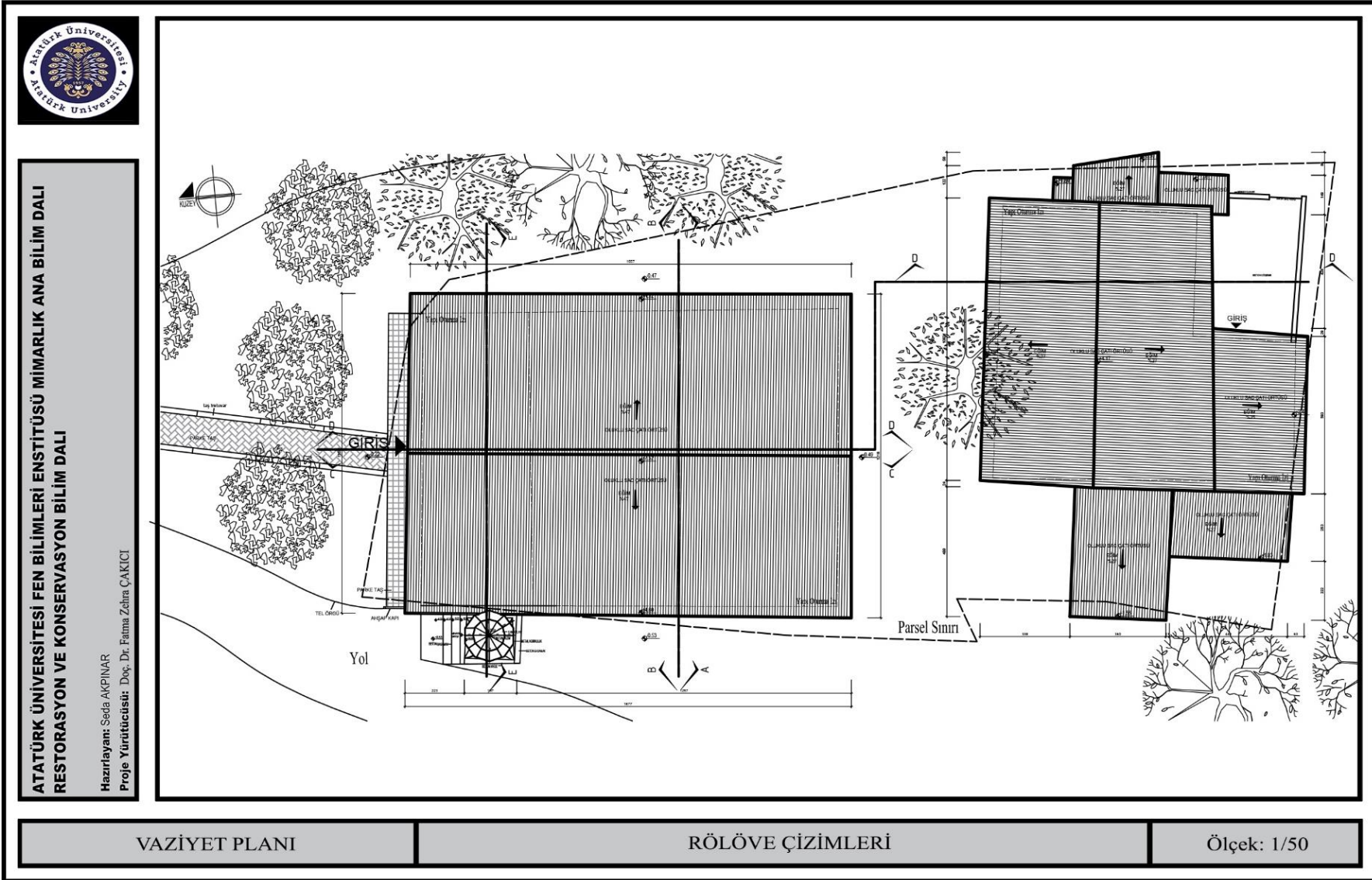

Şekil 131. Beklimçay Cami: oda-1

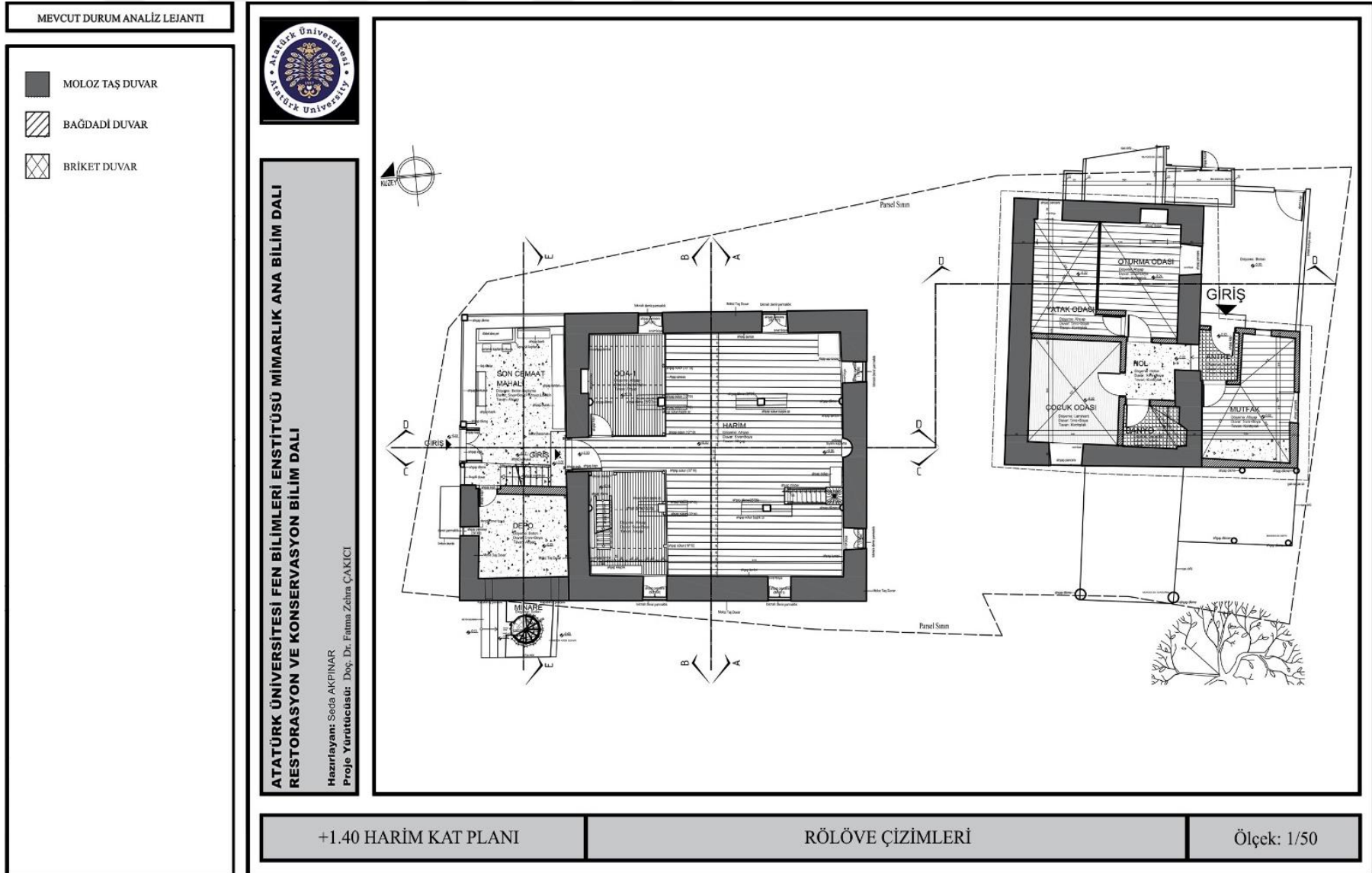
Lojman: Caminin güneydoğusunda moloz taş duvarlı 1026x759 cm ölçülerinde dikdörtgen formlu lojman yapısı bulunmaktadır. Tavanları ahşap kontrplak ile kapatılmış olan

ve cami imamı tarafından kullanılan lojman binasında ihtiyaca binaen çok fazla müdahalelerde bulunulduğu gözlemlenmiştir. Orijinalinde dikdörtgen formlu moloz taş duvarlı ve ahşap tavanlı lojman binasına tuğla duvar ile örölmüş mutfak, odunluk, kümes ve üzeri sundurma ile kapatılmış depo gibi çok sayıda niteliksiz ek tespit edilmiştir. Üzeri beşik çatı ile örtölü olan lojmanın cepheleri kerpiç sıva ile sıvanmış olup duvarların üst kısımları ve çatı oluklu sac malzeme ile kaplanmıştır.

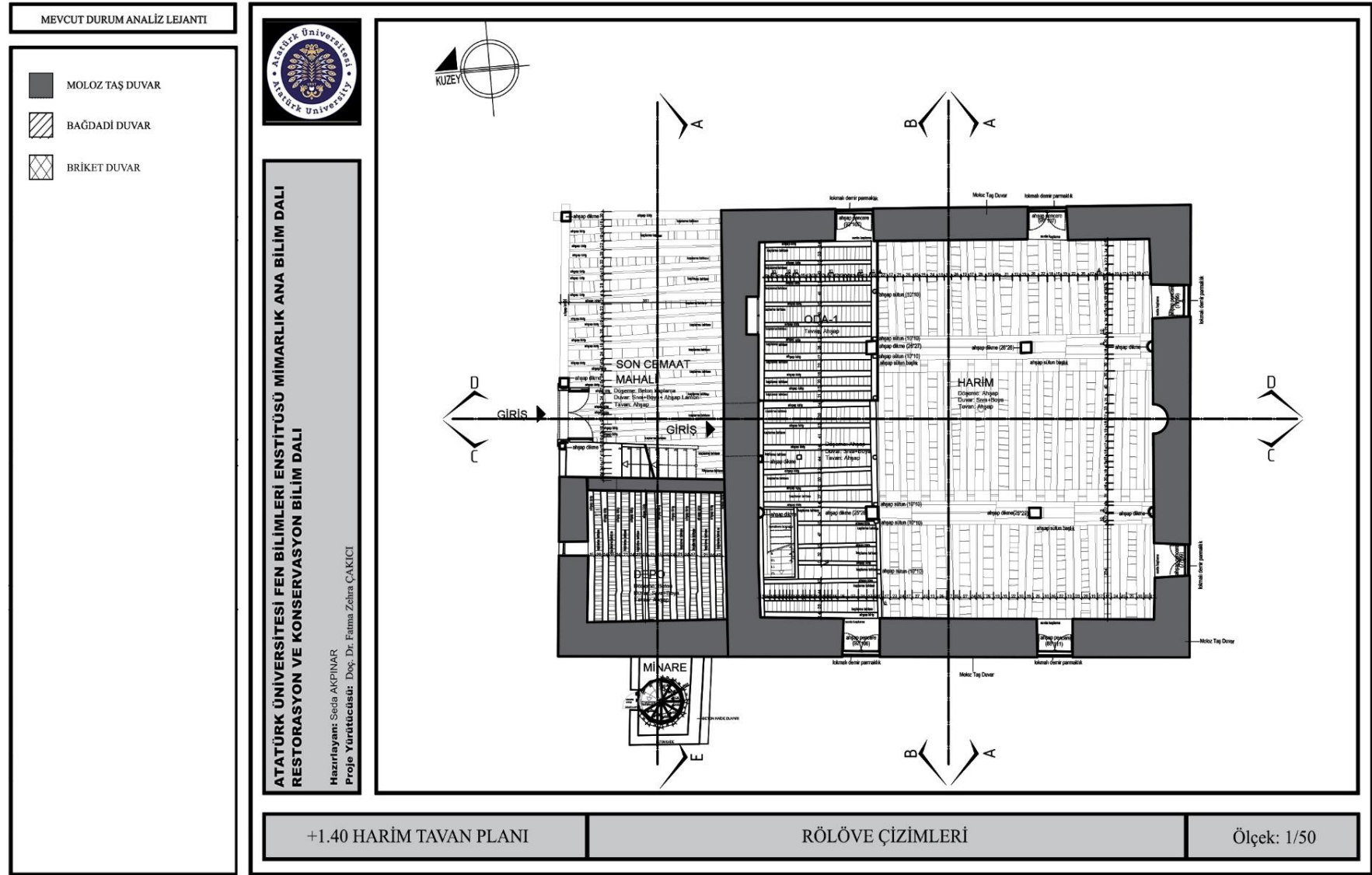

Şekil 132. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: vaziyet planı

Şekil 63. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: +1.40 harim ve lojman kat planı

Şekil 7. Beklimçay Cami rölöve çizimleri : +1.40 harim tavan planı

Mahfil: Kadınlar mahfiline harimin kuzeybatısında yer alan ahşap merdivenlerle ulaşılmaktadır (Şekil 135). Mahfili taşımak için ortadaki iki büyük ahşap dikmenin yanına kare kesitli ahşap dikmeler eklenmiştir. Mahfilin ahşap merdiveni, döşeme kirişleri ve ahşap döşeme tahtalarının bir kısmı yakın zamanda yenilenmiştir.

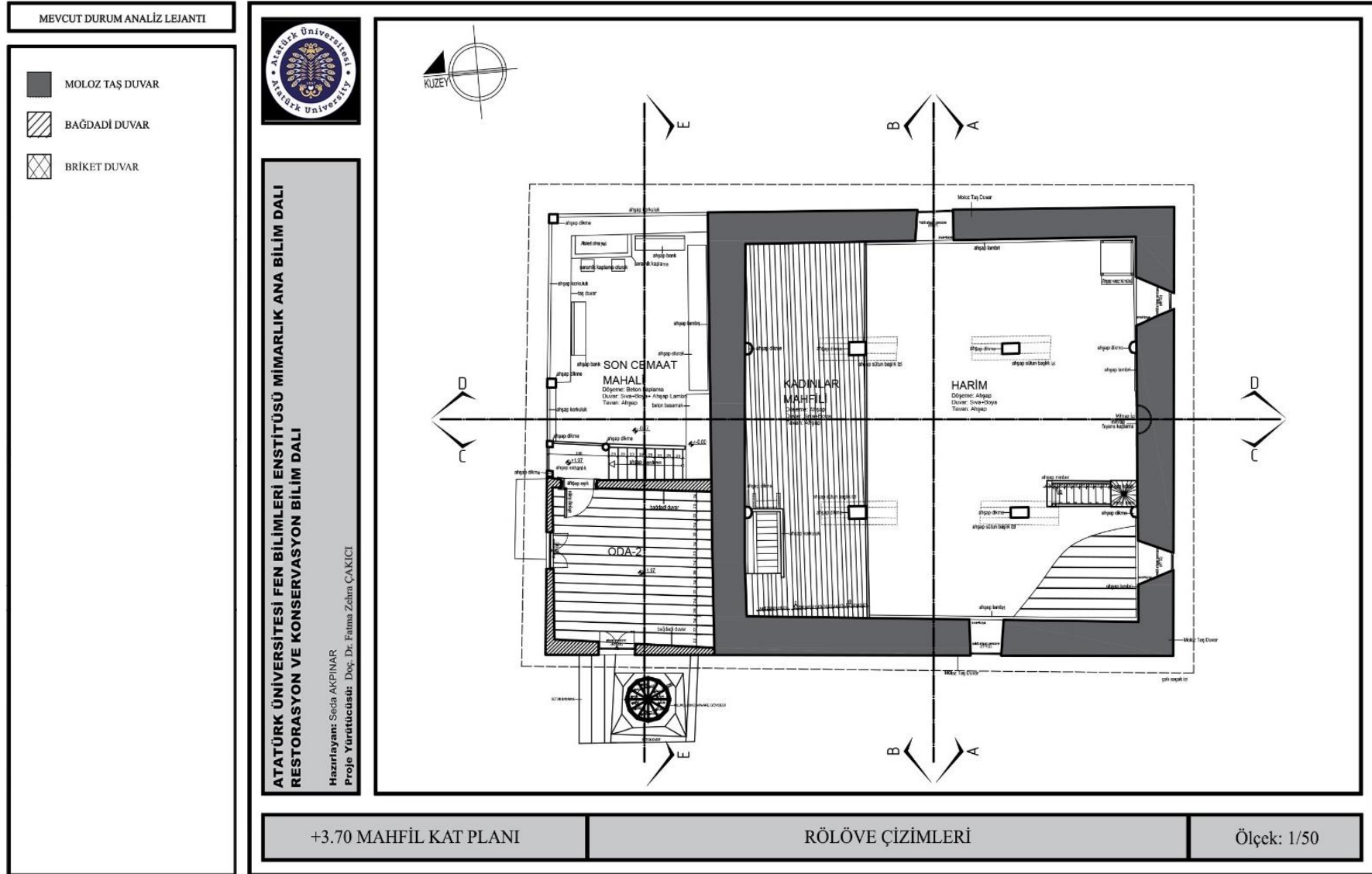

Şekil 8. Beklimçay Cami: kadınlar mahfili

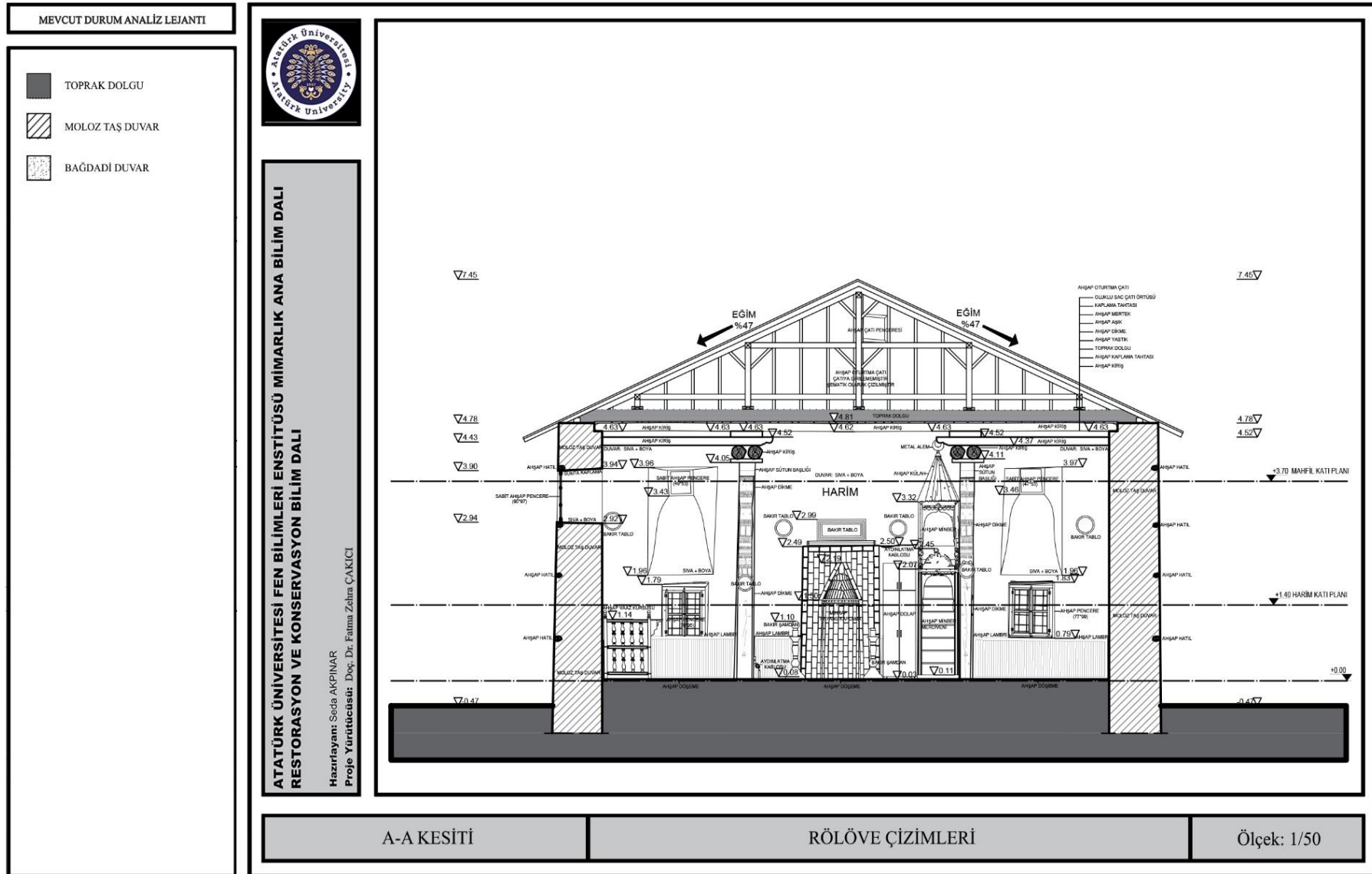
Oda-2: Son cemaat mahalindeki ahşap bir merdivenle ulaşılan ve yakın dönemde bağdadi duvar ile inşa edilen bir oda bulunmaktadır. Zemini ahşap ile kaplanan odanın ahşap tavanının üzeri ahşap kontrplak ile kaplanmıştır (Şekil 136). Kuzey ve doğu cephesinde birer adet 90x137 cm ölçülerinde dikdörtgen formlu ahşap pencere mevcuttur.

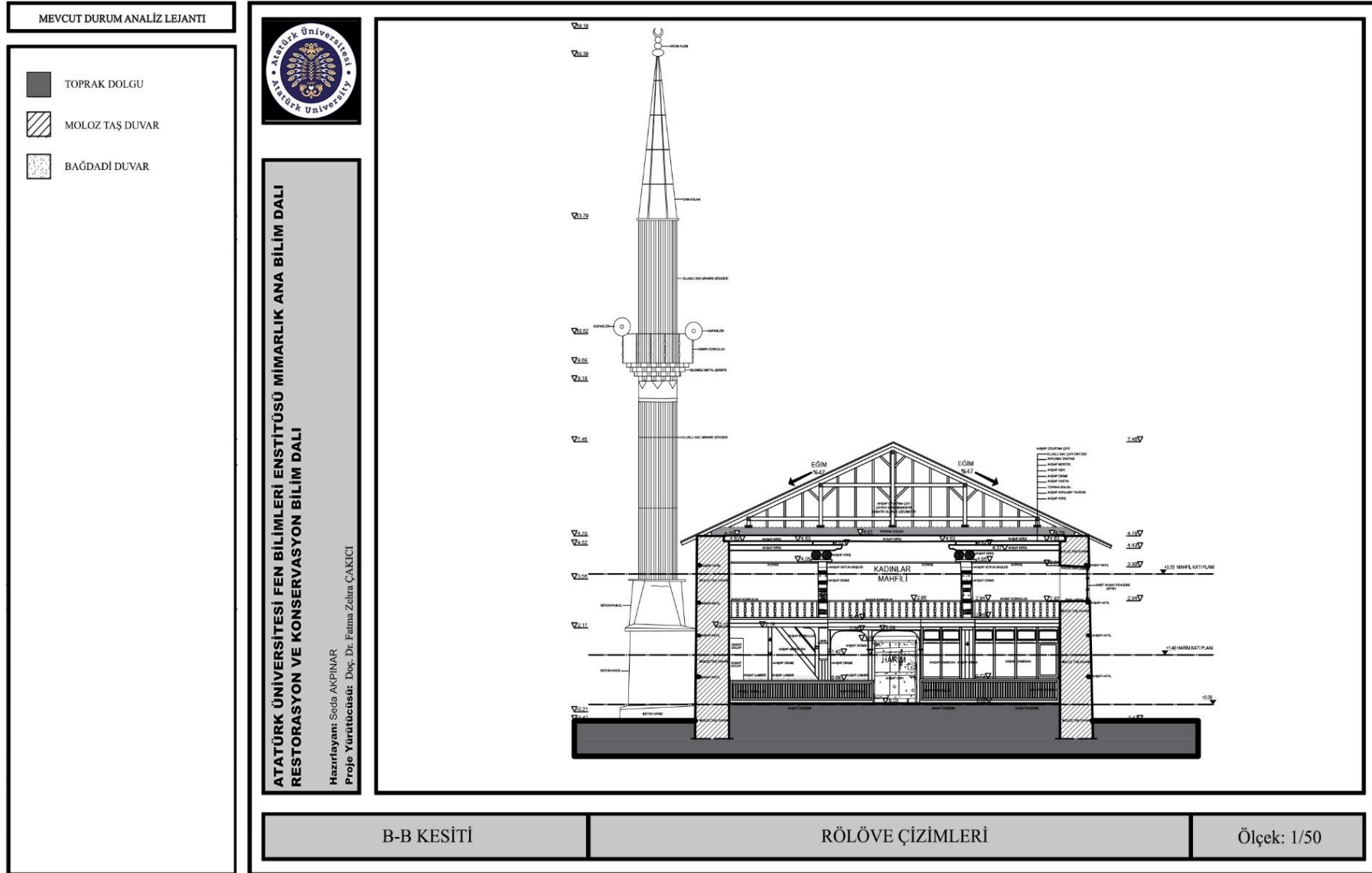
Şekil 9. Beklimçay Cami: Oda-2

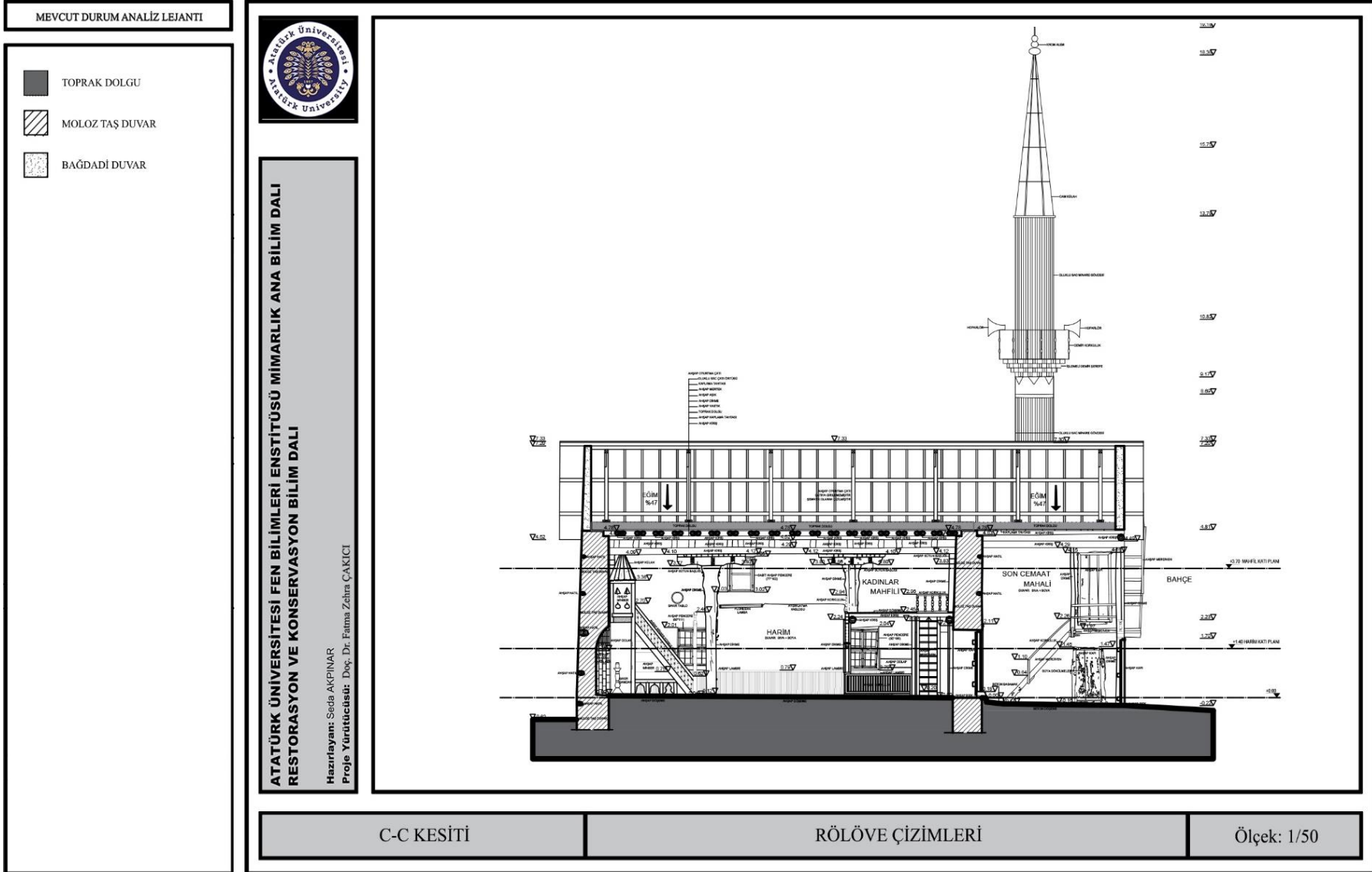
Şekil 10. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: +3.70 mahfil kat planı

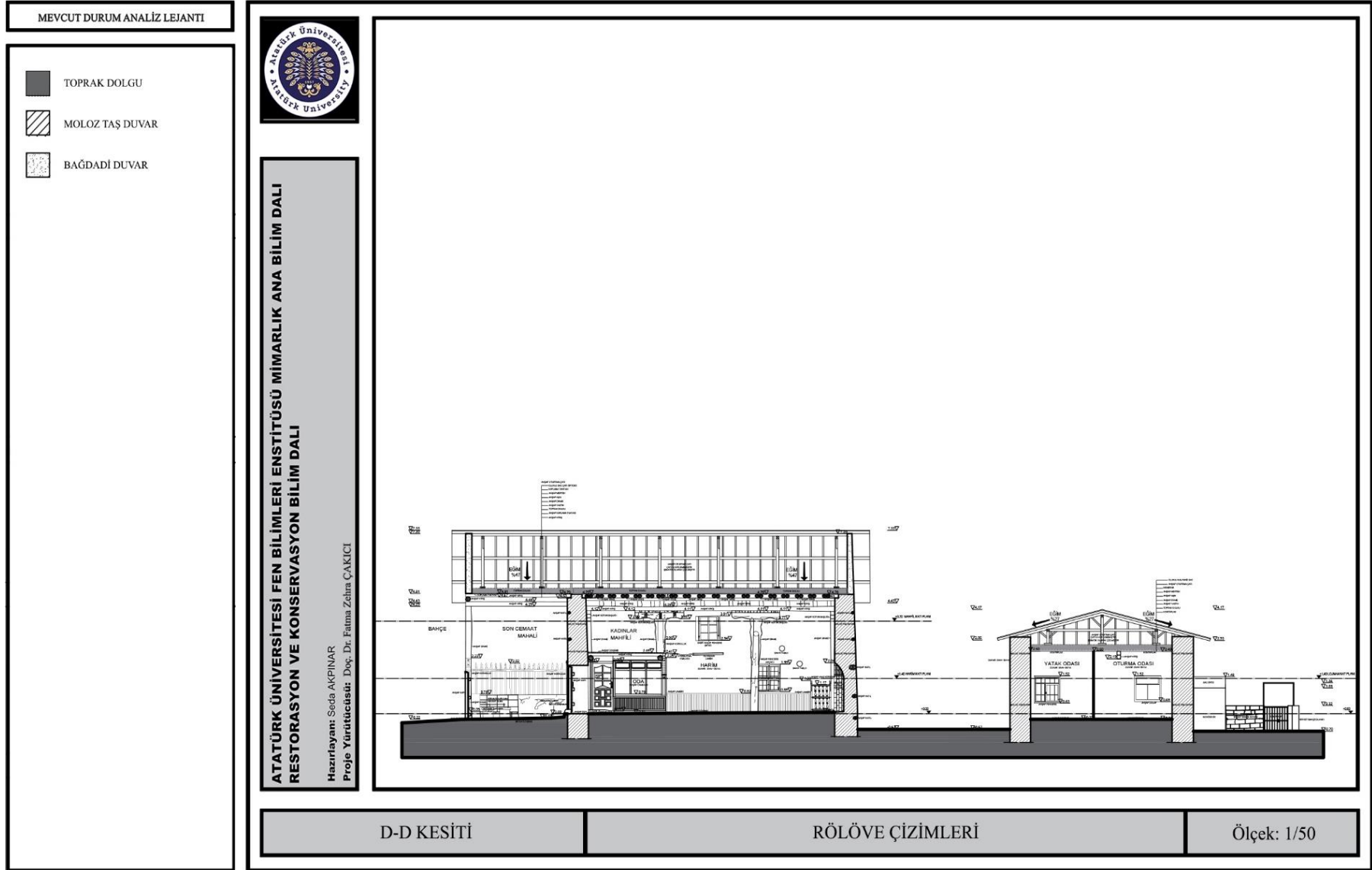
Şekil 12. Beklimçay Cami röleve çizimleri: A-A kesiti

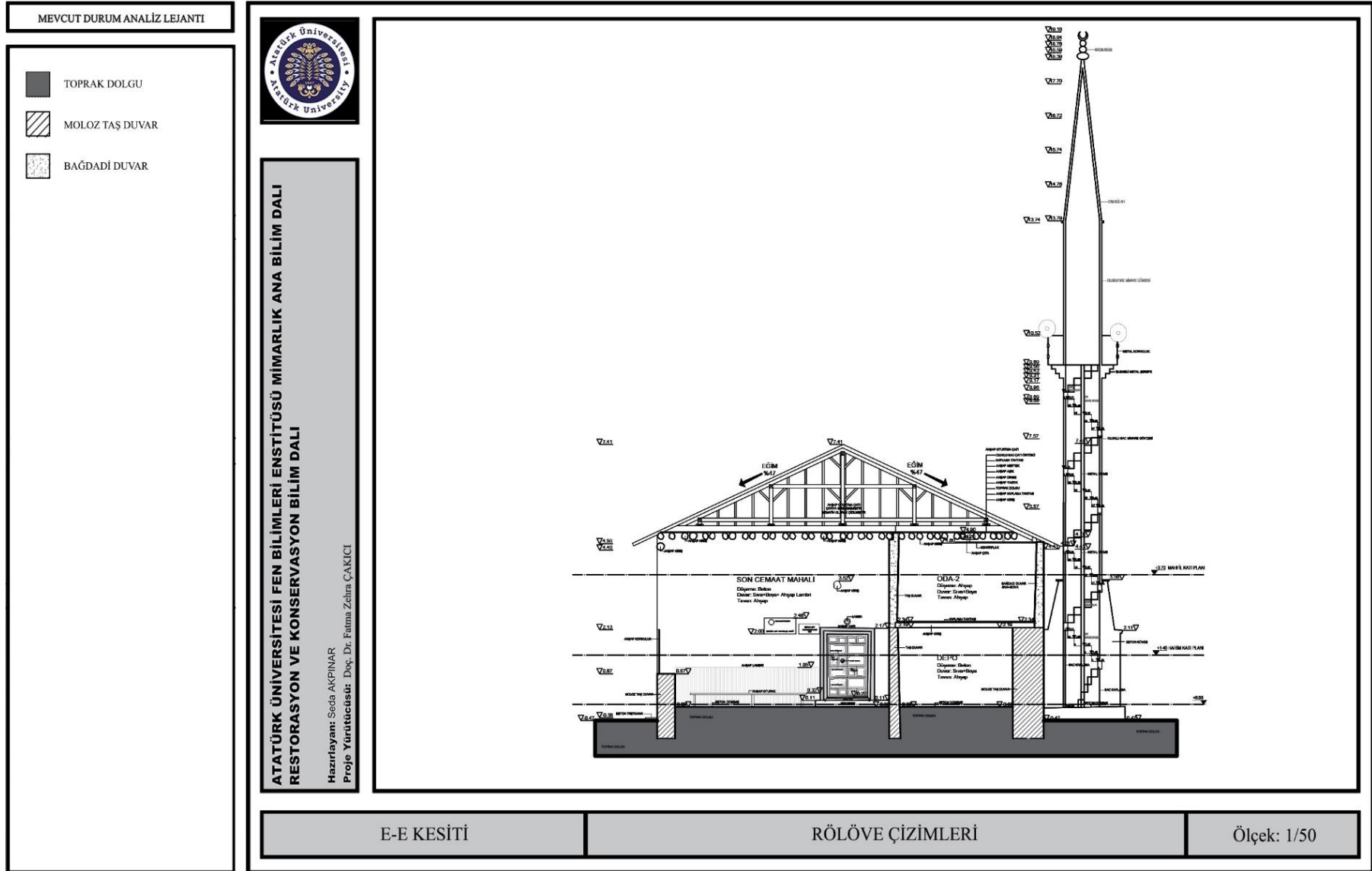
Şekil 13. Beklimçay Cami röleve çizimleri: B-B kesiti

Şekil 14. Beklimçay Camii röleve çizimleri: C-C kesiti

Şekil 15. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: D-D kesiti

Şekil 16. Beklimçay Cami rölevé çizimleri: E-E kesiti

Cephe özellikleri

Doğu cephesi

Beklimçay Camisinin doğu cephesinde altta harime ait olan iki adet dikdörtgen formlu ahşap pencere ve bu pencerelerin lokma demirden yapılan kare şekilde hizalanmış parmaklıkları bulunmaktadır. Üstte ise orta kısımda dikdörtgen formlu ahşap pencere yer almaktadır. Sağ kısımda son cemaat mahaline ait yaklaşık 80 cm yüksekliğinde moloz taş duvar ve üzerinde ahşap bir korkuluk yer almaktadır. Dış cephenin zeminden pencere alt hizalarına kadar olan kısım ve son cemaat mahalinin beden duvarları çimento katkılı sıva ile sıvanmıştır (Şekil 144).

Şekil 17. Beklimçay Cami: doğu cephesi

Lojmanın doğu cephesi yapının giriş cephesidir. Yapıya giriş demir kapılı bir bahçeden sağlanmaktadır. Mutfağa ait dikdörtgen formlu, tek kanatlı ahşap pencere ve bu pencerenin demir parmaklıkları bulunmaktadır. Doğu cephesinin orta kısmında yapıya sonradan eklenen kümes ve odunluk olarak kullanılan deponun yer almaktadır. (şekil 146).

şekil 19. Lojman: doğu cephesi

Güney cephesi

Beklimçay Camisinde pencere sisteminin simetrik olduğu cephe güney cephesidir. caminin altta iki adet dikdörtgen formlu ahşap pencereler ve bu pencerelerin lokma demirden yapılan kare şekilde hizalanmış parmaklıkları yer almaktadır. Üst kısımda küçük boyutlu ve dikdörtgen formlu iki adet iç kısımda yukarıdan aşağıya doğru dış bükey olarak genişletilmiş mazgal penceresi bulunmaktadır. Üzeri beşik çatı ile örtülü olan caminin çatı katına ait olan kısmı bağdadi duvar ile örölmüş ve üzeri kerpiç sıva ile sıvanmış olup çatı katına ait kare formlu 50x50 cm ölçülerinde sabit ahşap penceresi mevcuttur. Cephenin derz boşlukları ve zeminden pencere alt hizalarına kadar olan kısım çimento katkılı sıva ile sıvanmıştır (şekil 147).

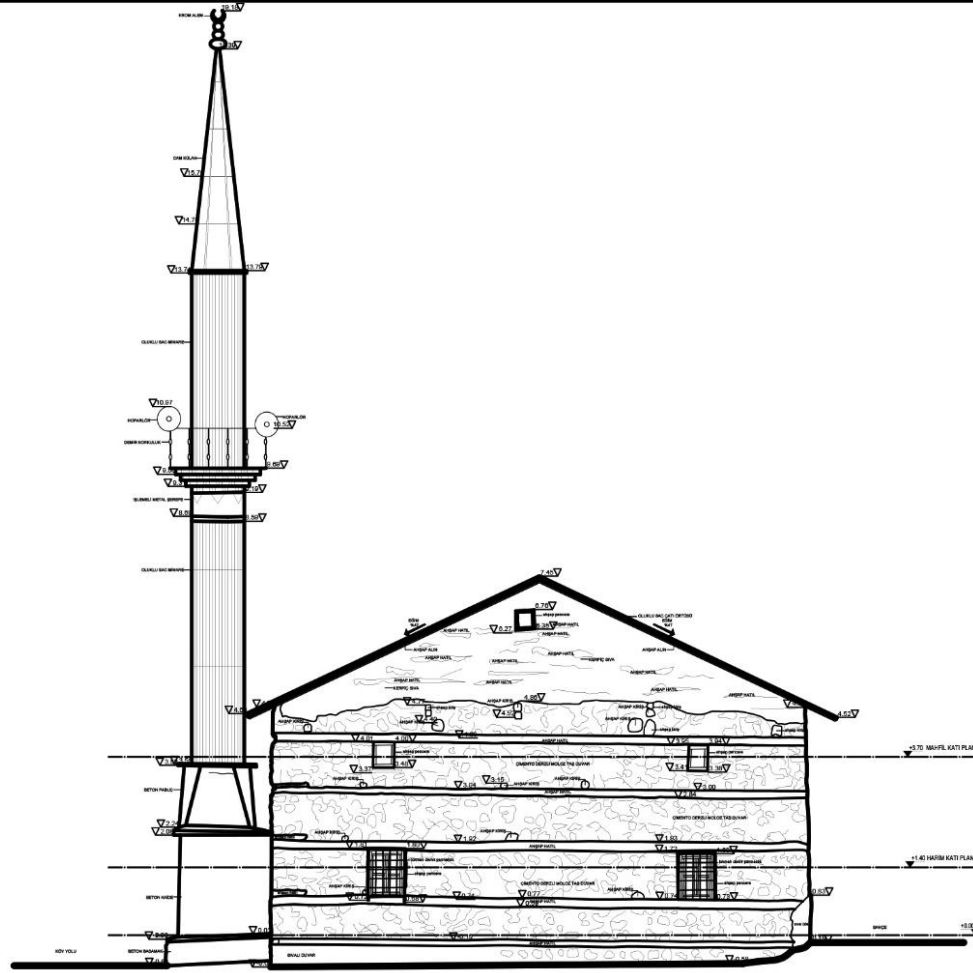

şekil 20. Beklimçay Cami: güney cephesi

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

GÜNEY CEPHESİ

RÖLÖVE ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 21. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: güney cephesi

Lojmanın orijinalinde girişinin sağlandığı güney cephesine, sonradan mutfak ve antre bölümünün eklenmesiyle giriş doğu cephesinden sağlanmıştır. Cephenin sol kısmında mutfağa ait olan çift kanatlı ahşap pencere ve bu pencerenin demir korkulukları bulunmaktadır. Lojmanın orijinal moloz taş duvarlı cephesi boyanmış olup cephenin sağ kısmında orijinal olduğu düşünülen çift kanatlı ahşap pencere ve bu pencerenin demir korkulukları bulunmaktadır (Şekil 149).

Şekil 22. Lojman: güney cephesi

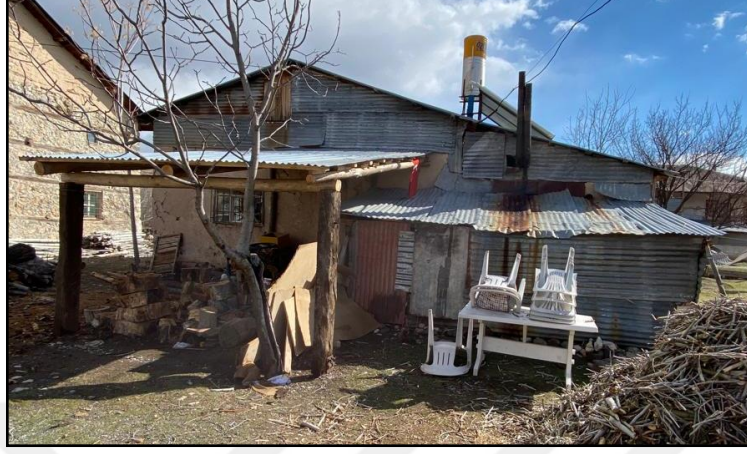
Batı cephesi

Batı cephesinde altta harime ait olan iki adet dikdörtgen formlu ahşap pencere ve bu pencerelerin lokma demirden yapılan kare şekilde hizalanmış parmaklıkları bulunmaktadır. Üstte ise orta kısımda dikdörtgen formlu ahşap bir pencere yer almaktadır. Cephenin sol alt tarafındaki ahşap hatıllı ve moloz taş duvarlı bölüm depoya aittir. Depodaki iki adet pencere boşluğu, yapıya sonradan eklendiği düşünülen minareden dolayı moloz taş ile kapatılmıştır. Deponun üzerinde yer alan ve son dönemlerde eklenmiş olan oda-2 bağdadi duvar ile örülmüş ve üzeri çimento katkılı harç ile sıvanmıştır. Cephede odaya ait bir adet ahşap pencere yer almaktadır (Şekil 150).

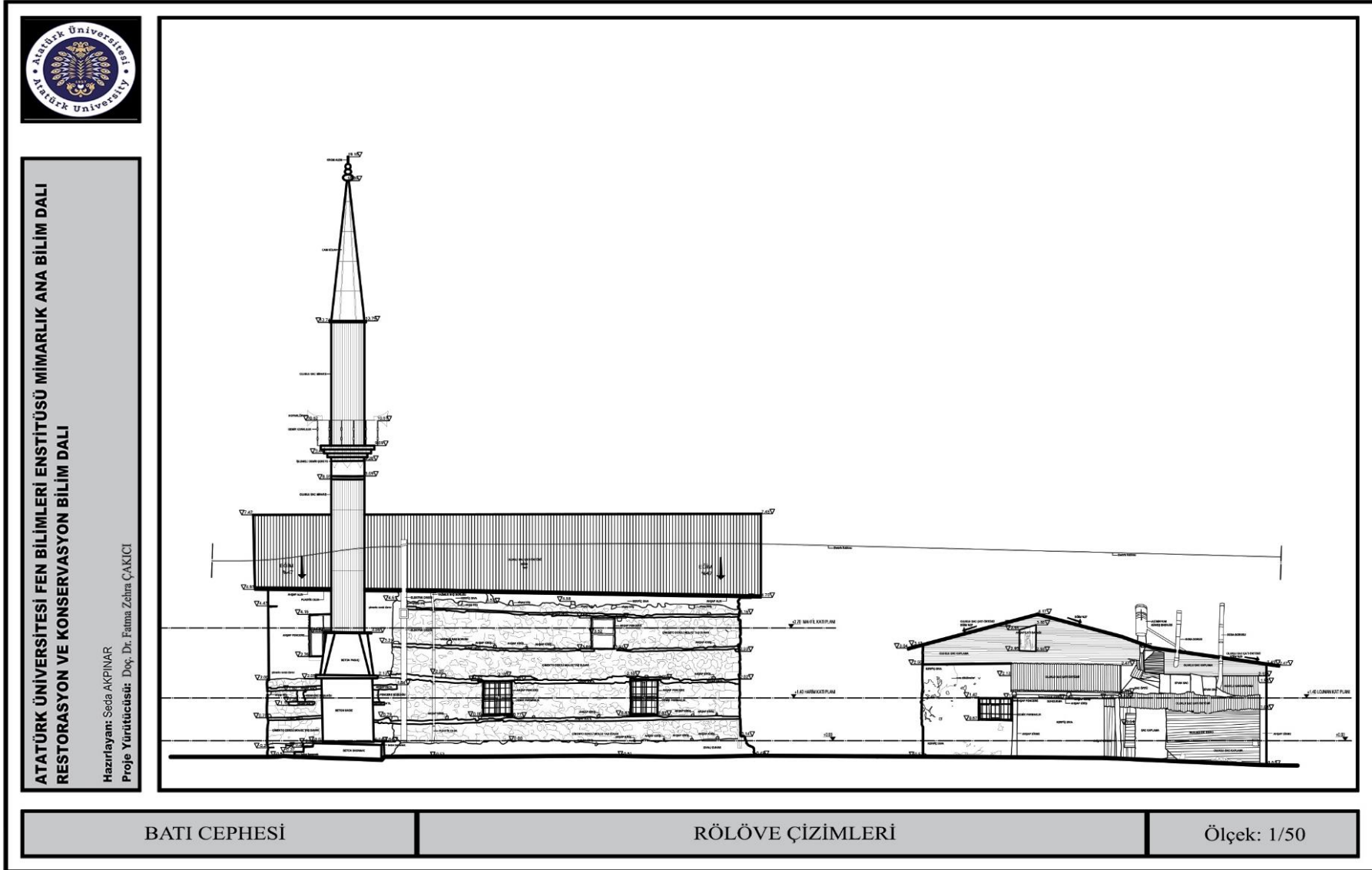

Şekil 23. Beklimçay Cami: batı cephesi

Lojmanın batı cephesinin moloz taş duvarlarının üzeri kerpiç sıva ile sıvanmıştır. Bu kısımda dikdörtgen formlu üç kanatlı ahşap pencere ve pencerenin demir korkulukları bulunmaktadır. Yapının orta ve sağ kısmına niteliksiz odunluk ve depo eklenmiştir (Şekil 151).

Şekil 24. Lojman: batı cephesi

Şekil 25. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: batı cephesi

Kuzey cephesi

Son cemaat mahaline ve harime girişin sağlandığı kuzey cephesine, moloz taş duvar üzerine sıva, boya ve alt kısımlara ahşap lambri yapılmıştır. Giriş kapısının hemen sağında niteliksiz bir beton oturak bulunmaktadır. Beşik çatı örtüsüne sahip olan caminin kuzey cephesinde çatı katına ait kare formlu 50x50 cm ölçülerinde sabit ahşap pencere ve dikdörtgen formlu 64x100 cm ölçülerinde ahşap çatı kapağı yer almaktadır. Oda-2'ye çıkış için kullanılan ahşap merdivenden ulaşılan kuzey cephesinden bir başka ahşap merdiven ile çatı kapağına ulaşım sağlanmaktadır. Çatı katına ait olan kalkan duvar bağdadi duvar ile örülmüş ve üzeri kerpiç sıva ile sıvanmıştır (Şekil 153).

Şekil 26. Beklimçay Cami: kuzey cephesi

Lojmanın orijinal beden duvarlarına sahip olduğu tek cephe kuzey cephesi olup kerpiç sıvalı ve kör bir cephedir (Şekil 154).

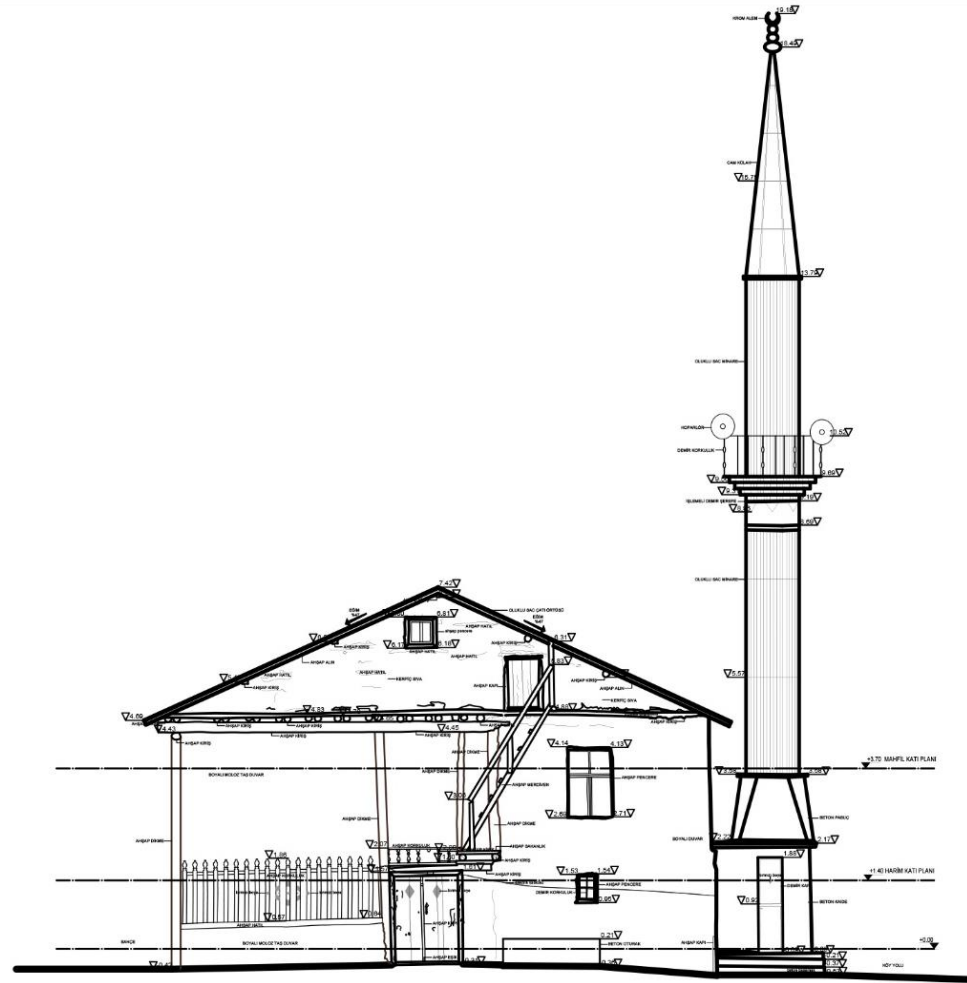
Şekil 27. Lojman: kuzey cephesi

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR

Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

KUZEY CEPHESİ

RÖLÖVE ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 28. Beklimçay Cami rölöve çizimleri: kuzey cephesi

Mimari elemanlar

Mihrap: Kible duvarında, yarım yuvarlak plana sahip mihrap nişi yer almaktadır. Mihrap nişinin derinliği 68 cm, genişliği ise 141 cm'dir. Mihrabın her iki yanında ise bakır şamdanlar bulunmaktadır (Şekil 157). Şamdanların üzerinde üç satır halinde “*Sahibü'l Hayrat Kömür Sadi Cemal Begin vakfıdır-1313* ” ibaresi yazılmıştır (Naldan 2017).

Şekil 30. Beklimçay Cami: mihrap

Minber: Mihrabın sağ tarafında ahşaptan yapılmış, iki yanında korkulukları, dikdörtgen şekilleri ve süpürgelik kısmında dört adet kare şekillerin solda iki, sağ taraf da dilimli süslemeler olarak bulunduğu orijinal bir minber yer almaktadır (Şekil 158).

Şekil 31. Beklimçay Cami: minber

Vaaz Kürsüsü: Mihrabın sol tarafında oymalı korkuluklar ile çevrili alt kısmı boş üst kısımda oturma yeri ve oyma tekniğiyle yapılmış raf kısmı bulunan, beyaz ve gri yağlı boya ile boyalı bir vaaz kürsüsü bulunmaktadır (Şekil 159).

Şekil 32. Beklimçay Cami: vaaz kürsüsü

Minare: Caminin kuzeybatı köşesine yakın dönemde beton kaideli ve sac kaplamalı minare ilave edilmiştir. Minareye caminin kuzeybatı köşesinden açılan kapı ile ulaşılmaktadır (Şekil 160).

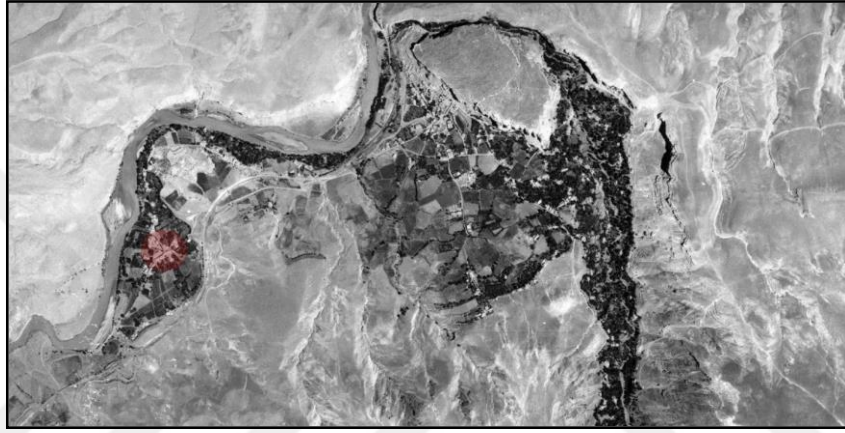

Şekil 33. Beklimçay Cami: minare

Beklimçay Cami 1. ve 2. dönem restitüsyonu

Yapının dönem analizi, kitabesinde yer alan yapım tarihi, arşiv araştırmaları ve yöre halkından elde edilen sözlü bilgilere göre renklendirme tekniği ile çizimlere aktarılarak 2 dönem şeklinde hazırlanmıştır. Çalışma sırasında yapı üzerindeki izler, sözlü kaynaklar dikkate alınmış olup, yakın çevredeki benzer dönem yapıları ile karşılaştırmalı analizler yapılmıştır.

Harita Genel Müdürlüğü Ulusal Haritacılık Kurumu'ndan elde edilen 1955 yılına ait hava fotoğrafına bakıldığında Beklimçay Camisinin bugünkü inşa sınırlarına sahip olduğu, güneyinde dikdörtgen formlu bir lojman binasının yer aldığı, minaresinin ise bulunmadığı görölmektedir (Şekil 161-162).

Şekil 34. Beklimçay Cami: 1955 yılına ait Kemah hava fotoğrafı (Harita Genel Müdürlüğü)

Şekil 35. Beklimçay Cami: 1955 yılına ait Kemah Beklimçay Cami hava fotoğrafı (Harita Genel Müdürlüğü)

1. Dönem restitüsyon

Gerek arşiv dokümanları gerekse yapı izlerinden hareket ederek caminin bugünkü durumu değerlendirildiğinde;

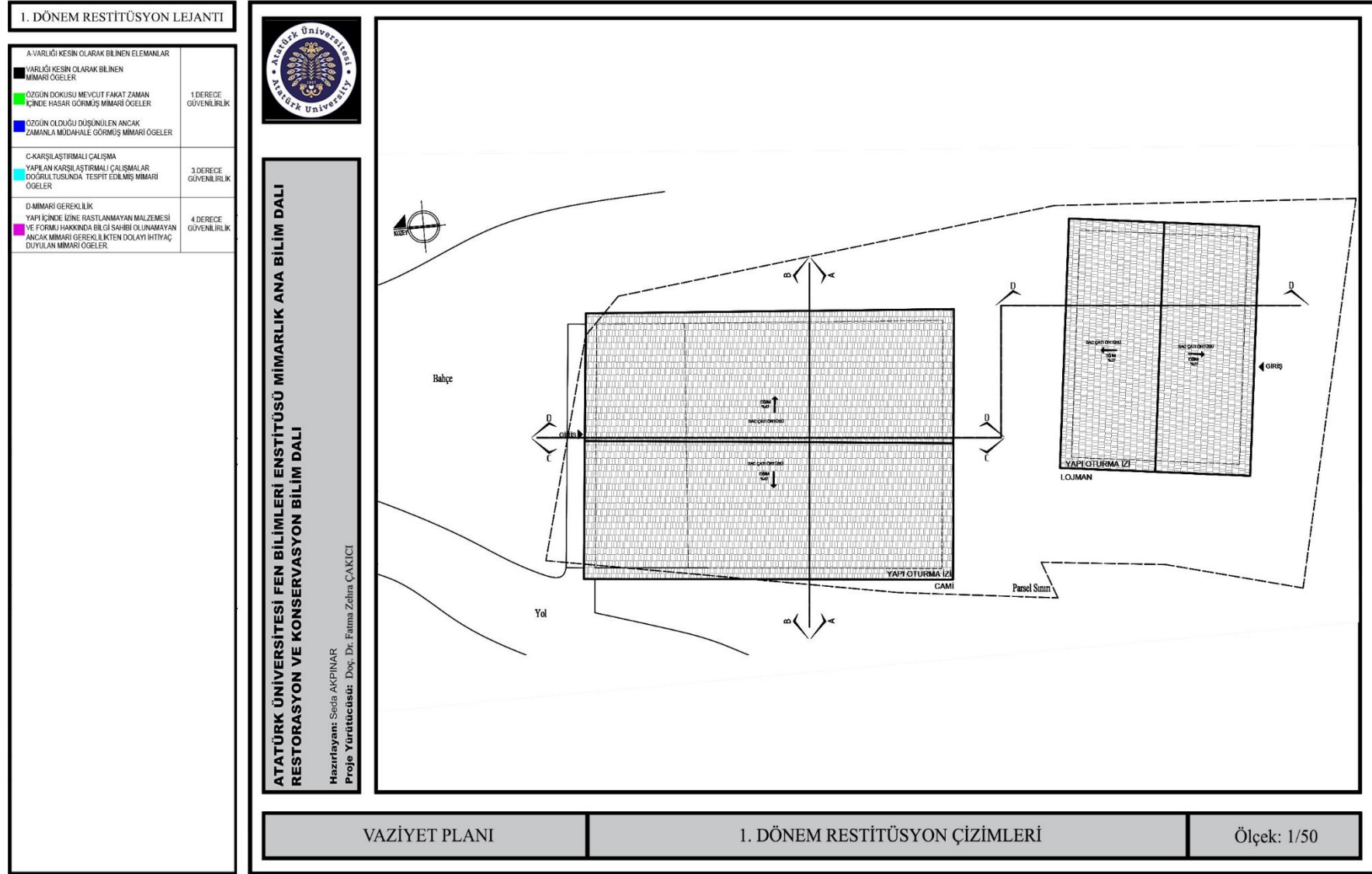
- Yapının orijinalinde:

- Dikdörtgen formu, ahşap direkli ve yarı açık son cemaat mahaline sahip cami ile caminin güneyinde yer alan dikdörtgen formu bir lojman binasının inşa edilmiş olduğu;
- Son cemaat mahalinde, kuzeybatı köşesinde herhangi bir yapı bulunmadığı,
- Harimin kuzeybatı köşesinden ulaşılan kadınlar mahfilinin olduğu,
- Orijinaline ilişkin herhangi bir sözlü, yazılı ya da görsel bilgi edinilemeyen mihrabın sıva ve boyalı olduğu,
- Harimde, mihrabın sol tarafında, orijinal olduğu düşünülen ahşap vaaz kürsüsünün bulunduğu,
- Harimde, mihrabın sağ tarafında, orijinal olduğu düşünülen bir ahşap minberin bulunduğu,
- Caminin beden duvarlarının ahşap hatıllı moloz taş duvar olduğu,
- Harim ve kadınlar mahfilinin ahşap döşemeli ve ahşap tavanlı olduğu,
- Camideki ahşap pencerelerin ve kapıların orijinal olduğu,
- Yapının üstünün orijinalinde beşik çatı ile örtülü olduğu,
- Caminin minaresinin bulunmadığı tespit edilmiştir (Şekil 163-176).

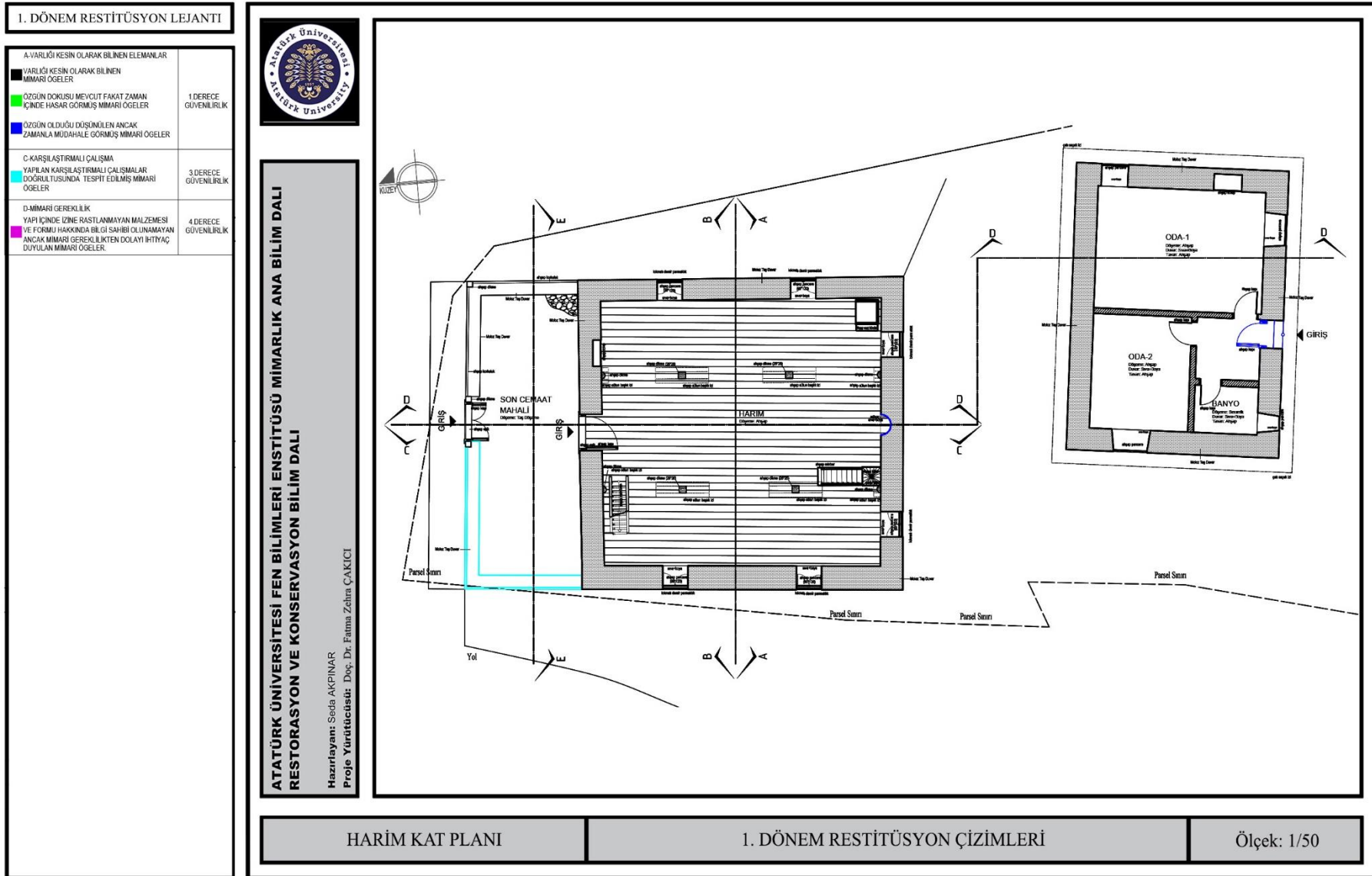
Bu tespit çalışmalarına ve Kemah'taki diğer ahşap direkli ve ahşap tavanlı camilerle yapılan karşılıklı analizlere istinaden 1. dönem restitüsyon çizimlerine ait lejant 1. derece güvenilirlik, 2. derece güvenilirlik, 3. derece güvenilirlik ve 4. derece güvenilirlik olmak üzere üç ana başlık altında hazırlanmıştır. 1. derece güvenilirlik, varlığı kesin olarak bilinen mimari elemanlarını; 2. derece güvenilirlik yapı üzerinde tespit edilen izleri; 3. derece güvenilirlik, yapılan karşılaştırmalı çalışmalar doğrultusunda tespit edilen mimari öğeleri; 4. derece güvenilirlikte ise yapı içinde izine rastlanmayan, malzemesi ve formu hakkında bilgi sahibi olunmayan ancak mimari gereklilikten dolayı ihtiyaç duyulan mimari öğeleri temsil etmektedir (Şekil 163).

<p>A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNER ELEMENLAR</p> <p>■ VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNER MİMARİ ÖGELER</p> <p>■ ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER</p> <p>■ ÖZGÜN OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER</p>	1.DERECE GÜVENİLİRLİK
<p>B-YAPIDA TESPİT EDİLEN İZLER</p> <p>■ YERİNDE İNCELEME ÇALIŞMALARI DOĞRULTUSUNDA TESPİT EDİLMİŞ İZLER</p>	2.DERECE GÜVENİLİRLİK
<p>C-KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA</p> <p>■ YAPILAN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR DOĞRULTUSUNDA TESPİT EDİLMİŞ MİMARİ ÖGELER</p>	3.DERECE GÜVENİLİRLİK
<p>D-MİMARİ GEREKLİLİK</p> <p>■ YAPI İÇİNDE İZİNE RASTLANMAYAN MALZEMESİ VE FORMU HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OLUNAMAYAN ANCAK MİMARİ GEREKLİLİKTEN DOLAYI İHTİYAÇ DUYULAN MİMARİ ÖGELER.</p>	4.DERECE GÜVENİLİRLİK

Şekil 36. Beklimçay Cami: 1. Dönem restitüsyon çizimleri lejantı

Şekil 37. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: vaziyet planı

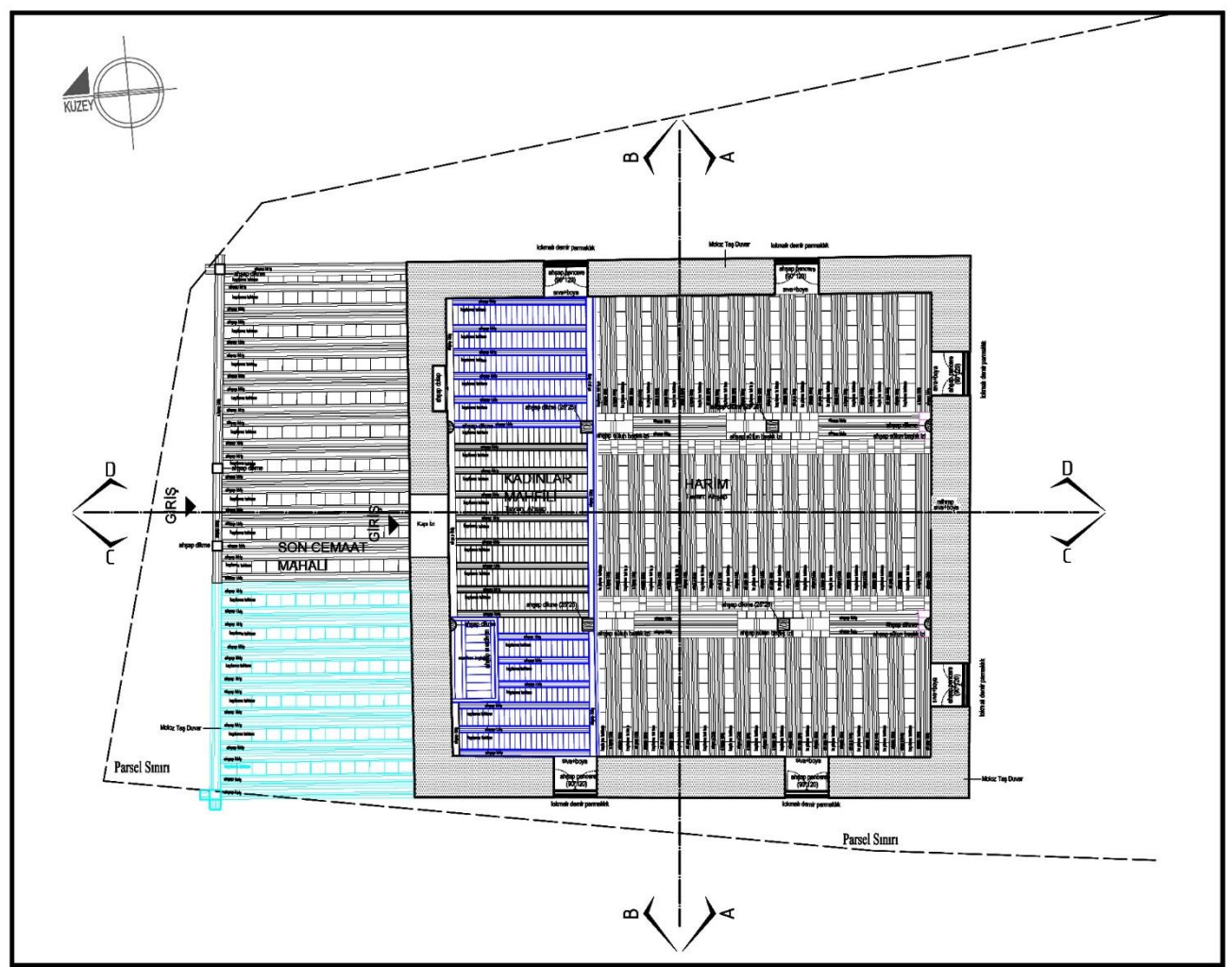
Şekil 38. Beklimçay Camii 1. dönem restitüsyon çizimleri: harim kat planı

I. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN ELEMANLAR VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN MİMARİ ÖGELER	1.DERECE GÜVENLİLİK
C-KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA YAPILAN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR DOĞRULTUSUNDA TESPİTİ EDİLMİŞ MİMARİ ÖGELER	3.DERECE GÜVENLİLİK
D-MİMARİ GEREKLİLİK YAPILAR İÇİNDE İZİNE RASTLANMAYAN MALZEMESİ VE FORMU HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OLUNAMAYAN ANCAK MİMARİ GEREKLİLİKTEN DOLAYI İHTİYAÇ DUYULAN MİMARİ ÖGELER.	4.DERECE GÜVENLİLİK

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

HARİM TAVAN PLANI

1. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

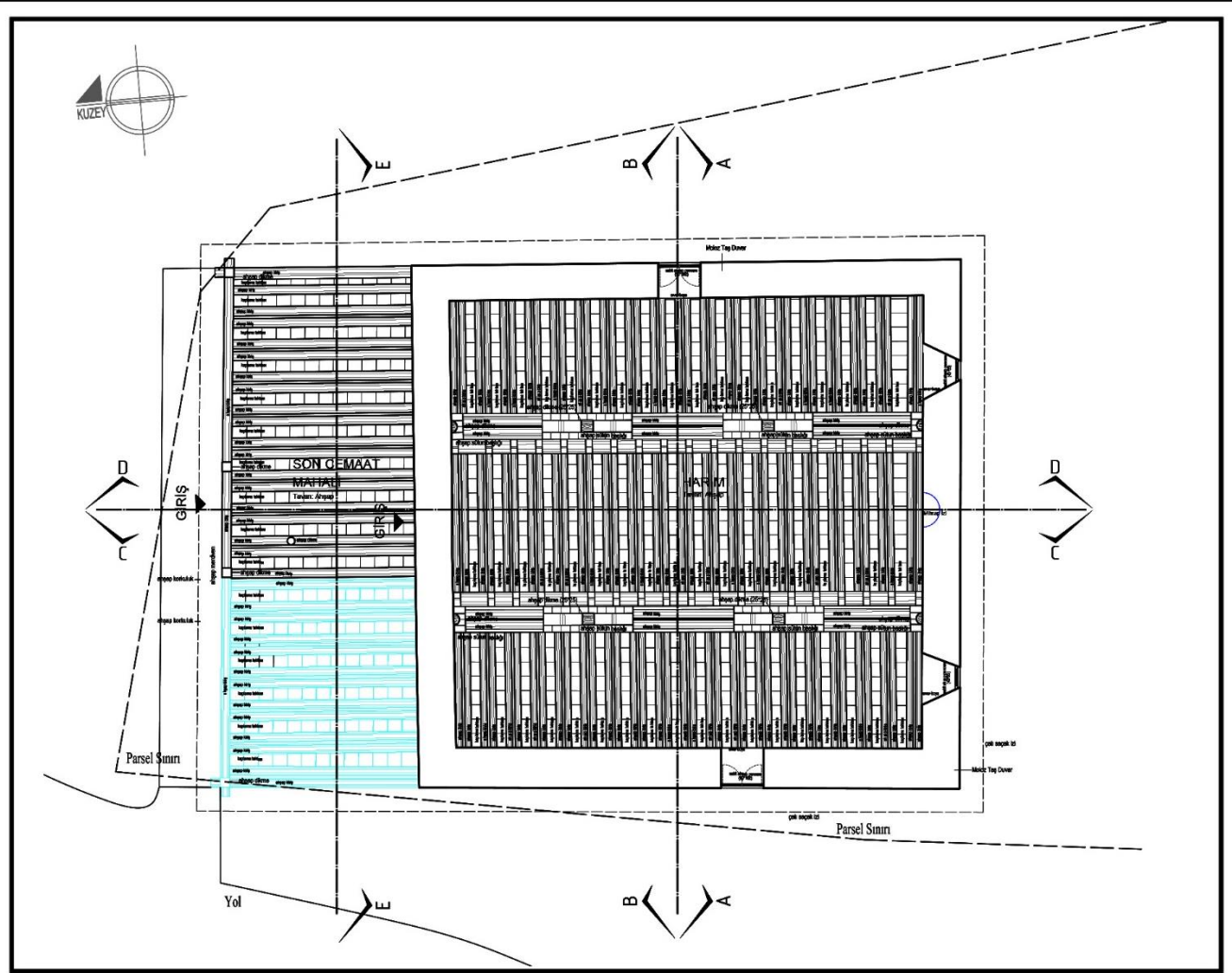
Şekil 40. Beklimçay Camii 1. dönem restitüsyon çizimleri: harim tavan planı

1. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN ELEMANLAR	
VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN MİMARİ ÖGELER	1.DERECE GÜVENİRLİK
ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
ÖZGÜN OLUŞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MUDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
C-KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA YAPILAN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR DOĞRULUŞUNDA TESPİT EDİLMİŞ MİMARİ ÖGELER	
	3.DERECE GÜVENİRLİK
D-MİMARİ GEREKLİK YAPILI İÇİNDE İZİNE RAŞTLANMAYAN MALZEMESİ VE FORMU HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OULINMAYAN ANCAK MİMARİ GEREKLİKLERDEN DOLAYI İHTİYAÇ DUYULAN MİMARİ ÖGELER.	
	4.DERECE GÜVENİRLİK

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

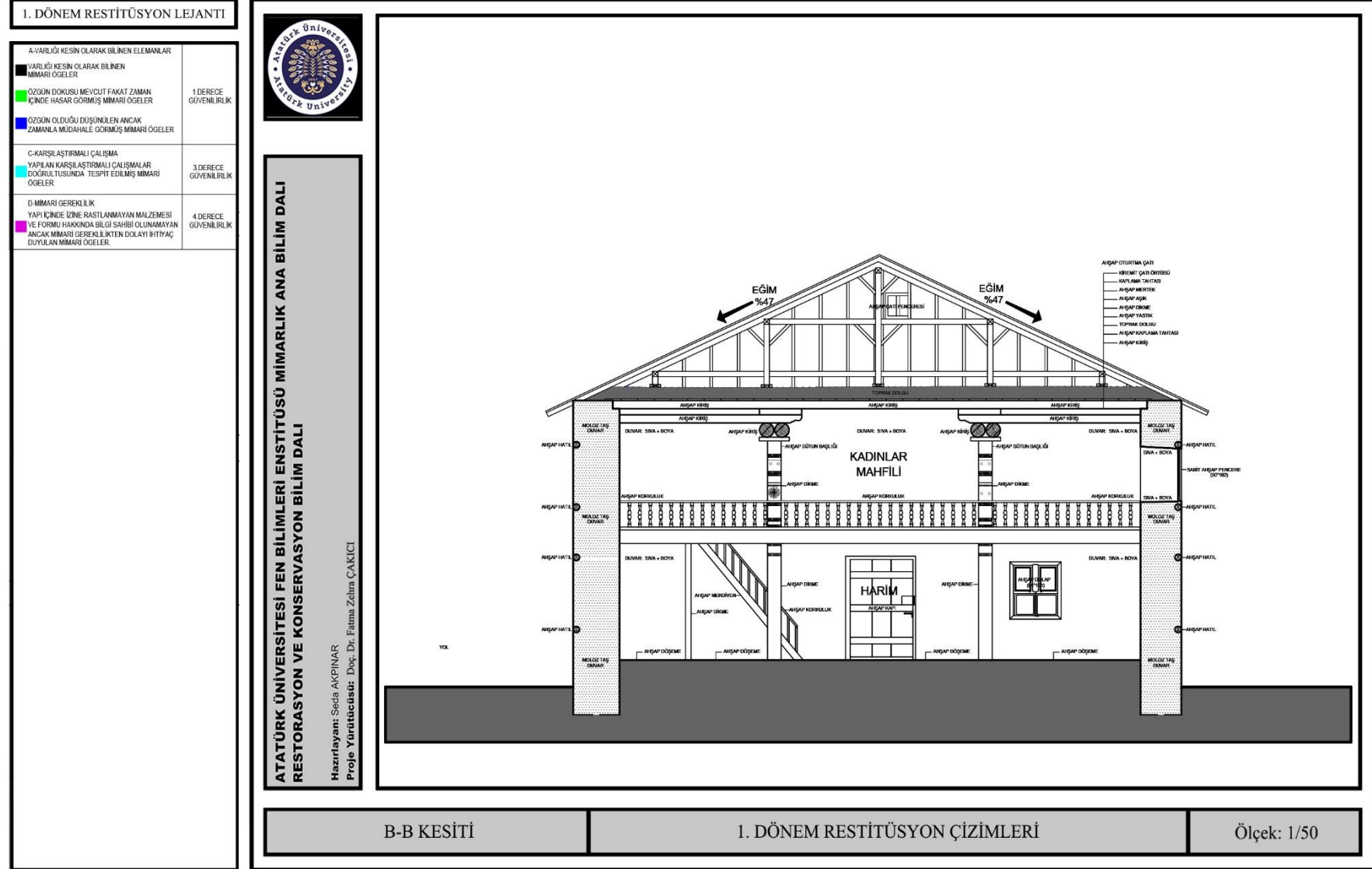

MAHFİL TAVAN PLANI

1. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 41. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: mahfil tavan planı

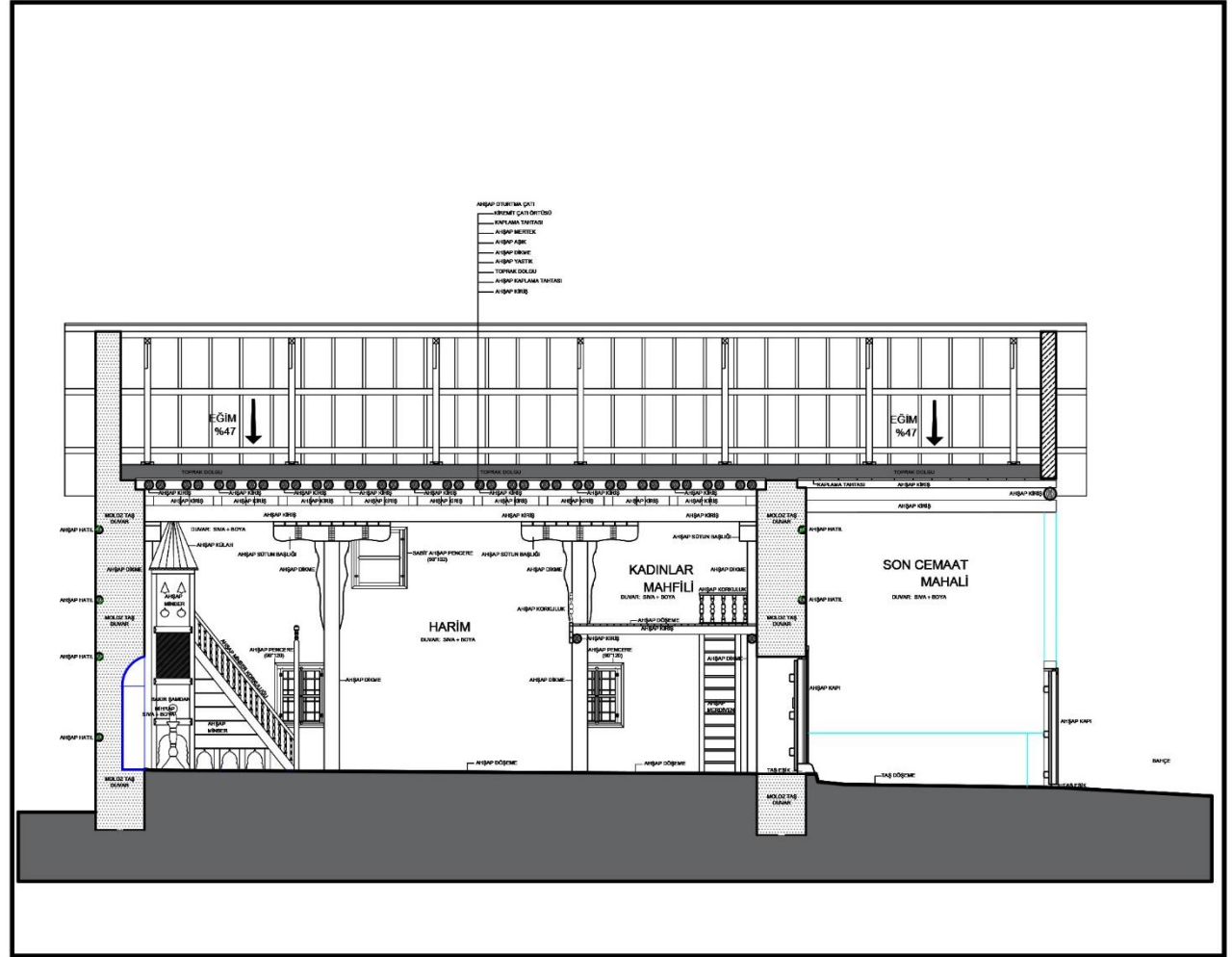
Şekil 43. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: B-B kesiti

1. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEN ELEMANLAR		
VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEN MİMARİ ÖGELER		1.DERECE GÜVENİLİRLİK
ÖZÜNÜ DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER		
ÖZÜNÜ OLUŞU DÖŞÜNÖLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER		
C-KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA YAPILAN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR DOĞRULTUSUNDA TESPİT EDİLMİŞ MİMARİ ÖGELER		3.DERECE GÜVENİLİRLİK
D-MİMARİ GEREKLİK YAPIL İÇİNDE İZİNE RASTLANMAYAN MALZEMESİ VE FORMU HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OULNAMAYAN ANCAK MİMARİ GEREKLİK DOLAYI İHTİYAÇ DUYULAN MİMARİ ÖGELER.		4.DERECE GÜVENİLİRLİK

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI**

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

C-C KESİTİ

1. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 44. Beklimçay Camii 1. dönem restitüsyon çizimleri: C-C kesiti

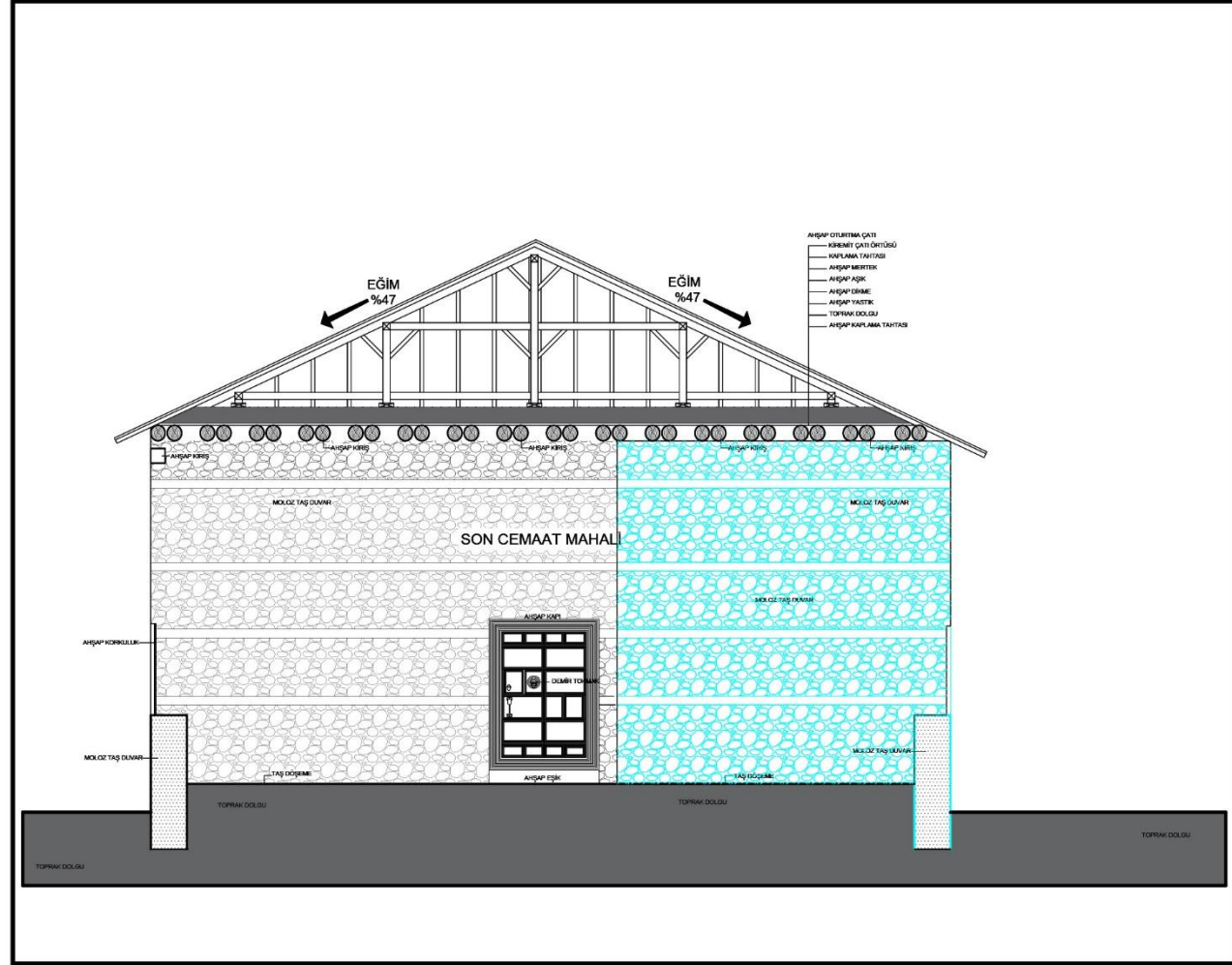
1. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A- YARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEBİLİR ELEMENLER	
YARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEBİLİR MİMARİ ÖGELER	1. DERECE GÜVENİRLİK
ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
ÖZGÜN OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
C- KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA YAPILAN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR DOĞRULUŞUNDA TESPİT EDİLMİŞ MİMARİ ÖGELER	3. DERECE GÜVENİRLİK
D- MİMARİ GEREKLİLİK YAPILAR İÇİNDE İZNE RASTLANMAYAN MALZEMESİ VE FORMU HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OLMAMAYAN ANCAK MİMARİ GEREKLİLİK DOLAYI İHTİYAÇ DUYULAN MİMARİ ÖGELER	4. DERECE GÜVENİRLİK

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

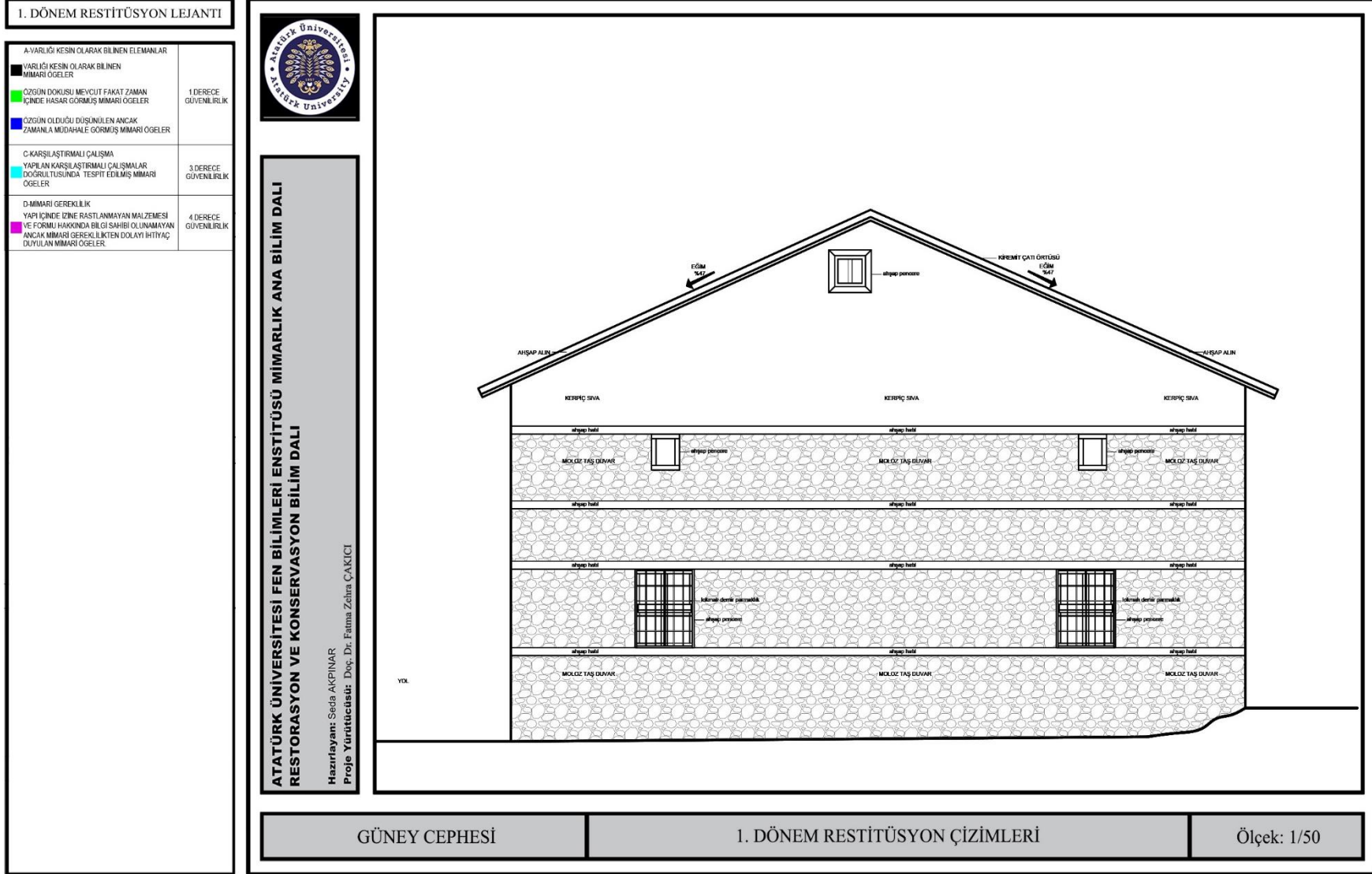

E-E KESİTİ

1. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 46. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: E-E kesiti

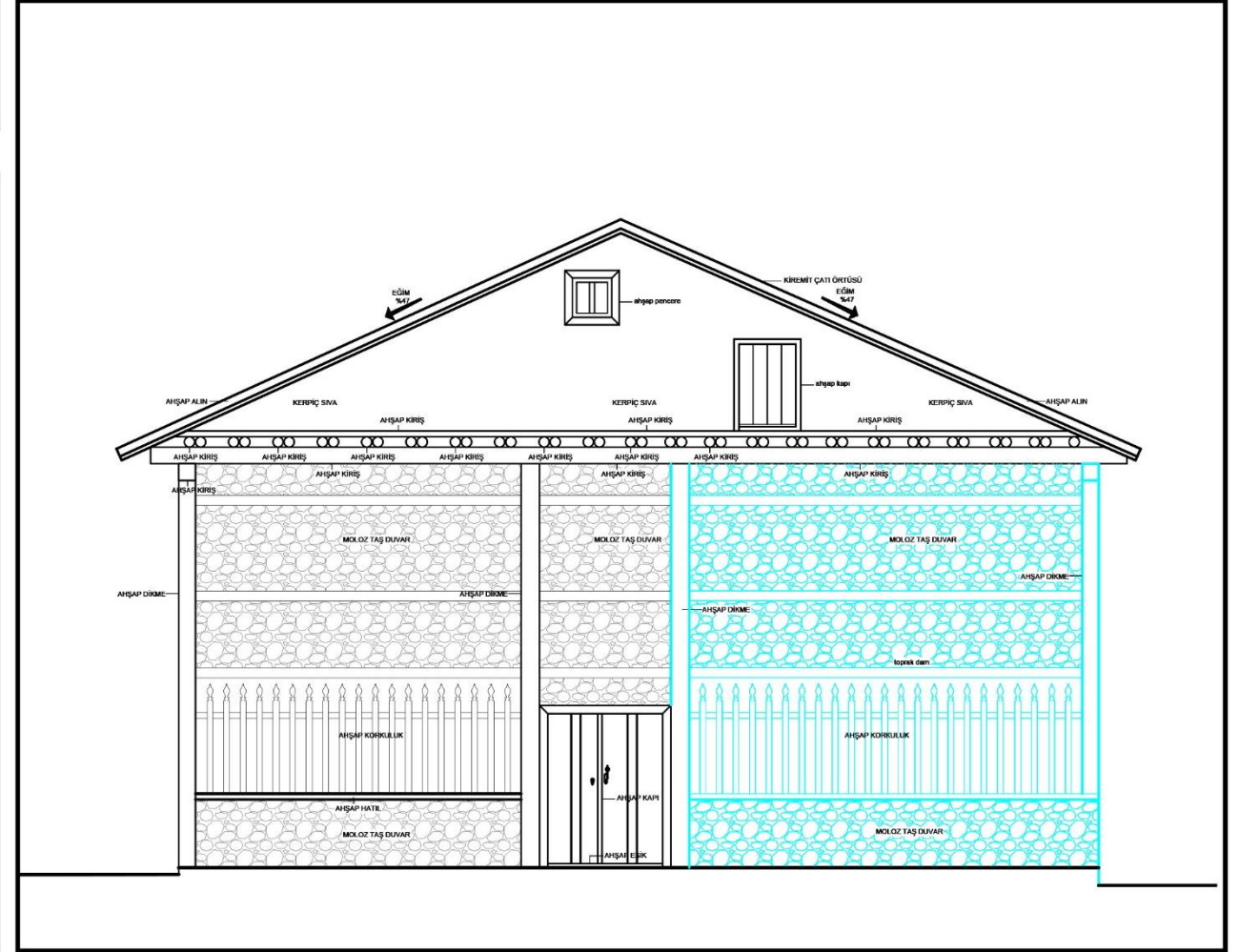
Şekil 47. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: güney cephesi

I. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEBİLİR ELEMANLAR		
YARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEBİLİR MİMARİ ÖGELER		
ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER		1 DERECE GÜVENİRLİK
ÖZGÜN OLUŞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER		
C-KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA YAPILAN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR DOĞRULTUSUNDA TESPİT EDİLMİŞ MİMARİ ÖGELER		3 DERECE GÜVENİRLİK
D-MİMARİ GEREKLİK YAPILI İÇİNDE İZİNE RASTLANMAYAN MALZEMESİ VE FORMU HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OLMAMAYAN ANCAK MİMARİ GEREKLİKTEN DOLAYI İHTİYAÇ DUYULAN MİMARİ ÖGELER		4 DERECE GÜVENİRLİK

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

KUZEY CEPHESİ

1. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 48. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: kuzey cephesi

1. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

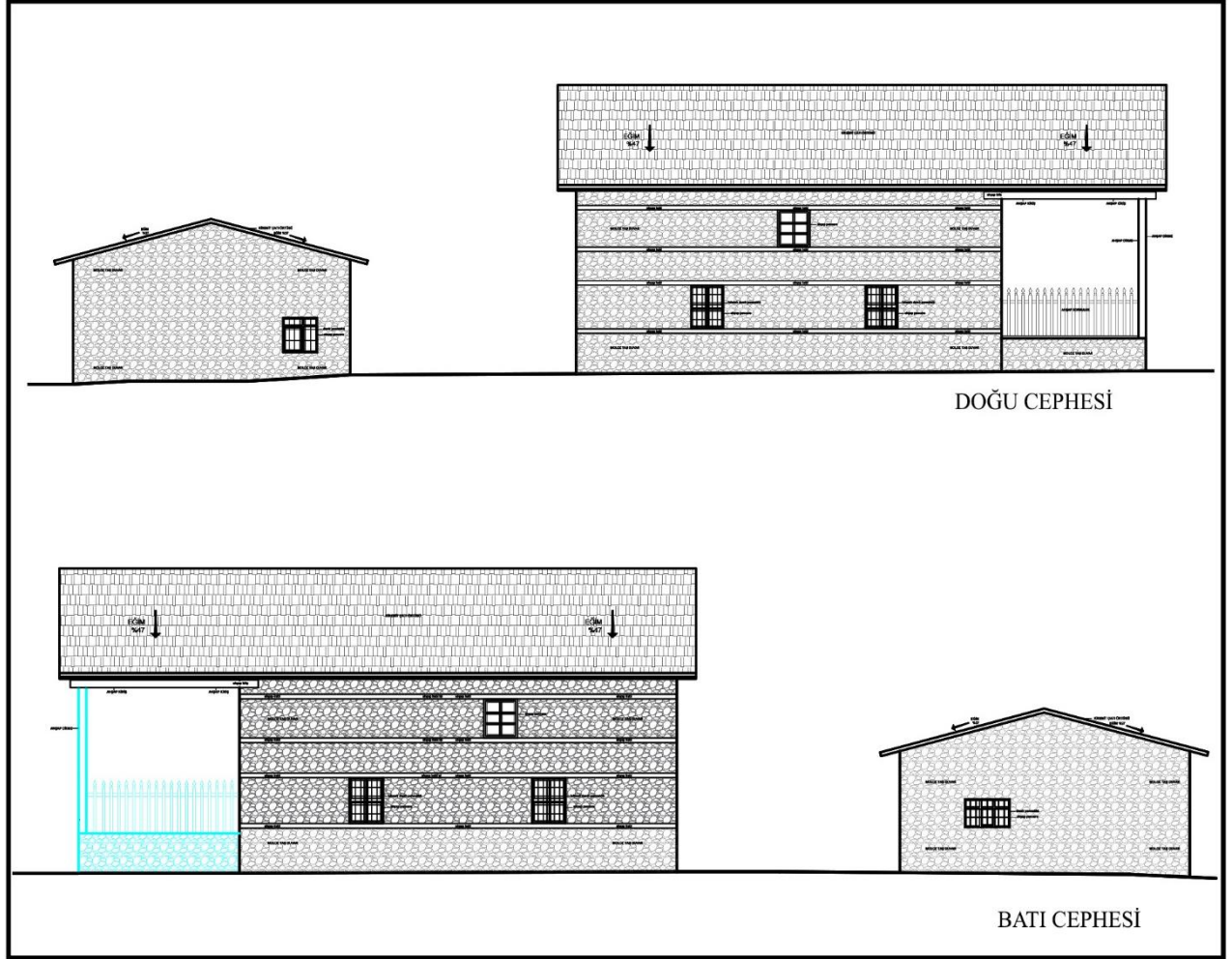
A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN ELEMANLAR	
■ VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN MİMARİ ÖGELER	1 DERECE GÜVENİRLİK
■ ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
■ ÖZGÜN OLUŞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
C-KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMA	
■ YAPILAN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR DOĞRULTUSUNDA TESPİT EDİLMİŞ MİMARİ ÖGELER	3 DERECE GÜVENİRLİK
D-MİMARİ GEREKLİK	
■ YAPİ İÇİNDE İZİNE RASTLANMAYAN MALZEMESİ VE FORMU HAKKINDA BİLGİ SAHİBİ OULINMAYAN ANCAK MİMARİ GEREKLİKTEN DOLAYI İHTİYAÇ DUYULAN MİMARİ ÖGELER.	4 DERECE GÜVENİRLİK

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR

Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

DOĞU VE BATI CEPHESİ

1. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 49. Beklimçay Cami 1. dönem restitüsyon çizimleri: doğu ve batı cepheleri

2. Dönem restitüsyon

Zaman içinde yapıda gerçekleştirilen ek ve müdahaleler:

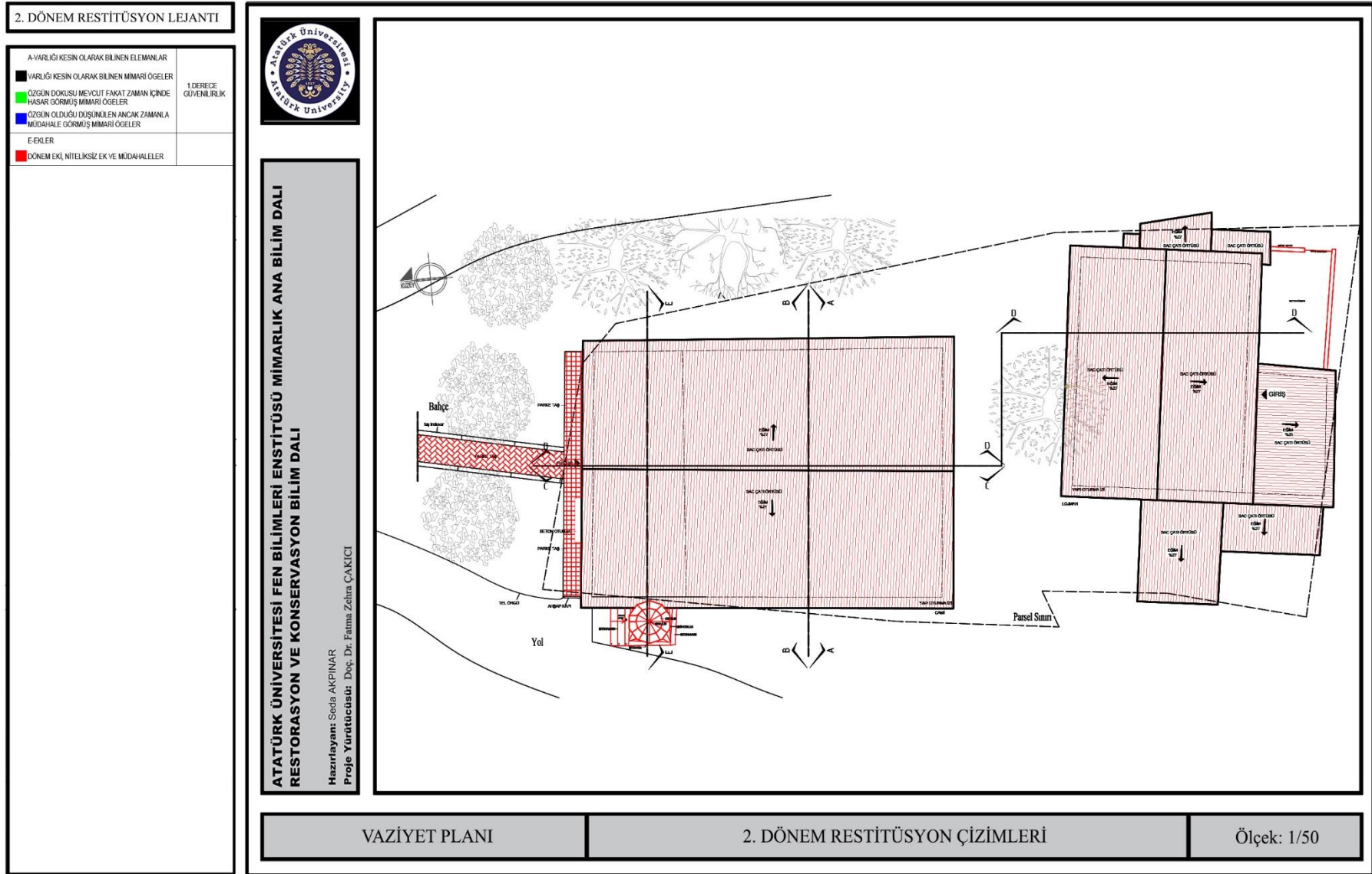
- Caminin ana girişinin yer aldığı kuzey cephesinin sonradan sıvanarak kapatıldığı ve boyandığı,
- Son cemaat mahalının zemininin beton ile kaplandığı ve kuzeydoğu köşesine seramik kaplı abdest alma yerinin ilave edildiği,
- Cami girişine depo, oda eklendiği ve bu odaya ulaşmak için harim giriş kapısının batısına ahşap bir merdiven yapıldığı,
- Harimin kuzeydoğusunda, kadınlar mahfilinin altında kalan kısmın ahşap ve cam bölme elemanlarıyla kapatılarak odaya dönüştürüldüğü,
- Kadınlar mahfiline çıkan merdivenlerin ve mahfilin ahşap döşemesinin kısmen yenilendiği,
- Harim mekânında iç duvarlarda ve kuzey dış cephesinde sıva, boya ve lambri kaplama uygulamalarının yapıldığı,
- Mihrabın fayans malzeme ile kaplanmış olduğu,
- Çift kanatlı ahşap cami giriş kapısı, tek kanatlı ahşap harim kapısı, minber ve vaaz kürsüsü gibi ahşap yapı elemanlarının yağlı boya ile boyandığı,
- Caminin kuzeybatı köşesine, depo duvarına bitişik olarak yakın dönemde beton kaideli, sac gövdeli ve cam külahlı niteliksiz bir minare ilave edildiği,
- Caminin çatı örtüsünün oluklu sac malzeme ile yenilendiği,
- Yapının güneyinde yer alan ve orijinalinde dikdörtgen formlu taş duvarlı lojman binasına mutfak, depo, odunluk, kümes gibi çok sayıda ek yapı ilaveleri ile niteliksiz müdahalelerde bulunduğu ve lojman girişinin beton ile kaplandığı tespit edilmiştir (Şekil 177-190).

Bu tespit çalışmalarına ve Kemah'taki diğer ahşap direkli ve ahşap tavanlı camilerle yapılan karşılıklı analizlere istinaden 2. dönem restitüsyon çizimlerine ait lejant, varlığı kesin olarak bilinen elemanlar (1.derece güvenilirlik) ve dönem eki, niteliksiz ek ve müdahaleler olarak iki ana başlık altında hazırlanmıştır (şekil 228).

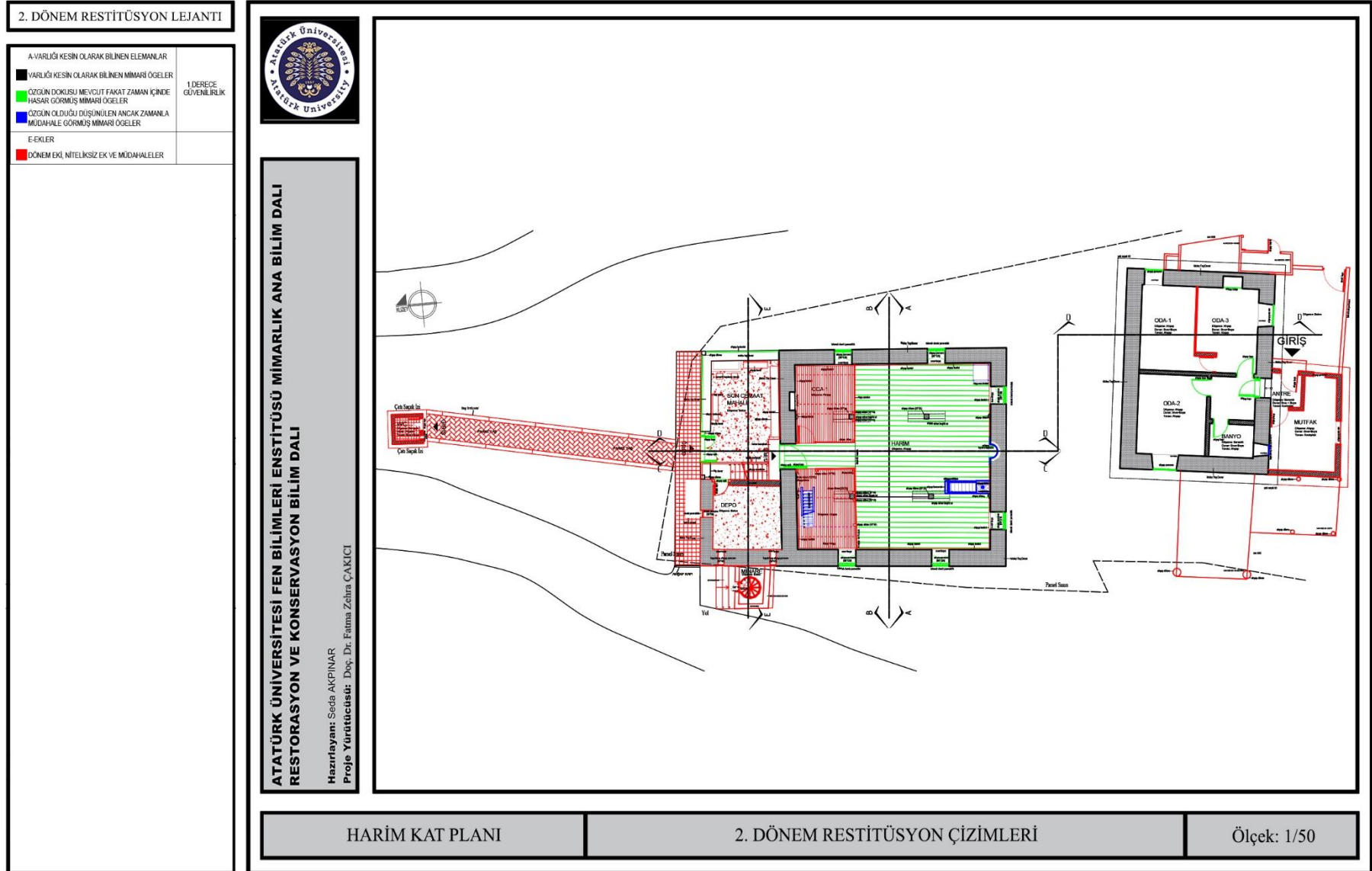
A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEN ELEMANLAR	
■ VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNEN MİMARİ ÖGELER	1.DERECE GÜVENİLİRLİK
■ ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
■ ÖZGÜN OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
E-EKLER	
■ DÖNEM EKİ, NİTELİKSİZ EK VE MÜDAHALELER	

Şekil 50. Beklimçay Cami 2. dönem analiz lejantı

Şekil 51. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: vaziyet planı

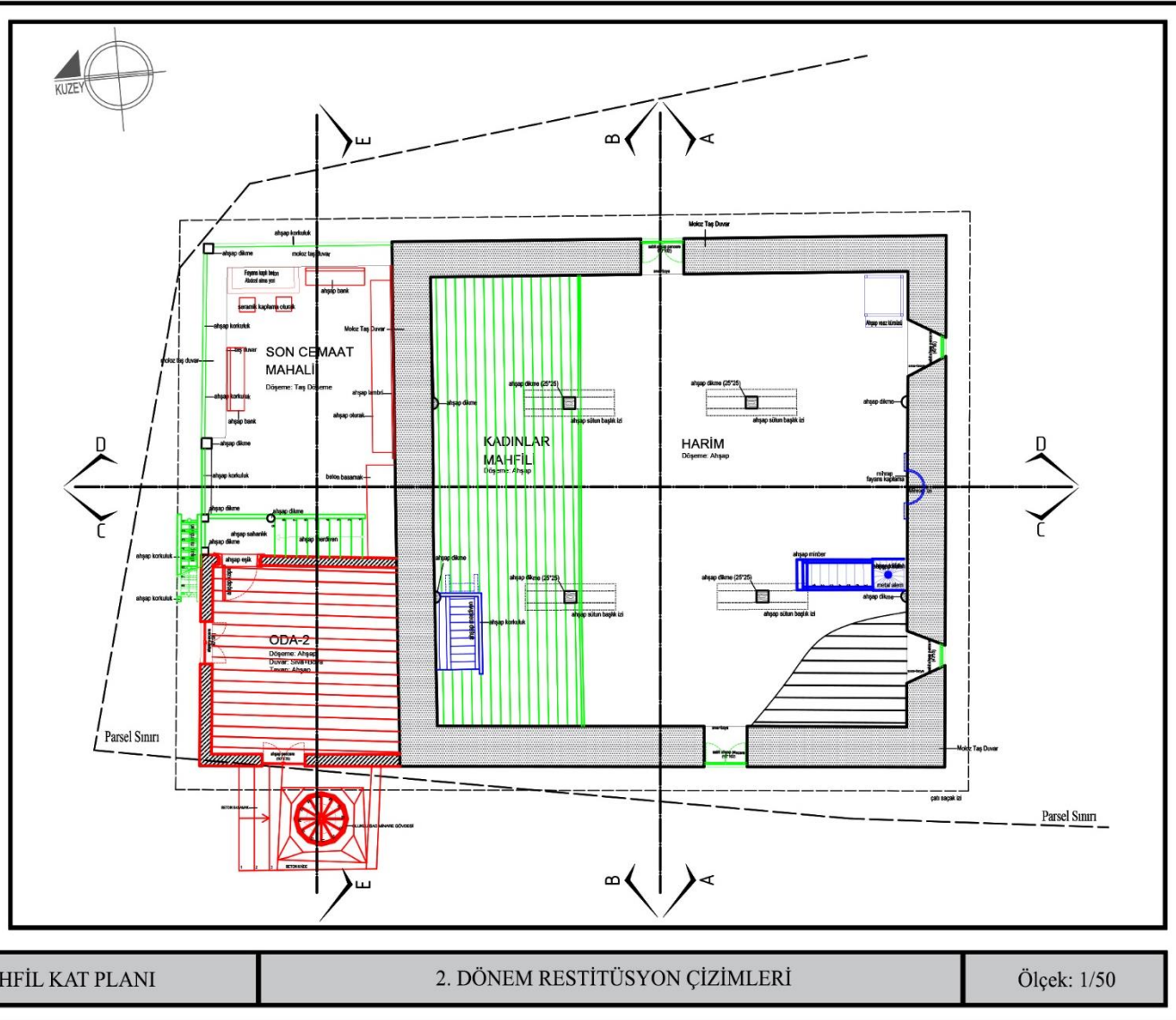
Şekil 52. Beklimçay Camii 2. dönem restitüsyon çizimleri: harim ve lojman kat planı

2. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A: VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN ELEMANLAR	1.DERECE GÜVENİRLİK
■ VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN MİMARİ ÖGELER	
■ ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
■ ÖZGÜN OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
■ E-EKLER	
■ DÖNEM EKİ, NİTELİKSİZ EK VE MÜDAHALELER	

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zelma ÇAKICI

Şekil 53. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: mahfil kat planı

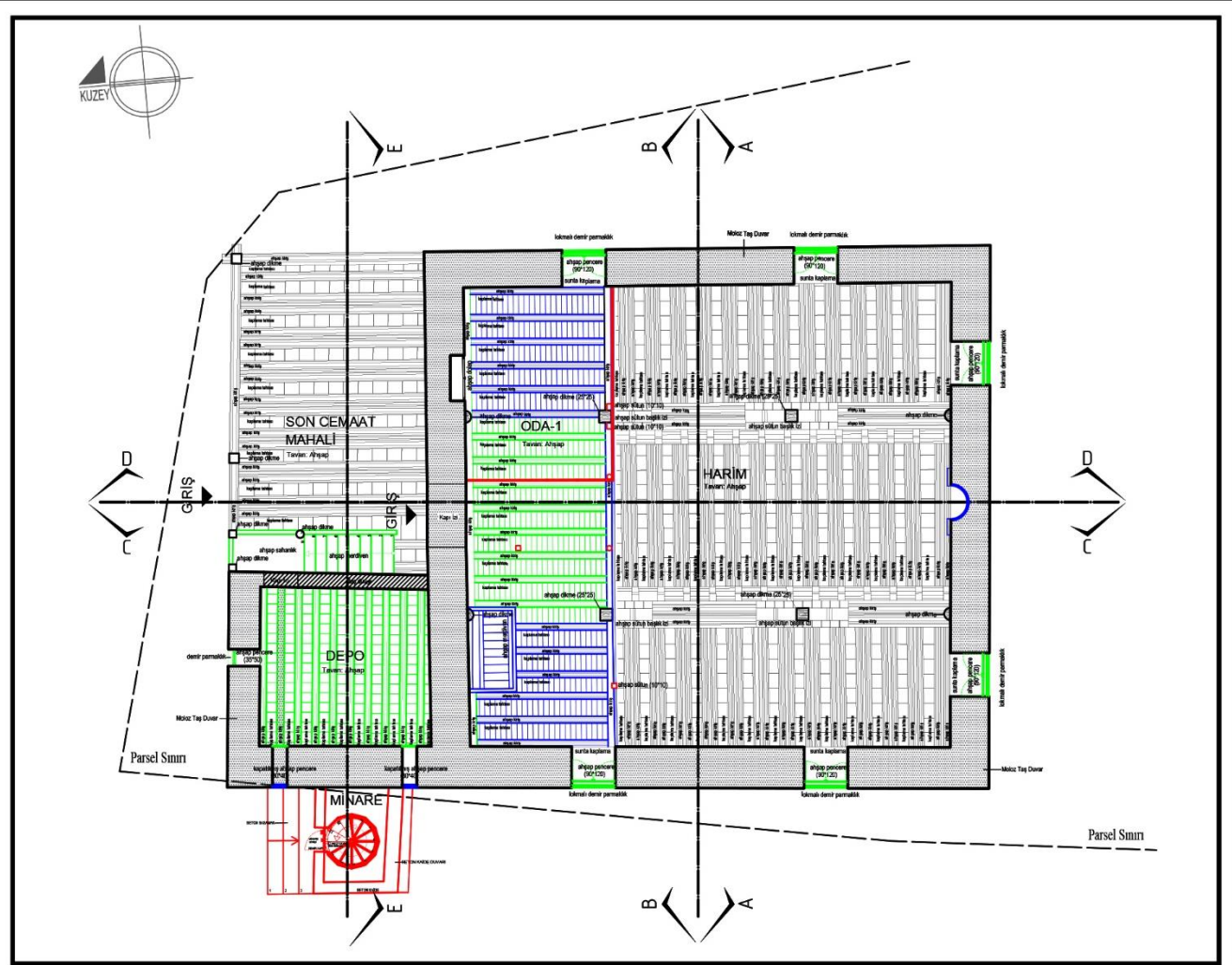
2. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A-Varlığı Kesin Olarak Bilinen Elemanlar	1 DERECE GÜVENİRLİK
<ul style="list-style-type: none"> ■ VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİNER MİMARİ ÖGELER ■ ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER ■ ÖZGÜN OLDUĞU DÜŞÜNÖLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER 	
E-EKLER	
■ DÖNEM EKİ, NİTELİKSİZ EK VE MÜDAHALELER	

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR

Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

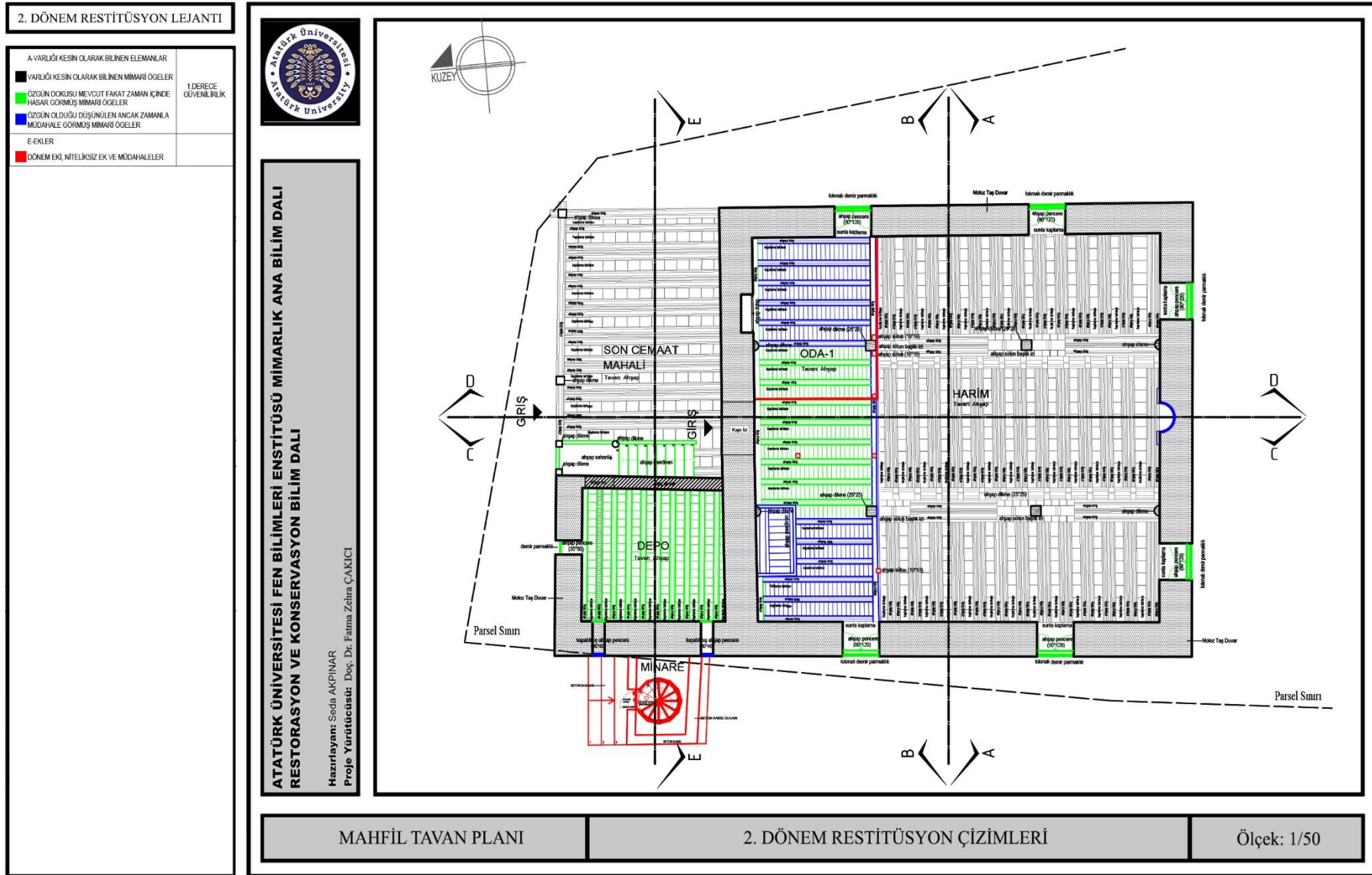

HARİM TAVAN PLANI

2. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 54. Beklimçay Camii 2. dönem restitüsyon çizimleri: harim tavan planı

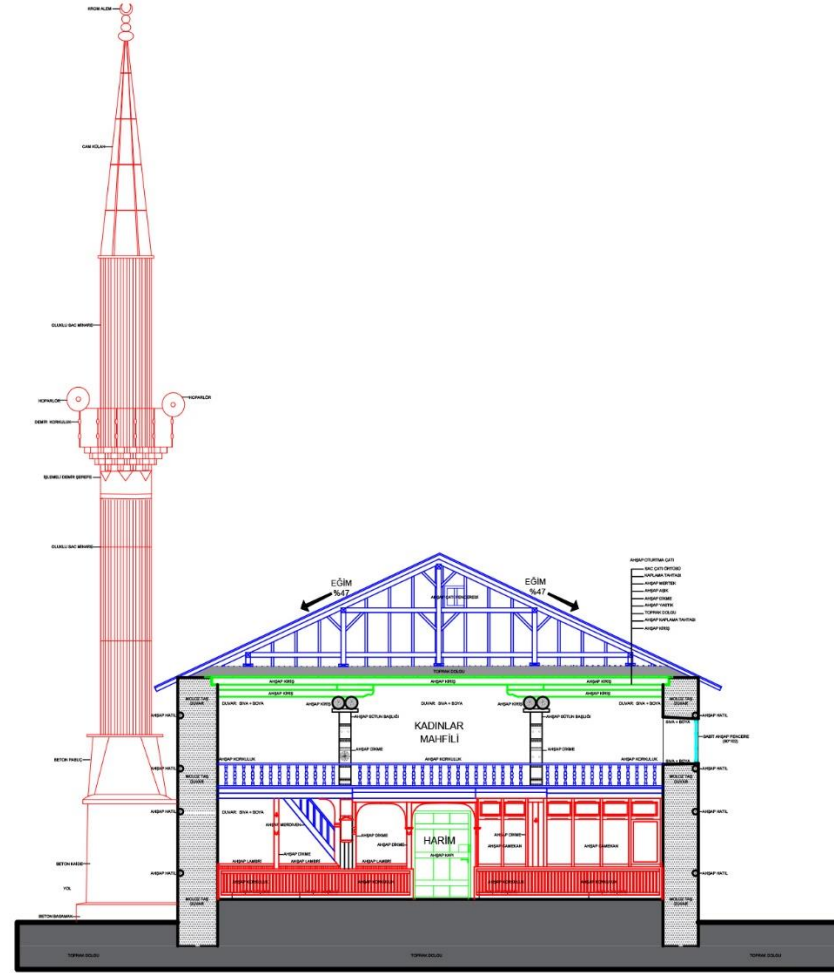
Şekil 55. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: mahfil tavan planı

2. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A-VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN ELEMANLAR	1.DERECE GÜVENİRLİK
VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN MİMARİ OĞELER	
ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ OĞELER	
ÖZGÜN OLUŞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MÜDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ OĞELER	
E EKLER	
DÖNEM EKİ, NİTELİKSİZ EK VE MÜDAHALELER	

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

B-B KESİTİ

2. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

Şekil 57. Beklimçay Camii 2. dönem restitüsyon çizimleri: B-B kesiti

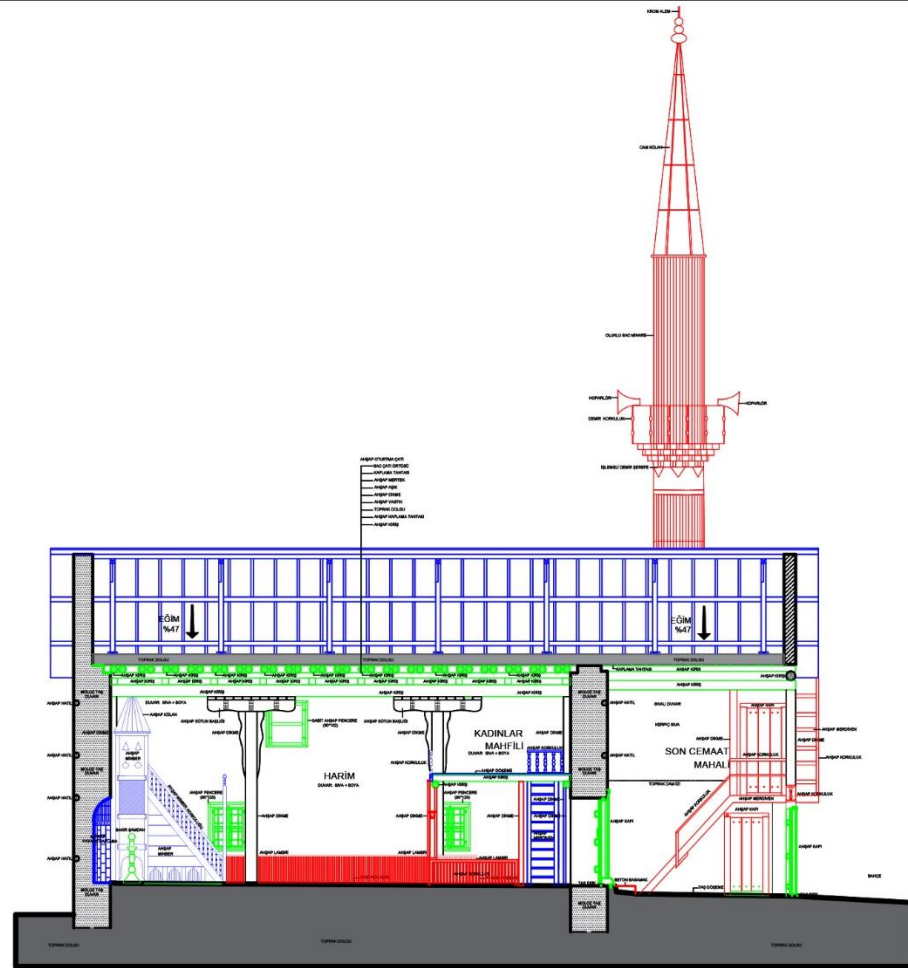
2. DÖNEM RESTİTÜSYON LEJANTI

A. VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN ELEMANLAR		1 DEREDE GÜVENİLİRLİK
■	VARLIĞI KESİN OLARAK BİLİLEN MİMARİ ÖGELER	
■	ÖZGÜN DOKUSU MEVCUT FAKAT ZAMAN İÇİNDE HASAR GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
■	ÖZGÜN OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN ANCAK ZAMANLA MUDAHALE GÖRMÜŞ MİMARİ ÖGELER	
E-EKLER		
■	DÖNEM EKİ, NİTELİKSİZ EK VE MUDHALELER	

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

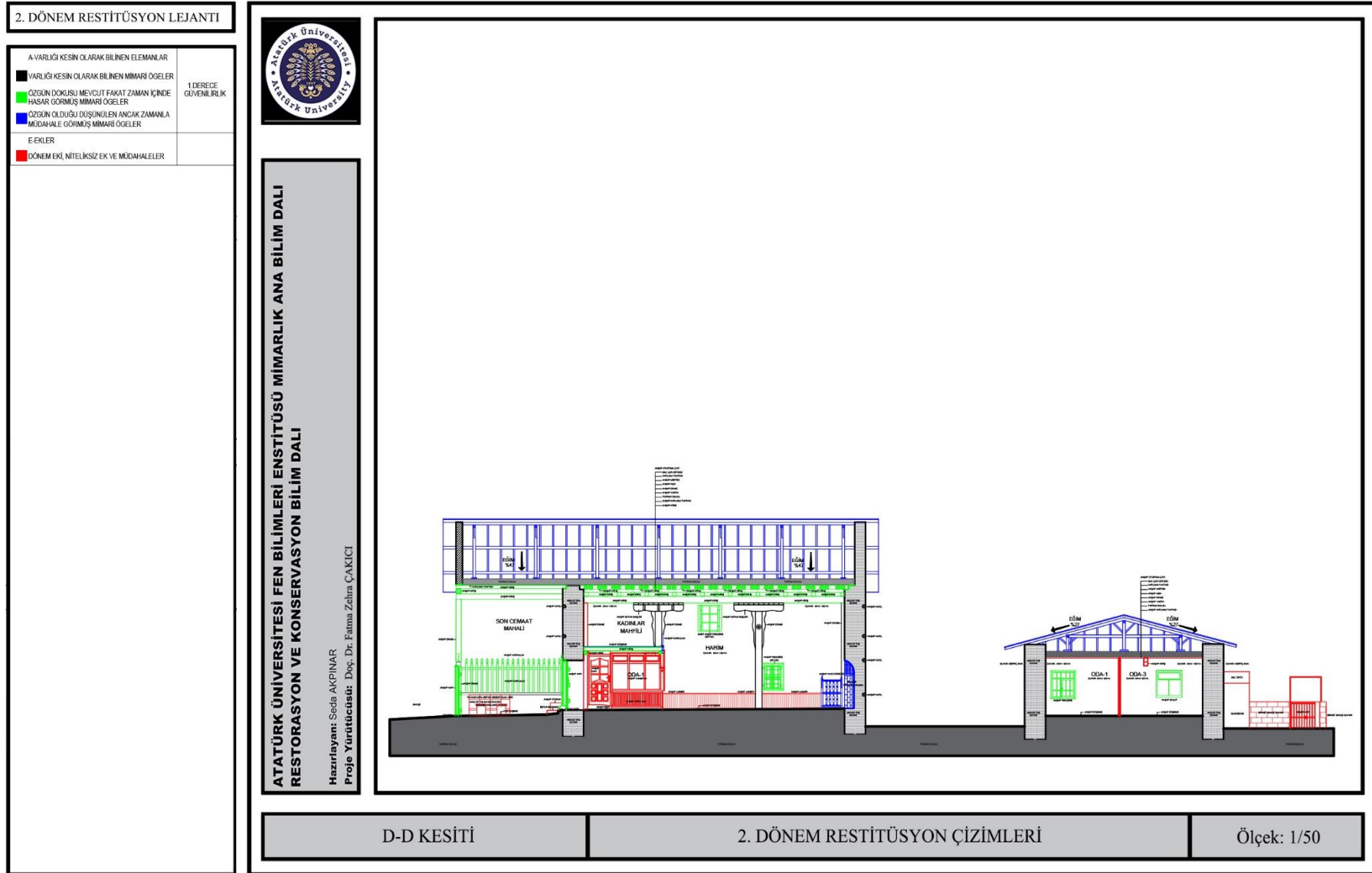

C-C KESİTİ

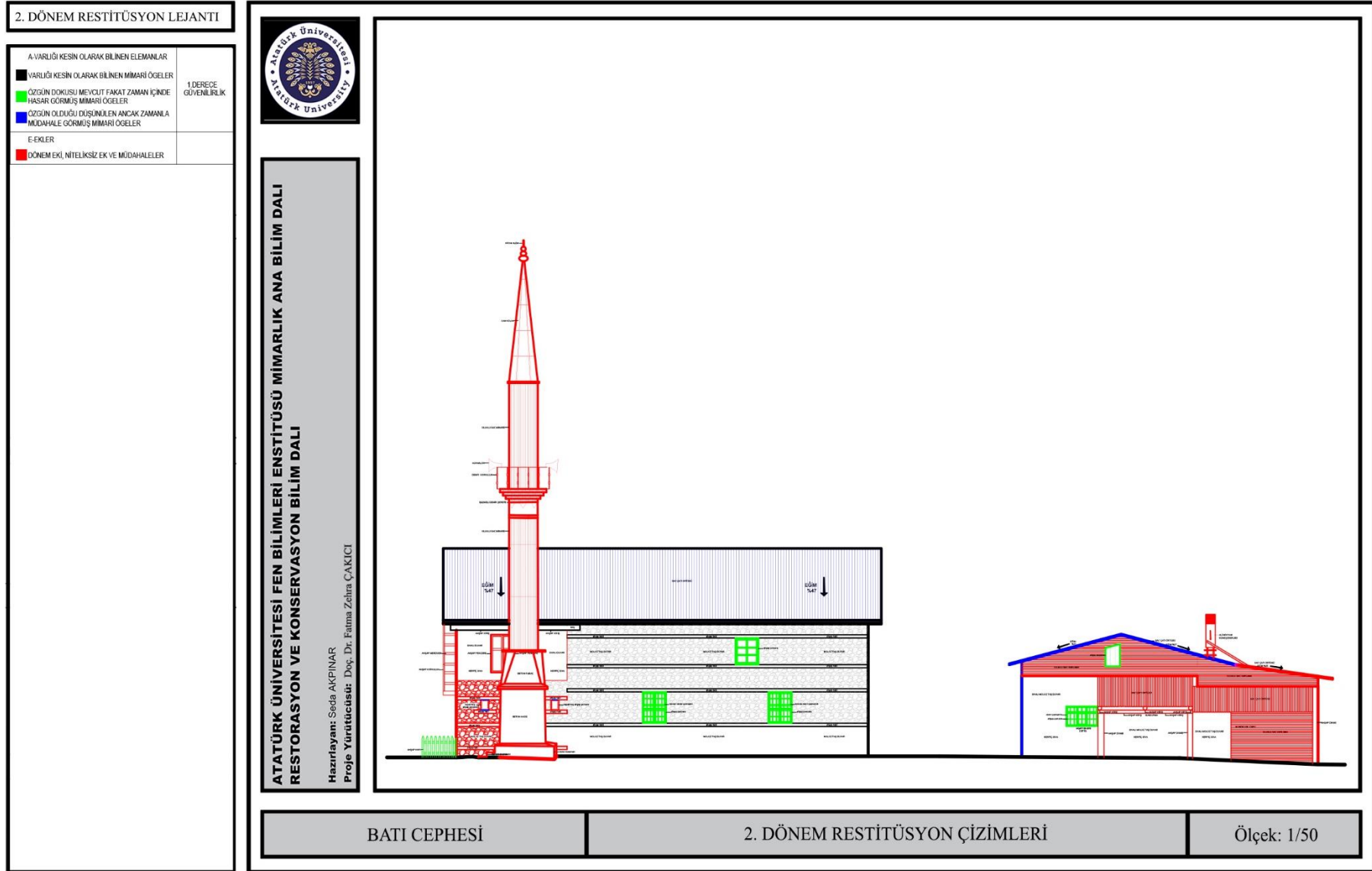
2. DÖNEM RESTİTÜSYON ÇİZİMLERİ

Ölçek: 1/50

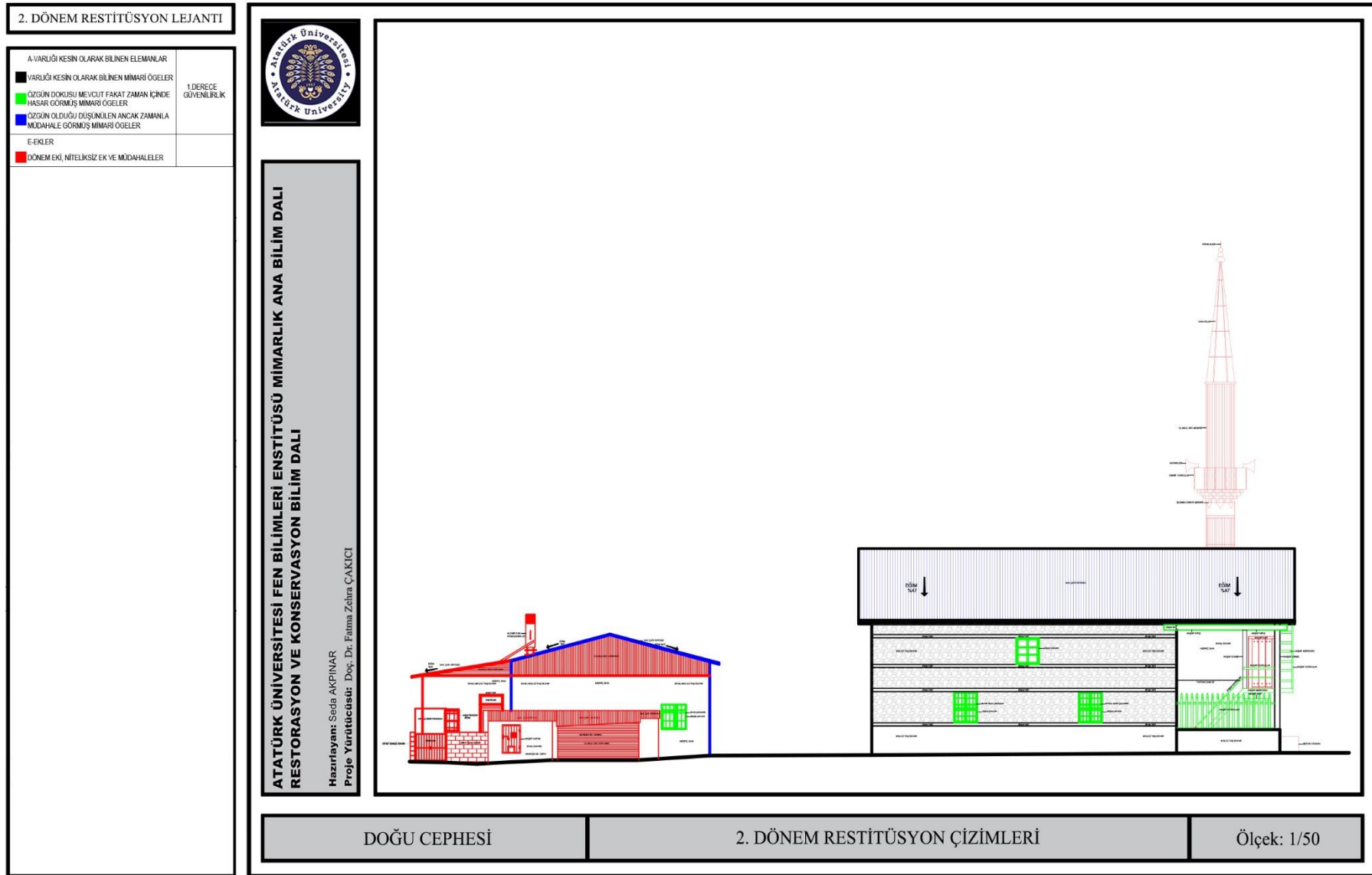
Şekil 58. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: C-C kesiti

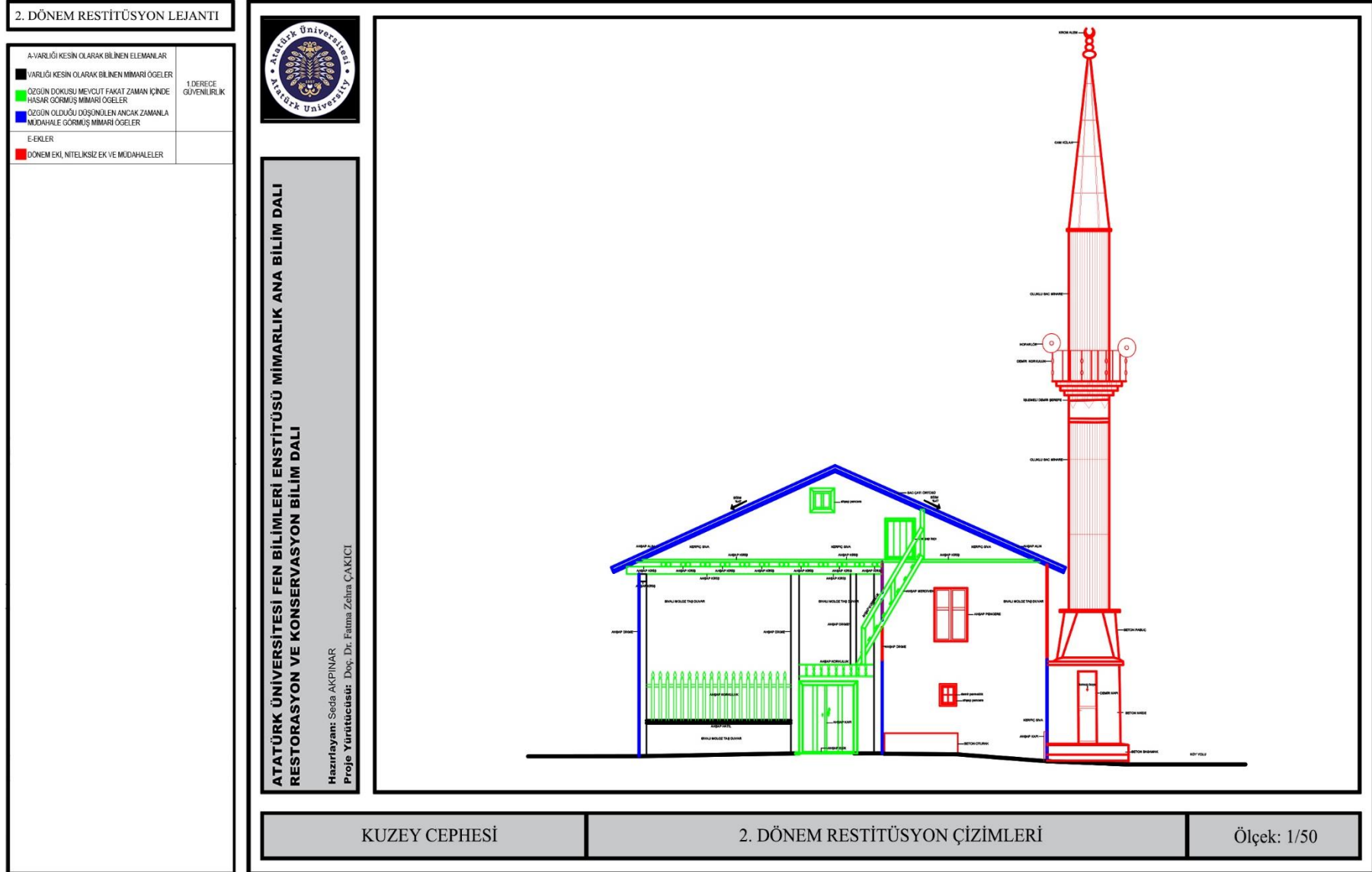
Şekil 59. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: D-D kesiti

Şekil 60. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: batı cephesi

Şekil 61. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: doğu cephesi

Şekil 63. Beklimçay Cami 2. dönem restitüsyon çizimleri: kuzey cephesi

Beklimçay Camisinde tespit edilen bozulmalar

Beklimçay camisinin ve lojman yapısının yerinde yapılan saha çalışmaları ve kapsamlı bir literatür taraması sonucunda koruma sorunları saptanarak belgelenmiştir. Beklimçay camisinin, bu tespitlere ek olarak teknolojinin de kullanılması ile daha detaylı bir inceleme yapılması gerekmektedir. Belirlenen koruma sorunlarının Beklimçay camisinin ve diğer ahşap direkli camilerin gelecekteki koruma kararlarının alınmasında bir altlık oluşturması amaçlanmıştır. Cami üzerinde yapılan incelemeler sonucunda koruma sorunları; malzeme bozulmaları, insan etkisiyle oluşan bozulmalar, strüktürel bozulmalar ve çevresel sorunlar, iklim koşulları ve doğal afetlerden kaynaklanan bozulmalar olarak dört ana başlık altında incelenmiştir (Şekil 243-257).

Beklimçay Camisine ve lojmana ait ahşap elemanlarının tümünde (ahşap çatı elemanları, dikme, kiriş, sütun, hatıl, pencere kasaları, minber, vaaz kürsüsü, merdiven, korkuluk) zamana, iklim koşullarına ve insan eylemlerine bağlı olarak yüzey kirliliği ve aşınmalar tespit edilmiştir (Şekil 191). Caminin doğu, batı ve güney cephesindeki ahşap hatıllarda, dikmelerde, kirişlerde, pencere kasalarında, son cemaat mahali, harim, depo ve oda-2'nin ahşap kapılarında, son cemaat mahalinde bulunan merdivende; lojmanın ahşap pencere kasalarında, ahşap çatı elemanlarında renk değişimi, çatlak ve kırıklar tespit edilmiştir (Şekil 192-193).

Şekil 64. Beklimçay Cami: ahşap pencere kasalarında ve ahşap hatıllarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve çatlamlar

Şekil 65. Beklimçay Cami: ahşap tavan elemanlarında oluşan renk değişimi

Şekil 66. Beklimçay Cami: ahşap pencere kasalarında oluşan renk değişimi

Güneşin UV ışınlarına maruz kalan Beklimçay Camisinin doğu, batı ve güney cephesinde bulunan ahşap hatıllarında, son cemaat mahali, harim, depo ve oda-2'nin ahşap kapılarında, ahşap pencere kasalarında, son cemaat mahalinde yer alan dikmeler, kirişler ve merdivenlerde; lojmanın ahşap pencere kasalarında koyu kısımların açık renge, açık kısımlarının ise koyu renge dönüşmesiyle oluşan kimyasal bozulmalar görülmektedir (Şekil 194-195). Ayrıca çatının su almasından dolayı son cemaat mahali, harim ve depodaki ahşap kaplama tahtalarında da renk değişimleri tespit edilmiştir (Şekil 196).

Şekil 67. Beklimçay Cami: bahçe giriş kapısında oluşan renk değişimi, çatlama ve parça kaybı

Şekil 68. Beklimçay Cami: ahşap direklerde oluşan kararmalar

Şekil 69. Beklimçay Cami: ahşap tavan kaplamalarında tespit edilen renk değişimi ve küf oluşumu

Moloz taş duvarlı Beklimçay Camisinin taş yüzeylerinin tümünde çevresel (soba ve motorlu araçlardan salınan gazlar vb.) ve iklimsel faktörlerin (kar, yağmur, rüzgâr vb.) etkisiyle ve kullanılan taşın içyapısına bağlı olarak yüzey kirliliği, aşınmalar, oyuklanmalar ve çatlaklar gözlenmiştir. Caminin taş yüzeylerinde UV ışınları, nem ve oksitlenme etkisiyle oluşan renk değişimleri; lojmanın zemine yakın beden duvarlarında iklimsel faktörler, yanlış malzeme kullanımı, bakımsızlık nedeniyle derz boşalmaları ve meydana gelen derz boşluklarında tutunup gelişen bitkilenmeler tespit edilmiştir (Şekil 197-198).

Şekil 70. Beklimçay Cami: taş duvarlarda oluşan yüzey kirliliği, aşınma ve oyuklanma

Şekil 71. Beklimçay Cami: derz boşluklarında gelişen bitkilenmeler

Orijinalinde moloz taş duvarlı ve ahşap hatıllı olan Beklimçay Camisinin kuzey cephesinin yüzeyi sıvalı ve boyalı durumdadır. Yapıya sonradan eklenmiş ve bağdadi duvar ile örülmüş olan Oda-2'nin kuzey ve batı cephesi boyanmış olup doğu cephesi çimento katkılı harç ile sıvanmıştır. Çatı katına ait olan cephelerin tümü bağdadi duvar ile örülmüş olup üzeri kerpiç

sıva ile sıvanmıştır (Şekil 199). Yine yapıya sonradan eklenen beton kaideli minarenin yüzeyleri sıvalı ve boyalı durumdadır. Caminin iç cephe duvarları ise yakın dönemde yeniden boyanmıştır. Caminin çatı katına ait olan tüm cephelerde, odunluk olarak kullanılan deponun kuzey cephesinde, oda-2'nin kuzey ve doğu cephelerinde, minarenin beton kaidesinde, son cemaat mahalindeki yağlı boya ile boyanmış korkuluklar ve merdivenlerinde, son cemaat mahali, harim, depo ve oda-2'nin ahşap kapılarına uygulanan boyalarda iklimsel faktörlerin etkisi, malzeme içeriğindeki bağlayıcılık özelliğini kaybetmesiyle renk değişimi, çatlaklar ve dökülmeler tespit edilmiştir (Şekil 200-201). Camiye ait moloz taş duvarlı lojmanın dış cephesi kerpiç sıva ile sıvanmıştır. Sıvalı cephelerde sıva çatlakları, sıva dökülmeleri ve renk değişimleri görülmektedir (Şekil 202-203).

Şekil 72. Beklimçay Cami: beden duvarlarında oluşan sıva çatlakları ve dökülmeleri

Şekil 73. Beklimçay Cami: boyalı yüzeylerde oluşan çatlaklar ve dökülmeler

Şekil 74. Beklimçay Cami: giriş kapısındaki boya çatlakları ve dökülmeleri

Şekil 75. Beklimçay Cami: oda-2 duvarlarında oluşan boya çatlakları ve renk değişimi

Şekil 2076. Beklimçay Cami: lojman beden duvarlarında oluşan sıva çatlakları ve dökülmeleri

Yanlış teknik ve detay uygulamaları ve malzeme kullanımı yapılarda hasarlara yol açmaktadır. Caminin mahfil döşemesinde yer alan özgün dairesel kesitli kirişlerin yenilenerek yerine kare kesitli kirişlerin kullanılması uygulama ve işçilik hatalarına sebep olmuştur (Şekil 204).

Şekil 77. Beklimçay Cami: mahfil döşemelerinde tespit edilen niteliksiz işçilik

Beklimçay Camisinin taş duvarlarının derz boşluklarına ve zeminden yaklaşık 1 m üst kısımlarına kireç katkılı harç yerine daha uygun maliyet sebebiyle uygulanan çimento katkılı harcın kullanılması; lojman yapısının cami imamının çatı katına ait cephelerinin sac malzeme ile kaplanması, bahçe duvarlarını tuğla ile örmesi, yapının giriş kapısı üzerine, batı ve doğu cephesindeki sac malzemeli sundurmalar yeterli bütçenin olmamasından dolayı bilinçsiz müdahale ve ekonomik sebep örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 205-207).

Şekil 78. Beklimçay Cami: beden duvarlarına uygulanan niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği-1

Şekil 79. Beklimçay Cami: lojman yapısına eklenen niteliksiz duvar ve demir kapı

Şekil 80. Beklimçay Cami: lojman yapısına eklenen niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği sac sundurma

Beklimçay Camisinin niteliksiz müdahale örneği olan deponun ve oda-2'nin; odunluk olarak kullanılmasından dolayı ahşap tavanlarında, duvarlarında, döşemelerinde, ahşap kapısında; lojmanın cephelerinde ve ahşap pencere kasalarında oluşan malzeme bozulmalarının zamanında gereken onarımlarının yapılmamasından dolayı bakımsızlık sorunu meydana gelmiştir (Şekil 208-209).

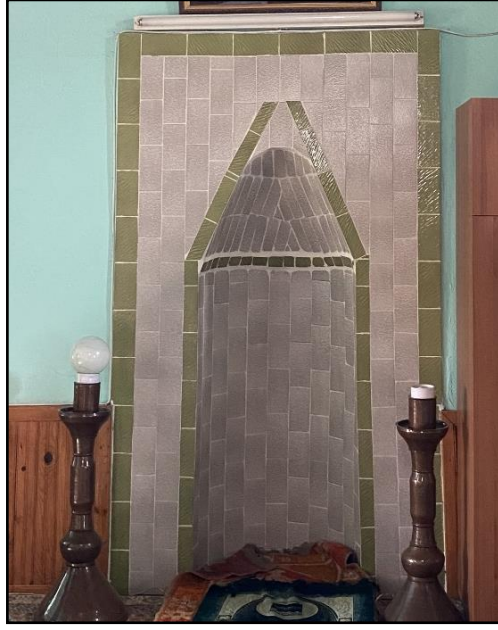

Şekil 208. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bakımsızlık örneği: oda-2

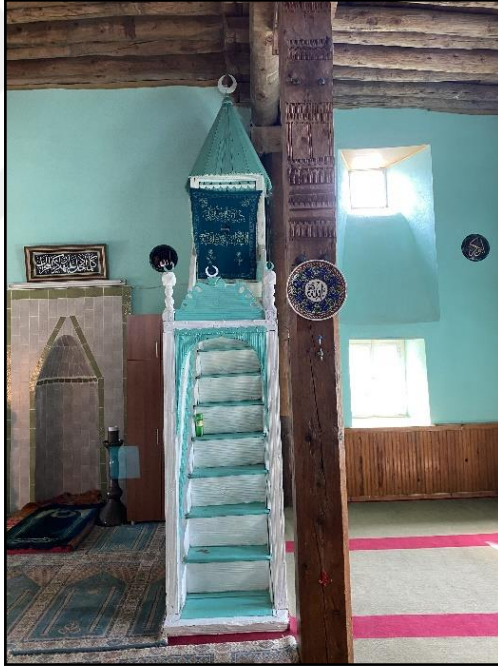

Şekil 81. Beklimçay Cami bakımsızlık örneği: depo kapısı

Caminin bakım ve onarımlarını yöre halkı ve imam kendi imkânlarıyla yapmaktadır. Fakat koruma amaçlı uygulanan bu onarımların caminin özgün dokusuna zarar verdiği görülmektedir. Beklimçay Camisinde gözle tespit edilebilen koruma sorunlarından niteliksiz müdahaleler ve bilinçsiz kullanımlar diğer koruma sorunlarına kıyasla oldukça fazla karşımıza çıkmaktadır. Mihrabın niteliksiz kalebodur malzeme ile kaplanması, orijinal ahşap harim, giriş ve depo kapısının, korkulukların, minberin ve vaaz kürsüsünün, harimde bulunan ahşap pencere kasalarının mavi veya beyaz yağlı boya ile boyanması gibi niteliksiz ve bilinçsiz müdahaleler tespit edilmiştir (Şekil 210-214).

Şekil 82. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: mihrabın kalebodur malzeme ile kaplanması

Şekil 83. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün ahşap minbere yağlı boya uygulaması

Şekil 84. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün ahşap dolaba yağlı boya uygulaması

Şekil 85. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: özgün ahşap kapı ve korkuluklara yağlı boya uygulaması

Şekil 86. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün harim kapısına boya uygulaması

Caminin ısınma ihtiyacının soba ile karşılanmasından dolayı soba borularının taş duvarın delinerek geçirilmesi de yapının özgün dokusuna zarar vermekte ve niteliksiz müdahale ve bilinçsiz kullanım olarak değerlendirilmektedir. Camiye sonradan eklenen minarenin son cemaat mahalinde yer alan deponun batı cephesine bitişik halde yapılmasından dolayı orijinal pencere boşluklarının kapatılması caminin özgün dokusuna zarar vermektedir (Şekil 215-216).

Şekil 87. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: özgün beden duvarlarının delinmesi

Şekil 88. Beklimçay Cami bilinçsiz müdahale örneği: pencere açıklıklarının kapatılması

Bir diğer niteliksiz müdahale ise orijinalinde minaresinin bulunmadığı Beklimçay Camisine beton kaideli ve sac gövdeli minare eklenmesidir (Şekil 217).

Şekil 89. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: beton kaideli sac minare

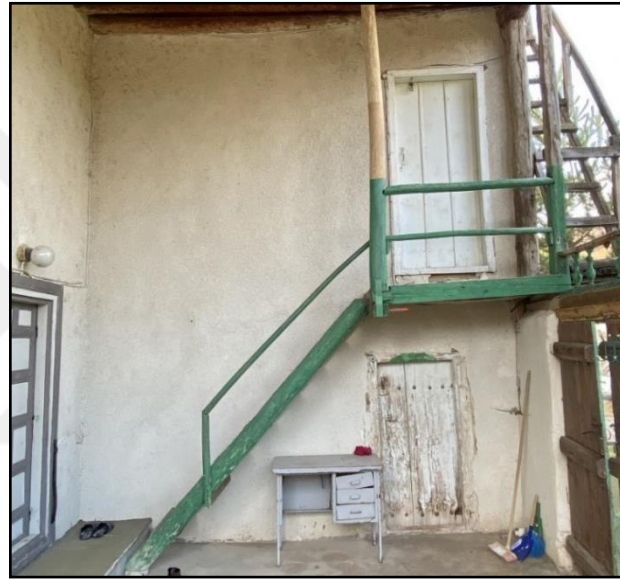
Harimde orijinal halinde yer almayan ahşap bölücülerle oluşturulan oda-1 ve ahşap korkuluklar ile bölünen müezzin mahfili bölümü, mahfil döşemesindeki kare kesitli ahşap kirişler, harimin iç duvarlarındaki ve caminin kuzey cephesindeki lambri uygulaması, son cemaat mahalinde yer alan deponun üzerine sonradan eklenen oda-2 ve bu odaya ve çatı katına ulaşımı sağlayan ahşap merdivenler, son cemaat mahalindeki seramik kaplanmış abdest alma yeri, caminin kuzey cephesinde yer alan beton oturak, cami bahçesinin kuzeyinde yer alan wc niteliksiz müdahale olarak karşımıza çıkmaktadır (Şekil 218-225).

Şekil 90. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: ahşap bölücü uygulaması

Şekil 91. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: iç duvarlara lambri uygulaması

Şekil 92. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: son cemaat mahaline sonradan eklenen depo ve oda-2 mekanları

Şekil 221. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: son cemaat mahaline sonradan eklenen abdest alma yeri

Şekil 93. Beklimçay Cami niteliksiz ek örneği: bahçeye sonradan eklenen depo yapısı

Orijinalinde girişi güney cephesinden sağlanan lojmana antre eklenerek giriş yönü doğu cephesinden sağlanmış ve güney cephesine antreden geçiş sağlanan mutfak bölümü eklenmiştir. Lojman yapısının dış cephelerindeki sac kaplamalar, odunluk olarak kullanılması için doğu ve batı cephelerine sundurmalar, kümes ve depo bölümleri, lojmanın ahşap tavanlarının niteliksiz pvc ve ahşap sundurmalar ile kapatılması gibi niteliksiz müdahaleler tespit edilmiştir (Şekil 278-280).

Şekil 94. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: lojman yapısına eklenen niteliksiz mutfak ve antre bölümü

Şekil 95. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: lojman yapısına eklenen sac sundurmalar

Şekil 96. Beklimçay Cami niteliksiz ek ve bilinçsiz müdahale örneği: lojman tavanlarına lambri uygulaması

Beklimçay Camisinde yapılan saha çalışmalarında camide gözle görülebilen yapısal sorunlar tespit edilmiştir. Bunun sonucunda; harim, mahfil ve oda-2'nin ahşap döşemelerinde, son cemaat mahalindeki ahşap merdivenlerde sehimler meydana gelmiştir. Beklimçay Camisinin son cemaat mahalindeki dikmeler çatının su alması nedeniyle malzeme bozulmasından kaynaklanan şakülden kaymalar ve ahşap hatıllarında neme bağlı renk değişimleri tespit edilmiştir (Şekil 226-227).

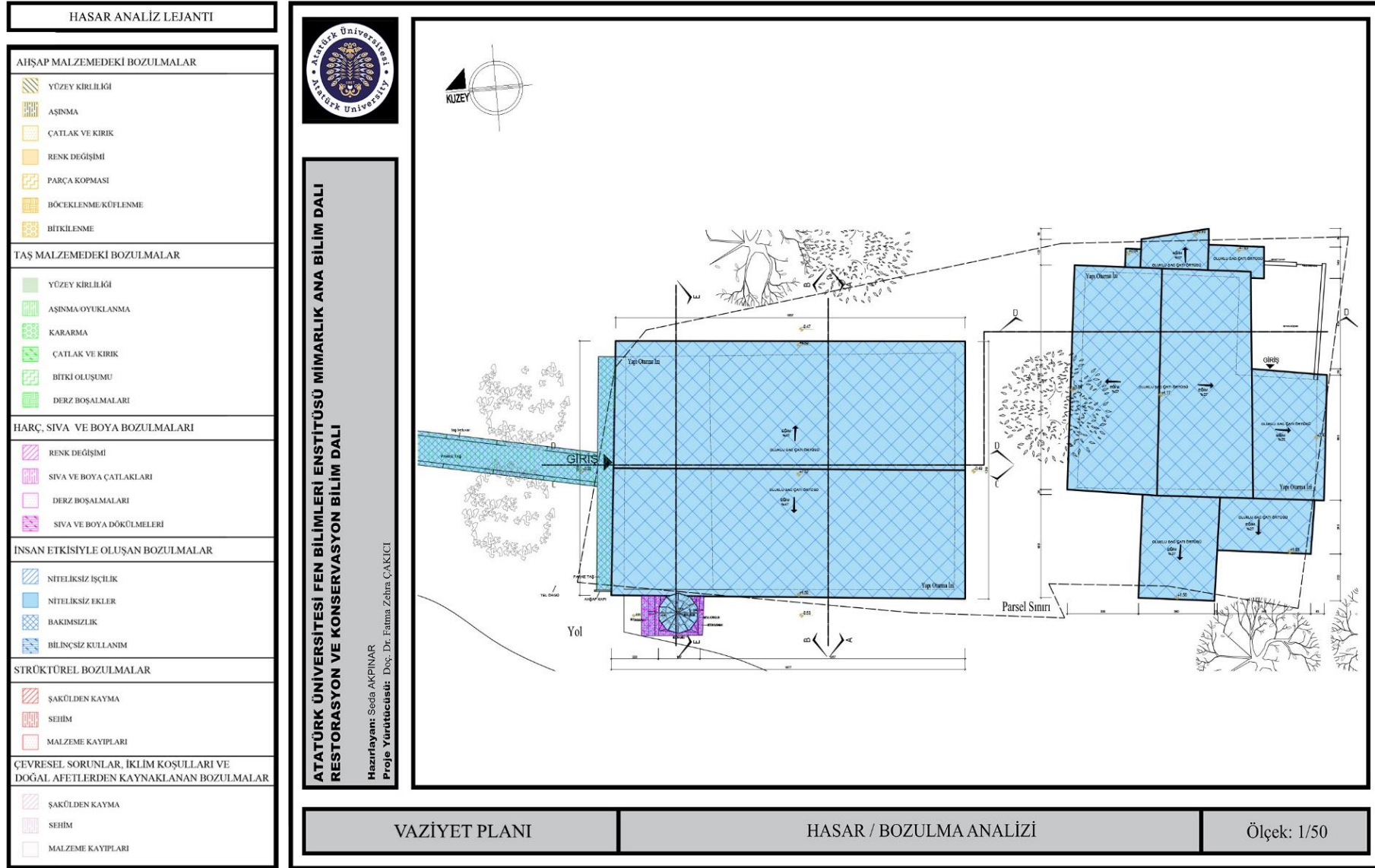
Camiye ait lojman yapısının derz boşluklarında büyüyüp gelişen bitkilenmelerin gereken bakımlarının zamanında yapılmadığı sürece yapı için ciddi sorunlar oluşturabileceği düşünülmektedir.

Şekil 97. Beklimçay Cami: son cemaat mahalindeki ahşap kirişlerde tespit edilen sehim

Şekil 98. Beklimçay Cami: son cemaat mahalindeki ahşap direklerde tespit edilen sehim ve şakülden kayma

Şekil 99. Beklimçay Camii hasar analizi: vaziyet planı

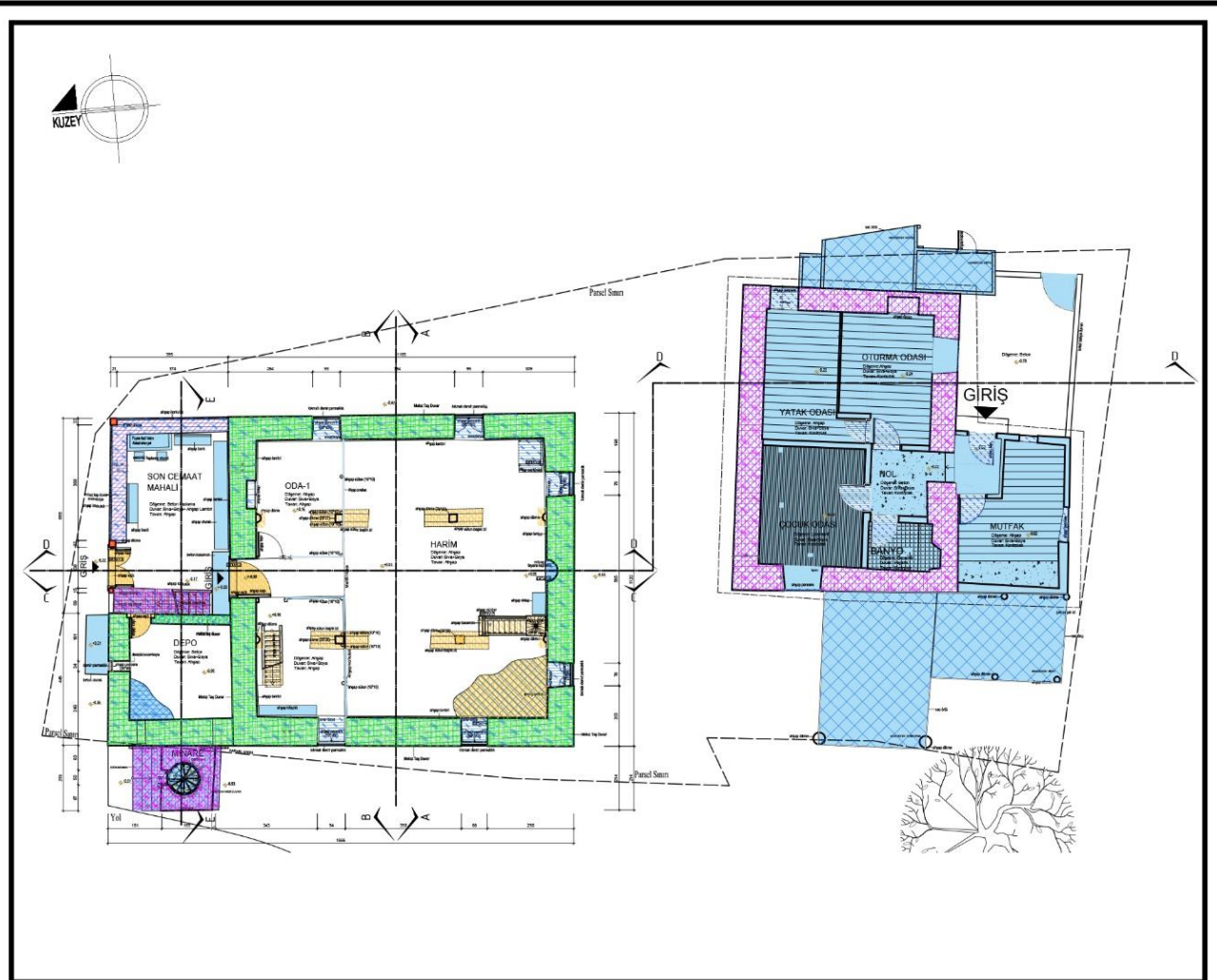
HASAR ANALİZ LEJANTI	
AHŞAP MALZEMEDeki BOZULMALAR	
	YÜZEY KIRILILIĞI
	AŞINMA
	ÇATLAK VE KIRIK
	RENK DEĞİŞİMİ
	PARÇA KOPMASI
	BÖCEKLENME/KÜFLENME
	BİTKİLENME
TAŞ MALZEMEDeki BOZULMALAR	
	YÜZEY KIRILILIĞI
	AŞINMA-OYUKLANMA
	KARARMA
	ÇATLAK VE KIRIK
	BİTKİ OLUŞUMU
	DERZ BOŞALMALARI
HARC, SIVA VE BOYA BOZULMALARI	
	RENK DEĞİŞİMİ
	SIVA VE BOYA ÇATLAKLARI
	DERZ BOŞALMALARI
	SIVA VE BOYA DÖKÜLMELERİ
İNSAN ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR	
	NİTELİKSİZ İŞÇİLİK
	NİTELİKSİZ EKLER
	BAKIMSIZLIK
	BİLİNCSİZ KULLANIM
STRÜKTÜREL BOZULMALAR	
	ŞAKÜLDEN KAYMA
	SEHİM
	MALZEME KAYIPLARI
ÇEVRESEL SORUNLAR, İKLİM KOŞULLARI VE DOĞAL AFETLERDEN KAYNAKLANAN BOZULMALAR	
	ŞAKÜLDEN KAYMA
	SEHİM
	MALZEME KAYIPLARI

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR

Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

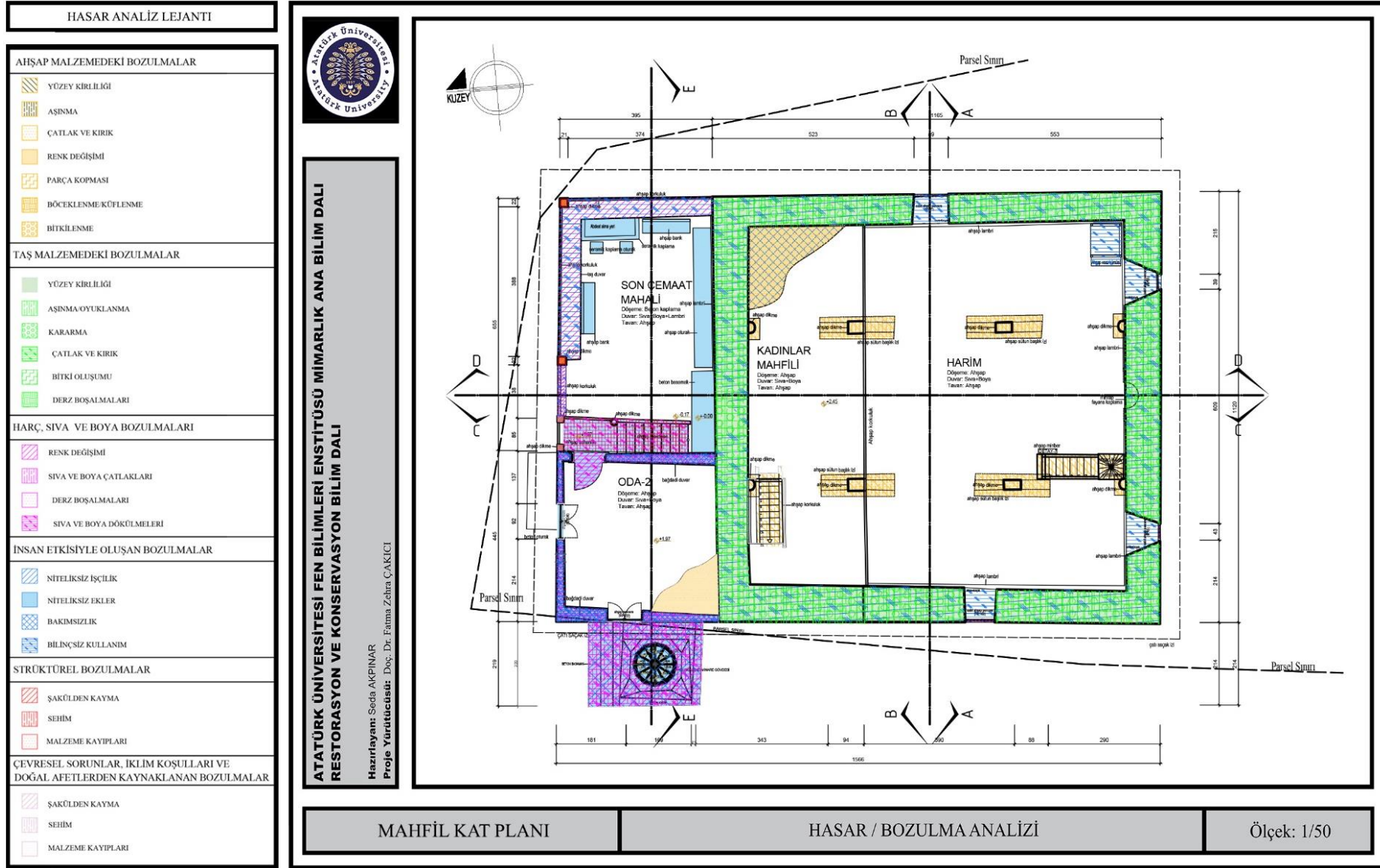

HARİM KAT PLANI

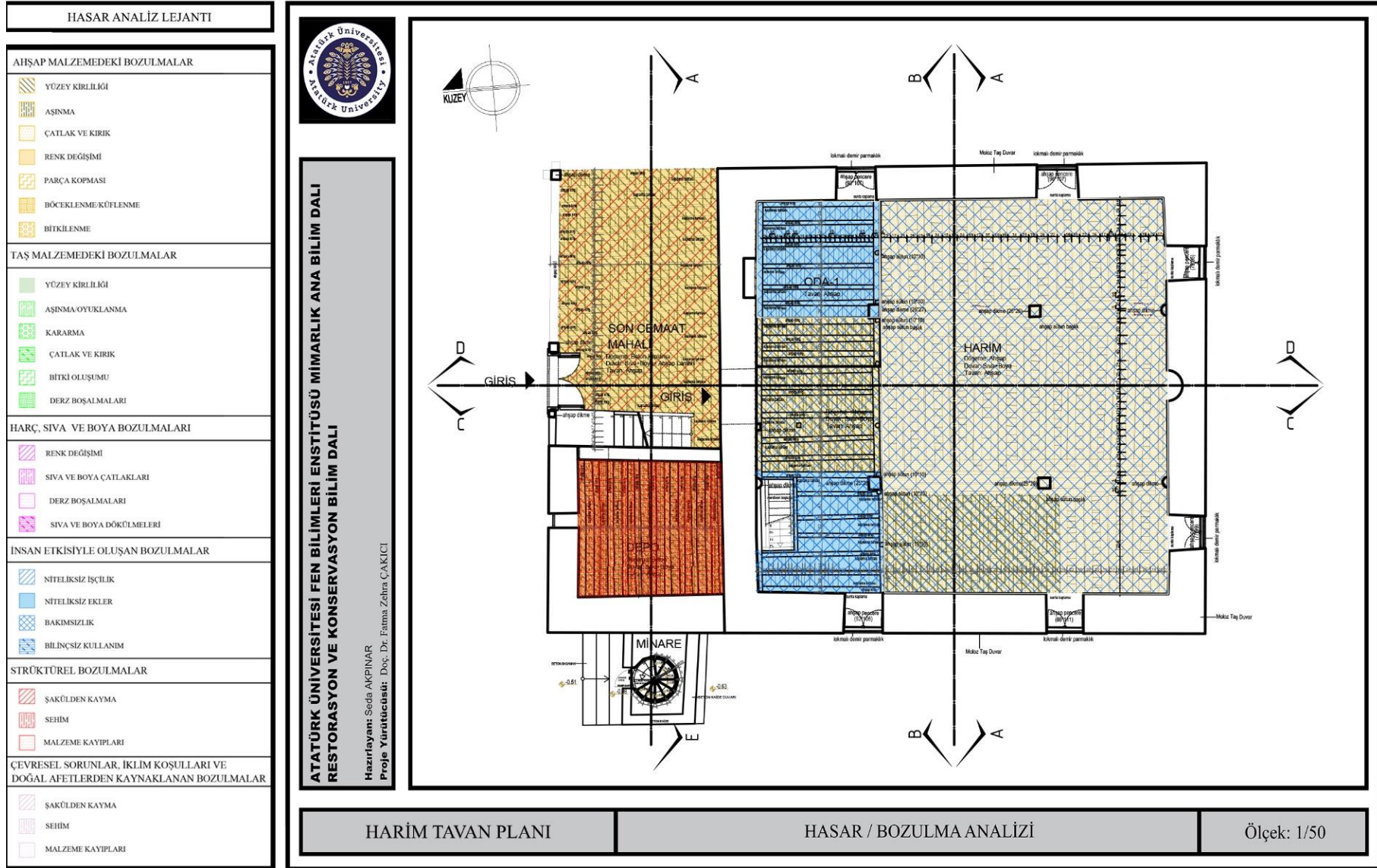
HASAR / BOZULMA ANALİZİ

Ölçek: 1/50

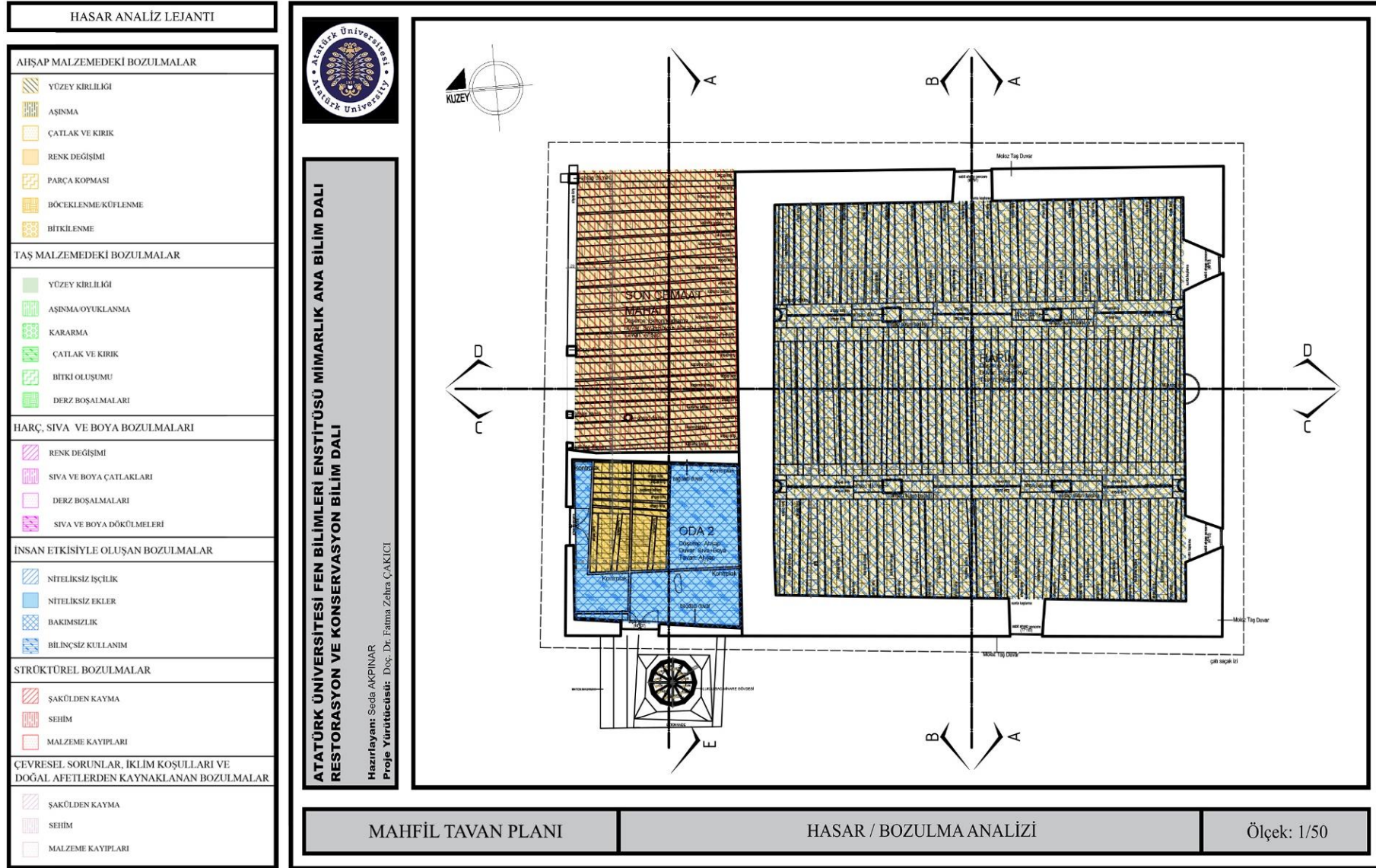
Şekil 100. Beklimçay Cami hasar analizi: harim kat planı

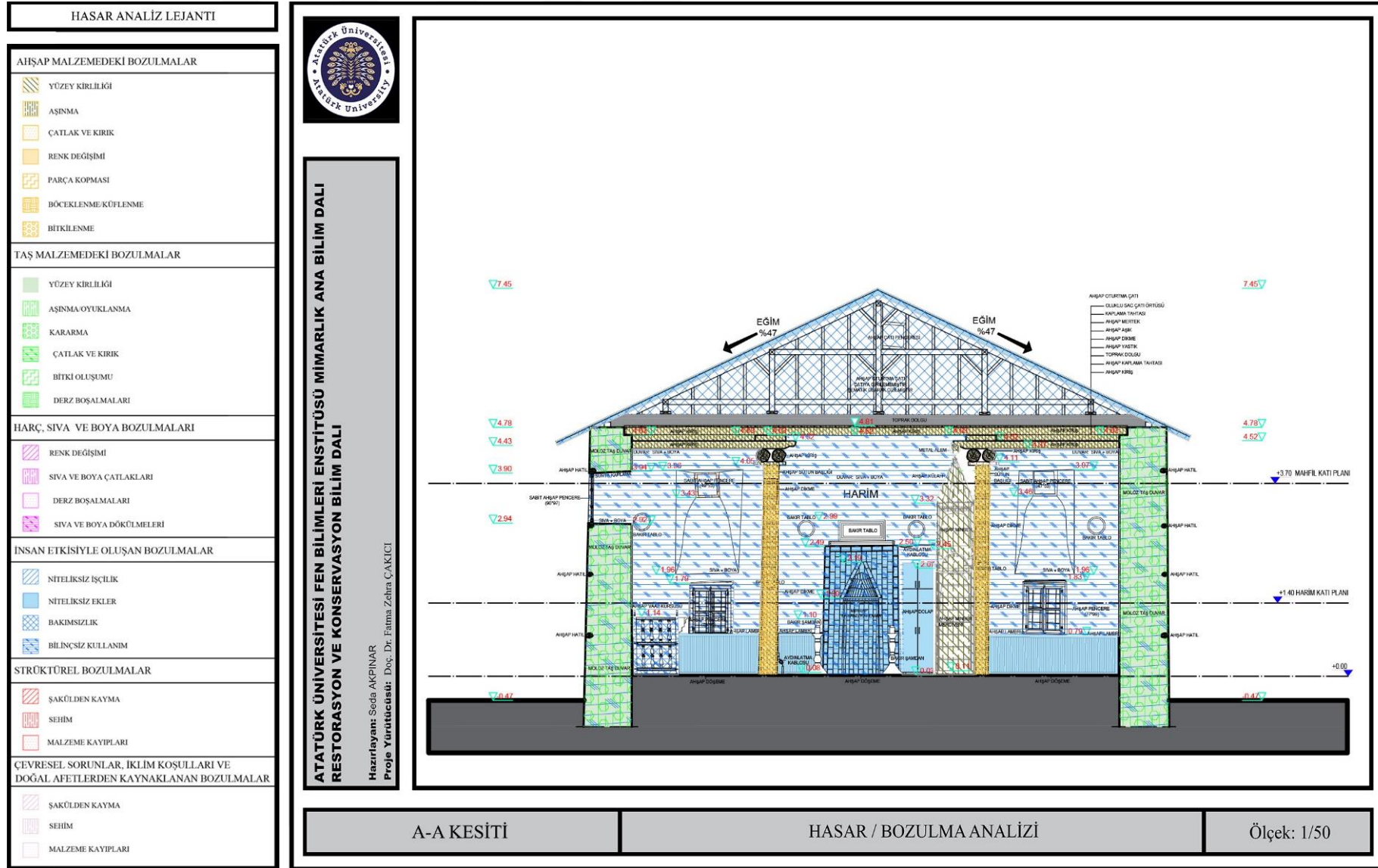
Şekil 101. Beklimçay Cami hasar analizi: mahfil kat planı

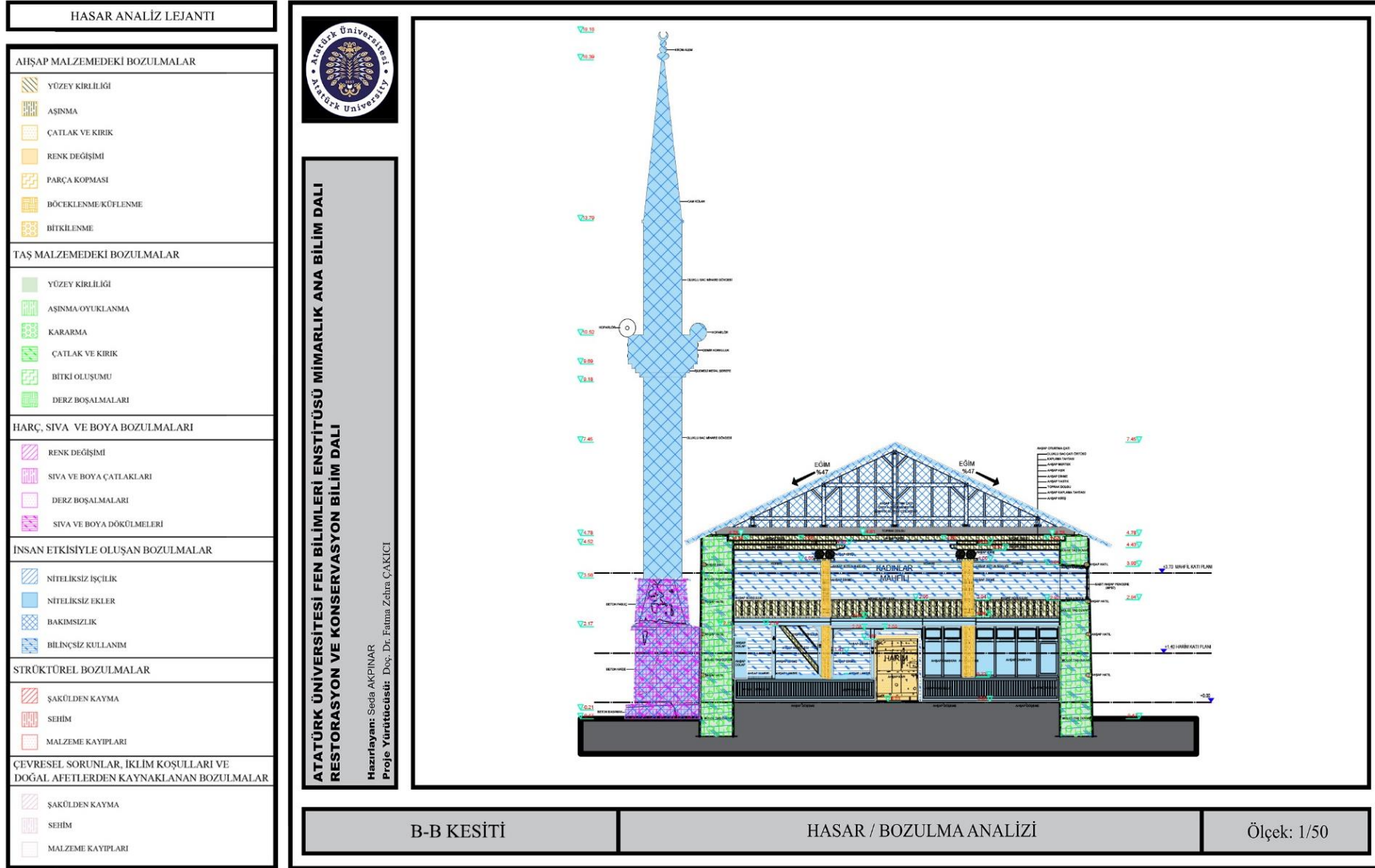
Şekil 231. Beklimçay Cami hasar analizi: harim tavan planı

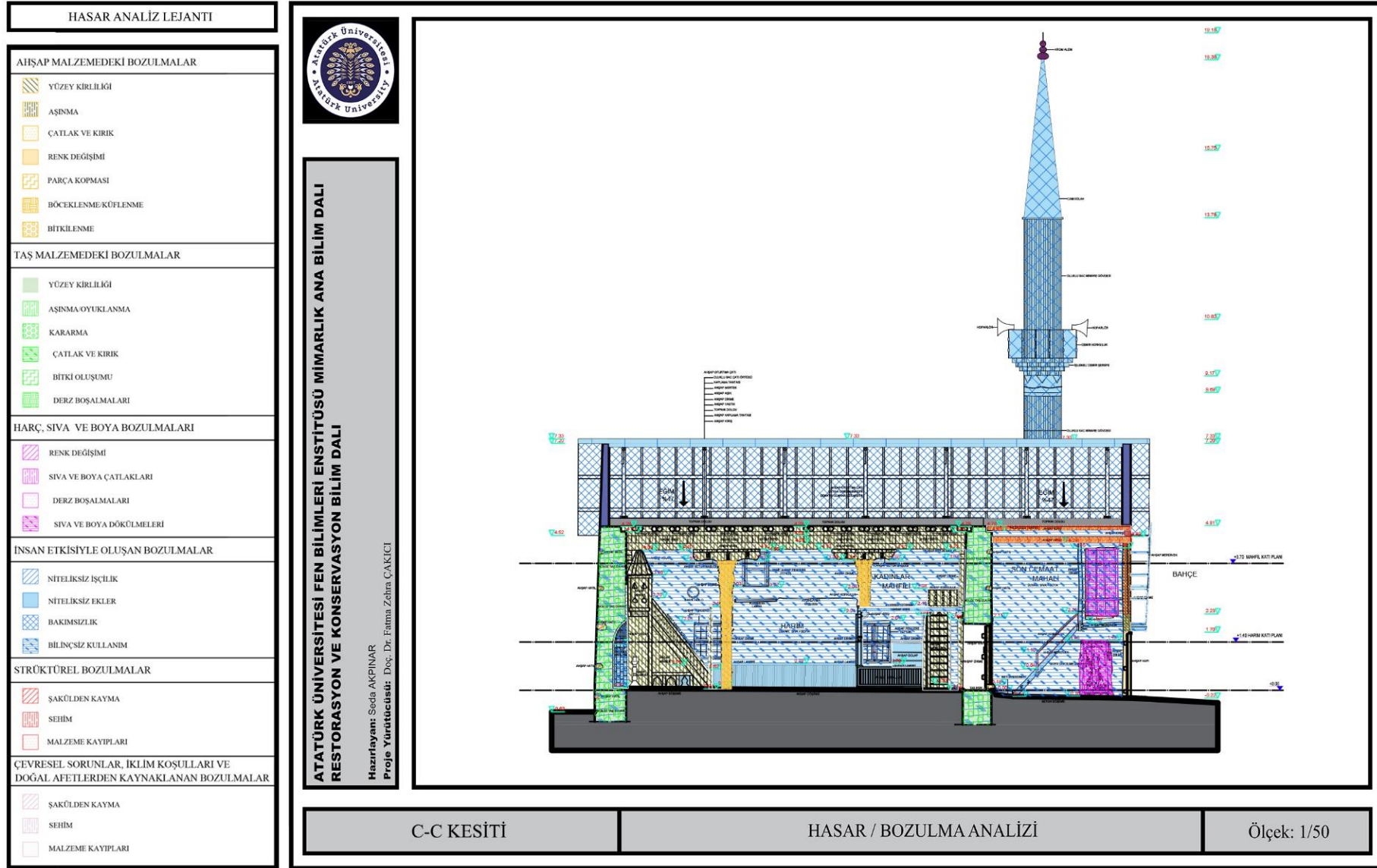
Şekil 232. Beklimçay Cami hasar analizi: mahfil tavan planı

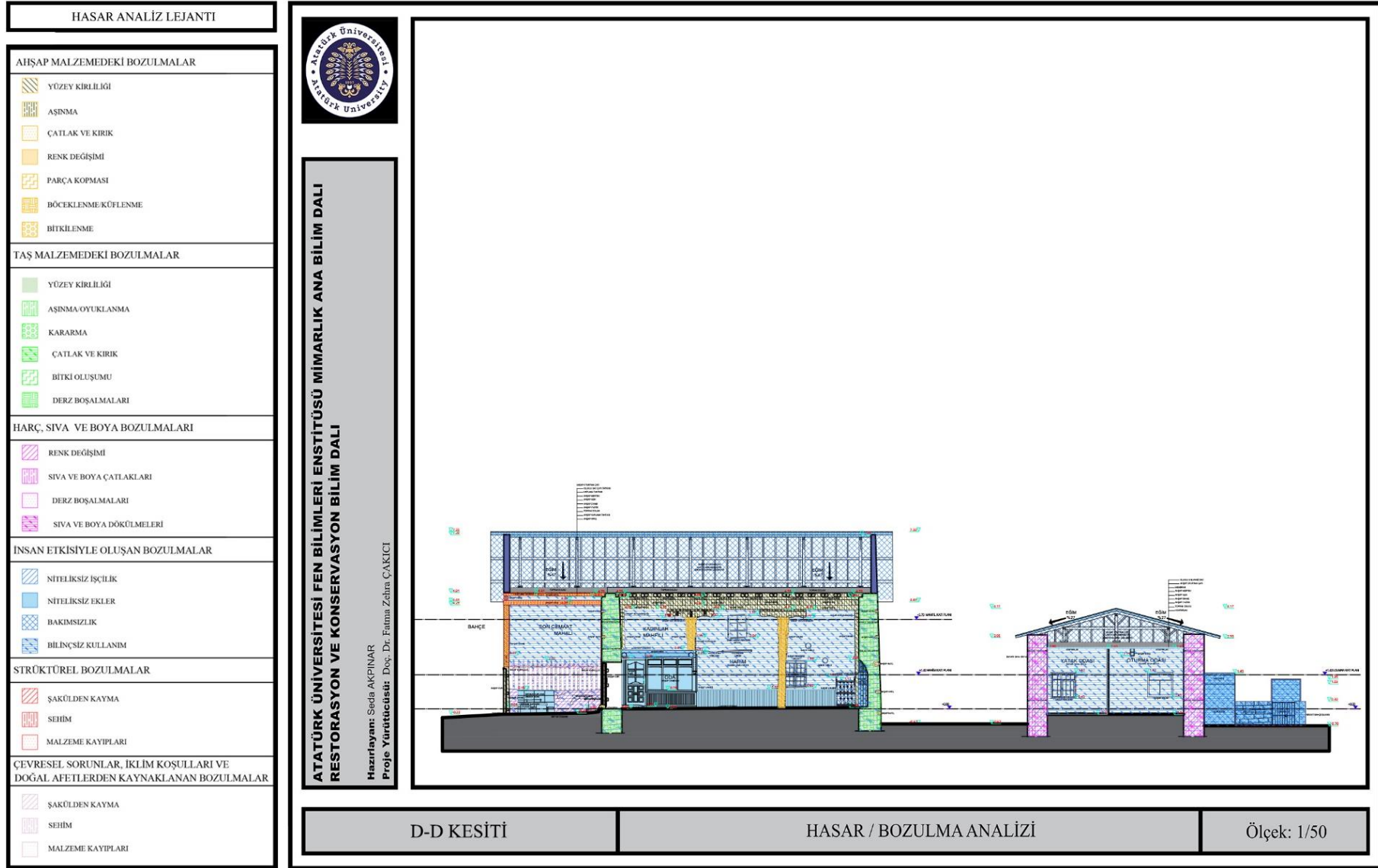
Şekil 233. Beklimçay Cami hasar analizi: A-A kesiti

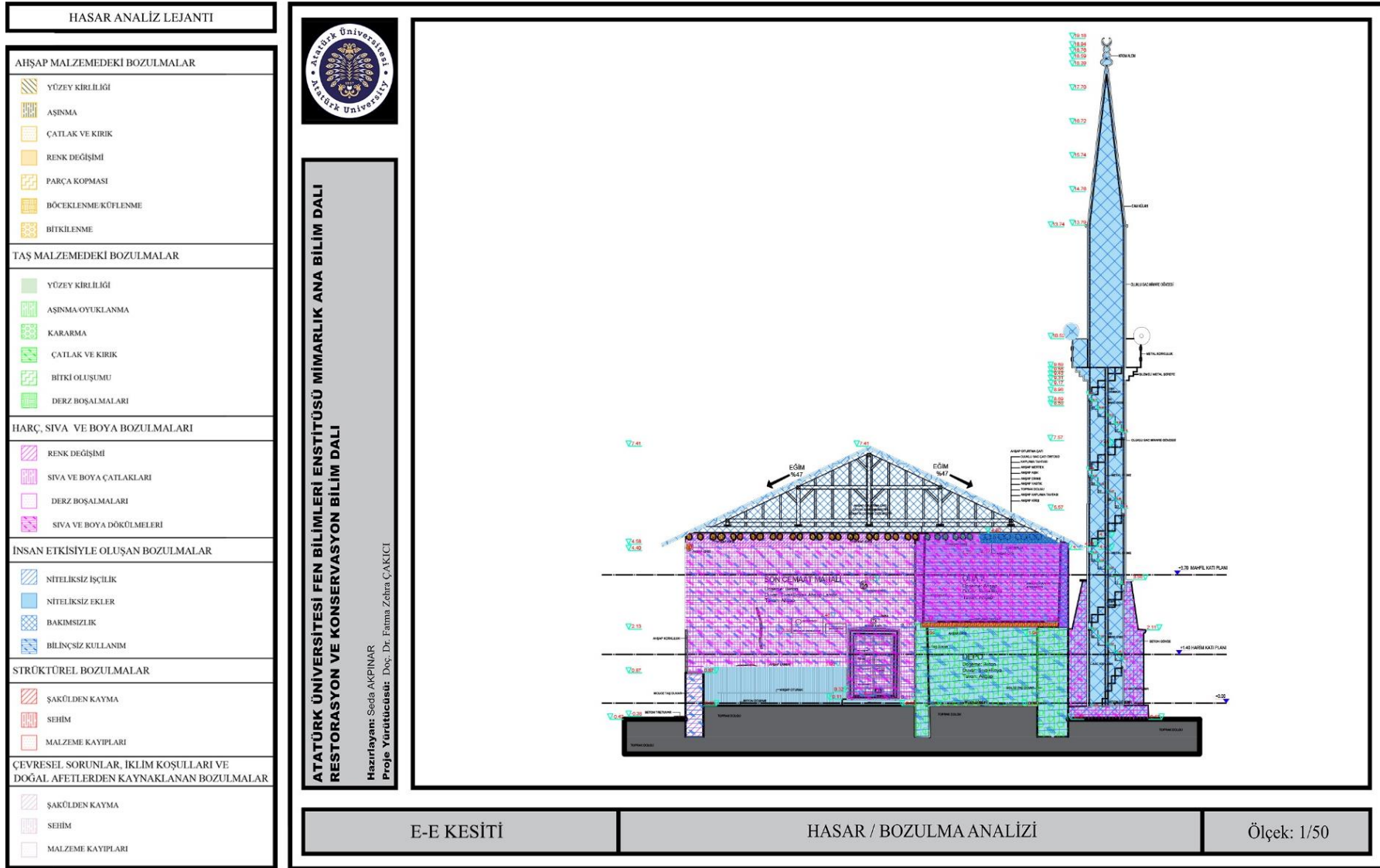
Şekil 234. Beklimçay Cami hasar analizi: B-B kesiti

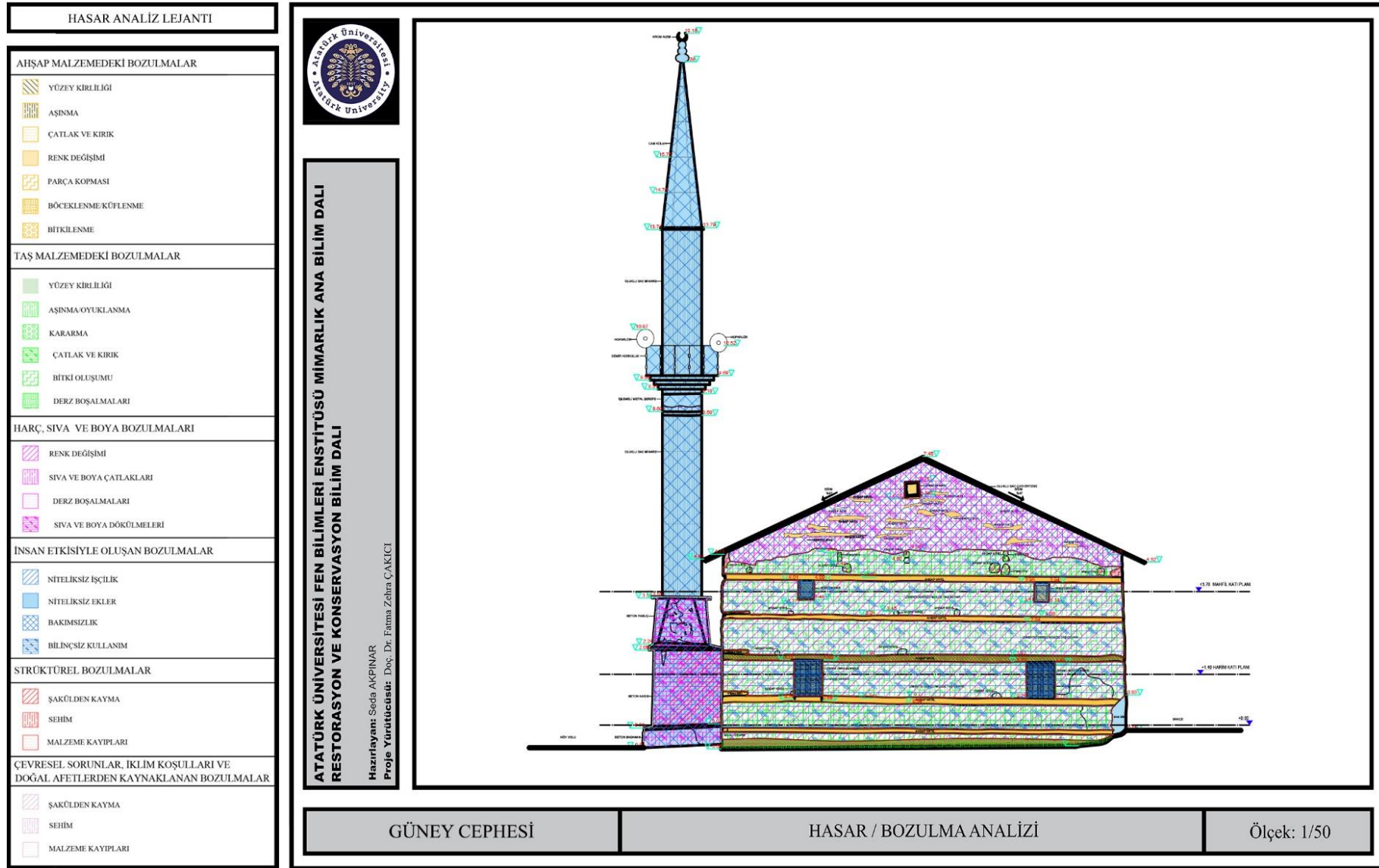

Şekil 235. Beklimçay Cami hasar analizi: C-C kesiti

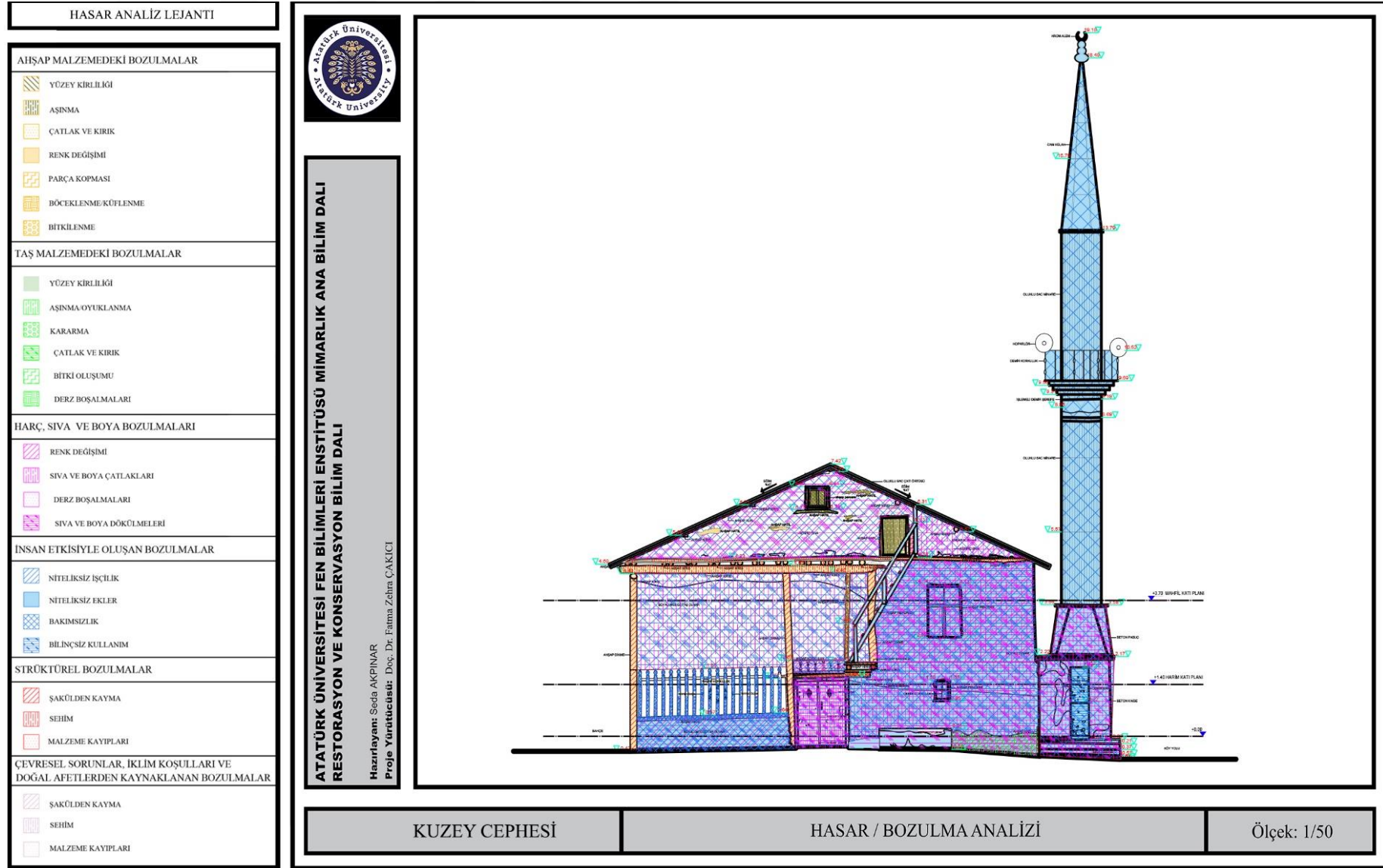

Şekil 236. Beklimçay Cami hasar analizi: D-D kesiti

Şekil 238. Beklimçay Cami hasar analizi: güney cephesi

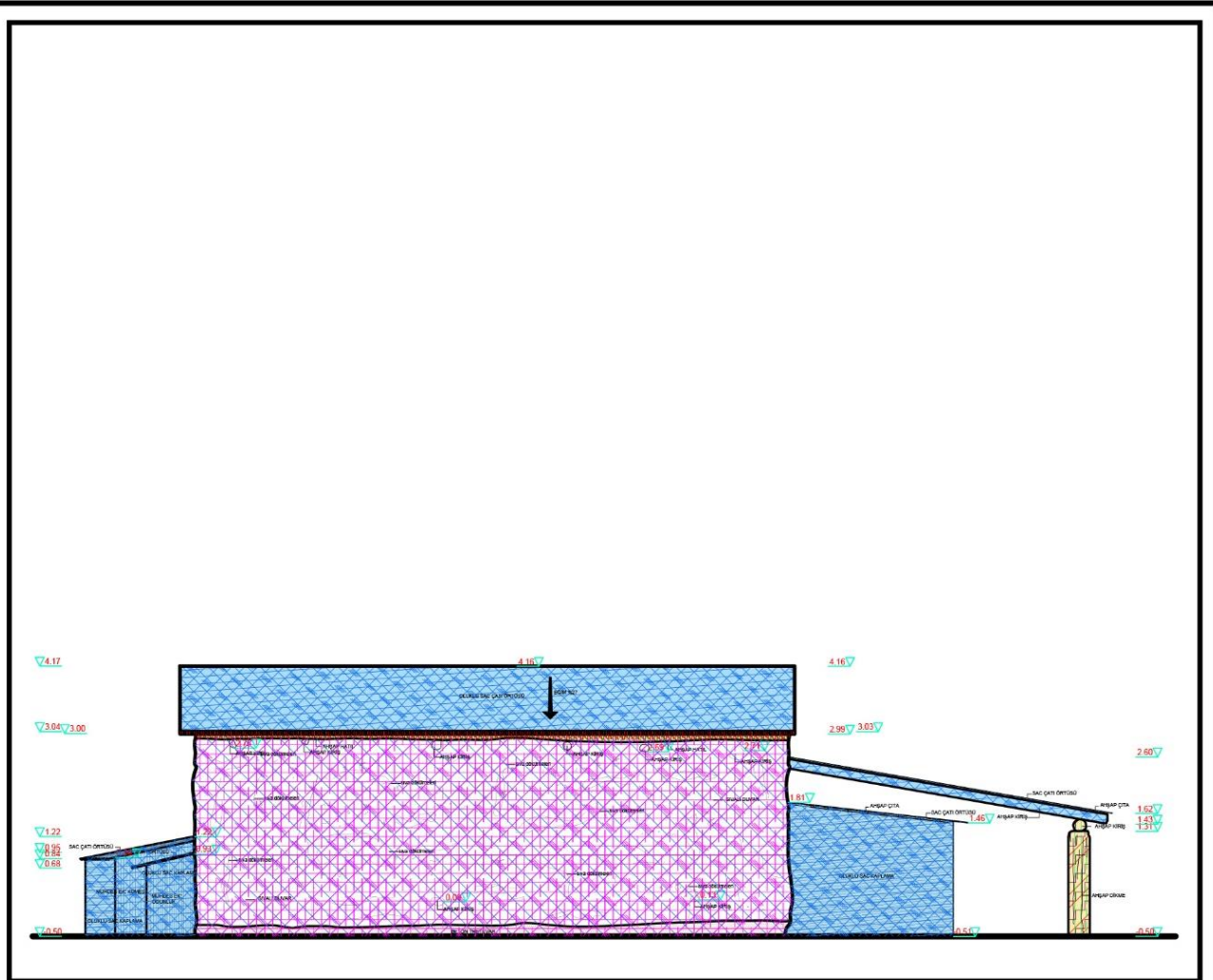
Şekil 239. Beklimçay Cami hasar analizi: kuzey cephesi

HASAR ANALİZ LEJANTI	
AHŞAP MALZEMEDeki BOZULMALAR	
	YÜZEY KIRILILIĞI
	AŞINMA
	ÇATLAK VE KIRIK
	RENK DEĞİŞİMİ
	PARÇA KOPMASI
	BÖCEKLENME-KÜFLENME
	BİTKİLENME
TAŞ MALZEMEDeki BOZULMALAR	
	YÜZEY KIRILILIĞI
	AŞINMA-OYUKLANMA
	KARARMA
	ÇATLAK VE KIRIK
	BİTKİ OLUŞUMU
	DERZ BOŞALMALARI
HARÇ, SIVA VE BOYA BOZULMALARI	
	RENK DEĞİŞİMİ
	SIVA VE BOYA ÇATLAKLARI
	DERZ BOŞALMALARI
	SIVA VE BOYA DÖKÜLMELERİ
İNSAN ETKİSİYLE OLUŞAN BOZULMALAR	
	NİTELİKSİZ İŞÇİLİK
	NİTELİKSİZ EKLER
	BAKIMSİZLİK
	BİLİNCSİZ KULLANIM
STRÜKTÜREL BOZULMALAR	
	ŞAKÜLDEN KAYMA
	SEHİM
	MALZEME KAYIPLARI
ÇEVRESEL SORUNLAR, İKLİM KOŞULLARI VE DOĞAL AFETLERDEN KAYNAKLANAN BOZULMALAR	
	ŞAKÜLDEN KAYMA
	SEHİM
	MALZEME KAYIPLARI

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

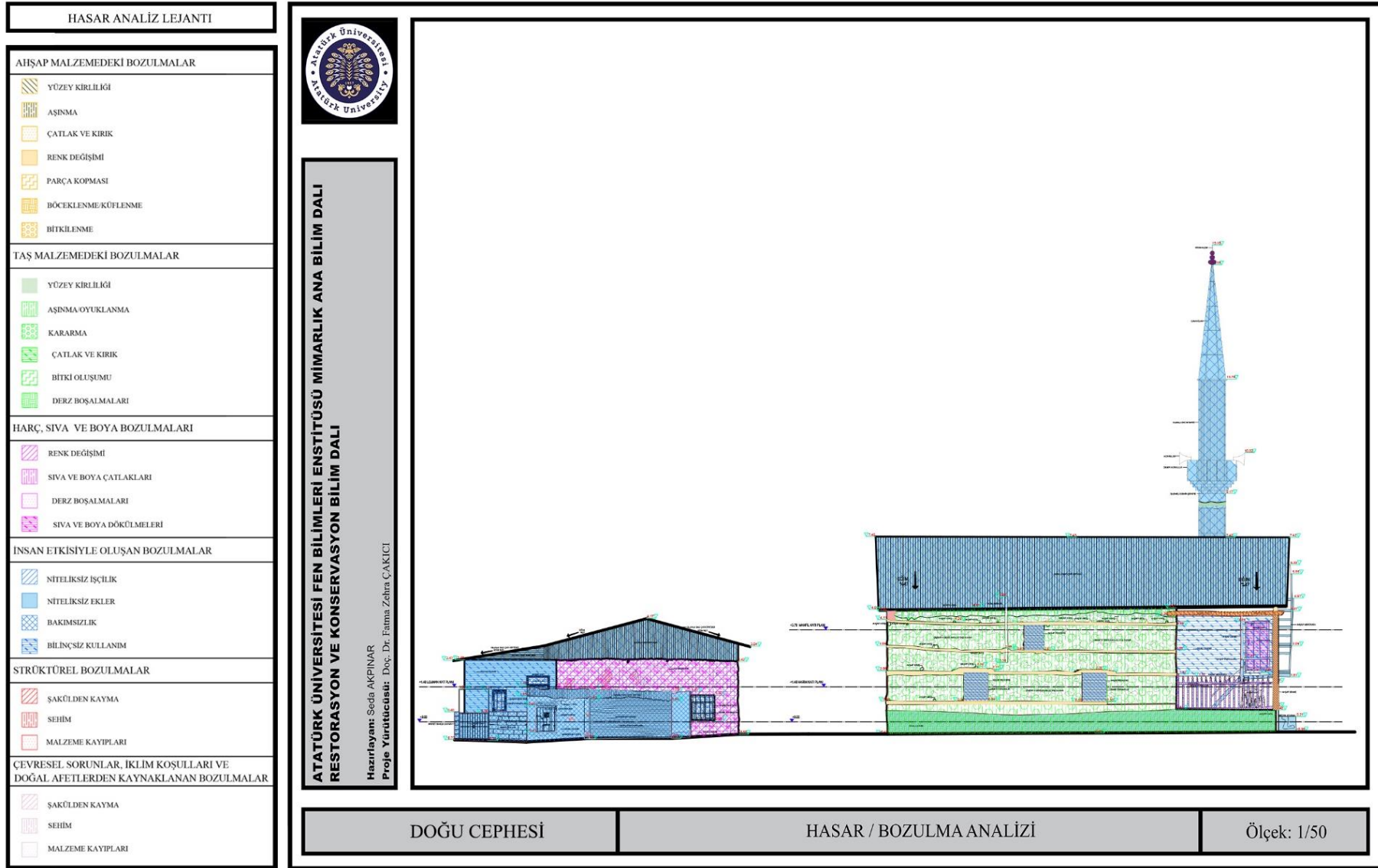

LOJMAN YAPISI KUZEY CEPHESİ

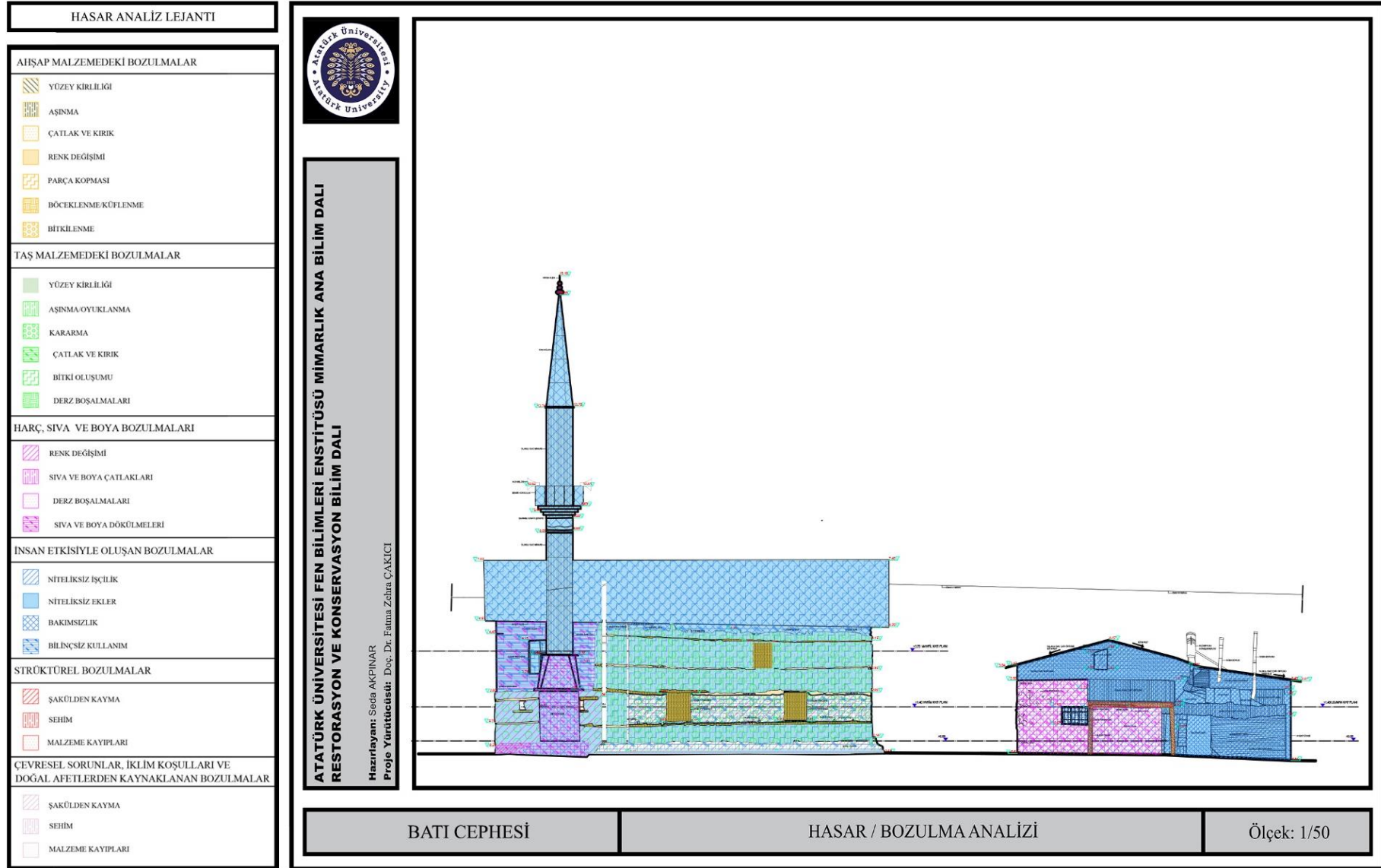
HASAR / BOZULMA ANALİZİ

Ölçek: 1/50

Şekil 240. Beklimçay Cami hasar analizi: lojman kuzey cephesi

Şekil 241. Beklimçay Cami hasar analizi: doğu cephesi

Şekil 242. Beklimçay Camii hasar analizi: batı cephesi

Beklimçay Camisi restorasyon önerileri

Genel müdahale kararları

Beklimçay Camisinin rölöve, restitüsyon ve koruma sorunları dikkate alınarak hazırlanan hasar analiz çizimleri tamamlanmış olup caminin özgün işlevinde kullanılmasına karar verilmiştir. Caminin belirlenen koruma sorunlarına getirilecek restorasyon önerilerinden önce Venedik Tüzüğü ve Ahşap Mimari Mirasın Korunması İçin İlkeler' den yararlanarak restorasyon projesi aşamasında alınacak müdahale kararları belirlenmiştir. Bu kararlar;

- Yapılacak tüm müdahaleler caminin özgün dokusuna ve kültürel değerlerine zarar vermeyecek şekilde yapılmalı,
- Bütün onarımlar ve yeni üretilecek özgün detaylar dikkate alınarak geleneksel metotlar ile yapılmalı, geleneksel metotların yeterli olmadığı takdirde daha önce uygulanmış ve kanıtlanmış olan çağdaş teknikler kullanılmalı,
- Yeniden üretilen malzemelerden mümkün olduğunca uzak durulup bakım ve onarım ilkeleri öncelikli koruma ilkeleri olmalıdır. Ancak yeniden üretim gerekli görüldüğü takdirde yeni onarım elemanlarının ayırt edilmesi sağlanmalı,
- Restorasyon önerileri getirilirken çevresel faktörler göz önünde bulundurulmalı,
- Beklimçay Camisine yapılacak olan bütün müdahaleler kayıt altına alınmalı,
- Beklimçay Camisinin korunmasında sürekliliği sağlamak amacıyla ilerleyen dönemlerde sürekli bakım ve izlenmesi ile ilgili bir plan oluşturulmalıdır.

Beklimçay Cami müdahale kararları ve restorasyon önerileri

Cami genelinde uygulanması gereken restorasyon önerileri

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspası yapılması,
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılması,
3. Tüm derzlerin sökülüp yenilenmesi,
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatılların onarılması, çürük ve kullanılamayacak durumda olanların ise yenilenmesi,
5. İç duvarlar yüzeyleri uygun içerikli horasan harcı ile yeniden sıvanarak su bazlı boya ile boyanması,
6. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, giriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve

- yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins – boyutlarda malzeme ile yenilenerek ahşap koruyucu uygulanması,
7. Çatının su alması sonucunda bozulan ve çürüyen ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık kalarak yenilenmesi,
 8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmesi ve iki kat ahşap koruyucu sürülmesi,
 9. Tüm pencerelere andezit taş kaplama iç denizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılarak iki kat ahşap koruyucu sürülmesi,
 10. Niteliksiz minare kaldırılarak yerine -projede gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılması,
 11. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülerek çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakasının kaldırılıp yerine eğimi %33 olan ahşap oturtma çatı yapılması. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümlü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılması,
 12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilenmeler temizlenmesi,
 13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuvar uygulamasının yapılması,
 14. İç ve dış aydınlatma düzenlemesi yapılarak, aydınlatma armatürleri yenilenmesi,
 15. Cami girişindeki niteliksiz müdahale olarak tespit edilen beton oturağın kaldırılması,

Harime ilişkin öneriler;

16. Harim ve müezzin mahfilinin ahşap döşemeleri caminin özgün formuna uygun olarak yenilenerek iki kat ahşap koruyucu sürülmesi,
17. Harimin güney cephesindeki lambrikerin kaldırılması, diğer cephelerdeki lambrikerin yenilenmesi,
18. Harim pencerelerindeki niteliksiz demir parmaklıkların itina ile sökülerek yerlerine lokmalı demir parmaklıkların yapılması ve iki kat antipas sürülmesi,
19. Cami girişi ve harimin orijinal ahşap kapılarına itina ile boya raspası yapılarak demir aksamların yeniden boya yapılması. Kırık ya da kurt yeniği gibi boya altından çıkabilecek yerlerin tamir edilmesi ancak tamir edilemeyen durumda değişim yapılarak ahşap yüzeylere koruyucu uygulanması,
20. Kalebodur kaplı mevcut mihrabın itina ile sökülmesi, altından nitelikli bir mihrap yapısı çıkması halinde taş yüzeylerin temizlenmesi, eksik ya da çürük taşların

orijinaline uygun olarak değiştirilmesi. Niteliksiz bir mihrap yapısı çıkması halinde -projede gösterildiği gibi- dönem özelliklerini yansıtan yeni kesme taş mihrap yapılması,

21. Harimde bulunan orijinal minberin korunması ve iki kat ahşap koruyucu sürülmesi,
22. Ahşap vaaz kürsüye sırasıyla itina ile boya raspası yapılarak korunması ve iki kat ahşap koruyucu sürülmesi,
23. Harimde bulunan ahşap cam bölücülerin kaldırılarak projede gösterildiği gibi caminin özgün dokusuna uygun ahşap korkuluk yapılması,

Kadınlar mahfiline ilişkin neriler

24. Mahfil mahalindeki sehim yapmış döşemeler sökülerek özgün elemanlar ile aynı tekniğe sahip ve aynı cins – boyutlarda malzeme ile değiştirilmesi,
25. Kadınlar mahfilindeki ahşap yapı elemanlarının (korkuluk, dikme) gerekli bakım ve onarımlarının yapılarak ahşap koruyucu uygulanması, tamir edilemeyecek durumda olanların ise özgün elemanlar ile yenilenmesi,
26. Kadınlar mahfilindeki ahşap merdivenlerin yenilenerek iki kat ahşap koruyucu sürülmesi,

Son cemaat mahali, wc ve kuran kursuna ilişkin neriler

27. Cami girişinde yer alan son cemaat mahalindeki niteliksiz müdahale olarak görülen beton döşeme sklp, zemin araştırması yapılarak üzerine andezit taş kaplama yapılması,
28. Son cemaat mahalindeki niteliksiz ek olan lambriilerin kaldırılması,
29. Muhdes abdest alma yerinin kaldırılması,
30. Mevcut durumdaki depo, wc olarak kullanılarak i duvarlar uygun içerikli horasan harcı ile derzlenmesi, su bazlı boya ile boyanarak döşemesine seramik kaplama yapılması,
31. Son cemaat mahalindeki merdiven ve korkulukların yapının özgün dokusuna uygun olarak yenilenmesi,
32. Kuran kursu olarak kullanılacak olan oda-2'nin niteliksiz duvarları yıkılıp moloz taş duvar ile örülmesi, uygun içerikli horasan harcı ile derzlenerek su bazlı boya ile boyanması,
33. Kuran kursu olarak kullanılacak olan oda-2'deki niteliksiz kontrplak tavanın sökülerek ahşap kaplama tavan yapılması ve iki kat ahşap koruyucu sürülmesi,

Lojmana ilişkin öneriler

34. Lojman yapısına bitişik halde bulunan -projede gösterilen- kümes ve depo gibi niteliksiz müdahale eklerinin kaldırılması,
35. Tüm cephelere sıva ve boya uygulamasının yapılması,
36. Mevcut durumdaki kapı ve pencere doğramalarından bozuk ve çürük olanların ahşap görünümlü pvc ile yenilenmesi,
37. Mevcut çatı itina ile sökülerek yerine ahşap oturtma çatı yapılması. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılarak saçak altlarına ahşap kaplama yapılması şeklindedir (Arşiv 1).

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gereken Müdahaleler:

11. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %33 olan ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar dip-lerindeki bitkilenmeler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuvar uygulaması yapılmalıdır.
14. İç ve dış aydınlatma düzenlemesi yapılarak, aydınlatma armatürleri yenilenmelidir.
15. Cami girişindeki nitelsiz müdahale olarak tespit edilen beton oturak kaldırılmıştır.

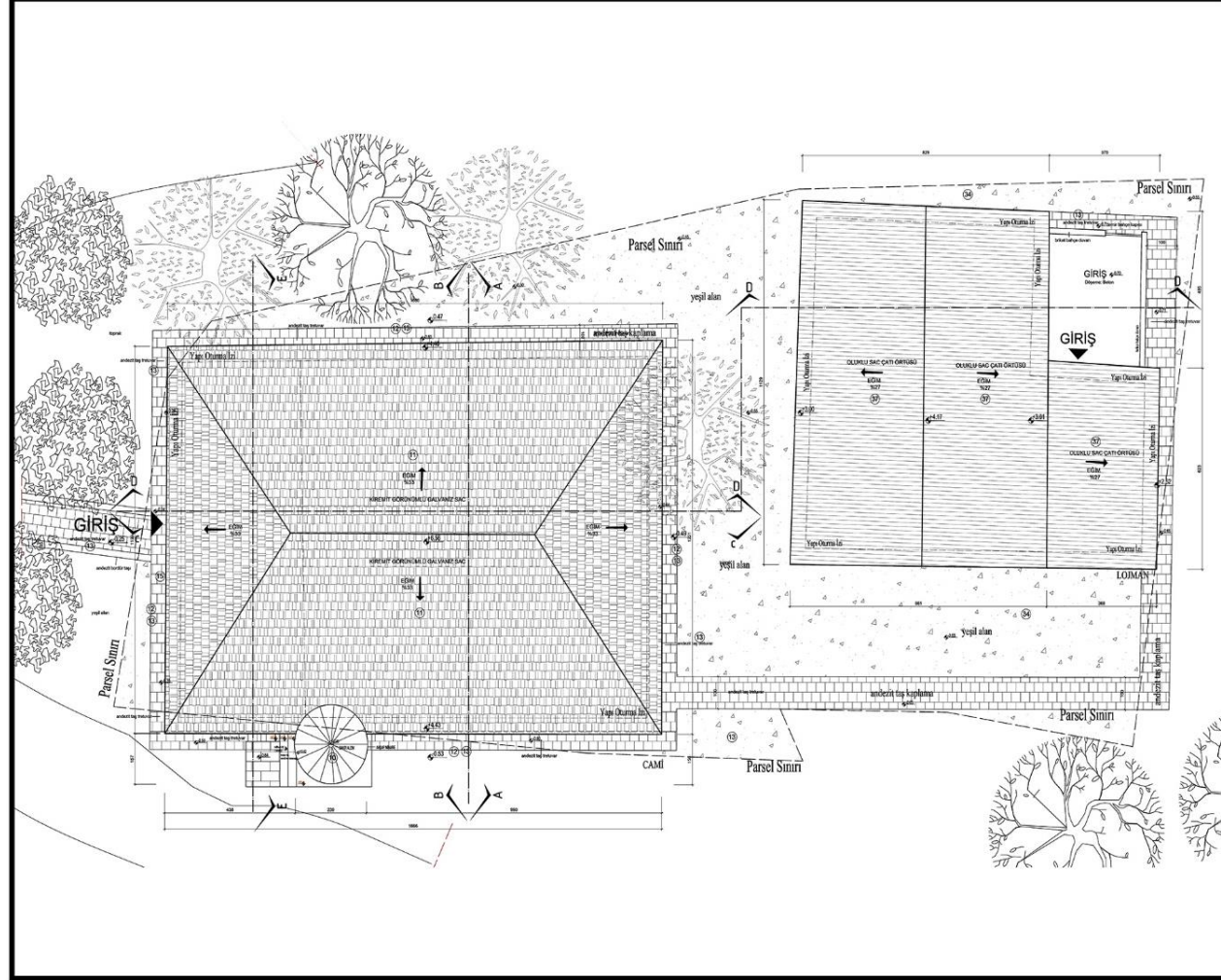
Lojmana İlişkin Müdahaleler;

34. Lojman yapısına bitişik halde bulunan -projede gösterilen- kümes ve depo gibi nitelsiz müdahale ekleri kaldırılmıştır.
37. Mevcut çatı itina ile sökülerek yerine ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılarak saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zahra ÇAKICI

VAZİYET PLANI

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 243. Beklimçay Cami restorasyon projesi: vaziyet planı (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gerekli Müdahaleler:

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspa yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatıllar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumda olanlar yenilenmelidir.
5. İç duvarlar yüzeyleri uygun içerikli hırsan harcı ile yeniden sıvanarak su bazlı boya ile boyanmalıdır.
6. Tüm ahşap diğme, situn başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı teknikle sıhup ve aynı cins - boyalarda malzeme ile yenilenecek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
9. Tüm pencerelere andezit taş kaplama iç denizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
10. Niteliksiz minare kaidemler yerine -proje gösterdiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilenmeler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulaması yapılmalıdır.

Harime İlişkin Müdahaleler:

18. Harim pencerelerindeki niteliksiz demir parmaklıklar itina ile sökülerek yerlerine lokmalı demir parmaklıklar yapılmalı ve iki kat antipas sürülmelidir.
19. Cami girişi ve harimin orijinal ahşap kaplarına itina ile boya raspa yapılarak demir aksamlar yeniden boya yapılmalıdır. Kırık ya da kırt yeniği gibi boya altından çıkabilecek yerler tamir edilmeli ancak tamir edilemeyen durumlarda değişim yapılarak ahşap yüzeylere koruyucu uygulanmalıdır.
20. Fayans kaplı mevcut mihrap itina ile sökülmeli, altından nitelikli bir mihrap yapısı çıkması halinde taş yüzeyleri temizlenmelidir. Eksik ya da çürük taşlar orijinaline uygun olarak değiştirilmelidir. Niteliksiz bir mihrap yapısı çıkması halinde -proje gösterdiği gibi- dönem özelliklerini yansıtan yeni kesme taş mihrap yapılmalıdır.
21. Harimde bulunan dönem eki olarak kabul edilen minber korunmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
22. Ahşap vnaız kürsüye sırasıyla itina ile boya raspa yapılarak korunmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
23. Harimde bulunan ahşap camcanlar kaldırılmalı ve projede gösterildiği gibi caminin özgün dokusuna uygun ahşap korkuluk yapılmalıdır.

Kadınlar Mahfiline İlişkin Müdahaleler:

26. Kadınlar mahfilindeki ahşap merdiven yenilenmeli ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.

Son Cemaat Mahali, Wc ve Kur'an Kursuna İlişkin Müdahaleler:

30. Mevcut durumdaki depo, wc olarak kullanılmalıdır. İç duvarlar uygun içerikli hırsan harcı ile derzlenecek su bazlı boya ile boyanarak dışnesine seramik kaplama yapılmalıdır.
31. Son cemaat mahalindeki merdiven ve korkuluklar yapının özgün dokusuna uygun olarak yenilenmelidir.

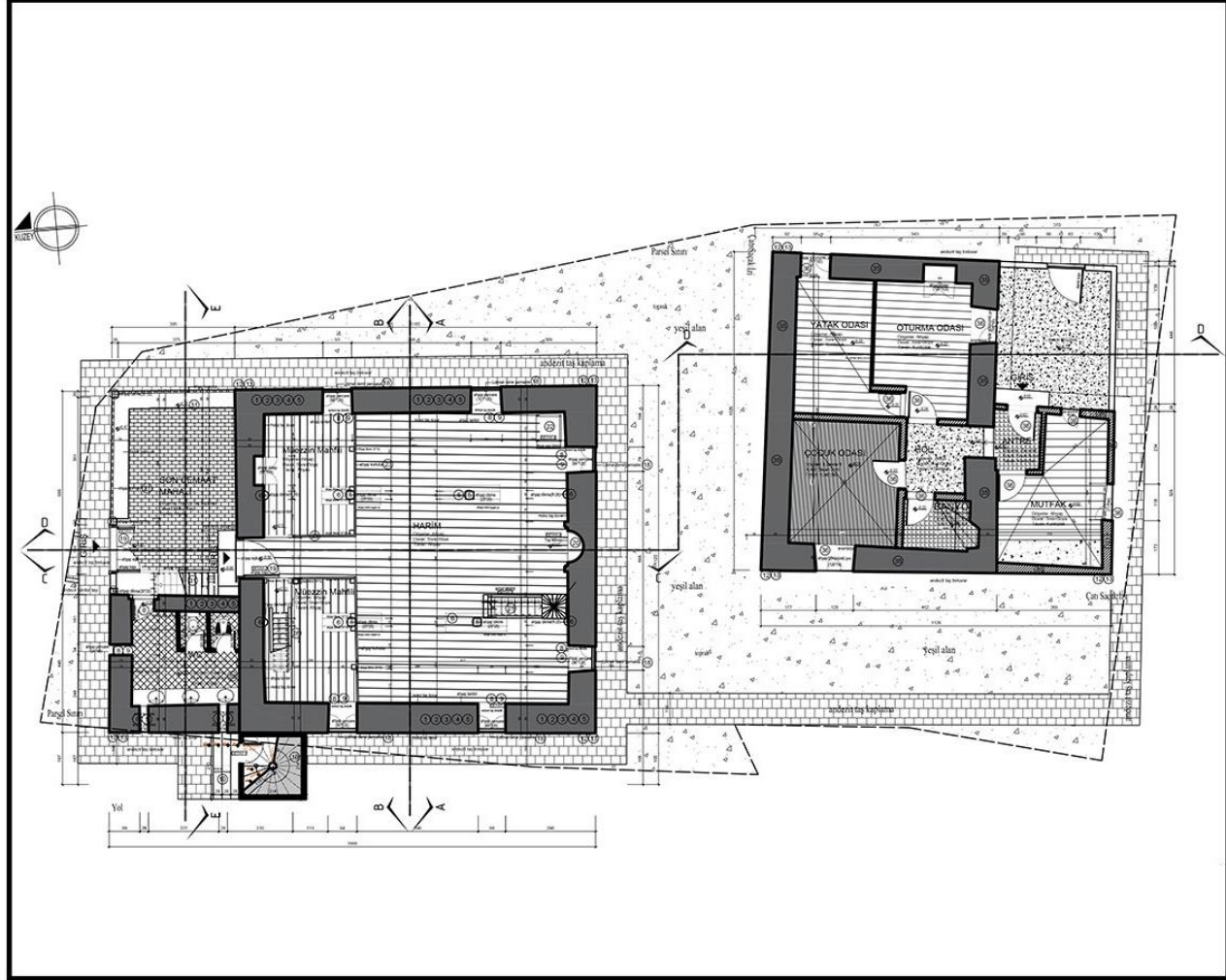
Lojman İlişkin Müdahaleler:

35. Tüm cephelere sıva ve boya yapılmalıdır.
36. Mevcut durumdaki kapı ve pencere doğramalarından bozuk ve çürük olanlar ahşap görünümünü pvc ile yenilenmelidir.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

HARİM VE LOJMAN KAT PLANI

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 244. Beklimçay Cami restorasyon projesi: harim ve lojman kat planı (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gereken Müdahaleler:

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspa yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökölüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatlılar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumda olanlar yenilenmelidir.
5. İç duvarlar yüzeyleri uygun içerikli horasan harcı ile yeniden sıvanarak su bazlı boya ile boyanmalıdır.
6. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile yenilenerek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
9. Tüm pencerelere andezit taş kaplama iç denizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
10. Niteliksiz minare kaldırılarak yerine -proje gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilermeler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulaması yapılmalıdır.

Harime ilişkin müdahaleler;

21. Harimde bulunan dönem eki olarak kabul edilen minber korunmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
22. Ahşap vaaz kürsüsü sırasıyla itina ile boya raspa yapılarak korunmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
23. Harimde bulunan ahşap camcanlar kaldırılmalı ve projede gösterildiği gibi caminin özgün dokusuna uygun ahşap korkuluk yapılmalıdır.

Kadınlar mahfiline ilişkin müdahaleler:

25. Kadınlar mahfilindeki ahşap yapı elemanlarının (korkuluk, dikme) gerekli bakım ve onarımları yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalı, tamir edilemeyecek durumda olanlar ise özgün elemanlar ile yenilenmelidir.
26. Kadınlar mahfilindeki ahşap merdiven yenilenmeli ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.

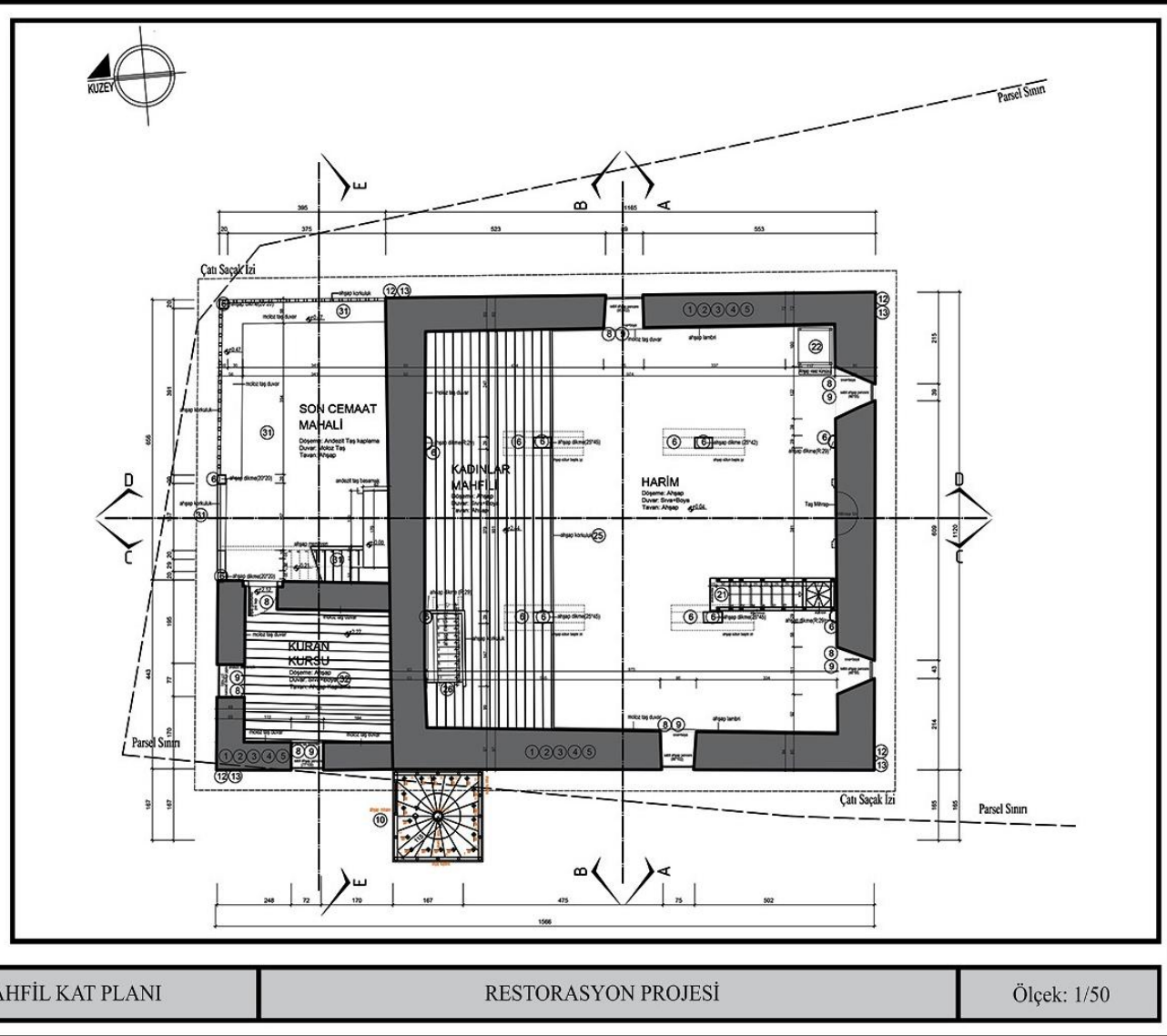
Son Cemaat Mahalı, Wc ve Kuran Kursuna ilişkin Müdahaleler;

31. Son cemaat mahalindeki merdiven ve korkuluklar yapının özgün dokusuna uygun olarak yenilenmelidir.
32. Kuran kursu olarak kullanılacak olan oda-2 niteliksiz duvarları yıkılıp moloz taş duvar örülmeli, uygun içerikli horasan harcı ile derzlenerek su bazlı boya ile boyanmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKKICI

MAHFİL KAT PLANI

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 245. Beklimçay Camii restorasyon projesi: mahfil kat planı (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gerekten Müdahaleler:

6. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile yenilenecek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
7. Çatının su alması sonucunda bozulan ve çürüyen ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık olarak yenilenmelidir.
9. Tüm pencerelere andezit taş kaplama iç denizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
10. Niteliksiz minare kaldırılarak yerine -proje gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.

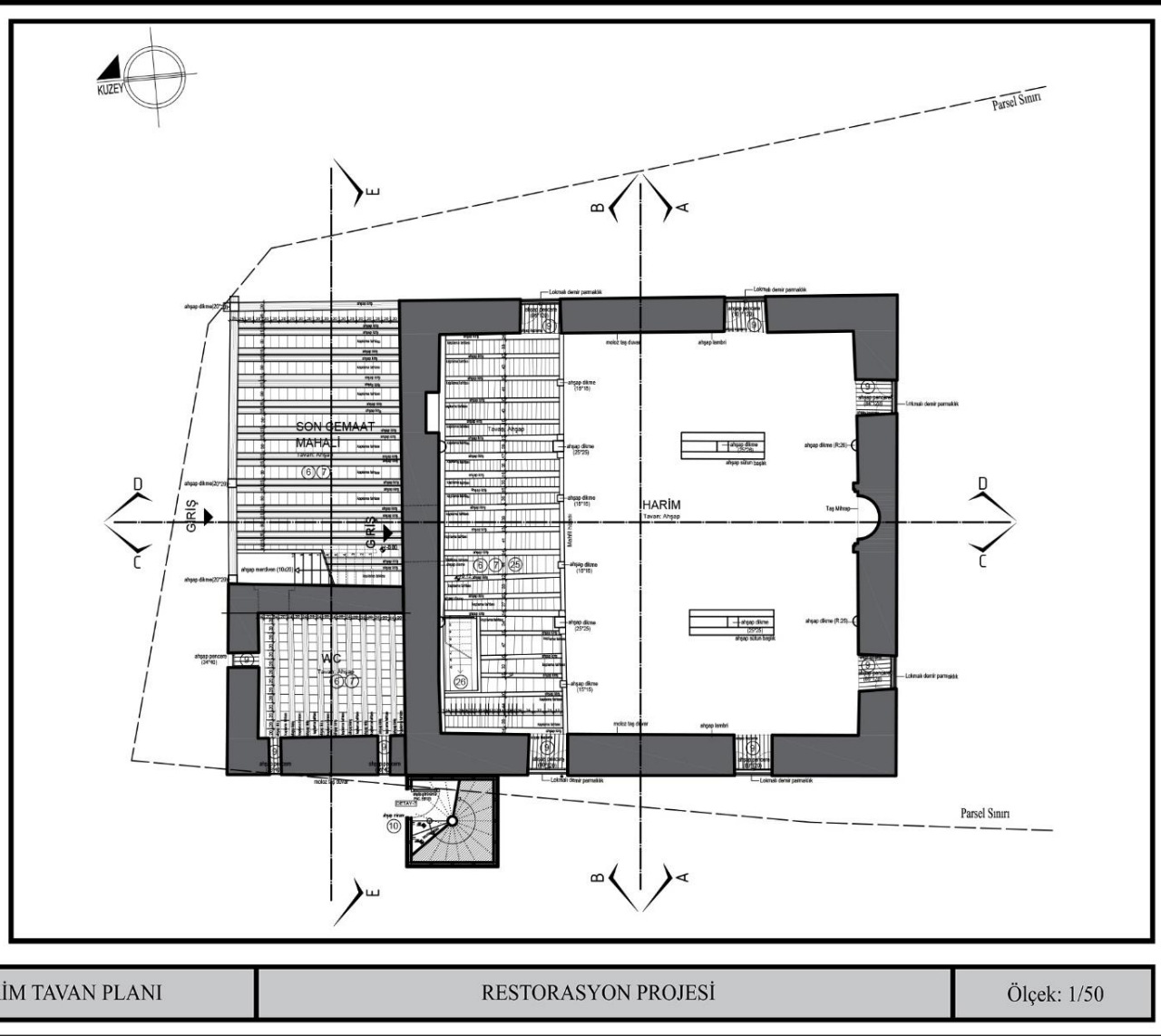
Kadınlar mahfiline ilişkin müdahaleler:

25. Kadınlar mahfilindeki ahşap yapı elemanlarının (korkuluk, dikme) gerekli bakım ve onarımları yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalı, tamir edilemeyecek durumda olanlar ise özgün elemanlar ile yenilenmelidir.
26. Kadınlar mahfilindeki ahşap merdiven yenilenmeli ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fauna Zehra ÇAKICI

HARİM TAVAN PLANI

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 246. Beklimçay Camii restorasyon projesi: harim tavan planı (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ**Cami Genelinde Uygulanması Gerekli Müdahaleler:**

6. Tüm ahşap diğme, sütun başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile yenilenecek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
7. Çatının su alması sonucunda bozulan ve çürüyen ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık kalarak yenilenmelidir.
9. Tüm pencerelere andezit taş kaplama iç denizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
10. Niteliksiz minare kaldırılarak yerine -proje gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.

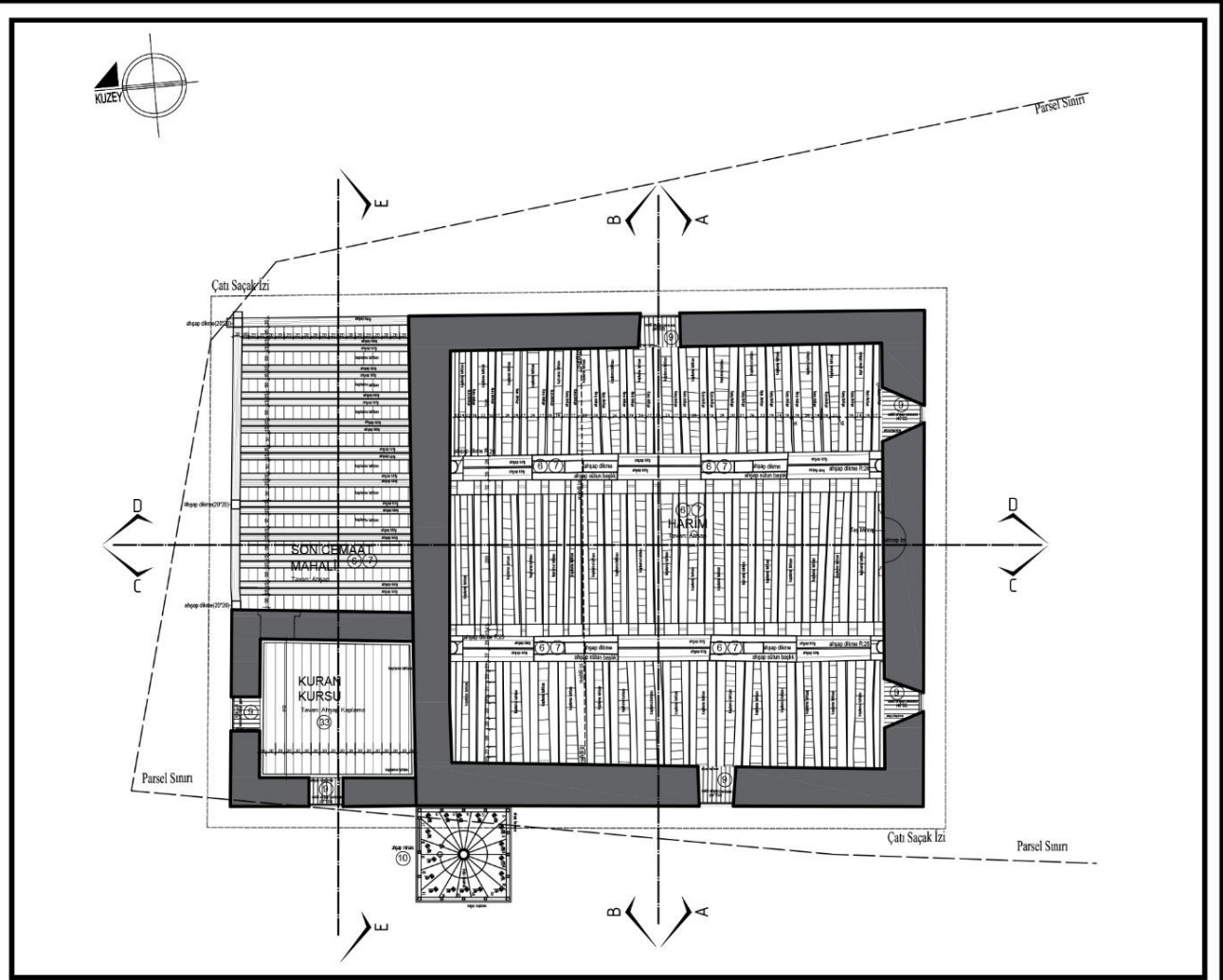
Son Cemaat Mahali, We ve Kuran Kursuna İlişkin Müdahaleler;

33. Kuran kursu olarak kullanılacak olan oda-2'deki niteliksiz kontrplak tavan sökülmeli, ahşap kaplama tavan yapılarak iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

MAHFİL TAVAN PLANI

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 247. Beklimçay Camii restorasyon projesi: mahfil tavan planı (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Geneliinde Uygulanması Gereken Müdahaleler:

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspaşı yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürümeye veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatıllar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumda olanlar yenilenmelidir.
5. İç duvarlar yüzeyleri uygun içerikli horasan harcı ile yeniden sıvanarak su bazlı boya ile boyanmalıdır.
6. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile yenilenerek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
7. Çatının su alması sonucunda bozulmuş ve çürüyen ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık kalarak yenilenmelidir.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
9. Tüm pencerelere anderit taş kaplama iç demizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
11. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %33 olan ahşap ortuna çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümlü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak atlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilennmeler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulamaları yapılmalıdır.

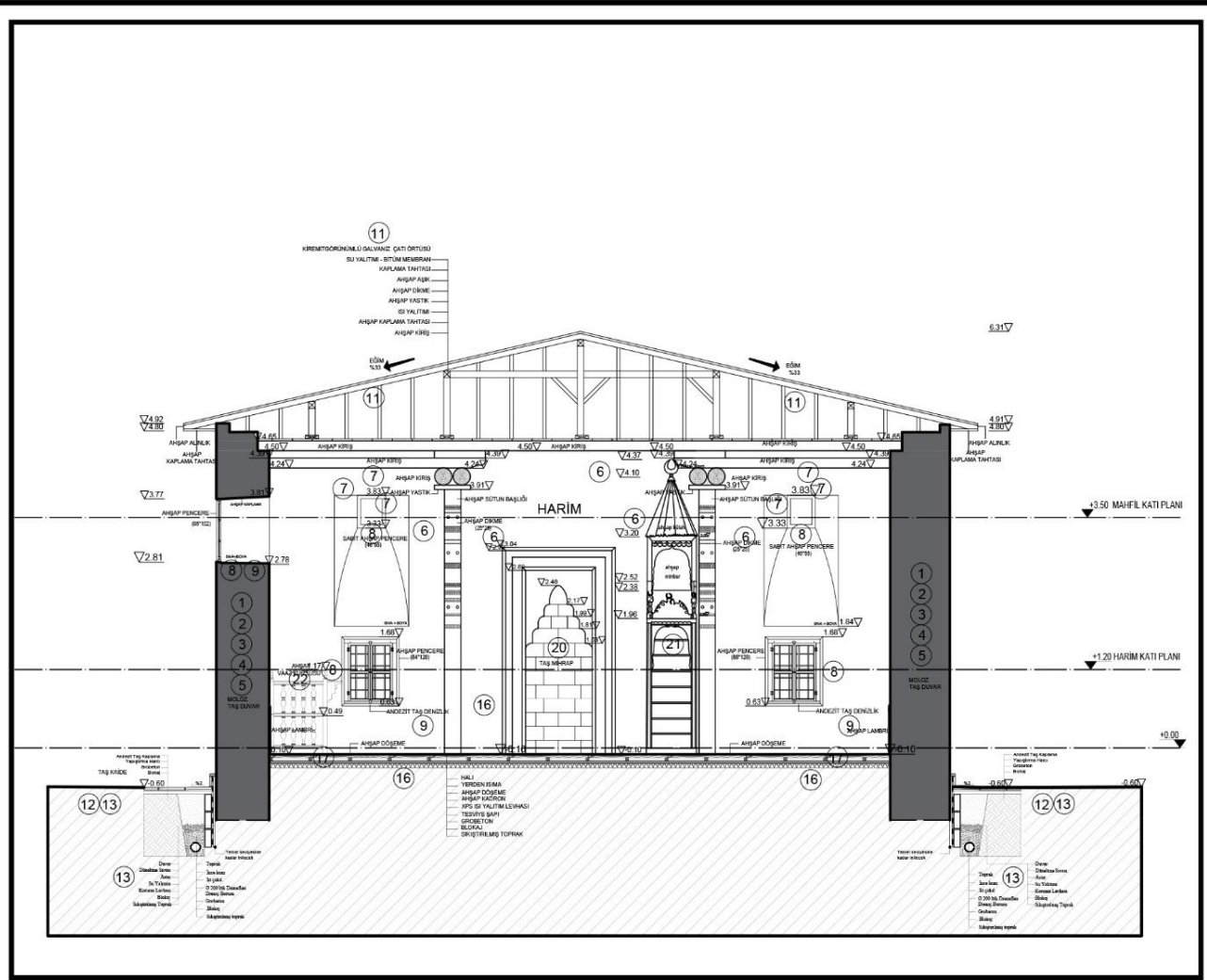
Harime ilişkin müdahaleler;

16. Harim ve müezzin mahfilinin ahşap döşemeleri caminin özgün formuna uygun olarak yenilenerek iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
17. Harimin güney cephesindeki lambrieller kaldırılmalı, diğer cepherlerdeki lambrieller yenilenmelidir.
20. Fayans kaplı mevcut mihrap itina ile sökülmeli, altından nitelikli bir mihrap yapısı çıkması halinde taş yüzeyleri temizlenmelidir, eksik ya da çürük taşlar orijinaline uygun olarak değiştirilmelidir. Nitelsiz bir mihrap yapısı çıkması halinde -proje gösterildiği gibi- dönem özelliklerini yansıtan yeni kesme taş mihrap yapılmalıdır.
21. Harimde bulunan dönem eki olarak kabul edilen minber korunmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
22. Ahşap vaaz kürsüye sırasıyla itina ile boya raspaşı yapılarak korunmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
23. Harimde bulunan ahşap cemeankar kaldırılmalı ve projede gösterildiği gibi caminin özgün dokusuna uygun ahşap korkuluk yapılmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

A-A KESİTİ

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 248. Beklimçay Camii restorasyon projesi: A-A kesiti (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gerekli Müdahaleler:

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspaşı yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatıllar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumda olanlar yenilenmelidir.
5. İç duvarlar yüzeyleri uygun içerikli horasan harcı ile yeniden sıvanarak su bazlı boya ile boyanmalıdır.
6. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, giriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile yenilerek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
7. Çatının su alması sonucunda bozulan ve çürüyen ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık kalarak yenilenmelidir.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
9. Tüm pencerelere andezit taş kaplama iç denizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılmalı ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
11. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %33 olan ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görüntümlü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilenmeler temizlenmelidir.
13. Yapım su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulaması yapılmalıdır.

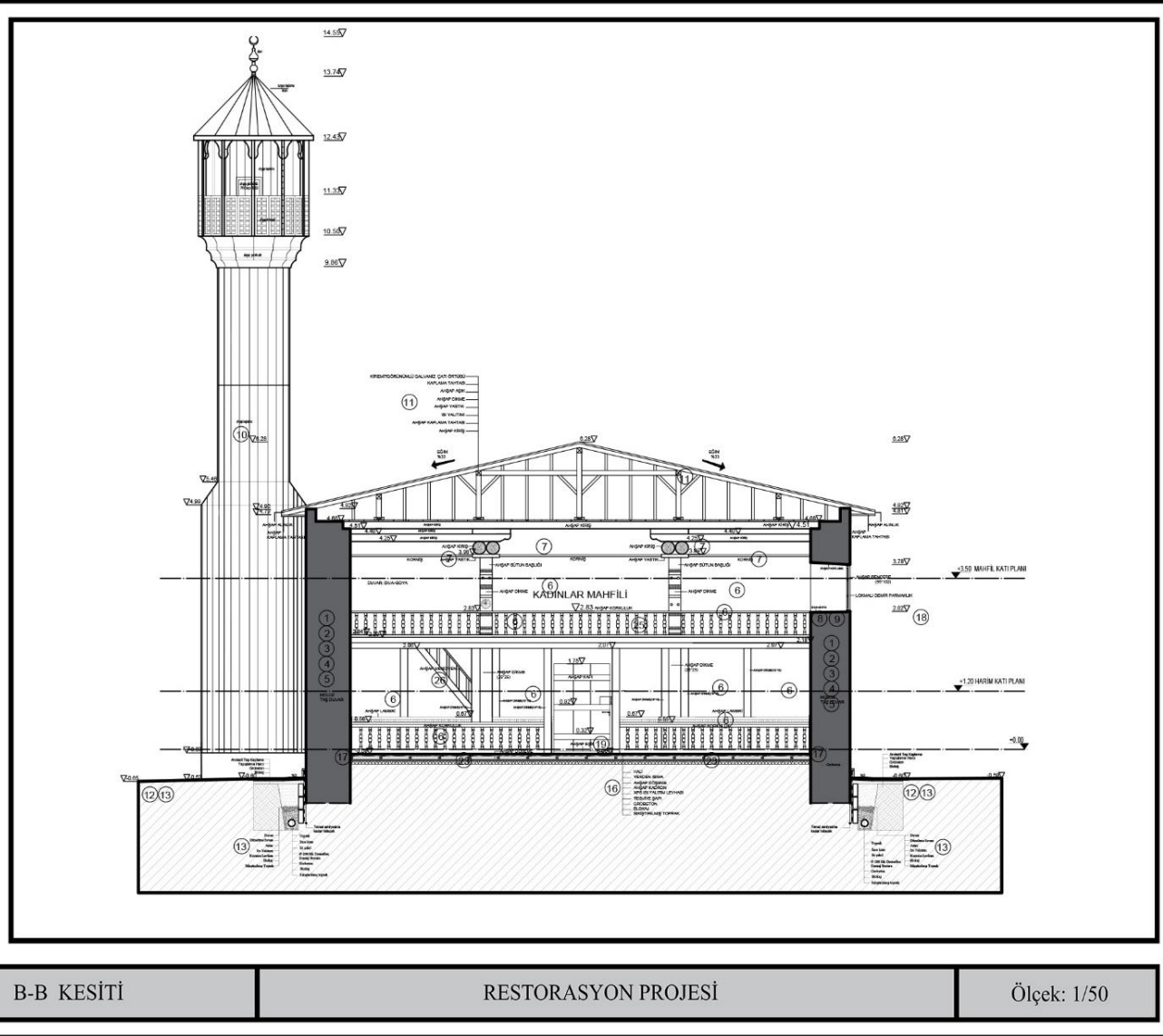
Harime İlişkin Müdahaleler;

16. Harim ve müezzin mahfilinin ahşap döşemeleri caminin özgün formuna uygun olarak yenilerek iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
 17. Harimin güney cephesindeki lambriyer kaldırılmalı, diğer cephelerdeki lambriyer yenilenmelidir.
 18. Harim pencerelerindeki nitelsiz demir parmaklıklar itina ile sökülerek yerlerine lokmalı demir parmaklıklar yapılmalı ve iki kat antipas sürülmelidir.
 19. Cami girişi ve harimin orijinal ahşap kaplarına itina ile boya raspaşı yapılarak demir aksamları yeniden boya yapılmalıdır. Kırk ya da kurt yeniği gibi boya altından çıkabilecek yerler tamir edilmeli ancak tamir edilemeyen durumda değişim yapılarak ahşap yüzeylere koruyucu uygulanmalıdır.
 23. Harimde bulunan ahşap cemeankar kaldırılmalı ve projede gösterildiği gibi caminin özgün dokusuna uygun ahşap korkuluk yapılmalıdır.
- Kadınlar mahfiline ilişkin müdahaleler:
25. Kadınlar mahfilindeki ahşap yapı elemanlarının (korkuluk, dikme) gerekli bakım ve onarımları yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalı, tamir edilemeyecek durumda olanlar ise özgün elemanlar ile yenilenmelidir.
 26. Kadınlar mahfilindeki ahşap merdiven yenilenmeli ve iki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

B-B KESİTİ

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 249. Beklimçay Camii restorasyon projesi: B-B kesiti (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gereken Müdahaleler:

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva rasası yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürümeye veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatiflar onarılmalı, elirik ve kullanılmalayacak durumdaki elemanlar yenilenmelidir.
5. İç duvarlar yüzeyleri uygun içerenli horasan harcı ile yeniden sıvanarak su bazlı boya ile boyanmalıdır.
6. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temlilik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap konyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile yenilenecek ahşap konyucu uygulanmalıdır.
7. Çatının su alınması sonucunda bozulan ve çürüyen ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık kalarak yenilenmelidir.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap konyucu sürülmelidir.
9. Tavan pencerelere andezit taş kaplama iç denizlik ve ahşap tavan kaplaması yapılmalı ve iki kat ahşap konyucu sürülmelidir.
10. Niteliksiz minare kaidinler yerine -projele gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.
11. Mevcut çati ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıda ki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %23 olan ahşap çatı örtüsü yapılmalıdır. Su ve sı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar dipindeki bitkilenmeler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı çaminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulaması yapılmalıdır.

Harime İlişkin Müdahaleler;

16. Harim ve müezzin mahfilinin ahşap düşmeleri çaminin özgün formuna uygun olarak yenilenecek iki kat ahşap konyucu sürülmelidir.
17. Harimin güney cephesindeki lambrieller kaldırılmalı, diğer cepheledeki lambrieller yenilenmelidir.
19. Cami girişi ve harimin orijinal ahşap kaplarına itina ile boya rasası yapılarak demir aksamları yeniden boya yapılmalıdır. Kırık ya da kurti yeniği gibi boya altından çıkabilecek yerler tamir edilmeli ancak tamir edilemeyen durumda değişim yapılarak ahşap yüzeylere konyucu uygulanmalıdır.
20. Fayans kaplı mevcut mihrap itina ile sökülmeli, altından nitelikli bir mihrap yapısı çıkması halinde taş yüzeyleri temizlenmelidir. Okuk ya da çürük taşlar orijinaline uygun olarak değiştirilmelidir. Niteliksiz bir mihrap yapısı çıkması halinde -projele gösterildiği gibi- dönem özelliklerini yansıtan yeni kesme taş mihrap yapılmalıdır.
22. Ahşap vazir kürsüye sırasıyla itina ile boya rasası yapılarak korunmalı ve iki kat ahşap konyucu sürülmelidir.

Kadınlar Mahfiline İlişkin Müdahaleler:

24. Mahfil mahallindeki sehim yapımı döşemeler sökülerek özgün elemanlar ile aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile değiştirilmelidir.
25. Kadınlar mahfilindeki ahşap yapı elemanlarının (korkuluk, dikme) gerekli bakım ve onarımları yapılarak ahşap konyucu uygulanmalı, tamir edilemeyecek durumda olanlar ise özgün elemanlar ile yenilenmelidir.

Son Cemaat Mahali, We ve Kur'an Kursuna İlişkin Müdahaleler;

27. Cami girişinde yer alan son cemaat mahallindeki niteliksiz müdahale olarak görülen beton döşeme sökülüp, zemin arastırması yapılarak üzerine andezit taş kaplama yapılmalıdır.
31. Son cemaat mahallindeki merdiven ve korkuluklar yapının özgün dokusuna uygun olarak yenilenmelidir.

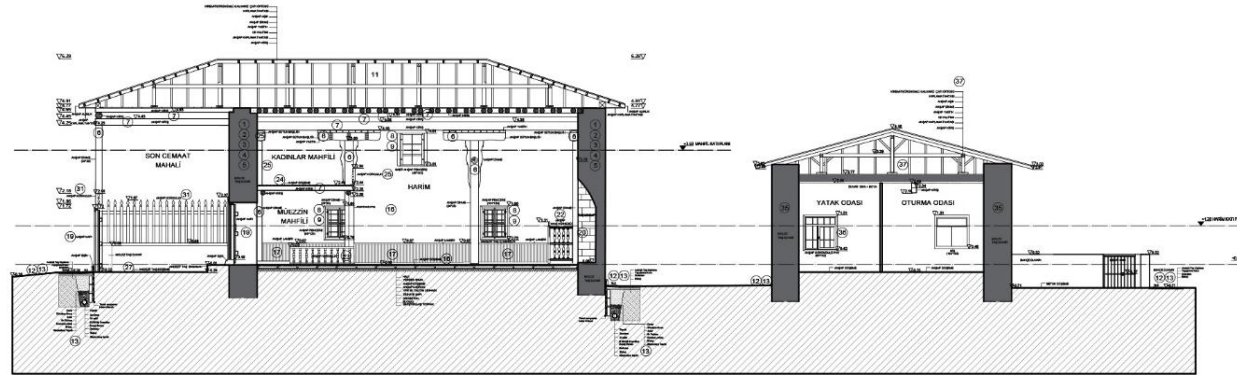
Lojmana İlişkin Müdahaleler;

35. Tüm cephelelere sıva ve boya yapılmalıdır.
36. Mevcut durumdaki kapı ve pencere detajlarından bozuk ve çürük olanlar ahşap görünümlü pvc ile yenilenmelidir.
37. Mevcut çati itina ile sökülerek yerine ahşap çatı örtüsü yapılmalıdır. Su ve sı yalıtımı uygulamasının yanı sıra oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılarak saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Sebah AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

D-D KESİTİ

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 251. Beklimçay Cami restorasyon projesi: D-D kesiti (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gereken Müdahaleler:

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspaşı yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatlar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumda olanlar yenilenmelidir.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
10. Nitelsiz minare kaldırılarak yerine -projede gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.
11. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %33 olan ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilenmeler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulaması yapılmalıdır.

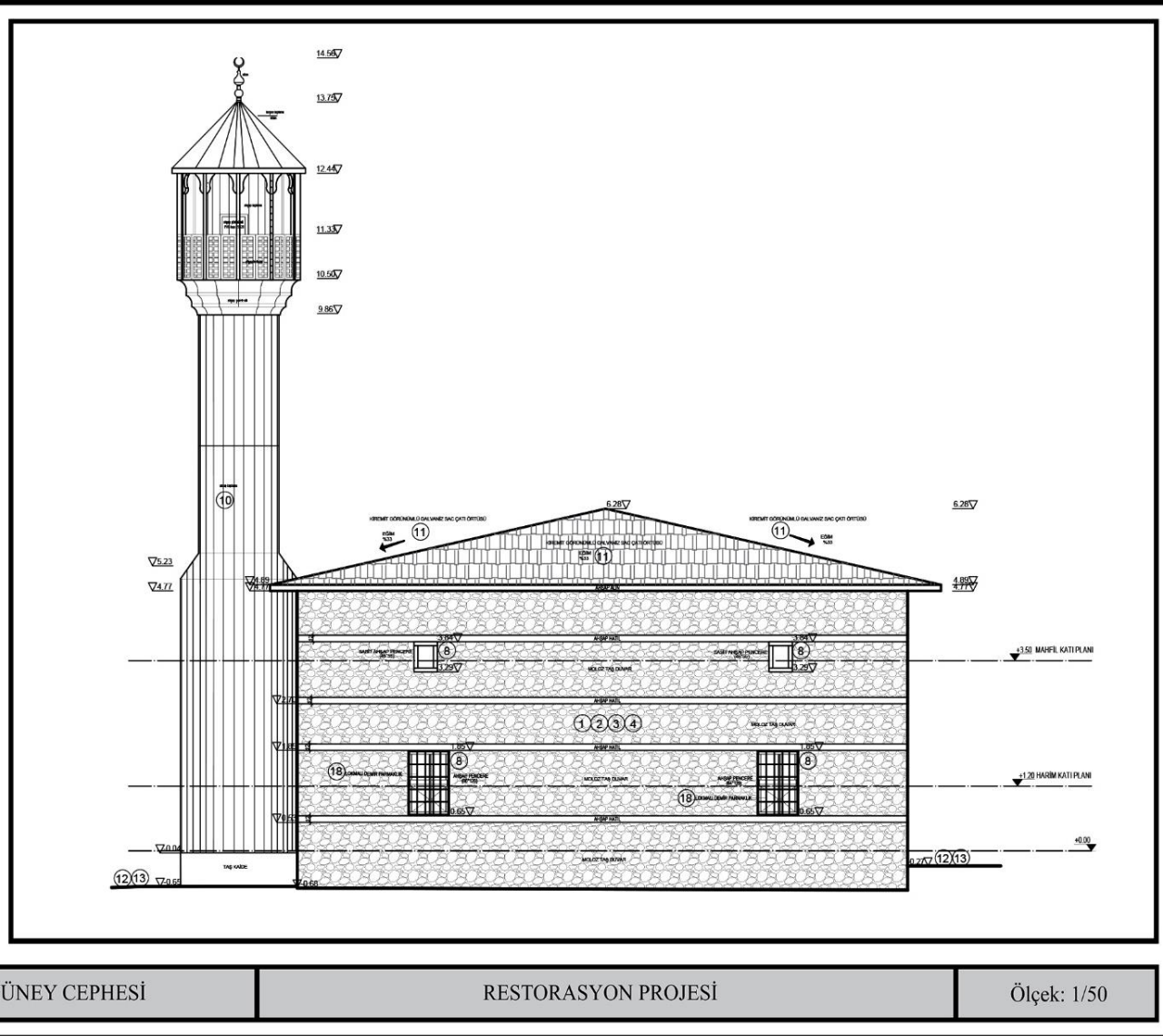
Harime ilişkin müdahaleler;

18. Harim pencerelerindeki nitelsiz demir parmaklıklar itina ile sökülerek yerlerine lokmalı demir parmaklıklar yapılmalı ve iki kat antipa sürülmelidir.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

GÜNEY CEPHESİ

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 253. Beklimçay Cami restorasyon projesi: güney cephesi (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ**Cami Genelinde Uygulanması Gereken Müdahaleler:**

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspaşı yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatırlar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumda olanlar yenilenmelidir.
5. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins - boyutlarda malzeme ile yenilenerek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
6. Çatının su alması sonucunda bozulan ve çürüten ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık kalarak yenilenmelidir.
7. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
8. Niteliksiz minare kaldırımlar yerine - projede gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.
9. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %33 olan ahşap örtüme çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
10. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilenmeler temizlenmelidir.
11. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuvar uygulaması yapılmalıdır.

Harime ilişkili müdahaleler;

19. Cami girişi ve harimin orijinal ahşap kaplarına itina ile boya raspaşı yapılarak demir aksamları yeniden boya yapılmalıdır. Kırık ya da kurt yeniği gibi boya altından çıkabilecek yerler tamir edilmeli ancak tamir edilemeyen durumda değişim yapılarak ahşap yüzeylere koruyucu uygulanmalıdır.

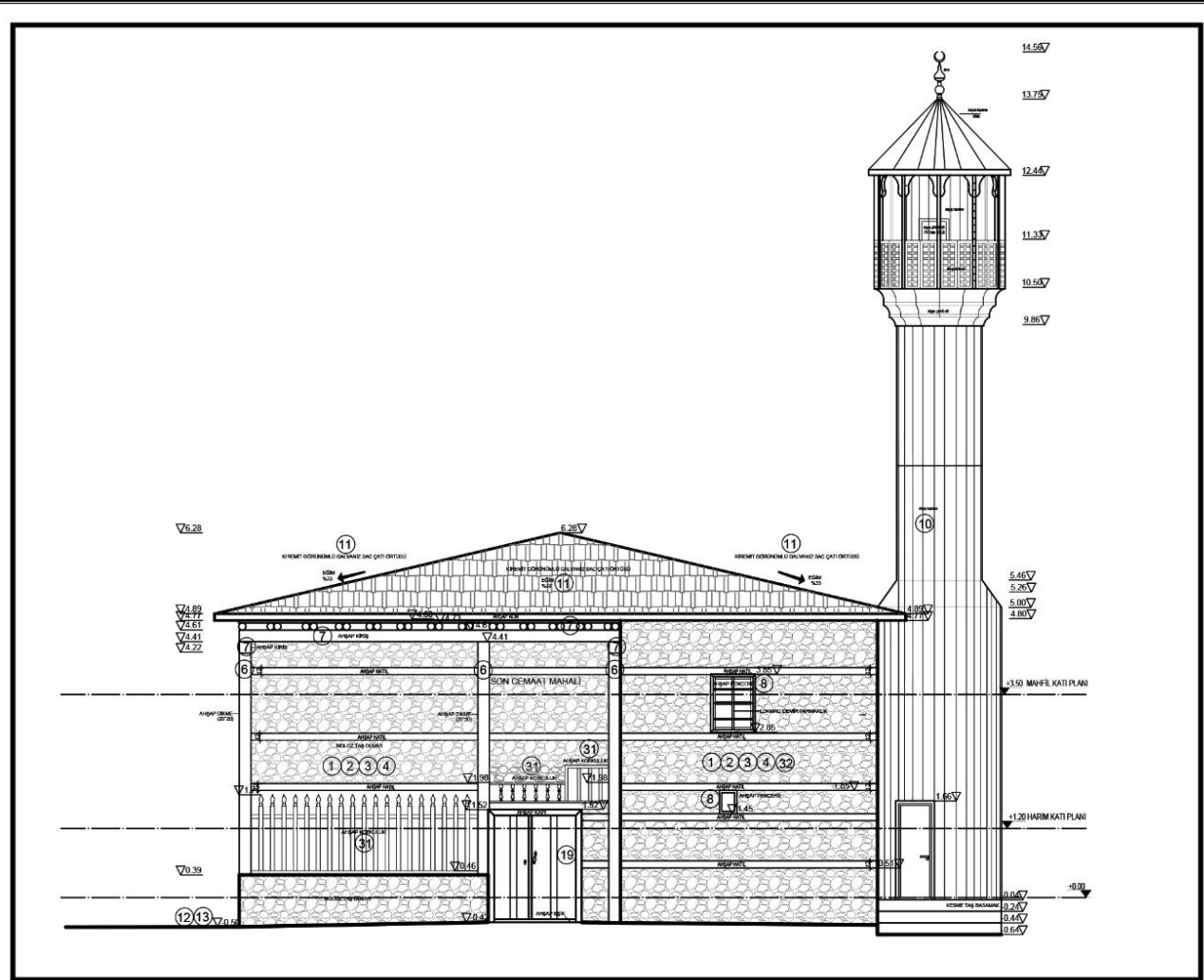
Son Cemaat Mahali, We ve Kuran Kursuna İlişkin Müdahaleler;

31. Son cemaat mahalindeki merdiven ve korkuluklar yapının özgün dokusuna uygun olarak yenilenmelidir.
32. Kuran kursu olarak kullanılacak olan oda-2 niteliksiz duvarları yıkılıp moloz taş duvar örülmeli, uygun içerikli horasan harcı ile derzlenerek su baltı boya ile boyanmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

KUZAY CEPHESİ

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 254. Beklimçay Cami restorasyon projesi: kuzey cephesi (Arşiv 1)

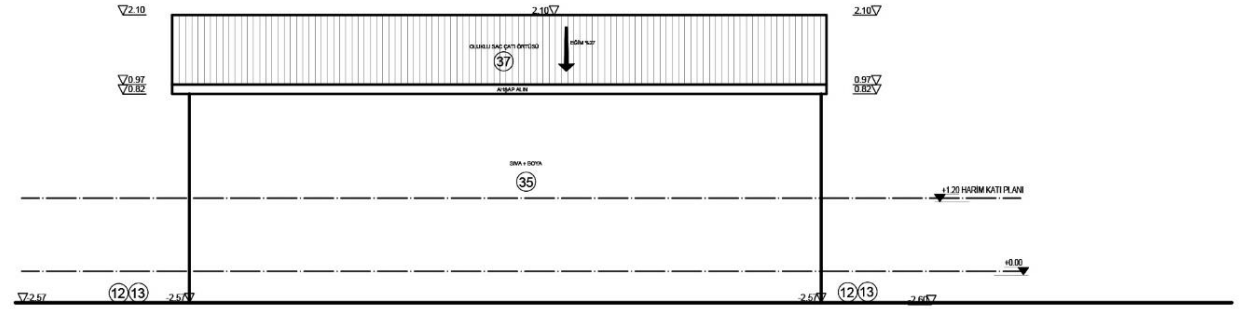
RESTORASYON ÖNERİLERİ**Lojmana İlişkin Müdahaleler;**

35. Tüm cephelere sıva ve boya yapılmalıdır.
 37. Mevcut çatı itina ile sökülerek yerine ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılarak saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

LOJMAN YAPISI KUZEY CEPHESİ

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 255. Beklimçay Cami restorasyon projesi: kuzey cephesi (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ**Cami Genelinde Uygulanması Gerekli Müdahaleler:**

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspa yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatıllar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumdaki hatıllar yenilenmelidir.
6. Tüm ahşap dikme, sütun başlığı, kiriş, döşeme ve tavan kaplamaları itina ile raspa edilmelidir. Deformasyona uğrayan ahşap elemanlarda mekanik temizlik ve dolgu işlemleri yapılarak ahşap koruyucu uygulanmalıdır. Fazla tahribata uğrayan ve yeniden kullanılmayacak ahşap elemanlar aynı tekniğe sahip ve aynı cins – boyutlarda malzeme ile yenilenerek ahşap koruyucu uygulanmalıdır.
7. Çatının su alması sonucunda bozulan ve çürüyen ahşap tavan kaplamaları, ahşap kirişler ve diğer ahşap yapı elemanları orijinal formlarına sadık kalarak yenilenmelidir.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap koruyucu sürülmelidir.
10. Niteliksiz minare kaldırılarak yerine -projede gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.
11. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %33 olan ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümü sağlanmalı oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilenmeler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulaması yapılmalıdır.

Harime İlişkin Müdahaleler;

18. Harim pencerelerindeki niteliksiz demir parmaklıklar itina ile sökülerek yerlerine lokmalı demir parmaklıklar yapılmalı ve iki kat antipas sürülmelidir.

Son Cemaat Mahali, We ve Kuran Kursuna İlişkin Müdahaleler;

27. Cami girişinde yer alan son cemaat mahallindeki niteliksiz müdahale olarak görülen beton döşeme sökülüp, zemin araştırması yapılarak üzerine andezit taş kaplama yapılmalıdır.

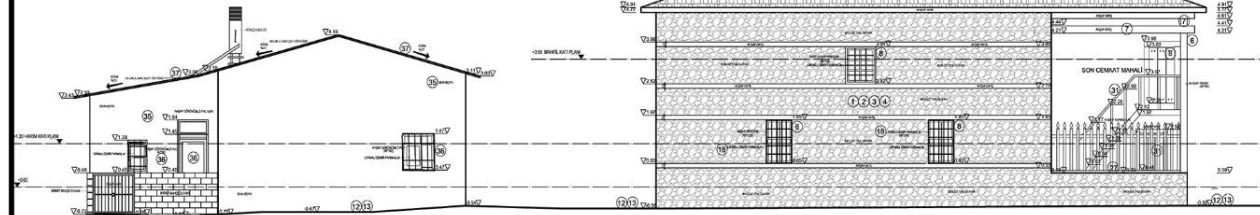
Lojmana İlişkin Müdahaleler;

35. Tüm cephelere sıva ve boya yapılmalıdır.
36. Mevcut durumdaki kapı ve pencere doğramalarından bozuk ve çürük olanlar ahşap görünümü pvc ile yenilenmelidir.
37. Mevcut çatı itina ile sökülerek yerine ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılarak saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
 Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

DOĞU CEPHESİ

RESTORASYON PROJESİ

Ölçek: 1/50

Şekil 256. Beklimçay Cami restorasyon projesi: doğu cephesi (Arşiv 1)

RESTORASYON ÖNERİLERİ

Cami Genelinde Uygulanması Gereken Müdahaleler:

1. Tüm dış ve iç duvarlarda itina ile sıva raspası yapılmalıdır.
2. Dış duvarlar kontrol edilerek çürüme veya malzeme kaybı durumunda malzemelerde değişim ve onarım yapılmalıdır.
3. Tüm derzler sökülüp yenilenmelidir.
4. Raspa sonucu ortaya çıkan duvarlardaki ahşap hatıllar onarılmalı, çürük ve kullanılmayacak durumda olanlar yenilenmelidir.
8. Ahşap pencereler ve ahşap kapılar kontrol edilerek, bozuk ve çürük olanlar özgün haline uygun olarak yenilenmelidir. İki kat ahşap konyuca sırtılmalıdır.
10. Niteliksiz minare kaldırılarak yerine -projele gösterildiği gibi- yapının özgün dokusuna uygun ahşap minare yapılmalıdır.
11. Mevcut çatı ve çatı örtüsü itina ile sökülmelidir. Çatıdaki mevcut toprak dolgu tabakası kaldırılarak yerine eğimi %33 olan ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra kiremit görünümü galvanizli oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılmalı ve saçak altlarına ahşap kaplama yapılmalıdır.
12. Dış duvar yüzeylerindeki ve duvar diplerindeki bitkilimler temizlenmelidir.
13. Yapının su ve rutubet problemlerine karşı caminin çevresinde drenaj ve tretuar uygulaması yapılmalıdır.

Harime İlişkin Müdahaleler;

18. Harim pencerelerindeki niteliksiz demir parmaklıklar itina ile sökülerek yerlerine lokmalı demir parmaklıklar yapılmalı ve iki kat antipas sürülmelidir.

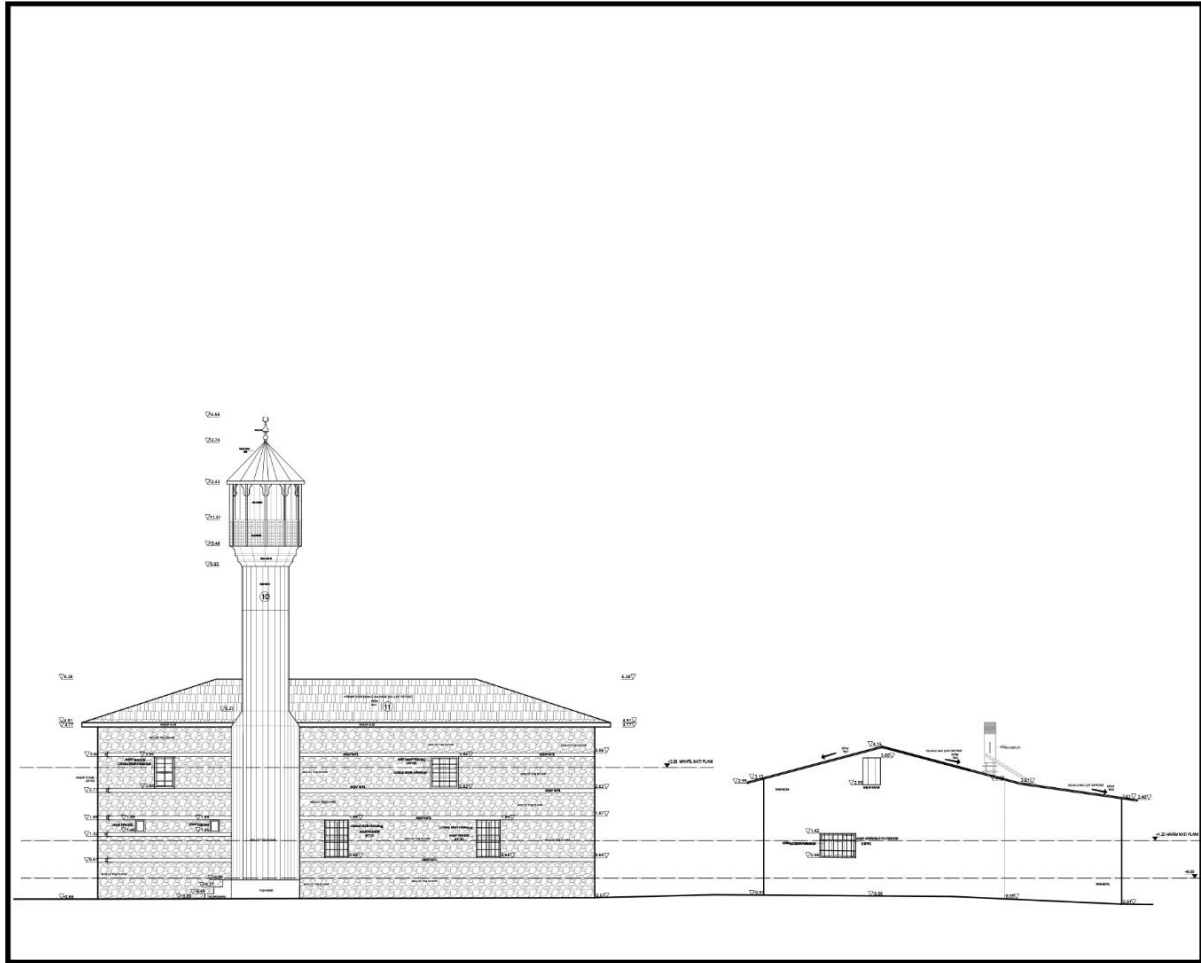
Lojmana İlişkin Müdahaleler;

35. Tüm cephele sıva ve boya yapılmalıdır.
36. Mevcut durumdaki kapı ve pencere doğramalarından bozuk ve çürük olanlar ahşap görünümü pvc ile yenilenmelidir.
37. Mevcut çatı itina ile sökülerek yerine ahşap oturma çatı yapılmalıdır. Su ve ısı yalıtımı uygulamasının yanı sıra oluklu sac levha ile yeni çatı örtüsü yapılarak saçak altına ahşap kaplama yapılmalıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON VE KONSERVASYON BİLİM DALI

Hazırlayan: Seda AKPINAR
Proje Yürütücüsü: Doç. Dr. Fatma Zehra ÇAKICI

BATI CEPHESİ

RESTORASYON PROJESİ

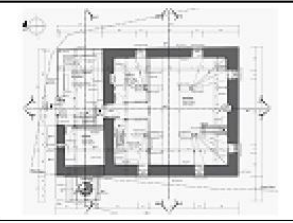

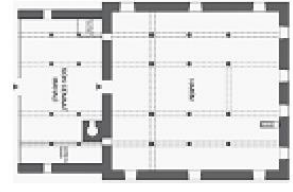

Ölçek: 1/50

Şekil 257. Beklimçay Camii restorasyon projesi: batı cephesi (Arşiv 1)

Tartışma ve Değerlendirme

Kemah ilçe merkezindeki tescilli beş adet caminin mimari özellikleri incelenerek koruma sorunları tespit edilmiştir. Bu ahşap direkli camilerin genel özellikleri incelendiğinde; yapım sistemlerinde, üst örtülerinde ve harim kat planlarının kurgularında benzerlikler tespit edilmiştir (Tablo 3-4). Genel olarak camilerin harimleri kare formlu olup Aşağıgedik Cami ve Mektepönü Camisi dışında diğer camilerin girişi kible eksenlidir. İlçe merkezindeki camilerin kat sayıları arazi eğiminden dolayı farklı olduğu görülmüştür. Diğer camilerden farklı olarak Beklimçay Camisine ait parsel sınırları içerisinde günümüzde cami imamı tarafından kullanılan lojman yapısı yer almaktadır. Camilerin son cemaat mahallerinin çözümlerinde de birbirinden ayrıldıkları görülmektedir. Mahfil kat planları değerlendirildiğinde Aşağıgedik Camisinde mahfil katı yer almazken diğer camilerin tümünde mahfili oluşturan elemanlar ahşap malzemeli olup ahşap direklerle taşınmaktadır. Yalnızca Beklimçay Camisinde yarı açık son cemaat mahali yer alırken Gülabibey Cami, Soğukpınar Cami ve Mektepönü Camisinin kapalı son cemaat mahali bulunmaktadır. Son cemaat mahallerine girişin sağlandığı ana giriş kapıları Aşağıgedik Cami ve Mektepönü Camisinde batı cephesinde, diğer camilerde ise kuzey cephesinde yer almaktadır. Camilerin cephelerinin genelinde orijinal pencere açıklıkları bulunmakta olup üst kısımlardaki küçük pencereler ışıktan faydalanabilmek için mazgal pencere formunda planlanmıştır. Camilerin mimari elemanlarından olan mihrap değerlendirildiğinde; Beklimçay Camisinde niteliksiz müdahalelerle fayans ile Gülabibey Camisinde kesme taş ile kaplanmış; diğer camilerde ise sıva ve boya uygulaması yapılmıştır. Vaaz kürsüsü; Aşağıgedik Cami ve Mektepönü Cami haricindeki camilerin tümünde mevcut olan kürsülerin süslemeler açısından farklı özelliklere sahip olduğu görülmüştür. Mimari elemanlardan minber, tüm camilerde ahşap malzemedен inşa edilmiş ve yine farklı süsleme özelliklerine sahiptir. Camilerde genel olarak minare bulunmazken Gülabibey Camisinde taş, Beklimçay Camisinde ise beton kaideli sac minare yer almaktadır.

Tablo 3. Kemah İlçe merkezindeki ahşap direkli camiler

CAMİ ADI	PLAN	CEPHE	LOJMAN	MAHFİL	MİNARE
BEKLİMÇAY CAMİSİ					
GÜLABİBEY CAMİSİ			YOK		
AŞAĞIGEDİK CAMİSİ			YOK	YOK	YOK
SOĞUKPINAR CAMİSİ			YOK		YOK
MEKTEPÖNÜ CAMİSİ			YOK		YOK

Tablo 4. Kemah İlçe merkezindeki ahşap direkli camiler

CAMİ ADI	GİRİŞ KAPISI	HARİM KAPISI	MİNBER	MİHRAP	VAAZ KÜRSÜSÜ
BEKLİMÇAY CAMİSİ					
GÜLABİBEY CAMİSİ					
AŞAĞIGEDİK CAMİSİ					YOK
SOĞUKPINAR CAMİSİ					
MEKTEPÖNÜ CAMİSİ					YOK

Kemah İlçe merkezindeki kültürel varlıkların önemli bir parçasını oluşturan ahşap tavanlı ve ahşap direkli camilerin zamanla oluşan çevresel ve iklimsel bozulmalar ve müdahalelerle özgün dokuları zarar görmüş ancak günümüze ulaşmayı başarmışlardır. Bu çalışmada, kapsamlı bir literatür araştırmaları ve belgeleme çalışmaları sonucunda ahşap direkli camilerde oluşan koruma sorunları belirlenmiştir. Bu sorunlar malzeme bozulmaları, insan etkisiyle oluşan bozulmalar, strüktürel bozulmalar ve çevresel sorunlar, iklim koşulları ve doğal afetlerden kaynaklanan bozulmalar olmak üzere dört ana başlıkta toplanmıştır. Ele alınan sorunlar detaylandırılarak bozulma türleri alt başlıklarda incelenmiş olup her cami kendi özelinde, üzerinde meydana gelen koruma sorunları belirlenerek görsellerle desteklenmiş ve Tablo 5’te tüm camilerin koruma sorunları toplu olarak ifade edilmiştir.

Tablo 5. Kemah İlçe merkezindeki ahşap direkli camilerde tespit edilen koruma sorunları

AHŞAP DİREKLİ CAMİLERDE TESPİT EDİLEN KORUMA SORUNLARI						
	Bozulma Türleri	Gülabibey Cami	Beklimçay Cami	Aşağıgedik Cami	Soğukpınar Cami	Mektepönü Cami
Ahşap Malzemedeki Bozulmalar	Yüzey Kirliliği	•	•	•	•	•
	Aşınma	•	•	•	•	•
	Çatlak/Kırık/Parça Kaybı		•	•	•	
	Böceklenme			•		
	Renk Değişimi/Küflenme	•	•	•	•	•
	Bitkilenme					
Taş Malzemedeki Bozulmalar	Yüzey Kirliliği	•	•	•	•	•
	Aşınma-Oyuklanma	•	•	•	•	•
	Çatlak-kırık/Parça kaybı		•	•	•	
	Renk Değişimi/Lekelenme	•	•	•	•	•
	Pas Lekesi					
	Yapraklanma			•		
	Tuzlanma					
	Bitkilenme/Yosunlaşma			•	•	•
Harç ve Sıva Bozulmaları	Renk Değişimi	•	•	•	•	
	Sıva Çatlakları/Dökülmeleri		•	•	•	
	Boya Çatlakları/Dökülmeleri		•	•	•	
	Derz Boşalmaları		•	•	•	•
İnsan Etkisiyle Oluşan Bozulmalar	Niteliksiz İşçilik/Detay Kullanımı		•	•		
	Bilinçsiz Müdahale/Niteliksiz Ek	•	•	•	•	•
	Bakımsızlık/Terk		•	•	•	
	Vandalizm					
Strüktürel Bozulmalar	Zemin Oturması					
	Yıkılma/Çökme			•		
	Şakülден Kayma		•	•	•	
	Sehim		•	•	•	
Çevresel Sorunlar, İklim Koşulları ve Doğal Afetlerden Kaynaklanan Bozulmalar	Doğal Afetler					
	Yangın				•	
	İyileştirme ve İmar Faaliyetleri	•	•	•		•

SONUÇ VE ÖNERİLER

Zengin kültür varlıklarımızın önemli yapı taşlarından olan ve Anadolu'nun hemen her bölgesinde yer alan ahşap direkli camiler ülkemizin korunması gereken kültür varlıklarındandır. Orta Asya geleneği ile inşa edilen bu cami mimarisi, Anadolu'ya Türkler tarafından getirilmiş ve yaygın olarak kullanılmıştır.

Ahşap direkli cami mimarisinin görüldüğü ve çalışma alanı olarak belirlenen Erzincan İline bağlı Kemah ilçesi hem farklı dönemlerde yaşayan birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmış hem de Anadolu tarihinde önemli bir merkez olmuştur. Anadolu için dönüm noktası niteliğinde olan Malazgirt Zaferi'nden sonra Kemah ve çevresinde başlayan Türkleşme hareketleri Yavuz Sultan Selim (1512-1520) zamanında hâkimiyet kurmuş ve bu dönemden itibaren ilçe Türk-İslam kültürü içindeki gelişimi hız kazanmıştır. Dolayısıyla bu medeniyetler, inşa ettikleri birçok eserin özgün mimarilere ve çeşitli işlevlere sahip olması açısından Kemah'a zengin bir tarihi miras bırakmışlardır.

Çalışma kapsamında belirlenen beş adet tescilli yapının tanıtım kartları oluşturulup mimari özellikleri ve koruma sorunları ele alınmıştır. Gerek ahşap direkli cami üslubunu diğer camilere kıyasla en çok yansıttığı gerek özgün dokusuna yapılan müdahalelerin fazla olmaması sebebiyle çalışmada örneklem olarak Beklimçay Camisi seçilmiştir. Caminin mimari özellikleri ve koruma sorunlarına ek olarak mevcut durumunu yansıtan rölöve çalışmaları hazırlanmıştır. Belgeleme çalışmalarından sonra Beklimçay Camisinin 1. ve 2. dönem restitüsyon çizimleri oluşturulmuş ve tespit edilen koruma sorunlarına müdahale kararları ve restorasyon önerileri getirilerek restorasyon projesi hazırlanmıştır. Beklimçay Camisinde ele alınan koruma sorunlarına çözüm önerileri getirilmeden önce; ICOMOS'un 2017 yılındaki 'Ahşap Mimari Mirasın Korunması İçin İlkeler' de belirtildiği gibi caminin taşıyıcı sisteminin durumunu, daha önce yapıya uygulanan müdahaleleri ve zamana bağlı oluşan değişimleri kapsayan belgeleme çalışmaları doğrultusunda Beklimçay Camisinin rölöve çizimleri hazırlanmıştır. Daha sonra bu ilkelere ek olarak Venedik Tüzüğü'ndeki maddeler dikkate alınarak yapıyı yalnızca sanat eseri olarak değil tarihi bir belge olarak kabul edip yapının özgün işlevini koruyarak sürekliliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Ahşap Mimari Mirasın Korunması İçin İlkeler' de belirtilen koruma maddeleri doğrultusunda geleneksel ve kanıtlanmış çağdaş teknikler kullanılması uygun görülmüştür. Yapılabilecek en az müdahale ile caminin özgünlüğüne ve mimari kimliğine zarar vermeden uzman kişiler tarafından gerekli görülen müdahale kararları alınarak Beklimçay Camisinin restorasyon çalışmalarının yürütülmesi önerilmiştir.

Gülabibey ve Mektepönü Camilerinin yakın bir dönemde geçirdiği onarımlar nedeniyle diğer camilere kıyasla daha iyi durumda olduğunu söylemek mümkündür. Beklimçay Cami, Aşağıgedik Cami ve Soğukpınar Camilerinde üst örtünün yağmur ve kar sularına maruz kalmasından dolayı üst örtüyü taşıyan ahşap kirişlerde, kaplama tahtalarında ve ahşap dikmelerde küflenmeler ve renk değişimleri meydana gelmiştir. Ayrıca, Beklimçay, Aşağıgedik, Soğukpınar Camilerinin gerekli bakımlarının aksatılması ve çatının su alması nedeniyle ahşap tavan kaplamalarında ve kirişlerde sehim; ahşap direklerinde şakülden kaymalar tespit edilmiştir. Bu tahribatların yanı sıra Beklimçay, Aşağıgedik ve Soğukpınar Camilerinin ahşap ve taş yüzeylerinde yoğun olarak çatlaklar, derz boşalmaları, yüzey kirliliği, aşınmalar, malzeme kayıpları tespit edilirken; yabancı otların ve ağaçların kontrolsüz bir şekilde büyüdüğü ve günümüzde yapılara zarar veren bir durumda olduğu görülmektedir. Çalışmada yapılan hasar tespit çalışmaları doğrultusunda Soğukpınar ve Aşağıgedik Camilerindeki malzeme bozulmalarının yanı sıra insan etkisiyle oluşan bozulmalar da yapıların özgün kimliklerinde büyük değişimlere sebep olmuştur. Beklimçay, Aşağıgedik ve Soğukpınar Camilerinde karşılaşılan koruma sorunlarının en önemlisi Camilerin kullanıcı sayısının yok denecek kadar az olması, hiç kullanılmaması ve tescillenen bu camiler için yeterli ödenek oluşturulamamasıdır. Bu durum, koruma ve onarıma ihtiyaç duyan camilerde müdahalelerin gecikmesine ve bilinçsiz müdahalelere sebep olmaktadır. İncelenen camilerin tümünde yer alan niteliksiz ekler ise tarihi yapıların özgün kimliklerine zarar vererek algılanmasını güçleştirirken çevresi ile ilişkisini zedeleyen bir görünüm almasına da yol açmaktadır.

Kemah ilçesindeki ahşap direkli camiler, yapım teknikleri, yöreye özgü ahşap malzeme ile inşa edilmeleri ve bölgenin geçmiş kültürünü yansıtmaları açısından büyük bir öneme sahiptirler. Yöre halkı geçmişten bu zamana kadar bu kültürel miraslarımızı sahiplenerek günümüze kadar ulaşması için büyük çaba göstermişlerdir. Ancak teze konu olan camilerin tümü, zamanla oluşan bozulmaların yanı sıra yöre halkı tarafından koruma amacıyla yapılan bilinçsiz müdahalelere ve niteliksiz onarımlara maruz kalmıştır. Çalışmada yapılan hasar tespit çalışmaları doğrultusunda ahşap direkli camilerin; gerek çevresel, iklimsel etmenler ve bakımsızlıktan kaynaklanan malzeme bozulmaları gerek insanların etkisiyle oluşan bozulmalar nedeniyle özgün kimliklerinde herhangi bir değişim olmaması için bakım ve onarım çalışmalarının ilgili kurumlar ve uzmanlar tarafından en kısa sürede yapılması gerekmektedir. Yapılacak bu bakımların sürekliliğinin sağlanması halinde ahşap direkli camilerin büyük sorunlardan daha kolay bir şekilde ve uygun maliyetlerle korunacağı düşünülmektedir. Günümüze kadar ulaşabilen bu tarihi yapıların korunmasının bir başka yolu ise genç kuşaklar ve kullanıcılar için eğitici seminerler düzenlenerek bilinçlendirilmesidir. Toplumun

bilinçlendirilmesiyle, yapılabilecek bilinçsiz ve niteliksiz müdahalelerin önüne geçilmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak bu tez çalışması, Anadolu'da yer alan kültürel zenginliklerin bir parçası olan Beklimçay Cami ve diğer ahşap direkli camilerin zaman kaybedilmeden koruma ve onarımlarının yapılması, ilgili kurumlar ve uzmanlar tarafından düzenli bir şekilde kontrol edilerek yanlış müdahalelerin ve malzeme bozulmalarının önüne geçilmesine ve camilerin özgün kimlikleri ile gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Z., 2017. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: Yem Yayınları.
- Aladağ, H., 2010. ‘Kültür Varlıklarının Korunmasında Koruma Yönetimi Süreci’, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Konut Üretimi ve Yapım Yönetimi Programı, İstanbul.
- Anonim 2023e. Erişim adresi: <https://erzurumportali.com/shf/4418/Erzurumda-Ki-Amerikan-Okulu> Erişim Tarihi: 09.11.2023
- Anonim, 2022a. Sivrihisar Ulu Cami, Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/eskisehir/gezilecekyer/ulu-camii-sivrihisar> Erişim tarihi: 26.12.2022
- Anonim, 2022b. Afyon Ulu Cami, Erişim adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/ulu-camii839501> Erişim tarihi: 26.12.2022
- Anonim, 2022c. Kemah İlçesinin Konumu, Erişim adresi: <https://www.lafsozluk.com/2009/03/kemah-nerededir-nereye-baglidir-kemah.html> Erişim tarihi: 26.12.2022
- Anonim, 2022d. Kemah İlçe Nüfusu, Erişim adresi: https://www.nufusu.com/ilce/kemah_erzincan-nufusu Erişim tarihi: 27.12.2022
- Anonim, 2023a. Mengücek Gazi Türbesi, Erişim adresi: <https://www.sanatinolculugu.com/kemah-melik-mengucek-gazi-turbesi/> Erişim tarihi: 12.03.2023
- Anonim, 2023b. ICOMOS, Erişim adresi: <http://iwc.icomos.org/> Erişim Tarihi 18.02.2023
- Anonim, 2023c. Doğal afetler: Deprem, Erişim adresi: <https://www.indyturk.com/node/609236/haber/deprem-hatayda-tarihi-binalar%C4%B1-da-y%C4%B1kt%C4%B1> Erişim Tarihi: 6 Mart 2023
- Anonim, 2023d. Erişim adresi: http://www.yapi.com.tr/haberler/adolunun-ahsap-destekli-camileri-unesco-dunya-mirasi-listesinde_199545.html Erişim tarihi: 04.11.2023
- Arslan, M., 2020. ‘Kars’ın Ahşap Destekli Köy Camileri’, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 26, 577-614.
- Arşiv 1. North Stone Madencilik Restorasyon İnşaat Taahhüt Turizm Medya Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, Erzurum.
- Arşiv 2. Zan Mimarlık, Restorasyon, Lazer Tarama 3D, Trabzon.
- Atak, E., 2019. ‘Tokat’tan Ahşap Direkli Bir Yapı: Üzümlü Ulu Cami’ Vakıflar Dergisi 51.
- Başbüyük, A., 2004. ‘Doğal Süreçlerin Ortaya Çıkardığı Tarihin Önemli Bir Stratejik Noktası: Kemah (Erzincan) Kalesi. A Strategic Point Of Historical Resulting From Natural Processes: Kemah (Erzincan) Castle’ Doğu Coğrafya Dergisi, 9(11).
- Bayık, H., & Bedirhanoglu, İ., 2022. ‘Tarihi Yapılarda Kullanılan Doğal Taşlarda Bozunmalar’.
- Berkli, Y., Özsağlıcak, Ş., 2019. ‘Erzurum’da Bir Kısım Ahşap Direkli Caminin Restorasyon Öncesi ve Sonrası Durumunun Karşılaştırılması’, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (Özel Sayı), 1941-1962.

- Biçer, Ö. P., & Şahin, N., 2020. 'Geleneksel Ahşap Yapım Sistemlerinin Uygulamalar Üzerinden İncelenmesi' Mimarlık ve Yaşam, 5(2), 577-602.
- Bilgiç, E., 2020. 'Diyarbakır Hoca Ahmed (Aynı Minare) Cami Restorasyon Önerisi', Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Böke, F., 2020. 'Dünya Miras Alanları ve Alan Yönetimi: Dünya Miras Kenti Safranbolu İçin Bir Yönetim Planı Önerisi' Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Üniversitesi, Ankara.
- Ceylan, Z., 2015. 'Bolu İli Seben İlçesi Nimetli Köyü Eski Camii Restorasyon Önerisi', Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Coşkun, R., 2021. 'Artvin Borçka'daki Yığma Ahşap Camilerin İncelenmesi ve İremit Camisi Koruma Projesi Önerisi', Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çalışkan, Ö., Meriç, E., & Yüncüler, M., 2019. 'Ahşap ve Ahşap Yapıların Dünü, Bugünü ve Yarını', Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen Bilimleri Dergisi, 6(1), 109-118.
- Çetin, Y., Diler, M., 2021. 'Ağrı-Hamur Kümbeti Koruma Sorunları ve Çözüm Önerileri', Iğdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, S. 27, s. 251-274.
- Dal, M., Öcal, A. D., 2017. 'Mardin şehrindeki taştan yapılmış eserlerde görülen bozunmalar', Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 19(1), 60-74.
- Denktaş, M., 2004. 'Pınarbaşı-Uzunyayla'daki Ahşap Direkli Camiler', Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16, 53-91.
- Diñer, İ., 2012. 'Türkiye'de kültürel miras politikaları ve uygulama araçları', Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2573, Açık öğretim Fakültesi Yayını No: 1543.
- Doğan, S., Doğan, S., Bingöl, M., Zeytun, E., & Erman, O., 2017. 'First description of the larva of Stigmaeus erzincanus (Acari: Stigmaeidae) from Kemah district (Erzincan)', In Ecology Symposium (pp. 11-13).
- Doğruer, F. S., 2021. 'Ankara Zincirli Cami: Korunma Sorunları ve Çözüme Yönelik Öneriler', İdealkent, 12(32), 444-470.
- Dolar, A., Yılmaz, E. Ş., 2014. 'Kültürel Yapılarda Biyolojik Bozunma Mekanizmaları', Elektronik Mikrobiyoloji Dergisi, Tr Cilt: 12 Sayı: 1 Sayfa: 1-19
- Döndüren, M. S., Şişik, Ö., & Demiröz, A., 2017. 'Tarihi Yapılarda Görülen Hasar Türleri', Selçuk Üniversitesi, Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, (13), 45-58.
- Duran, R., 1988. 'Konya, Sarayönü'nde Üç Ahşap Cami', Vakıflar Dergisi, XXVI, 48-62.
- Erdem, H. O., 2016. 'Koruma ve onarım uygulamaları öncesinde tarihi taş yapılarda bozulmaların teşhisi: Phrygia Hierapolis' inden bir örnek', Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, Denizli.
- Erdemir, Y., 2014. 'Beyşehir Yöresinde Eşrefoğlu Geleneğini Sündüren Nakışlı Bir Ahşap Cami Örneği: Çavuş Cami', III. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folkloru Kongresi/Sanat Etkinlikleri 20-26/09/2014 (s. 61-72). Delhi/Hindistan.
- Erder, C., 1973. '1970 Yılı Anıtları Koruma Yılıydı, 1975 Mimari Miras Yılı Olacak', Mimarlık Dergisi, 117: 21-24.
- Erdoğan, Ö., 2019. '16. yüzyılda yapılmış ahşap çatılı camilerin mimari özellikleri ve koruma sorunlarının Kasımpaşa Sinanpaşa Camii örneği üzerinden değerlendirilmesi', Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Eskici, B., Akyol, A. A., & Kadioğlu, Y. K., 2006. 'Erzurum Yakutiye Medresesi yapı malzemeleri, bozulmalar ve koruma problemleri', Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 46(1), 165-188.
- Güler, S. B., 2011. 'Ahşabın Yaşam Döngüsü Çerçevesinde Koruma ve Onarım Metotlarının Analizi', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hasbay, U., & Hattap, S., 2017. 'Doğal Taşlardaki Bozunma (Ayrışma) Türleri ve Nedenleri', Bilim ve Gençlik Dergisi, 23-45.
- Hasol, D., 1976 ,1979 ,1988, 1990, 1993, 1998, 2002, 2005, 2008, 2010. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayın, İstanbul.
- İstanbul Sismik Riskin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (İSMEP) rehber kitabı, 2014, İstanbul.
- Kapubağlı, S., 2004. 'Tarihi çevrede yeni yapılaşma ve İstanbul örneğinde infill uygulamaların değerlendirilmesi'.
- Karakuş, F., 2012. 'Geleneksel Yığma Yapılarda Strüktürel Sorunlar ve Çözüm Yolları', Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, F., 2021. '13.yy. da Anadolu'da İnşa Edilen Ahşap Direkli Camiler Üzerine Değerlendirme Çalışması', Online Journal of Art and Design volume 11, issue 1, January 2021.
- Karamağaralı, H., 1982. 'Sahipata Caminin Restitüsyonu Hakkında Bir Deneme', Röleve Restorasyon Dergisi, 3, 49-76.
- Karamahmut, Y., 2020. 'Kemah ilçesi ve çevresinin eskiçağ tarihi' Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Karaman, Ö. Y., & Zeren, M. T., 2010. 'Geleneksel Türk Konutunda Kullanılan ve Kargir Sistemi Destekleyen Ahşap Yapısal Elemanların Önemi ve Bozulma Nedenleri', Dokuz Eylül Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Fen ve Mühendislik Dergisi, 12(2), 75-87.
- Karataş, L., 2018. 'Mardin kenti ibadet yapılarında malzeme kullanımı ve sorunları üzerine bir araştırma', Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Kındığılı, M. L., 2015a. 'Orta Çağ'dan Günümüze Kemah ve Köylerindeki Kültür Varlıkları', Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Kındığılı, M. L., 2015b. 'Gülabibey Camii Işığında Kemah Camilerine Genel Bir Bakış', Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Gsf Sanat dergisi.
- Koç, S., Mazlum, D., 2022. 'Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde Gerçekleştirilen Onarımların ICOMOS IWC 2017 Prensipleri Açısından Değerlendirilmesi', Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 7(2), 866-903.
- Koçer, S. E., 2019. 'Karahallı'da ahşap tavanlı bir cami: Kavaklı köyü cami', Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (60), 58-67.
- Koçu, N., 2014. 'Tarihi Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde Geleneksel Yapı Malzemeleri ve Onarım Çalışmalarının Değerlendirilmesi', Artium, 2 (1) , 58-69 .
- Koçyiğit, F., 2019. 'Amasya'da Ahşap Tavanlı İki Cami Örneği: Şıhlar ve Kızılkışlacık Köyü Camileri', Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8 (2): 1641-1658
- Köksal, G., 2007. 'Yıpranma Halinin Yasal Düzeni! Tarihi Dokuya Yaklaşımda Yeni Bir Tehdit: 5366 Sayılı Yasa', Mimar.ist, 26: 58-61.

- Kuban D., 1986. 'Kültür ve Tarihi Çevre Koruma' Taç dergisi, Cilt 1, sayı 2. İstanbul, 7.
- Mahrabel, H. A., 2006. 'Tarihi Yapılarda Taşıyıcı Sistem Özellikleri, Hasarlar, Onarım ve Güçlendirme Teknikleri', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mavuşoğlu, M. İ. 2008. 'Savranşah Köyü Camisi Restorasyon Projesi', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Meb (Millî Eğitim Bakanlığı), 2013. Taş Bozulmalarını Teşhis Etme. http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/programlar/insaat/tas_restorator-moduller/Modul%204_Tas%20bozulmalarını%20teshis%20etme.Pdf
- Naldan, F., 2016. 'Erzican İli Cami Mimarisi', Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Orhan, H., 2022. 'Kemaliye İlçe Merkezindeki Ahşap Direkli ve Ahşap Tavanlı Camilerin Tipolojik Analizi: Kurtuluş (Gümrükçü) Cami Örneği', Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Ömeroğlu, C., 2006. 'Antakya Kentinin Özgünlüğü ve Günümüz Koruma Sorunlarının Antakya Kentsel Sit Alanında İrdelenmesi', Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Önkal, A., Bozkurt, N. 1993. 'Cami' Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C.7, 46- 56.
- Özsağlıcak Ş., 2019. 'Erzurum Merkezde Bulunan Ahşap Direkli Düz Tavanlı Cami Ve Mescitlerin Restorasyon Öncesi ve Restorasyon Sonrası Genel Durumu', Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Erzurum.
- Perker, Z. S., & Akıncıtürk, N., 2006. 'Cumalıkızık'da ahşap yapı elemanı bozulmaları', Uludağ Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi Dergisi, 11(2).
- Polat, Y. E., 2014. 'Sicilli Ahval Defterlerine Göre Kemahlı Devlet Memurları', Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Sarızeybek, N., 2019. 'Kagir ve ahşap yapılarda restorasyon maliyeti: Kırşehir Çarşı Camii ve Göztepe'de ahşap konut örneği', Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sert, Ö. F., 2012. 'Türkiye'de Restorasyon Sürecinin Haritalanması ve Proje, İhale ve Uygulama Aşamalarında Karşılaşılan Sorunların Belirlenmesi Üzerine Saha Çalışması', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şentürk, A., 2012. 'Unesco Dünya Miras Listesinde Yer Almanın, Ülke Kültürel Miras Koruma Politikalarına Etkileri Üzerine Bir Değerlendirme', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tayılga, G., 2021. 'Mekânsal Algı Unsurlarının Günümüz Cami Mimarisi Örnekleminde Geleneksel Camiler Üzerinden İncelenmesi: İstanbul Camileri', Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Tokay, V., 2017. 'Mimarlık ve Ahşap İlişkileri', Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi, s.238, İstanbul.
- Uçarkuş, Ö., 2017. 'Anıt çalışmalarının onarım proje ve uygulamalarıyla ilgili sorunlar', Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Uzun, Z., 2016. 'Samsun, Kavak'taki Ahşap Camilerin Mimari Özellikleri ve Koruma Sorunları – Dere Camisi Restorasyon Projesi Önerisi', Yüksek Lisans Tez, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Vatan Kaptan, M., 2010. 'Anıtsal Yığma Binalarda Risk Düzeyinin Tespitine İlişkin Bir Ön değerlendirme Yöntemi', Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yaşayacak, İ., 2018. 'Afyonkarahisar'daki Ahşap Destekli Camiler', Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Yıldız, H., 2014. 'Kemaliye, Başpınar'da Geleneksel Konutların Mimari Özellikleri ve Koruma Sorunları Üzerine Bir Araştırma', Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yurttaş, C., 2018. 'Anıtsal Yığma Yapılarda Karşılaşılan Bozulmalara Yönelik Uygulanan Müdahale Tekniklerinin Anadolu Selçuklu Kapalı Avlulu Medrese Örnekleri Üzerinden Değerlendirilmesi', Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yurttaş, H., Özkan, H., Köşklü, Z., Kınıdıklı, M.L., 2020. Kemah ve Kemah Kalesi Kazıları, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (31), 223-248. R.B., Hewitt A.E. ve Partridge T.R. (1995). Predicting land use suitability from vegetation and landform in depleted semiarid grassland, New Zealand. Landscape and Urban Planning, 32(1), 31-42.
- Yücel, A. N., 2020. 'Kastamonu Candaroğulları Camileri ve Koruma Sorunları', Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Zakar, L., 2013. 'Restorasyon Uygulamalarında Kullanılan Çağdaş Teknikler', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zeren Gülersoy, N., 1981. 'Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği', Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler
Adı Soyadı : Seda AKPINAR Doğum tarihi : Doğum Yeri : Uyruğu : Adres : Tel: e-mail :
Eğitim
Lise: Erzurum Lisesi Lisans: İstanbul Gelişim Üniversitesi- Mühendislik Mimarlık Fakültesi- Mimarlık Bölümü
Yabancı Dil Bilgisi
İngilizce
Üye Olunan Mesleki Kuruluşlar
Türk Eğitim-Sen
Tezden Üretilen Yayınlar
Çakıcı F. Z., Akpınar S. Ahşap Direkli Camilerin Koruma Sorunları: Kemah Örneği, Artium , cilt.12, sa.1, ss.1-17, 2023. Geleneksel Ahşap Direkli Camilerde Görülen Koruma Sorunları- ICSHRS 5th Conference On Humanities and Social Sciences, August,2023.